

פרשת ויקהל פקודי | תשע"ה | גליון 131

גליון זכרון מיוחד

64 עמודים

לקראת שבועה

המוסף התורני
הפּלס

תורת חיים

במעונו של רבינו ראש הישיבה
שליט"א, אודות אביו הגדול
פוסק הדור מרן זצוק"ל
עמודים 4-5

עובד ד' מנעוריו

גאב"ד טבריה הגאון הגדול רבי
אברהם דב אויערבאך שליט"א
עמודים 6-7

מהדור הקודם

בשיחה במעונו של הגאון הגדול
רבי עזריאל אויערבאך שליט"א
עמודים 8-9

דרכי הנהגתו

רבה של קהילת 'אביר יעקב' הגאון
רבי מרדכי אויערבאך שליט"א
עמודים 10-15

איש חכם לב

הגאון רבי יעקב אויערבאך שליט"א,
מצעירי בניו של מרן הגרש"ז זצוק"ל
עמודים 16-17

נושא בעול

במעונו של הגאון רבי מאיר שמחה
אויערבאך שליט"א, רבה של
קהילת "הר"ן" בביתר עילית
עמודים 18-19

עמודי ההוראה

מסכת ידידות אמיצה בין שני המאורות
הגדולים, מרן הגרש"ז אויערבאך
זצ"ל ומרן הגר"ש אלישיב זצ"ל
עמודים 22-25

שלטון השכל

רשמי שיחות במחיצת
תלמידים מקורבים
ובני משפחה
עמודים 26-32

בידידות של תורה

מסכת הידידות המיוחדת ששררה
בין רבנו הגדול מרן הגרא"מ שך
זצ"ל ומרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל
עמודים 20-21

דחזיתיה לרבי

נגוהות אור מחייו של מרן זצוק"ל
בשיחה מרתקת עם תלמידו הרב
הגאון רבי יוסף שוב שליט"א
עמודים 33-35

והיו באכלי שלחנך

הרב הגאון רבי שמעון ברזילי שליט"א
שזכה לחסות בצלו של האילן הגדול
ולהמשיך במסורת שקיבל מאביו זצ"ל
עמודים 36-37

זקניך ויאמרו לך

טובי בניה של 'שערי חסד', מספרים
על הליכותיו בקודש של מרן זצוק"ל
בין סמטאותיה של השכונה האגדית
עמודים 38-39

האב והרב

שיחה מרתקת עם הגאון רבי חנן כהן
שליט"א על מלאכת מחשבת בהנהגות החיים
בפסגת ההטבה אליה יכול להגיע בן אנוש
עמודים 40-42

הסבא הגדול

נכדי מרן זצוק"ל, תלמידי
חכמים ומרביצי תורה, נועדו
יחדיו להעלות זיכרונות
עמודים 43-49

בדיבוק חברים

תשובות הקוראים לקושיא
מגליון פ' תצוה

ומ"מ אינו פשוט כלל שהגרמנים ימ"ש הם מזרע
עמלק. ובאג"מ אר"ח ה' סי' י' פשיטא ליה שהם מבני
אשכנז בכור, גומר, בכור, יפת, [ע"ש שש"י הלימוד
באידיש מתקיים "וישכון באהלי שם"] וע"י בפרד"א
פר' כ"ד שנח ברוך לשם ולבניו "שחורים ונאים" [ר"ל
אשכנזי כבמתני' נגעים ב,א] וברך לחם ובניו שחורים
כעורב וברך ליפת ובניו כולם לבנים ויפים. ומשמע שכל
צאצאי שם ועמלק בכלל שחורים ונאים וכל צאצאי יפת
לבנים וכן הוא גוון הגרמני (שם במשנה). וע"ש שבט הלוי
ה, קמט.

ואף שקבלה ביד מקצת רבותינו מהגר"א שהגרמנים
מזרע עמלק, מ"מ כמדומה אין לנו הכרע שהיתה כוונתו
בן אחר בן ממש. ויתכן כוונתו שהם שייכים לעמלק.
וכענין שמצאנו בתיקוני זוהר [סוף שיתין ותשע] שהערב
רב הם מעמלק [ואין ר"ל מזרעם ממש]. ועדיין מובן
שמנע עצמו הגרי"ח מלהתחייב בברכה על מלכם, באשר
שעל פי סוד הדבר נאמר עליו תמחה את זכר עמלק. ומ"מ
לא יאה בזה קיום מצוה על ידי הפשט.
יעקב ברגר, קרית ספר

ספק עמלק, לכאורה אין דין מחייה, דהוי נמי ספק
פיקוח נפש. וצריך עיון.

אהרן מ. בני ברק

נראה דאם ע"י שמספר מעשים רעים של זרע עמלק
במשך הדורות, זהו גורם לו להכניס שנאה בלבו לשנא
את עמלק ולהילחם בהם, בודאי דמקיים בזה את תכלית
המצוה. אבל מ"מ עצם המצוה דזכור נראה דהוא בדווקא
לזכור את מעשה עמלק עצמו. וכמש"כ החינוך (מצוה
תר) בשרשי המצוה "כמו שאתה מוצא בעמלק כי מפני
שעשה רעה גדולה לישראל 'שהתחיל הוא להזיקם'
ציונו ב"ה לאבד זכרם מני ארץ ולשרש אחריו עד כלה".
וכן מדוקדק מלישנא דהרמב"ם בסה"מ צ' (עשה קפט)
שכתב "שציונו לזכור מה שעשה לנו עמלק בהקדימנו
להרע לנו". ולהכי נראה דהמצוה הוא בדווקא להזכיר את
מעשה עמלק עצמו.

אמנם יל"ע בד' הבה"ג (עשה קסה) והיראים (סי' רצט),
שלא מנו במנין המצוות מצוה זו של זכירת מעשה
עמלק, אלא מנו רק מצות מחיית עמלק. וביאר בזה

תמצית הנידון:

במה שמבואר ברמב"ם בספר המצוות (מצוה קפט)
שיסוד מצות זכירת מעשה עמלק הוא כדי לעורר
הלבבות להלחם בו ושלל תחל'ש שנאתו ברבות הזמן.
ולפי זה יש לדון אם המזכיר מעשים רעים אחרים שעשו
העמלקים [וכגון מעשי הגרמנים האדורים בשואה
הנוראה, שלפי המסורת מהגר"א הינם מזרע עמלק],
אם נכל'ל זה ג"כ במצות זכירת מעשה עמלק. ואף שלגבי
עצם החיוב דעת כמה ראשונים דבעינן מתוך ספר
ודווקא בעשרה, אך יש לדון אם קיום מצוה עכ"פ יש ע"י
זה.

יש להביא סמך לדבר, שהר"מ כתב בסה"מ הלא
תראה שמואל הנביא כשהתחיל לעשות המצוה הזאת,
איך עשה, שהוא זכר תחלה מעשהו הרע וכו' ומשמע
שיש ענין לעורר השנאה ביתר שאת בזמן המחייה ומ"מ
בזמן שהרג את אגג הזכיר עליו "כאשר שכלה נשים
חרבן וכו'" ולא מעשה אבותיו.

[והנה מטבע הדברים שצרות חדשות משכחות
הישנות וכמאמרם ברכות יג. פגע בו זאב וכו' ובפרט
לגירסת התוספתא והירושלמי שם "שכח מעשה הזאב
וכו'" הרי התעסקות במעשיהם החדשות משכח הישנות
ויהא אסור לנו להתעסק בהם שיבא להחליש מעשיהם
הראשון וזו ודאי איננו].

ובתו"כ שזכירת שבת ומעשה מרים ועמלק מתקיים
על ידי ש"תהיה שונה בפיו". ובפ"י המיוחס להר"ש
משאנץ, שהכוונה שתהיה שונה בהלכות שבת ובהל'
נגעים והלכות מגילה. וע"כ שעל ידי זכירת מעשה המן
מקיים מצוות זכירת עמלק וכבר הובא זה בספר ויבנינו
במקרא דברים ע"ש.

מדורים:

2 בדיבוק חברים

2 יש להקשות

55 פתשגן

56 קורות בתינו

57 הבוחר בנביאים טובים

58 נופת צופים

60 פרשה פתוחה

62 ויבנינו במקרא

64 ברום עולם

המוסף התורני / גליון 131 / ויקה"פ

לקראת
שבת
הפסח

תגובות הארות והערות, ניתן לשלוח לפקס: 073-2406999
או למייל torani@hpeles.com

יש להקשות

בענין איסור עונשין
בשבת

ישרפו בשבת מי שנתחייב שריפה וה"ה לשאר
עונשין.

ומבואר מדבריו דאף בדבר שאין בו
חילול שבת, אין עונשין בשבת. וביארו
האחרונים (ע"י במגן אברהם סימן של"ט סק"ז ועוד),
שמקור דבריו הוא ממכילתא שהביא הרמב"ם
בספר המצוות (לאוין שכ"ב), שלמדו מהפסוק
"בכל מושבותיכם" מכאן לבתי דינין שלא יהיו
דינין בשבת. ומזה למדו לכל דיני עונשין שלא

כתב הרמב"ם (פכ"ד מהלכות שבת
ה"ז) אין עונשין בשבת, אע"פ שהעונש מצות
עשה, אינה דוחה שבת, כיצד, הרי שנתחייב
בבית דין מלקות או מיתה אין מלקין אותו ואין
ממיתין אותו בשבת, שנאמר לא תבערו אש בכל
מושבותיכם ביום השבת, זו אזהרה לב"ד שלא

ידונו בשבת.

וקשה, דא"כ אף לענין דיני ממונות נלמד
מכאן שיש איסור לעשות דין בשבת. והא תינח
בכל דיני ממונות י"ל דאינו אלא בירור מילתא
בעלמא אם הוא חייב לו, אבל לגבי חיוב קנס,
שבי"ד מחילים עליו חיוב יהא אסור לעשות דין
מדאורייתא. והלא לשון הרמב"ם מורה דדווקא
לגבי חיוב מלקות ומיתה אסור לעשות דין,
וצ"ע.

הגרי"פ פערלא על הרס"ג (ח"א סוף עשה נט-ס) דס"ל שהזכירה בכלל מצות המחיה היא, דענין הזכירה הוא לזכור החובה למחות זרעו. ונראה דאין הכוונה היא דאין מצוה כלל לזכור, אלא המצוה בזכירת מעשה עמלק, הוא כדי שעי"ז יזכור שצריך לקיים את מצות המחיה וכיון שמצות הזכירה זהו סניף למצות המחיה, להכי לא מנו מצות זכירה כמצוה בפני עצמה.

[ולדבריהם נראה ברור, דאי נימא כד' החינוך דס"ל דנשים אינם מצוות במחית עמלק א"כ בודאי דאף פטורות הן ממצות זכירת מעשה עמלק [ואפי' אי נימא כהמנח"ח ושו"ת בנין ציון החדשות (סי' ח') והתורת חסד (סי' לו) ושו"ת מהרי"ל דיסקין (קו"א אות קא), דס"ל דמצות זכירה הוי מ"ע שלא הזמ"ג. ודלא כהמרחשת (ח"א סי' כ"ב אות ג'), עיי"ש], כיון דהא אינם שייכות בעיקר המצוה דמחית עמלק. והכי ס"ל להחינוך ודלא כמנח"ח והגר"נ אדלר והבנין ציון דס"ל דהן חייבות. ובתורת חסד ובכף החיים (סי' תרפ"ה אות ל') וספר המצוות הקצר להח"ח (עשין ע"ו), מבואר דס"ל דנשים אף דאינם חייבות לשמוע זכור בציבור, אבל מ"מ חייבות הן להזכיר בפה].

ולפי דבריהם יש לדון, דמי שע"י שמספר מעשים רעים של העמלקים במשך הדורות זהו מזכיר לו את החובה למחות זרע עמלק, מקיים בזה המצוה. אמנם יותר נראה דכיון דבתורה כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, אין לנו אלא מצוה זו של זכירת מעשה עמלק בצאתנו ממצרים ואע"ג דתכלית המצוה מתקיימת גם ע"י זכירת מעשה העמלקים במשך הדורות וכמשנ"ת.

וכן נראה נמי מד' הרמב"ן בסה"מ, בהוספות למצות עשה (עשה ז'), שכתב "והנה כאשר נצטוונו בזכירת מה שעשה לנו עמלק, כדי לדעת שלא על חנם ימחה ד' שמו, רק מחמתו עלינו לנקום החמס שעשה לנו שלא היה ירא ממנו יתעלה". ומבואר דהמצוה היא דווקא בזכירת מעשה עמלק גופיה. ועי' בחי' הגרי"ז עה"ת (סוף פ' כי תצא) מה שהוסיף לבאר בזה.

אמנם יש לדון, דמי שע"י שמספר את מעשה העמלקים במשך הדורות זהו גורם לו להזכר בלבד במעשה עמלק בצאתנו מצרים, האם מקיים בזה מצות זכור. ובפשטות נראה דאין מקיימים מצוה זו אלא בפה, כמבואר במגילה (יח). דזכור היינו בפה. איברא דהמג"א (סי' ס' סק"ב) מביא מכתבים, שכשואמרים בברכת אהבה רבה "וקרבנו לשמן הגדול" צריך לכוון לזכור מעשה עמלק, שאין השם שלם עד שימחה זכר עמלק. וכבר הקשה עליו הראש יוסף (מגילה יח). דהיכי יוצא בכוונה לחוד בלא זכירה בפה, הרי מבואר בגמ' שכלב אין יוצאים [דהא בודאי מה דאומר וקרבתנו לשמן הגדול אינו חשיב כלל כאומר זכירת מעשה עמלק].

ובספר בני יששכר (מאמרי חודש אדר מאמר ג' אות ח') כתב ליישב, שישנם ב' חיובים, א' זכירה בלבדילפי' לה מ'לא תשכח', ב' זכירה בפה דילפי' ליה מ'זכור'. וחיוב הזכירה בלבד הוא חיוב בכל יום ויום, וחיוב הזכירה בפה הוא פעם בשנה [ונראה דאין כוונתו דיש מצות עשה לזכור בלבד, דבודאי אינו אלא לאו שלא לשכוח, אלא דס"ל שכיון ששכחה

הוי בלבד, להכי סגי דזכור בלבד דעי"ז אינו עובר על הלאו]. ולפי"ז מבואר דאם נזכר במעשה עמלק גופיה ע"י שמספר מעשי העמלקים במשך הדורות, בודאי דעי"ז מקיים את החיוב לזכור בלבד.

ועוד טעם נראה בהא דאין יוצאין י"ח זכור במה שמספרים את מעשה העמלקים במשך הדורות, עפ"י מש"כ המשנ"ב (סי' תרפ"ה ס"ק ט"ז) להקשות ע"ד המג"א, דס"ל דבדיעבד אפשר לצאת ידי חובת זכור במה שקורין פרשת ויבוא עמלק בפורים. והקשה עליו דהא כתיב בקרא זכור את אשר עשה וגו' אשר קרך בדרך ויזנב בך וגו' תמחה וגו' והכוונה שלא לשכוח מה שעשה לנו עמלק ונספר זה לבנינו ולדורותינו, לומר להם כך עשה לנו הרשע ולכן נצטוונו למחות את שמו וכל זה לא נזכר בפ' ויבוא עמלק. ומבואר דס"ל דכלל מצות זכור, הוא להזכיר שנצטוונו למחות את שמו. וכמבואר ברמב"ן (סוף פ' כי תצא) וכן מבואר נמי במהרי"ל דיסקין דפליג ע"ד המג"א הנ"ל, משום שבפרשת ויבוא עמלק נזכר רק סיפור מה שהיה והבטחה על העתיד, אבל לא חיוב המצות עשה שמוטל עלינו בזכירה ומחיתו בפועל.

וכדבריהם כתבו נמי הערוך השולחן (סי' תרפ"ה ספ"ה ה') והפעולת שכיר על מעשה רב (סי' קלג) וכ"מ מד' התרומת הדשן (סי' קח). ולפי"ז פשוט שא"א לצאת בסיפור מעשי העמלקים במשך הדורות בלחוד [אמנם מספר עבודת הקודש להחיד"א (בציפורן שמיר סי' א') ומהכף החיים (סי' ס' אות ד') משמע דס"ל דאי"צ אלא להזכיר מעשה עמלק בלבד].

אמנם מד' המג"א דס"ל דיוצאין י"ח זכור בקריאת פ' ויבוא עמלק מבואר דס"ל דהא דכתיב בקרא 'תמחה את זכר עמלק', אי"ז בכלל מצות הזכירה אלא הוי מצות מחיה בפנ"ע, אלא דאף לדעתו נראה דעכ"פ בעי להזכיר מעשה מלחמת עמלק בצאתנו ממצרים ורק דלזה סגי אף בקריאת פ' ויבוא עמלק, כיון דהא מלחמת עמלק נזכר שם וכנתבאר.

ועוד טעם י"ל בהא דלא יוצאים י"ח זכור בסיפור מעשי העמלקים במשך הדורות, עפ"י מש"כ המהר"ם שיק (תרי"ג מצוות מצוה תרה) והקרן אורה (ברכות פ"ק ד"ה ואידי) בד' הרמב"ם דמצות זכירה הוא דווקא בציבור, דכיון דתכלית הוא המחיה והמלחמה עם עמלק, א"כ כשם שמצות המלחמה עיקרו על הציבור (כמש"כ ברמב"ם סוף מנין עשה) ה"נ הזכירה היא דווקא בציבור וביחיד אין בזה קיום דמצות זכור כלל. והוא דלא כהחרדים (במ"ע אות כ"א) דכתב דלהרמב"ם יש מצוה לזכור כל אחד לעצמו כל יום בפה. וכ"מ ברמב"ם בהל' מלכים (פ"ה ה"ה) [וכן השל"ה (ח"ב בתושב"כ סוף פ' כי תצא) והחיד"א (הנ"ל) והפלא יועץ (ערך זכרונות) ס"ל דיש מצוה לזכור מעשה עמלק כל יום בפה, אמנם אפשר דאין כוונתם דיש חיוב בכל יום, אלא דיש בזה קיום מצוה, אבל חיוב ליכא כי אם פעם אחת בשנה או יותר, כמבואר בחינוך ובסמ"ק (מצוה קמ"ז) עיי"ש].

ולכא' ילה"ק ע"ז, דהא לפי"ז נמצא דאין אנו מקיימים מצות זכירת מעשה עמלק בכל יום כיון דאין אנו קוראים אותה כל יום בציבור. וקשה דהרי הרמב"ם כתב דמצות זכירת מעשה עמלק היא

מצוה תמידית. אמנם עי' בראש יוסף (מגילה יח). דכבר הקשה דמהגמ' משמע דמצות זכירת מעשה עמלק מתקיימת דווקא מתוך ספר תורה והרי אין אנו נוהגים לקרות בכל יום מעשה עמלק מתוך ס"ת. (ומדבריו נראה דאין לומר דמ"מ יש איזה קיום מצוה אף בלא ס"ת) וע"כ דצ"ל בזה כמש"כ בספר שש זכירות (סי' ד') דרק במצוה לזכור בפה בעי ס"ת, אבל במה דבעי לזכור בלבד לזה לא בעי ס"ת כלל. וה"נ י"ל דכל מה דבעי ציבור הוא רק במצוה לזכור בפה, אבל במה דבעי לזכור בלבד לזה לא בעי ציבור כלל.

[ולהנ"ל י"ל דהביאור בזה הוא דגדר החיוב לא לשכוח בלבד הוא כדי לעורר שנאתו וזהו הוי חיוב על כל יחיד ויחיד ויחיד ולהכי לזה לא בעי ציבור. אבל המצוה לזכור בפה הוא מדיני המחיה והמלחמה עם עמלק, דעי"ז יזכרו להילחם בו וזה הא הוי מצוה על הציבור ולהכי בעי לקרוא פ' זכור בציבור וכמשנ"ת. וזהו איפכא ממש"כ לעיל בד' המג"א ודו"ק].

ועוד טעם י"ל בהא דלא יוצאים י"ח זכור בסיפור מעשי העמלקים במשך הדורות, עפ"י מש"כ המלאכת שלמה (על המשניות מגילה פ"ג מ"ד) בשם ספר חן טוב, דגם בבוא משיח צדקנו וימחה עמלק מהעולם, אעפ"כ אכתי יהיה מצות זכירה כיון דהכוונה היא לזכור את הגורם לביאת עמלק שבא על ישראל מחמת שהיה בהם רפיון תורה ונבילקוט שמעוני סו"פ כי תצא איתא דכל זמן שהקב"ה מבקש להזכיר חטא של ישראל מה שעשו ברפידים שאמרו ה'ש' בקרבנו, הוא אומר להם זכור את אשר עשה לך עמלק]. ועי' בסמ"ק (מצוה כ"ג) דכתב דהמצוה היא לזכור שהקב"ה הצילנו מיד עמלק ובעבור זה תהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא. ולפי"ז פשוט דהמצוה מתקיימת דווקא בזכירת מעשה עמלק גופא.

ועוד טעם נראה בהא דאין יוצאים י"ח במה שמספרים מעשה העמלקים במשך הדורות, עפ"י מש"כ הראב"ד והר"ש משאנץ בפירושה לתורת כהנים (ריש פ' בחוקת), דהא דאמר' דזכור היינו בפה, היינו שתהא שונה בפין הלכות מגילה. ולדבריהם מבואר דאין לקיים מצות זכור אלא בלימוד הלכות מגילה, אבל בקריאת פ' זכור אין מקיימים בזה מצות זכור כלל וק"ו דאין מקיימים מצות זכור בסיפור מעשי העמלקים במשך הדורות.

ולדבריהם צ"ל דהא דקורין פ' זכור, אינו כדי לקיים מצות זכור, אלא קורין זאת רק כדי להקדים זכירה לעשיה. וכן הוכיח נמי העמק ברכה (עמ' מ"ח) מד' הרמב"ם, מהא דמביא (בהל' תפילה פ"ג ה"כ) את מצות קריאת ד' פרשיות עם שאר קריאת התורה של כל השנה, משמע דס"ל דזכור אינו חיוב מהתורה ואף לא הוי חיוב מדרבנן כדי לקיים מצות זכירת מעשה עמלק, אלא דקורין זאת רק כדי להקדים זכירה לעשיה. אמנם משאר הראשונים מבואר דס"ל דבקריאת פ' זכור מקיימים בזה מצות זכירת מעשה עמלק וכנ"ל.

יהי רצון שתזכרו להגדיל תורה ולהאדירה
ביתר שאת וביתר עוז
י.מ.מ. כולל דישיבת מעלות התורה

רבינו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א:

"תורתו היתה תורת חיים – כי הם חיינו ואורך ימינו"

במעונו של רבינו ראש הישיבה שליט"א, אודות אביו הגדול פוסק הדור מרן זצוק"ל

הרב ישעיהו ויין

מסביבו הכל מושלם ואין כל מפריעים או מזיקים. וכל זאת משום שתורת חיים נצחית מונחת לפניו וכיצד אם כן ניתן להתעסק ב'זוטות' ולהפסיד רגעים נצחיים של תורת חיים?! זה היה אצלו כל כך מוחשי וברור, עד שכמעט לא היה ניתן להעלות על הדעת שאפשר בכלל אחרת.

נקודה נוספת, ממשיך יבלחט"א רבינו ראש הישיבה שליט"א – אצל אבא זצוק"ל, על אף שלטעמו נראה היה כי הפסק שפסק בנידון פלוני נכון וראוי, מעולם לא ביטל או זלזל בדעתם של אחרים החולקים עליו ואפילו כשמדובר היה בקטנים ממנו בגיל או בחכמה. אמנם עמד הוא על שלו ולא ויתר על דרכו בתורה כשחשב שזו האמת, אך תמיד התחשב גם בדעתם של אחרים ובקש לחקור ולהבין מדוע חושבים הם כפי שחושבים.

בכלל, מציין רבינו ראש הישיבה שליט"א, שמחת התורה של אבא זצוק"ל היתה מעוררת התפעלות בכל פעם מחדש. כל חידוש שחידש ולו גם כזה שהיה נראה לכאורה כ'פשוט' ביותר, היה גורם לו שמחה עצומה. הוא היה שש ושמח בכל אמרתיו של הקב"ה ומתענג עליהם כמוצא שלל רב ממש. כשהשיג איזו שהיא השגה חדשה או הגיע לחקר הענין בהלכה יכלו לראות עליו בחוש כי השמחה שלו יוצאת מלב טהור מלא כיסופים ורגש עז לבוחר בתורה ובמשה עבדו. רק לראות את זה היה מוסיף חשק רב לשקוד על התורה, לחפץ לעלות ולגדול בה.

חשוב מאד להדגיש, כי אבא זצוק"ל היה סמל ודוגמא לכך שלעליה ולצמיחה ברוחניות אין כל גבול. אדם יכול לגדול ולצמוח עוד ועוד וזאת אם רק יחפץ. כל מי שרואה היאך הגיע

היה כל כך חזק ומוטבע בנפשו, עד שלא היה מוכן לוותר על עוד דברי תורה ועל עוד דבר אמת ממתנתו הגדולה של נותן התורה. המעלות הנשגבות הללו, העמל הגדול הזה וביקוש האמת שלא ידעו גבול, אלו שעמדו לו וזיכו אותו שתורתו תגיע מסוף העולם ועד סופו. הדבר היה בגדר פלא של ממש כיצד אבא זצוק"ל חידש חידושים נפלאים בעודו צעיר לימים כשבתחילה היו נראים מחודשים מאוד ובלתי מתקבלים על הדעת, אולם לאחר זמן, כשהגיעו הספרים הגדולים של גאוני הדור לירושלים, נמצא שכיוון לדבריהם של רבותינו הגדולים מרנן בעל ה'שערי יושר' וה'חזון איש' ומאוד שמח כשראה שאכן זכה לכוון לאמיתתה של תורה.

צריכים לדעת, ממשיך רבינו ראש הישיבה שליט"א ואומר, כי גם בתקופות שעל פניו היו נראות כקשות יותר, היה אבא זצוק"ל ממשיך באותה התחדשות תמידית ובאותה התעלות עם אותו 'ברען' ועם אותה התלהבות לכל חידוש בתורה, כאילו

האמת, גם כשכבר פסק את מה שפסק או אמר שיעור בנושא מסוים, תמיד היה שש ושמח ללמוד שוב ושוב את הדברים ולעיין בהם כאילו היתה זו הפעם הראשונה. כל פסק שהוציא מתחת ידו, כל שיעור שמסר בישיבה או תשובה בהלכה או אפילו באגדה שענה לשואליו הרבים, היה מתוך אותה רצינות והכרה ברורה ובהירה כי עוסק הוא בתורתו של הקב"ה וממילא חייב הוא לדייק בה בתכלית הדקדוק. לא היה אצלו מושגים של כלאחר יד וכדו'. מעולם לא הסתפק ב'חצי אמת' או אפילו ביותר מכך. אם לא היה ברור ונהיר לו כדי הצורך הנכון והמושלם, הרי שהתיישב ללמוד את הדברים שעות על גבי שעות, עד שהגיע למיצויים ופתרונם.

עד כדי כך הגיעו הדברים, זכורני כי פעם התבטא באוזני, שמוכן הוא ללכת פרסאות על גבי פרסאות לכל מי שהוא על מנת לשמוע עוד דבר חידוש בתורה, כדי לקבל הבנה יותר מעמיקה. זאת לא היתה גוזמא בעלמא כי אם אמת לאמיתה. הרצון שלו לספוג עוד ועוד דברי אלוקים חיים

ביום שלישי האחרון, ערב יום הזכרון למרן זצוק"ל, זכה סופר בטאון עולם התורה לדקות ארוכות של קורת רוח עילאית במעונו של יבלחט"א רבינו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א, בשעה שביקש לשמוע פתיים מגדלותו של אביו הגדול זצוק"ל. רבינו ראש הישיבה שליט"א נאות לבקשתו והקדיש עבור ציבור הקוראים הנכבד מזמנו היקר. הדברים מובאים בשלמות מתוך ציפיה כי יעמדו לזכרון ולאבן דרך להאיר לנו בחשכת הזמן.

"אצל אבא זצוק"ל ראו בחוש כי תורתו, תורת חיים היא. הוא היה משועבד אליה בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו. לא היה אצלו מושג ולו אפילו לרגע קט ביותר בכל מהלך חייו, מקטנותו ועד שיבתו, של ניתוק או הפרדה בין התורה לבין גופו. כל מחשבתו והילוכו השתייכו לתורה בלבד וממנה בלבד הוא למד כיצד לנהוג". במילים אלו פותח יבלחט"א רבינו ראש הישיבה שליט"א, בנו הגדול של מרן פוסק הדור הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, את דבריו.

בהורמנא דמלכא רבינו שליט"א, בקשנו להבין כיצד זכה האבא זצוק"ל שפסקיו התקבלו כל כך בתפוצות ישראל.

"כל מי שמעיין בדבריו, או עומד ולו במעט על דרך הנהגתו הגדולה בתורה, ביראה ובהלכה, רואה מיד שמדובר באדם שכל שאיפתו היא לחתור אל האמת האמיתית בלי שום הנחות או הקלות. אצל אבא מארי זצוק"ל יכלו לחוש תמיד כי התורה איננה נתונה למסחר בידי בני האדם. היא תורת חיים שניתנה לנו על ידי הקב"ה וכך צריכים לנהוג בה, במלוא הרצינות וכובד הראש עם אחריות שאין למעלה ממנה. הוא לא חדל ולו רגע אחד מלהמשיך ולחתור אל

אב בחכמה

על חרדת הקודש והנהגות רבינו ראש הישיבה שליט"א כתלמיד לרבו כלפי אביו מרן זצוק"ל, ליקוט מרשימות תלמידים / אי"ש ימיני

הסיר נהפך לבסיס לדבר האסור, אלא רק כאשר הגוי יגיע בבוקר ויפנה את מכסה הסיר. בחור המופלג בתורה ובכישרון הסתובב בישיבה וטען היתר בדבר, ושאל איסור בזה. לאחר מספר פעמים קרא לו רה"י שליט"א והוציאו מן הישיבה.

כאשר ניגשו לרה"י בבקשה להחזיר את אותו בחור, אמר רבינו שליט"א לפונה אליו: "דע לך שמורה הוראה בפני רבו זה חמור מאוד. אני בורח מלפסוק ולחיות את דעתי כאן בשערי חסד, מכיוון שהאבא נמצא כאן. על אף שהרבה פעמים אבא אומר לי לפסוק ולענות לשואלים, אך עכ"ז אני מפחד מאוד". לאחר זמן הוחזר אותו בחור לישיבה וזכה להתקרב הרבה לרה"י, והוא מת"ח המופלגים מאוד!

הזהירות הזאת ניכרה פעם, כאשר בליל שב"ק בעת שישב רבינו שליט"א כדרכו ולמד ב'אגודה שול', בא לפניו אחד מתלמידי הישיבה בשאלה האם מותר להחזיר את סיר החמין שהוריד בשוגג מהאש כאשר העצמות עדיין לא התבשלו לגמרי, וידוע שהגרש"ז החמיר בזה, והיה זה בחיי חיותו. על אף שרבו שליט"א נטה לפסוק שאין בעיה בזה, בפרט שאין רגילים לאכול בצורה כזו, ראו עליו פחד מוחשי להורות נגד אביו זצ"ל!

דוגמה נוספת הייתה, כאשר בימי בין המצרים הגיעו שני בחורים בשאלה, הואיל והם הגיעו לעת "שידוכים" ונקבעה להם פגישה, כיצד ילכו אליה בבגדי יום חול מהוהים, שעה שאסור ללכת בבגדי שבת. הבחור הראשון שהיה בן גבירים ניגש לראש הישיבה ונענה בעצה < המשך בעמ' 21

הגיב הגרש"ז בעוצם ענוותנותו: "חס ושלום, חס ושלום, אסור לגעת בשיעור, אני אחכה ואמתין". פעם כאשר איחר קמעא הגרש"ז באחת מהתפילות בישיבת "מעלות התורה", מזמן הגעתו הקבועה קודם התפילה, התבטא בהלצה, כי "אני התרגלתי ללמוד במעלות..."

במידת האמת

בספר מעדני שלמה עמ' קל"ה מובא, שהגאון רבי יהודה עדס שליט"א סיפר, כי פעם סח להם הגרש"ז על בנו הגדול רבינו שליט"א, שאמר מערכה שלמה, ולאחמ"כ התווכחו על זה, ובין הדברים אמר רה"י שליט"א שדבריו הם "טעות". הפטיר הגרש"ז כי "במידת האמת בני יותר גדול ממני" —!

כידוע, היה רבינו שליט"א מדי יום שיש יושב עטור בטלית ובתפילין אחרי התפילה בבית המדרש עד חצות היום. פעם בערב שב"ק כאשר הוא עטור בטו"ת ודבוק בשלהבת תוה"ק, נכנס הבלן ר' לייב צובנר ז"ל ואמר לרבינו, כי אביו הגרש"ז נפל במקוה. רבינו קפץ כנשון נחש, הוריד את התפילין במהירות נוראה ורץ במהירות רבה.

רבינו נוהג כל השנים לשבת בבית המדרש גם ללא הבגד העליון, אולם הוא ביקש תדיר מהתלמידים שיודיעו לו כאשר אביו מתעתד להגיע לבית המדרש, על מנת שיוכל ללכת ולהלביש את החליפה עוד לפני שאביו מגיע.

לא להורות בפני אביו ורבו!

בישיבה נהגו, על דעת רה"י שליט"א, להדליק נרות על סיר הצ'ולנט, כדי שלא יוכלו להשתמש בסיר בליל שב"ק, מאחר שכיסוי

רבו המובהק

רבינו קנה מאביו הגדול הרבה מדרכי והנהגות החיים. בעת פטירתו של הגאון הגדול רבי אפרים בורודיאנסקי זצ"ל - מחותנו של מרן הגרש"ז - אמר רבינו לכל בני הישיבה ללכת להלוויה, מאחר שהוא "רבו המובהק", שכידוע שימש כמה שנים כר"מ ב"עץ חיים" בשיעור לפני מרן הגר"ז מלצר זצוק"ל.

לאחר פטירתו כתב הגאון הגדול רבי אברהם דב אויערבאך שליט"א גאב"ד טבריה מכתב, וכתב שם כך: "מה שעשה ר' שמואל רוזובסקי לבני היישוב החדש בבני ברק, עשה רבי אפרים לבני היישוב הישן בירושלים". כאשר ראה זאת רבינו רה"י שליט"א הגיב: "וודאי שהאבא הוא בעיקר הרבי המובהק, הכוונה היא חרץ מהאבא!"

אל מול אביו

לא ניתן להמחיש את יראת הכבוד והחרדה האמיתית שהייתה לרבינו מאביו גאון ישראל זצוק"ל. באיזו יראת כבוד היה 'מתלווה' אליו באירועים שונים ובלוויות וכדו'. אשרי עין ראתה מדי יום כאשר מרן הגרש"ז זצוק"ל התפלל בישיבת "מעלות התורה" ב'אגודה שול' לצד ארון הקודש בעבודה פנימית ובמתח של עבודת ד', כאשר בצד השני יושב רבינו שליט"א בתעצומות ובהתרגשות גדולה.

כאשר קנו כיסא מיוחד וחשוב להגרש"ז ב'אגודה שול', לא הסכים בשום אופן לזה עד אשר לא יקנו גם לראש הישיבה שליט"א. אולם מפני כבוד אביו, במשך שנים רבות רה"י שליט"א לא ישב על הכיסא המכובד שהיה מונח ליד מקום מושבו!

כבוד השיעור

מרן הגרש"ז נהג להגיע לתפילת מנחה בהיכל הישיבה, ופעמים רבות רה"י שליט"א היה באמצע אמירת השיעור הכללי שהתארך לעתים כדרכו בקודש. הגרש"ז היה מחכה למטה עד גמר השיעור, וכאשר אמרו לו כי יגידו לרה"י כי הוא מחכה וכך השיעור יסתיים, או שיגידו לו לפני השיעור שפעמים הוא מחכה,

אבא זצוק"ל לרדת לעומקה של הלכה בענייני הטכנולוגיה המתחדשים חדשות לבקרים ולמצוא את הדרך הנכונה והראויה כיצד להשתמש בהם על פי ההלכה הצרופה, מגלה בחוש כי אין דבר בעולם שלתורה אין דעה בו. על כל המתרחש לנגד עינינו, על כל הנברא בעולם בכל צורה ובכל דרך שהיא, קיימת התייחסות התורה האם מותרים הם או אסורים, האם ניתן להשתמש בהם בדרכים מסוימות או שמא אסורים הם בתכלית האיסור. אבא זצוק"ל בדק וחזר ובדק שוב ושוב, חקר עד כלות הנפש ממש, עד שהוציא דבר אמת, לדעת ולהודיע כיצד לנהוג. אלו דברים שהיו בגדר חידוש אמיתי, שכן עד אליו קשה היה לדעת איך בכלל להתייחס להמון דברים שהומצאו במאה השנים האחרונות ומה דעת ההלכה בעניינם. הדברים חשובים בכל עת ובכל תקופה, אולם בפרט בתקופתנו אנו כאשר ישנם כאלו אשר מנסים להפריד בין מציאות התורה ודעתה הברורה בכל נושא וענין, לבין החיים הארציים, היום יומיים, בטענות מוזרות ומגוחכות שונות ומשונות רח"ל, הרי שאבא זצוק"ל הוא ההוכחה הטובה ביותר שאין כזאת מציאות בעולם ואי אפשר להתנתק מדעת התורה ומקביעתה בשום נושא שבעולם.

צריכים לזכור את הדברים הללו ולהשריש אותם היטב בלבבות, אי אפשר לחיות בלי תורה ואין מושג של ניתוק מתורה אפילו כמלוא נימה ממש".

כיצד היתה הנהגתו כאבא בבית, הוא היה תובע מילדיו לעלות ולגדול...

כמובן שהוא נהג באחריות כלפי הפקדונות שהפקיד בידיו הקב"ה והיה לו חשוב לראות כיצד הם צועדים בדרך הישר, כמו כל חובותיו של האב על בניו ובנותיו. אך הנהגתו הגדולה והקדחתו על כל קיצו של יו"ד בשלימות ובחביבות מופלאה היתה כל כך מוחשית, עד כדי כך שמהתבוננות בו ובדרכו יכלו לספוג המון. הוא נתן לנו דוגמא אישית כל כך טובה שתבעה מאתנו להיות טובים ונעלים.

זאת היא הדרך, מסיים רבינו ראש הישיבה שליט"א את דבריו, הנכונה והראויה לכל הורה בישראל. להראות דוגמא אישית של אכפתיות לכל מה שהתורה דורשת מאתנו. להראות רצינות ודאגה לכל דבר הלכה. לא לזלזל באף מצווה "קלה" כביכול, ובע"ה הילדים ירצו להתקרב לדרך הזאת ויסבו נחת רוח לאבינו שבשמים. ❖

גליון
זכרון

כ' באדר
תשנ"ה-תשע"ה

גאב"ד טבריה הגאון הגדול רבי אברהם דב אויערבאך שליט"א:

"אבא זצוק"ל היה מהות של עובד ד' מנעוריו"

במשך שעה ארוכה וממושכת, זכינו השבוע לשיחה ייחודית ומרתקת במחיצתו של גאב"ד טבריה שליט"א שנהג בנו טובת עין, והאריך להעלות ניצוצות אור ותיאורים מופלאים ממסכת חייו העילאית של אביו הגדול מרן זצוק"ל. תפילתנו ותקוותנו שהצלחנו להעבירם בשלמותם וכצורתם לציבור הקוראים

הרב ישעיהו ויין

חושב שאדם גדול עושה דברים גדולים ואדם קטן עושה דברים קטנים. אך אין הדבר כך; אדם גדול, כל מה שהוא עושה זה עם חשבון. כך ראינו אצל אבא זצוק"ל, כשהלך לחתונה או כשהלך רח"ל לניחום אבלים, בדרך הוא חישבן בדיוק לאן הוא הולך ומה הוא אמור לעשות שם, למי יאמר מזל טוב ואת מי ינחם. היו לו חשבונות מדויקים ומופלאים עד כדי כך שבהזדמנות מסוימת חישבן ומצא כמה זמן עליו לשהות בחתונה. מצד אחד לכבד את בעלי השמחה ומאידך לא להכביד ולא להאריך יתר על המידה. כלומר, ייחודיותו בפסק ובהרצת תורה פעלה גם כשעסק עם הבריות בחסד ובעזרה. כל מהותו היתה 'בואו חשבון'."

"באחד מימי ה'שבעה' מוסיף הגאון הגדול שליט"א ומספר, "נכנס אלינו יהודי מסוים שסיפר על אבא, שפעם נסע באוטובוס ועמד כל הדרך, באותו אוטובוס נסע גם בחור ישיבה שנסע באותו אוטובוס שנותר לשבת על מקומו. הסיפור הסתיים בכך שאבא זצוק"ל העיר לאותו בחור וכו', אולם מיד ידענו, כל הנוכחים בחדר שהכירו את אבא זצוק"ל, כי הסיפור לא היה ולא נברא, שכן אבא זצוק"ל מעולם לא עלה על אוטובוס לפני שבירר אם יש מקום ישיבה. הוא כלל לא העלה בדעתו שתתכן מציאות כזאת שמישהו יאלץ לקום לכבודו וכל שכן שלא היה מסכים שמישהו אחר יעמוד במקומו. זה היה בניגוד גמור לכל מהותו ואורחות חייו.

החשבון המדויק והמדוקדק הזה הוא גם שהביאו 'לחיות' את השני, את מצוקותיו ובעיותיו ולנסות לעזור לו בכל מה שאפשר. זכורני כי כשנפטר

ואמר שרבי חיים מן זצ"ל, מי שכיחן כר"מ בעץ חיים, היה אומר לתלמידים מובחרים ומצוינים, הנכם חושבים כי תצאו גדולי הדור, אולם טעות היא בידכם. מי שיהיה גדול הדור הוא דווקא שלמה זלמן. ומדוע? כי אתם בלעה"ר בעלי כשרונות גדולים וכשאני שואל שאלה חזקה יש לכם במוחכם כבר שני תירוצים וכשאני מתרץ הנכם נמצאים כבר במהלך הבא. אצל שלמה זלמן אויערבאך זה בדיוק הפוך, כששואלים שאלה הוא הופך בה בכובד ראש ובריכוז מלא וכשמתרצים תירוצי הוא מאזין לו ומנתח אותו היטב בראשו. כך יוצאים גדולים.

בכלל, כל מי שעקב אחריו והתבונן אחר הליכותיו גילה בנקל כי כל מעשה או תנועה שעשה מחושבים היו על פי ההלכה. וממילא בכל תשובה או פסק שלו כך ניתן לראות תשובות מלאות ובהירות, אך מתמצות, משום שהוא פשוט למד את ההלכה על בוריה ורק לאחר מכן פסק את מה שפסק. מי שקצת נחשף לענין יודע היטב כמה יגע והתעמק בכל שאלה שהונחה לפניו. כמה עמל עד שהגיע למיצוי הדברים בשלמות לא לפני שהעמיד את צדדי הספק כראוי. זכורני, כי בהזדמנות מסוימת סחתי בפניו כי רבים נכשלים בכך שהם מתגלחים במכונה ללא שידועים אם היא מותרת או אסורה והצעתי לו שיכנס לעומק הענין ויפסוק את הגדרים של מכונות הגילוח. אבא זצוק"ל השיבני כי זה כבר לא בשבילו עתה. קשה לו להכנס לעומק הענין ולהגיע עד לבירור הנכון.

ידוע משמו של מרן הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל, שאמר כי העולם

יהודי ושאלני על זהותו של אבא זצוק"ל, משהבתי לו את שמו, חיך חיוך רחב ואמר, אני זוכר אותו בהיותו בגיל 12. כך בדיוק הוא התפלל אז ללא כל שינוי. לא האריך יתר על המידה ולא קיצר, לא ישב דומם ולא התנועע כמו לולב. לעומתו, המשיך היהודי וסיפר, היה ילד אחר בת"ת שהיה צועק בתפילה בקול רם, פאותיו היו מתבדרות ברוח וכל גופו היה נע מצד לצד והיום הוא ישן כל התפילה. אבא זצוק"ל בירר לעצמו היאך צריכה להראות תפילתו במדויק ולאחר שהענין היה מחזור לו די הצורך הוא לא שינה בה כמלוא נימה.

כעין זה שמענו מיבלחט"א הגאון האדיר רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א בעת שבא לניחום אבלים לאחר פטירתו של אבא זצוק"ל, שכשהוא הגיע לירושלים הוא נכנס לביהמ"ד 'אהל תורה' היכן שלמדו באותה תקופה רבים מגדולי ירושלים ומכולם, ללא יוצא מן הכלל ממש, ושמע דבר אחד - אם הנך מבקש ללבן שאלה לאמיתה של תורה ולעומקה של הלכה, תוכל לעשות זאת במקום אחד, אצל רבי שלמה זלמן. וזאת, יש להוסיף ולציין, כשאבא זצוק"ל היה בסך הכל כבן שלוששים ומשהו. חייו העילאיים והגדולים לא החלו בגיל זקנה ושיבה. מקטנותו ממש הוא עמל ללא הפוגה עד שהגיע לדרגות גבוהות ונשגבות."

"וזה היה בעצם סודו", ממשיך גאב"ד טבריה שליט"א את דבריו, "פעם נסעתי באוטובוס מירושלים לטבריה עם הגה"צ רבי אליעזר בריזל זצ"ל שלמד עם אבא זצוק"ל בצעירותו בעץ חיים. תוך כדי שיחה הוא שמע שאני בנו של אבא זצוק"ל

קשה מאוד לתאר מי היה אבא זצוק"ל. חוץ מן העובדה המציאותית שחלפו להם כבר עשרים שנה מיום פטירתו, קיימת גם המציאות שאישיותו היתה רחבה מאוד. ההיקף שלו בתורה, בהלכה ובחסד אינם ניתנים לתיאור כלל, אולם אם בכל זאת מבקשים לתמצת או להגדיר בכמה מילים את אבא זצוק"ל נוכל אולי להשתמש במילים שהוא הגיד על עצמו בכמה וכמה הזדמנויות, באומרו: החיסרון הגדול שלי שאני נורמלי". במילים אלו וכשחיוך רחב נמתח על פניו המאירות, פותח יבלחט"א הגאון הגדול רבי אברהם דב אויערבאך שליט"א גאב"ד טבריה ובנו חביבו של גאון ישראל מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל את שיחתו לבטאון עולם התורה - ומבקש להבהיר את כוונתו:

"אבא זצוק"ל התכוון במשפט זה להגדיר את תפקידו של האדם בעולמו ובכך בעצם נתן הסבר כיצד צריכים לחיות. הוא בעצם ביקש לומר כי הוא אדם הפועל בדיוק כפי שהשולחן ערוך מדרין אותנו לחיות. ללא הקלות ולו הקלות ביותר, אך גם ללא דברים משונים המעוררים תמיהות או אי הבנות."

ממתי בעצם התחילו ניצני גדולותיו?

"מיום עומדו על דעתו ממש הוא החל לטפס בסולם המדרגות, הוא עלה ונתעלה מקטנותו ממש ועד יומו האחרון. כדוגמא לדברים, אספר לכם מעשה קטן שיוכל אולי להמחיש ולחדד עד היכן הגיעו הדברים. אבא זצוק"ל נהג להתפלל בבית כנסת צדדי בשכונת שערי חסד אצל יהודי נכבד שהיה מלמד ב'עץ חיים'. פעם כשהתלוויתי אליו לתפילה פנה אלי

ד"ר פאלק שלזינגר שהיה מנהלו של בית החולים 'שערי צדק' התנהל דיון ארוך מי יירש את מקומו. היו מספר מועמדים ששםם הוצע כמחליפים את הד"ר. אבא זצוק"ל שהיה מעורב בענייני בית החולים סבר כי אחד המועמדים אינו ראוי לתפקיד, אולם הוא לא סירב לקבלו ולשוחח עמו כחצי שעה, תוך שהוא חולק לו כבוד רב ומלווה אותו עד לפתח הבית. כל מי שנקלע באותה מחצית השעה לבית, יכול היה לחשוב כי בוודאי זהו המומלץ של אבא זצוק"ל לתפקיד, שכן גם אם לתפקיד מנהל בית החולים הוא אינו ראוי, אין זה אומר שלא מגיע לו את כל הכבוד הראוי.

כך נהג כשאי מי נכנס לביתו ודרש מאבא זצוק"ל שיתערב בעניין גט מסוים, אצל אחד ממקורביו. הוא אמנם לא ניאות להיענות לבקשה ואף אחז שמדובר בבקשה מחוצפת ובלתי מתקבלת על הדעת, אך הוא האזין לו ברוב קשב ונתן לו את מלוא תשומת הלב, כאילו מדובר באדם שבא עם ההצעה הטובה ביותר עבורו ועבור בני משפחתו.

עובדה נוספת שהפעימה את רוחו היתה, כשבאחד הימים באתי לביתו ומצאתי יהודי מסוים, אברך צעיר לימים, שחיבר ספר על תרומות ובא לבקש את הסכמתו של אבא זצוק"ל על ספרו. דפדפתי מעט בספר ומצאתי כי על אף שהיה אבא זצוק"ל מרא דתרומות וכל מי שלומד תרומות, גדולים וקטנים מתענגים על דבריו, אותו יהודי לא טרח כלל להזכיר בספרו ולו פעם אחת. לחשתי באזני של אבא זצוק"ל כי מדובר במחבר עז פנים שאין בו טיפת בושה, אך אבא זצוק"ל כאילו לא הבין על מה אני מדבר. הוא קבלו במאור פנים וכיבדו בכבוד הראוי כאילו מדובר היה בידידו משכבר הימים. אלו הם רק נקודות קטנות באישיותו הגדולה.

וכיצד הוא הצליח להגיע לכבודות שצמחו, גם ראש ישיבה ומרביץ תורה וגם עשיית חסד, כשהבן נעשה בדקדוק כה מופלא?

"הוא פשוט עמל על כך ללא גבול ומידה. אמרתי עליו בהספד, שפעם הוא התבטא כי מדרך הטבע הוא היה צריך להיות עסקן ציבורי, שכן אמו ע"ה היתה ממשפחת פרוש הידועה בעסקנותה בצרכי ציבור וגם אביו זצ"ל מלבד גאונו וגדלותו בתורה היה איש עשיה גדול מאד. אולם, כך סיפר, בצעירותי הבחנתי כי עסקנות כרוכה עם הרבה שקר, ו"שקר שנאיתי ואתעבה, תורתך אהבתי". הוא היה רק תורה ובין הפרקים נכנסה אצלו עזרה לכלל ישראל. בסופו של דבר הוא הצליח להגיע לכל המעלות הללו,

ב'בין הזמנים' הוא היה מגיע לביתי בטבריה לנוח קמעה, אולם גם כאן היה בא עם מחברות עליהן התכוון לעבור בזמן שהותו בהבראה. תמיד היה מגיע מתוך כוונה להשאר שבועיים בביתי, אולם לאחר ארבעה ימים כבר היה מבקש לשוב לירושלים. ה'הבראה', על אף שהיה עמוס בה עד למאד, היתה לו לזרא והוא חש צורך עז לשוב לעמל יומו הקבוע והרגיל שבירושלים

לירושלים. ה'הבראה', על אף שהיה עמוס בה עד למאד, היתה לו לזרא והוא חש צורך עז לשוב לעמל יומו הקבוע והרגיל שבירושלים. בכלל, כל מי שהתבונן בפניו, בלכתו ברחוב או בעת נסיעה, תמיד מצא אותו כשהוא מרוכז בבירור הלכתי, או בהכנת שיעור.

כשהמוטו המרכזי היה, כפי שצינתי קודם, חשבון. תמיד הלך לישון באותה שעה וקם באותה שעה בדיוק. מעולם לא יכלו לראות אותו יושב סתם, תמיד עבד ועמל. לא היו אצלו מושגים של חריגות ושינויים מהותיים ומשמעותיים, כפי שהזכרתי את דבריו בתחילת השיחה, "החיסרון הוא שאני נורמלי..."

בנוסף, יש להדגיש כי זמנו היה מנוצל בתכלית הניצול. לשם דוגמא אציין כי לאבא זצוק"ל לא היו כלל נעלי בית. ומדוע? משום שבדרך העולם אנשים נועלים נעלי בית על מנת להשתחרר מעט, אך אצלו לא היה כזה מושג. אפילו בערב שבת, כשצחצח את נעליו, לא היה מסירם מרגליו. מעולם לא ראינו אצלו מושג של 'בין הסדרים'. ב'בין הזמנים' הוא היה מגיע לביתי בטבריה לנוח קמעה, אולם גם כאן היה בא עם מחברות עליהן התכוון לעבור בזמן שהותו בהבראה. תמיד היה מגיע מתוך כוונה להשאר שבועיים בביתי, אולם לאחר ארבעה ימים כבר היה מבקש לשוב

בהתפעלות: 'אח, איזה אדם מאושר. לאיזה ישוב הדעת, לאיזה ריכוז ניתן להגיע ללא טלפון בבית'."

לקראת סיום מבקש הגאון הגדול שליט"א להוסיף ולציין כי על אף גדלותו העצומה של פוסק הדור הגדול, למרות טרדותיו הרבים, היה אביו זצוק"ל 'אבא' במלוא מובן המילה. "הוא האכיל אותנו הילדים כשסיפורים יפים ומעניינים בפיו. בכל שבת היה מספר סיפורים בהמשכים כשהמשיך מאותו מקום בו הפסיק בשבת שעברה. הוא לקח אותנו לקופת חולים וישב אתנו שעות רבות בתור לרופא השיניים וכדו'.

זהו אדם גדול שהעפיל והגיע לפסגת ההר, אך נותר מחובר למצוקותיהם וקשייהם של אלו החיים סביבו". ❖

גליון זכרון כ' באדר תשנ"ה-תשע"ה

בשיחה במעונו של בנו יבדלחט"א, הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א "אבא זצ"ל היה שייך בדרגתו לדורות קודמים"

"ייחודיותו של האבא זצ"ל בכך שכיחן כראש ישיבה ופוסק, זה לצד זה, דבר שלא ראינו בדורות האחרונים", משרטט באוזנינו הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א בשיחה מאלפת אודות גדלות אביו מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל • כחזב"נ בבית רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, מעיד הגאון הגדול שליט"א בערגה על המפגשים בין שני ענקי הדור: "אפילו ה'שיחת חולין' שלהם היתה בדברי תורה..." • רשמי הוד מביתו הגדול של רבי שלמה זלמן זצוק"ל, פוסק הדור וראש ישיבת 'קול תורה', כפי שאצורים בזכרוננו של בנו הגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א

יחזקאל מן

שאל האבא ומה יהיה הדין אם תרגול יזיק? איזה ילד שואל שאלה כזאת? היה לו כוח משיכה מיוחד לדעת את המציאות בכל דבר, מה יהיה הדין כך ומה יהיה כך.

כל דבר שראה במשך החיים מיד נכנס לו בראש פולמוס הלכתי, מה יהיה הדין במקרה כזה. לא רק בנושא החשמל שכולם יודעים עליו, שהיה זה בעת שהיה בן עשרים שנה לערך. כבר אז כשהגיע הנושא ההלכתי של החשמל לידיעתו והיו הרבה גדולים וחשובים שהחזיקו כי להדליק חשמל זה גרמא וזה נוגע הלכה למעשה ביום טוב. מיד אבא למד מסכת ביצה פעמיים והקיף את כל ענייני גרמא.

הוא הוציא את ספר 'מאורי האש' עם הסכמות מרבי חיים עוזר ורבי איסר זלמן ועוד גדולים. היה זה כבר בשנת תרצ"ה. הוא נולד בשנת תר"ע ונמצא שהיה בן עשרים וחמש בלבד באותה עת. נושא החשמל עורר אותו, היה לו את הסקרנות לדעת והוא למד את זה וקיים קשר עם מדענים כדי להבין את הדברים על בוריים. לאחר זמן הם התפעלו מהידע המקיף שלו בנושא.

על פי כל הבירורים יצא לו למסקנה שאסור להדליק חשמל ביום טוב. רבי חיים עוזר נלחם אז עם כמה רבנים שרצו להתיר את הדבר והוא נהנה מהספר שאבא שלח אליו. אבא התכתב בענייני הלכה גם עם עוד גדולי עולם בהיותו אברך צעיר לימים. ועוד לפני נושא החשמל היו לו

בגדלותו התורנית, מתאר באוזנינו בנו הגאון הגדול שליט"א, "הוא היה שייך לדורות הקודמים. היום אנו יודעים שיש 'ראש ישיבה' ויש 'פוסק'. קשה היום לבוא לראש ישיבה ולשאלו בדקדוקי הלכה, על 'אליה רבה' 'לבוש' וכדו'. כמו כן, גם 'פוסק' אי אפשר לשאול על 'רבי חיים' ו'רבי שמעון' המדברים על הסוגיות העמוקות שבגרמא. אבל אצל האבא היה כולו כאחד. גם ראש ישיבה וגם פוסק!

כדוגמת כן ראינו רק בדורות הקודמים אצל מרנן 'יחזקאל סופר' ורבי עקיבא איגר זיע"א. ידוע שהיו להם ישיבות ויחד עם זה הם היו פוסקי הלכה עצומים. הרבצת התורה בישיבה ופסיקת ההלכה היו כרוכים כאחד. כך היה אצל אבא. כשיצא 'רבי חיים' הוא הזמין את הספר ועבר על כולו. הוא עצמו אמר לי פעם שהוא עבר על 'שערי יושר' פעמיים מכריכה לכריכה! 'הקובץ' שיעורים של רבי אלחנן היה נר לרגליו. וכל זה מחד גיסא.

ומאידך גיסא היו לאבא זצ"ל את ארבעת חלקי השולחן ערוך עם ש"ך, ט"ז ומגן אברהם ושאר הנושאי כלים. אף לבחורים בישיבה יחד עם השיעור היה אומר את המסקנה העולה מן הדברים להלכה. זה היה הקו שלו. מקטנותו היו לו שאיפות לדעת ש"ס ושולחן ערוך. כשהיה ילד קט, הסבא החל ללמוד עמו פרק 'ארבעה אבות'. כשלמדו על 'שור המזיק', מיד

עשרות סיפורים על סיוע ודאגה לאלמנות ויתומים. אבל אצלנו כל הסיפורים הם בגדר 'שרגא בטיהרא'. עבורנו הם בבחינת 'נרות' בשעה שהיינו רגילים לחיות לאור השמש הגדולה.

אנו הרי ראינו את האבא זצ"ל שהיה מתוכנן ומסודר בשעותיו בדקדקנות. הוא היה שב מתפילת שחרית בבית הכנסת ועוד לפני ארוחת הבוקר ולפני שטעם משהו בפיו, היה לומד כמחצית השעה.

אחר כך במשך היום ראינו אותו בחדרו, כל כולו שקוע בתורה, בהכנת השיעורים. בתקופות הקדומות, כשהייתי צעיר יותר, הוא היה שקוע בכתבים הרבים שלו. זה היה כל היום שלו. מה שסיפרו לנו על סיוע לאלמנות ויתומים, לדידנו זה היה כך: כשהגיע הביתה בצהריים היה אבא עייף ויגע מאמירת השיעור ב'קול תורה'. שש פעמים בשבוע הוא מסר שיעור, כל שיעור לא פחות משעתיים. וכשהגיע היה מוציא מחיקו פנקס קטן, בו היו רשומים שמות של אלמנות ויתומים והוא החל לטפל בצרכיהם, ממש בתוך כדי דיבור. אלמנה אחת אלמנה נצרך אחר נצרך. הוא היה מטלפן ודואג לכל ה'חובות' שלו. כך היה כל יום עוד לפני שטעם משהו בארוחת הצהריים.

ראש ישיבה ופוסק הדור

"אבא זצ"ל היה נדיר ביותר

ניתן להגדיר בית זה כביתו השני של מרן הגר"ש אלישיב?!" הערנו... הגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א מהנהג בראשו. "השווער זצ"ל היה מגיע בקביעות בכל 'בין הזמנים', בחול המועד ועוד". לשאלתנו אומר הגאון הגדול שליט"א כי אף אביו הגרש"ז זצוק"ל התארח בין כתלי הבית פעמים ספורות. כתלי הבית מעידים, אפוא, על תורתם של גדולים, מרן הגרש"ז אויערבאך זיע"א ומרן הגר"ש אלישיב זיע"א שרוח תורתם ועמלם, עד לליבונו וזיכוכה של הלכה, ממלאים את הבית.

"שרגא בטיהרא מאי אהני"

בפתיחת הדברים מבהיר הגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א כי עבור ילדיו של רבי שלמה זלמן זצוק"ל, סיפורים אודות גדלותו אינם מוסיפים כמעט מאומה, לאחר שהטיבו בשנות ילדותם להכיר את אורחות חייו של אביהם מקרוב:

"הגמר אומרת 'שרגא בטיהרא מאי אהני', מה הפשט בזה?" שואל הגאון הגדול שליט"א ומסביר, "הפשט הוא כך: כשהשמש זורחת, גם אם נדליק אלף נרות זה לא יועיל במאומה. מה הוא אור הנרות, לעומת אורה הבהוק של השמש?"

אנו, הילדים של האבא הגדול, חיינו יחד עם השמש בצוותא חדא. כשישכנו 'שבעה' על האבא, שמענו

שליט"א אודות שולחן השבת בבית המשפחה, בראשו ישב האב הדגול, פוסק הדור מרן רבי שלמה זלמן זצוק"ל:

"בשולחן שבת אבא לא היה ממנהר. היינו שרים חלק מהזמירות המופיעות בסידור ואבא היה לומד עמנו 'משנה ברורה' כסדר בשעת הסעודה, עם הערות הלכה למעשה. שיחות חולין כמעט ולא היו מדברים כלל. לעיתים, אם אבא היה מדבר במהלך הסעודה, הוא היה מספר על גדולי ישראל. היה לו הרבה מה לספר שכן היה לו זיכרון נפלא."

הגאון הגדול שליט"א מעיר: "אבא זצ"ל אמנם נולד כבעל כשרון, עם זיכרון חזק ומפליא, אך הוא גם הצליח לנצל את מלוא הכישרון שלו..."

בענין הסיפורים על גדולי ישראל, מספר הגאון הגדול שליט"א: "כשאבא היה שומע סיפורים על גדולי ישראל של 'מופתים' או עובדות ומעשים חריגים וכיו"ב, הוא היה אומר: 'מה יוצא לי מזה?'"

"אבא זצ"ל רצה לשמוע רק סיפורים על שקידה, התמדה ומידות טובות. סיפורים שאפשר ללמוד מהם ולהפיק מהם לקח לחיי היום יום. אלו הסיפורים שהוא גם העביר וסיפר הלאה, לאחרים. גם כשהוא סיפר לנו, הילדים, על גדולי ישראל, הוא התכוון למוסר השכל שיוצא מכך ולא לסיפורים בעלמא."

תקנתו ותפילתו כי אכן גם שיחה זו בה מתוארות שלל הנהגותיו הייחודיות של מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל, אותן שמענו מפי בנו יבדלחט"א הגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א, תמלא את ייעודה ומטרתה - ללמוד ולשאוב דרכי חיים מהליכותיו ואורחותיו של מרן הגרש"ז זצוק"ל.

גליון זכרון

כ' באדר תשנ"ה-תשע"ה

ב'מנחת שלמה' יש הרבה סימנים שהתחדשו לו באותם ימים - בימי בין הזמנים. זה היה ה'חופש' שלו. לא 'ים' ולא 'נופש'... הוא היה מסתגר בחדרו ועמל על הכתבים, זה היה ה'גישמאק' שלו - לכתוב!

מחותנים' בדברי תורה

שא"נו את הגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א, על הקשר של שני ענקי הדור, אביו הגדול רבי שלמה זלמן זצוק"ל וחמיו רבינו מרן הגרש"ז א"רשיב זצוק"ל.

"לאבא זצ"ל היה קשר רצוף עם מרן הגרש"ז אלישיב זצוק"ל, עוד לפני שנעשו מחותנים. שניהם למדו אצל מרן הרב בענגיס זצוק"ל והיו תלמידים שלו. בימי הקמת המדינה הרה"ר דאז הרב הרצוג היה מתייעץ תכופות עם שניהם, התעוררו אז שאלות רבות בהלכה ושניהם היו מבררים להרב הרצוג את הסוגיות שעלו על הפרק."

"בימי חג ומועד הם היו מבקרים האחד אצל השני בביתו. היו גם כמה פעמים שהם נפגשו כאן בבית, בימי המועד". אנו שואלים את הגאון שליט"א על מה נסובה השיחה ביניהם באותם מפגשים להם היה עד, התשובה כמובן היא "רק בדברי תורה".

"אפילו ה'שיחת חולין' שלהם היתה בדברי תורה... ולא בדברי חולין", אומר הגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א בחיוך.

להפיק לקח מוסר

לטובת קוראי המוסף המיוחד של 'לקראת שבת' המוקדש לזכרו של מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, ביקשנו ללקט מאת הגאון הגדול שליט"א עוד עובדות ופרקי חיים הצריכים לימוד, מאורחות הבית הגדול ב'שערי חסד'. ביקשנו לשמוע מאת הגאון הגדול

היו סדריו קפדניים ומדויקים, הכל היה מתוכנן ומסודר. הוא היה אומר לנו לאכול בזמן ולישון בזמן. וכי מה זה 'מתמיד'? מי שיש לו תכנית מסודרת! לא לעשות דבר מעבר לכוחות. לא ללמוד כל הלילה ולא לדלג על ארוחות וכדו' אלא לגבש תכנית מסודרת ותמידית - זה מתמיד! בנוסף, היה לנו בבית את הסבא זצ"ל שהתחנכנו לאורו, הוא היה ירא אלוקים ביותר. אפשר לומר שגדלנו אצלו והוא חנך אותנו כיון שאבא היה כל הזמן עסוק בלימודו."

"העמיד תלמידים הרבה"

"בצעירותי אבא היה עסוק בחיבור על תרומות ושביעית והיה שקוע בזה. יש מכתב מהסטיפלער שהוא כותב על הספר הזה שהוא 'מנחת חינוך על זרעים'!"

"זהו פלא גדול" אומר לנו הגאון הגדול שליט"א, "שמעתי ממנו פעמיים או שלוש, שהיתה לו תכנית לעשות חיבור על כל סדר זרעים כדוגמת החיבור על תרומות. ומה גרם לו לקטוע את התכנית? השאיפה להרכיב תורה ולהעמיד תלמידים!"

כשראש ישיבת 'קול תורה' הגאון הגדול רבי יחיאל מיכל שלינגר זצ"ל נפטר, החל אבא לכהן כראש ישיבה. רבי יחיאל מיכל רצה עוד בחייו שהוא יכהן אחריו כראש הישיבה. לשם כך אבא ויתר על הכתבים שלו, אף על פי שזה היה משאת חיו - 'משאת חיו' ממש. ובכל זאת הוא ויתר כדי להעמיד תלמידים. וזהו השבח היחיד שאבא הסכים שיכתבו על המצבה שלו: "והעמיד תלמידים הרבה בשיבת קול תורה". לא 'הגאון' ולא תארים אחרים - רק זה!

אכן גם לאחר התמנותו לראש ישיבה, את ימי בין הזמנים הקדיש לחיבוריו. ביומי דפגרא התפנה לו מעט זמן והוא היה יושב יומם ולילה ומדפיס חיבורים על ענינים שונים.

חידושים על כל ספר 'שב שמעתתא' ואז היה יותר צעיר בן שמונה עשרה שנה בערך. כך ראינו שההלכה וה'לומדות' הלכו אצלו ביחד שזורים וכרוכים זה בזה מצעירותו ממש.

אבא זצ"ל היה צריך לנוח הרבה כי הוא אימץ מאוד את ראשו ללימוד התורה. פעם אחד הבחורים לא הגיע לשיעור ואמר לאבא שהחסיר כי כאב לו הראש והיה קשה לו להתרכז בשיעור. אבא אמר לו: "אם אני הייתי מתייחס בצעירותי לכאבי הראש שלי, לא הייתי יודע ללמוד..."

אותו דבר הוא אמר לבחורים בנושא ריבוי החתונות בלעה"ר, כשהמנהג רווח שהבחורים נוסעים לכל חתונה וחתונה: "אם אני הייתי הולך להשתתף בכל חתונה, לא הייתי יוצא מה שאני..."

בצל האבא הגדול

הרהבנו עוז לשאול את הגאון הגדול שליט"א:

"אנו רואים כי מרן הגרש"ז זצ"ל וזה לבנים תלמידי חכמים גדולים ומופלאים, כיצד היתה דרך חינוכו של האבא שזכה לכך?"

"עיקר החינוך שלו היה בכך שהוא למד עמנו, הוא היה מכין עמנו את השיעורים. אכן עם רבי שמואל, האבא למד יותר עם כולם. היו להם הרבה לימוד בחברותא והוא גם היה נושא ונותן עמו על השאלות שעלו על שולחנו. גם עמי, עם אחי רבי אברהם דב ועם שאר האחים, היה אבא לומד בחברותא."

אני זוכר שפעם כשלמדתי עמו בחברותא מסכת בבא מציעא, לאבא היה חידוש בדברי התוספות והוא אמר לי: "עשרים פעם עברתי בעיון על מסכת בבא מציעא והנה התחדש לי כאן חידוש חדש..."

אבא לא היה צועק עלינו. אפילו כשהיינו עושים מעשי ילדות הוא היה מבליג. אבל על דבר אחד הוא לא היה שותק: על מילות גנאי. אם מישהו היה מכנה 'רשע' הוא היה מסתכל בעיניו ומראה שהדבר חורה לו היטב. עד היום אם אני שומע מילת גנאי של אדם על רעהו זה צורם לי את האוזן, כתוצאה מחינוכו של אבא זצ"ל לדבר בלשון נקיה.

בשבתות אבא היה לומד עמנו בקביעות ובוחר אותנו על הנלמד. מלבד כך הוא היה כמובן משוחח עם המלמדים. יותר מזה הוא כמעט לא התעסק עמנו הילדים. כך גדלנו, בצל סדריו הקבועים כברול של אבא ולא על 'סיפורים'...

ברוב השנים היה אבא יוצא בשש בבוקר לתפילה. וכך לאורך כל היום

הגאון רבי מרדכי אויערבאך שליט"א:

אבא זצוק"ל אמר לי פעם: "בדעות שלי אני שייך לחוגי הקנאים שבירושלים"

שלוחי בטאון עולם התורה 'הפלס' זכו להיכנס השבוע אל מעונו של בנו יקירו של מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל, הגאון רבי מרדכי שליט"א, רבה של קהילת 'אביר יעקב' בתל אביב ומנהיגם של מאות בעלי התשובה שבתוכה - שבמשך שעה ארוכה השמיע דברי אלוקים חיים ופרש את תמונת חיי הרוחניות שפיכו בעוז בביתו של מרן זצוק"ל

הרב מאיר פריינד

זללה"ה בצוואתו: "אם יהיו כאלה שיאבדו לומר דברי הספד, אבקש מאוד לקצר ולא להגיד עלי שבחים, רק התעוררות לאהבת תורה ויראת שמים ולתיקון המעשים והמידות". ואם כן בבואנו לכבד את אאמו"ר הרי עלינו להתמקד בשלושת עניינים אלו; תורה, יראת שמים ומדות".

תורה, יראת שמים ומדות

והנה באמת בענין גדלותו בתורה של אאמו"ר זצ"ל, אחי הגדול הגאון רבי שמואל שליט"א, בהקדמתו לספרו 'דרכי שמואל' כתב בזה דברים נשגבים ונפלאים, עם כל העומק. וכל דבריו שם מתחילה ועד סוף מבטאים וממצים בצורה הנעלית ביותר את מציאותו התורנית של אאמו"ר זצוק"ל, כמה היה כל חיי חיותו בד' אמות של הלכה כפשוטו בלי שום דברים עי"ש היטב בכל דבריו (ראה מסגרת). גם אני הקטן כתבתי כמה מילים בספר 'הליכות שלמה' על תפילה (ראה מסגרת), אמנם לא עם הדיוקים והעוצמות כמו שכתב אחי הגדול שליט"א, כי אינני יכול לכתוב כאלו דברים, אך בכל אופן גם שם כתבתי דברים נצרכים בעניין תורה, כך שכמדומני שאין צורך כעת להאריך שוב בענין גדלותו בתורה. בענין גדלותו ביראת שמים, מי יכול לדבר על 'יראת שמים'? קשה לדבר על הנושא של יראת שמים, צריך שייכות לעניינים אלו, ומי יעלה

ניתן במסגרת זו.

בראשית הדברים מבקש הגאון שליט"א להבהיר:

"האמת היא שאני כשלעצמי אינני אוהב כלל להתראיין, איני יודע מהו הטעם לכך, אבל כך הוא הדבר, מאוד לא נוח לי מכל ענין זה. מלבד זאת אני סבור שזה לא תפקיד של בנים לדבר על אביהם, כלום בן מעיד על אביו?! זהו דבר קשה מאוד, מעבודות הקשות שבמקדש, יש בזה הרבה הרגשות שקשה לבטא אותם במילים. מילא כל אדם - תלמידים וכדומה, יכולים לדבר מה שרוצים, אבל בנים זה דבר נשגב מאוד. זהו גדר אחר. זה דבר פנימי וקשה מאוד ולכן בעצם אינני רואה את עצמי שייך לכל ענין זה. אך מכל מקום בעת שנתבקשתי לשוחח עם בטאון עולם התורה, הבעתי את הסכמתי, בפרט מאחר ויש בזה עניין של "כיבוד אב" - המכבדו בחייו ומכבדו במותו וכמו שכתוב בזוה"ק פרשת בחוקותי "מכבדו במותו יתיר ממכבדו בחייו" ולכן לגודל הענין של כיבוד אב, נעתרתי לכך.

אני חושב לעצמי, אם אבא זצ"ל היה בא ורואה איך יושבים ומספרים סיפורים עליו מה היה אומר, או ואביו, אבל מה נעשה, נתבזה קצת לכבודו...

ואם באנו לכאן משום כיבוד אב, הרי ודאי שעלינו להשית למול עינינו את הדברים שכתב אבי מורי

ומשמש לכל בני הקהילה כאב רחום ואוהב ומורה להם יום יום את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, בכל השאלות החמורות המתעוררות בפניהם.

לרגל יום הזיכרון העשרים לפטירתו של אביו הגדול, מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זיע"א, זכינו להתקבל לשיחה מיוחדת במענו של הגאון רבי מרדכי שליט"א, שלמרות התרחקותו מכל ענין של פרסום וכדומה, יצא מגדרו לכבודו של אביו רבן של ישראל זצוק"ל וזכינו לשעה ארוכה של קורת רוח וחוויה בלתי נשכחת. מבין השיטין אנו רואים בבירור בכל הליכותיו, את דמותו העילאית של האב הגדול זיע"א, בבבואתו הנשקפת בבנו הגאון שליט"א. אצילות הרוח ועדינות הנפש המשולבת בתקיפות נחרצות על כל קוצו של יו"ד, הגאונות המופלאות, החריפות השנונה, המלווה בהסברה ברורה ומלככת וכמובן מעל הכל הנעימות הנפלאה שהוא מקריין על כל המסתופפים בצלו.

השיחה מתארכת וקולחת והגאון שליט"א שופע כמעין הנובע מאוצרו הבלום והבלתי נדלה ומטעימנו בקצה המטה מהספר הגדול, ספר תולדות אדם של האב הגדול רבן של ישראל מרן זצוק"ל, אשר יבלחט"א הגאון שליט"א זכה באופן מיוחד להיות קרוב ביותר אליו בכל ימות השנה. ואנו תקווה שהצלחנו להעביר את הדברים כנתינתן, עם החותם המיוחד הטבוע בהם, ככל שהדבר

העיר תל אביב ידעה ימים יפים יותר, ימים בהם היתה מטופולין של תורה ותפילה ועבודת ד' ומלאה במאות בתי כנסיות ובתי מדרשות שוקקי חיים ורוח, היכלי תורה ותפילה עם חצרות אדמורי"ם גאונים וצדיקים. אנו מתהלכים ברחובות שידעו זוהר וטוהר ועתה היא שקועים בערפל וחושך של 'עולם הזה' ובהמיות. העיר תל אביב זועקת: "מיתנו כירחי קדם". למרות זאת, בתוך מעטה החושך, מאירה לה פינת יקרת, המפיצה ומקרינה גלי אור של תורה וקדושה על כל העיר ואט אט מנסה לגרש את גלי הטומאה. הקהילה הקדושה 'אביר יעקב', משפחות שלמות של בני תורה ויראים ומופלאים, שהשליכו מאחרי גוים את מנעמי ותענוגות ההבל של העולם החילוני ונדבה רוחם להסתופף בחצרות ד', ביניהם תלמידי חכמים רבים מופלאים שאין להם בעולמם אלא ד' אמות של הלכה. יחד חברו הם זה לזה בבחינת איש את רעהו יאמר חזק ומקיימים חיי קהילה מופלאים באהבה ואחוה ובשמחה עילאית על שזכו לחיות חיים נצחיים, חיי תורה וקיום מצוותיה.

על כל מלאכת הקודש מנצח בעוז ובגאון המרא דאתרא, מורה דרכם המובהק והנערץ, הגאון המפורסם רבי מרדכי אויערבאך שליט"א רב הקהילה, אשר בתבונה עמוקה, בחכמה ופקחות מופלאים, מנווט את כל אורח חייהם של בני הקהילה על פי דעת תורה ואורחות ההלכה

בהר ד', ואינני רואה את עצמי ראוי לדבר על חלק זה. לכן נשתדל לדבר קצת בעניין 'מדות טובות', זה מהדברים שמצד אחד מי יאמר זיכיתי ליבי, אך מאידך גיסא גם אין מי שחושב על עצמו שהוא פרא אדם ואין לו שייכות למדות, כל אחד משתדל להתעסק קצת בזה.

מידת הנקיות

הגאון שליט"א מרחיב את דבריו:
"אם באנו לתמצת בקצרה את גדלותו של אאמו"ר זצ"ל בתורת המידות, נראה שמה שאפשר להביא עליו, אלו הם דברי רבנו הרמח"ל זצ"ל בספרו 'מסילת ישרים', בפרק הארוך ביותר, פרק י"א בפרטי מידת הנקיות, בזה כלול הכל מכל כל. וכל המעיין שם לאורך כך הפרק ימצא דוגמא מוחשית לכל הנהגתו של אאמו"ר זצ"ל בכל תהלוכות חייו. אם נבוא להגדיר את אאמו"ר זצ"ל בתמצית אישיותו, זה היה מידת הנקיות.

במשך עשרים השנים האחרונות פורסמו סיפורים רבים על מעשי חסד וצדקה מופלאים של אאמו"ר, אבל באמת עיקר גדלותו, יותר ממה שהיתה בחלק של העשה טוב, שבוה כל אחד יכול לעשות חסדים וצדקות ומעשים טובים, יותר מכך באה גדלותו לידי ביטוי בחלק של ה'סור מרע'.

אך דא עקא שבחלק זה של הסור מרע, רב הנסתר על הנגלה ורבים מן הדברים אי אפשר לספר מטעמים מובנים. ישנם דברים רבים שהנם ממש בבחינת לא יאומן כי יסופר, כמה התאפק מלהעיר ולהגיב בהנהגות החיים. כמעט כל הדברים המדוברים הם דברים שבלתי ניתן לספרם מפאת צנעת הפרט וד"ל. אך תכלית כל ההנהגות האלו היא פסגת 'מידת הנקיות'."

מרן זצוק"ל גד"כ מקטנות:
שלימות במידת הנקיות ועבודתו הגדולה בהטבה וחסד לבריות לא גבול וקין ניכרה עליו כבר מצעירותו:
"אאמו"ר זצ"ל גדל כל ימיו בשכונת שערי חסד ומי שבקי בנבכי ההיסטוריה יודע שבאותם ימים המקום היה מלא מחלוקות אידיאולוגיות באופן חמור ביותר. מחד גיסא היה את רב השכונה ומאידך התגוררו בשכונה קבוצה של קנאים לדבר ד', אמנם לא קבוצה גדולה אבל היו כאלו. כתוצאה ממחלוקת זו נולדו עוד מחלוקות בהרבה ענינים, כך שהוא נולד לתוך מציאות איומה של מחלוקות נוראות ועם כל זה הוא הצליח לשמור על עדינות נפשו וטוהר

יתחסדו בענפים רבים מענפי החסידות ובענין שנאת הבצע לא יכלו להגיע אל מחוז השלימות."

'קול תורה' כפיקדון...

"הנהגת הנקיות המיוחדת של אבינו זצוק"ל באה לידי ביטוי גם בכהונתו בראשות ישיבת 'קול תורה'. כידוע ישיבת 'קול תורה' הוקמה ע"י הגאון רבי יחיאל מיכל שלזינגר זצ"ל יחד עם הגאון רבי ברוך קונשט זצ"ל, באותם ימים ובמצב ששרר אז בקרב המשפחות ששלחו את בניהם לישיבה היתה הישיבה פחותה בדרגתה מהיכלי התורה השונים דאז. בשנת תש"ט הסתלק לבית עולמו הגרי"מ שלזינגר זצ"ל ובמשך השנים אט אט קיבלה הישיבה בהנהגת

לפליאתו של אותו בחור - דקות ספורות לפני הדלקת נרות השבת מצלצל הטלפון בביתו ועל הקו היה אאמו"ר זצ"ל, הוא מבקש את הבחור ואומר לו: "אני מבקש שליחה, לא דיברתי אליך יפה, לא כך מדברים..." אלו הם מושגים ב'נקיות'

ובאים לשווער... דרך העולם שיושבים רק שעה וכבר מתגלעים חילוקי דעות... ואילו אצל אאמו"ר מיום עומדי על דעתי לא ראיתי אצלו שום הערה או חילוקי דעות וכדומה, כך היה במשך קרוב לארבעים שנה רצופות. זוהי גבורת ארי. אינני יודע אם אנשים מתרגשים מסיפור כזה, אבל באמת כשמתבוננים ומתעמקים בזה הדבר הוא מבהיל על הרעיון, כל החיים, יום יום עם כזו גבורה אמיתית. הדירה בה התגוררנו היתה רחבת ידיים, מכיוון שסבא זצ"ל התגורר עמנו. לסבי ז"ל היתה בת יחידה היא אמי ע"ה ועוד בן יחיד. כאשר סבי נפטר, היה ברור לכולם שהדירה שייכת לאאמו"ר זצ"ל, אך אבא בישרותו הלך לגיסו היורש לבקש רשות להמשיך לגור בדירה וזאת כאמור אחרי כל השנים הרבות בהם אאמו"ר גר במשותף עם חותנו. כמובן שהבן נדהם לשמוע בקשה זו, מי היום חושב על דברים כאלו? היכן אנו מוצאים היום זהירות כה מופלגת בדיני ממונות? אצל אאמו"ר ראינו בעינינו דוגמא מוחשית וחיה לדבריו של ה'מסילת ישרים' על כך שאם האדם הצליח להנקות מתאוות בצע, ידע שהגיע למדרגה גדולה, כי רבים

מידותיו כל ימי חייו. אתן רק דוגמא אחת קטנה שאמנם איננה שייכת כ"כ לכאן לענין הנקיות, אך ניתן ללמוד ממנה כמה אי אפשר לספר הרבה מן הדברים. כידוע, אאמו"ר חי כל ימיו במחיצת חותנו הצדיק רבי אריה לייב רוחמקין זצ"ל. כל אחד מבין מה זה לגור ביחד עם שווער... מעולם אאמו"ר לא ישב בבית בראש השולחן.

אך מלבד זאת היה עוד ענין נשגב בהנהגתו. כאשר יושבים ילדים ומשתובכים הרי לעיתים נצרכת גערה ותוכחה לחנכם. בבית אאמו"ר זצ"ל, כאשר סבא ישב בראש השולחן, אזי הוא ניהל את כל הענינים ובכלל זה ענינים חינוכיים להעיר לילדים על התנהגותם וכדומה. מי שהכיר את אאמו"ר יודע כמה בטבעו בכל דבר היה לו דעה ודרך משלו בכל תחומי החיים ו"כשם שאין פרצופיהם שווים, כך אין דעותיהם שוות", אך עם כל זה מעולם לא ראינו שום הערה, שום חיכוך, גם לא במה שנוגע לחינוך הילדים שלו, אינני בביתיה, כך היה במשך עשרות בשנים! משנת תר"צ עד שנת תשכ"ו, במשך 36 שנה...
הגאון שליט"א פונה בחיוך ליושבים בחדר: "הרי אתם הורים

**גליון
זכרון**

**כ' באדר
תשנ"ה-תשע"ה**

אאמו"ר זצ"ל את המוניטין שלה, כאחת הישיבות המפוארות שבארץ, שגידלה דורות על גבי דורות של גדולי תורה ויראה.

עם כל זאת, כל ימי חייו הרגיש אאמו"ר שהוא רק 'שומר' את הישיבה כפקדון ליבולחט"א בנו ראש הישיבה כיום הגאון רבי משה יהודה שלזינגר שליט"א שימלא את מקומו ברבות הימים, לרגע לא עלה על דעתו לטעון שהוא קיבל את הישיבה במצב שונה לגמרי מכפי שהיא, שהתרחבה בצבינה ובאיכותה בכל שנות הנהגתו בראשות הישיבה. היה פשוט בעיניו שכיין שהוא בנו של המייסד זה שייך לו. אדם אחר במקומו היה אומר 'אני יצרתי את המוניטין ואף 'עיצבתי' את הישיבה ומכיוון שכך יש לי חלק נכבד בזה'... אבל הוא בענוותנותו כל ימיו

הרגיש שהוא רק שומר על הפיקדון".

פסגת ההטבה והישרות

"אני הכרתי אנשים גדולים מאוד ולכל אחד היו את החולשות, הבעיות והמצוקות שלו. ידוע לי אישית על גדולי עולם שהיו במצוקה נפשית ובאו אל אאמו"ר להיוועץ עמו, מהי הסיבה שהם באו אליו? התשובה היא פשוטה - כאשר באים לדבר על דברים מאוד דקים ועדינים אז הדיבור בהם הוא בבחינת 'ליבא לפומא לא גליא' ואי אפשר לדבר עמם על כל אחד. אצל אאמו"ר זצ"ל, בבית הזה ואצל האיש הזה, הם ראו כתובת בה ניתן ללא חשש להעלות לדיון כל נושא, הן מצד זה שידעו בביטחון שממנו לא יצא שום רמז כלשהו וגם מצד

שהעצה תהיה נקיה וטהורה לגמרי בלי שום חשבונות ולא יכשלו בעצה שאינה הוגנת.

סיפר בחור ממשפחה חשובה בשכונת שערי חסד שכיום הוא ת"ח גדול, כי בבחרותו הוא הלך למקווה בערב שבת קודש ונאבדה לו שם גרב אחת, אאמו"ר ראה את הגרב והשיב אותה למאבד. אותו בחור הקשה לאאמו"ר בדרך צחות, מה הצטער דוד המלך שאי אפשר לקיים מצוות בבית המרחץ? והרי לפנינו שנתקיימה מצות השבת אבידה בין כותלי בית המרחץ... השיב לו אאמו"ר אף הוא בהלצה: "איזהו שוטה המאבד מה שנתונים לו" וכי דוד המלך צריך לשמוח בזה?

והנה לפליאתו של אותו בחור - דקות ספורות לפני הדלקת נרות

השבת מצלצל הטלפון בביתו ועל הקו היה אאמו"ר זצ"ל, הוא מבקש את הבחור ואומר לו: "אני מבקש סליחה, לא דיברתי אליך יפה, לא כך מדברים"... אלו הם מושגים ב'נקיות'. אף בן אדם לא נולד עם מידות מתוקנות. זו היתה עבודה תמידית במשך כל ימי חייו. אבל גם בדברים שהוא עבד עליהם כסדר לא היה ניכר שיש כאן 'עבודה' מיוחדת, הכל היה מוצנע בפשטות כאחד האדם".

"יש דברים שהם 'פכים קטנים', אבל הם דוגמא לכל מהלך החיים. זכורני שפעם הלכתי עם אאמו"ר בשב"ק לבית הכנסת ואשה אחת עמדה שם בסמיכות מקום. אאמו"ר

קלוגר זצ"ל בספרו האלף לך שלמה (או"ח סי' קי"ב) וז"ל: "ומה ששאל על מנהגי, ידע כי אני אני נהג שום דבר חומרא יותר מדלת העם ומהדיוט שבהדיוטים, הלואי שיהי' חלקי בעוה"ב עם חד עמא דארעא הולך תמים ודל", אם כי בסתר הי' לו הנהגות משלו כאשר ידענו בזה למכביר וגם ההנהגות המיוחדות אשר נראו בעליל מבלי יכולת להעלימם, הי' דרכו להסביר באמתלאות שונות כדברים של מה בכך והעיקר לא להיות שונה משאר העם וקיים בנפשו והצנע לכת עם אלוהים, אשר ע"כ מובן מאוד כמה קשה היא העבודה לפרסם הליכותיו, אולם תורתו מכרזת עליו - וכדברי רש"י עה"פ עדות ד' נאמנה, נאמנה היא להעיד בלומדיה - ועל אף מאמציו להסתיר זכו לדלות ממעינו הטהור מים זכים ומתוקים".

"היה רגיל להזכיר את פירושו של בעל החרדים עה"פ מצרף לכסף וכור לזהב "ואיש לפי מהללו", כי אמת המידה בה נמדדת אישיותו של כל אחד היא באופן ובצורה בה הוא מתפלל. ואכן מה נהדר היה לראותו בעמדו לשפוך שיחו לפני קונו בתפילתו וגם בה השתקפה במידת מה אישיותו, כאשר שום תנועה חיצונית לא נראתה עליו מאז ימי עלומיו עד סוף ימיו ופניו זהרו בלהבת קודש והי' מונה כל תיבה כמרגלית מתוך מאמץ עילאי לכוון את כל היוצא מפיו, כאשר עיניו בתוך סדור התפילה ולבו לשמים [וכאשר הדגיש שכל השתדלותו הוא לחדור לעומק פשוטן של הדברים]. גם היה מיצר בצרתן של ישראל ומתפלל עליהם ובפרט בערוב ימיו הרבה להעתיך בתפילה בעד הפונים הרבים אשר בקשו להזכירם בתפילתו הזכה". (קטעים מתוך דברים שכתב הגאון רבי מרדכי אויערבאך שליט"א בהקדמה לספר הליכות שלמה - תפילה)

זן ספרים יקרים ונדירים ואשר ע"כ היה גם בקי בספרי רבותינו שכל אתר ואתר וגם ידע היטב מנהג נהרא נהרא ופשיטה ולכן רבו השואלים אותו הלכות והליכות גם מכל העדות. וידע לקלוט את הסולת בבחיירות שכלו המדהימה, כך שמשנתו מפי ספרים וסופרים כלולה מרבותינו גדולי הדורות שבכל אתר ואתר, כאשר נצרפו במאזני שכלו, בחלק התורה אשר בו מן השמים במתנה, אחר רוב עמל ויגיעה מילדותו ממש, כשכל שיחו ושיגו וכל מעיניו נתונים אך ורק בתוה"ק.

ויחד עם ענותנותו המופלאה אשר למותר לתאר אותה, אשר גם במדה הזאת הי' מופלא בהצניעו גם את מדת הענוה ולא ישב מן הצד כאשר נתבקש לשבת במקומו הטבעי, כענות אמת וע"כ זכה שד' עמו והלכה כמותו והיה לרב רבנן עד שגם גדולי הדור מהארץ ומחו"ל, יחלו למוצא פיו ולדעת חו"ד בדברים אשר נסתפקו בהם, (וכאשר כתב אליו מרן בעל הקהלות יעקב זצ"ל לאחר פטירתו של מרנא החזו"א זצוק"ל, בשלחו אליו את ספרו שיעורין של תורה שאם יהיו לו הערות בודאי לא ימנע טוב ויודיעו, "כי בעוה"ר אין לי כעת עם מי להתייעץ"). ומה נפלא הדבר, שעם כל ענותנותו והתבטלותו המיוחדת לגדולי התורה, עם כל זה כאשר נתבררה לו הלכה על בורי' לא חת מפני כל ועם נועמו וחנו המיוחד נשאר איתן בדעתו [אם כי תמיד הדגיש שאינו אומר קבלו דעת].

"וזאת למודעי כי עבודת עריכת הדברים וקביעתם בספר היא מעבודות הקשות ובמיוחד בענין הליכותיו, כי כל ידוע נפש אאמו"ר ידע עד כמה הסתיר הנהגותיו ואפילו מפני בני ביתו והמקורבים ביותר ושאל כל ימיו לא להתבלט בשום דבר ולהיות אך ורק מובלע בין אנשים וכאשר היה שגור על לשונו תשובת הגר"ש

"ביום בו עלתה נפש אאמו"ר זצלה"ה השמימה, נעו אמות הסיפים ותרב בבת יהודה תאניה ויבכו אותו בית ישראל ובכל אתר ואתר קשרו לו מספד ויעשו לו אבל יחיד, זה בכה וזה בכה, עד כי כל עדה וקבוצה ראתה בו את הדמות הנכספת, ככתוב ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זו הדרך לכו בה. אולם דמותו הפנימית נשארה בבחינת "סתר", למרות שכאו"א נדמה לו כאומתו וכמה התעמקו חקרי לב להתחקות על שרשו ולא עלתה בידם והוא נשאר בגדר תעלומה וכמאמרם ז"ל [תדאר"ר פ"ו] הביאני המלך חדריו כשם שיש להקב"ה חדרים בחדרים בתורתו כך יש להם לתלמידי חכמים לכל אחד ואחד חדרים בחדרים בתורתו.

אולם הנעלה מכל ספק שחדרי חדריו מהמסד עד הטפחות היו מרוצפים בד' אמות של הלכה, אשר מיום עמדו על דעתו משחר טל ילדותו נשאו ליבו שכל לימודו הי' ע"ד אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ושימש את כל גדולי ההוראה אשר באו ונקבצו יחדיו ממדינות שונות בירושלים והי' כסתו מוטלת בפניהם וגם הם חבבוהו עד לאחת ומהם לקח תמצית מידותיהם עד אשר סלל לעצמו דרך בהוראה וכידוע אשר חותם מיוחד טבוע עליה ויש אתנו הפלגות אשר אמרו עליו מרנן הגרא"ז מלצר זצ"ל והגאון מטשעבין זצ"ל על כוחו המיוחד בהוראה.

כל שנות חייו, עד סוף ימיו ממש, הגה וחדש והעיר הערות וחדושים הלכה למעשה על כל צעד ושעל בכל חלקי התורה וגם שם ליבו על כל הדברים המתחדשים בעולם להאירם באספקלריא של תורה וכל זה תוך כדי לימודו בעמקות נפלאה בדרכו המיוחדת של דימוי מילתא למילתא על יסודות איתנים בעומקה של הלכה כשלכל סברא קלה יש בית אב.

וכמו כן היה דרכו מאז ומקדם, ללמוד ולהגות בספרי רבותינו גדולי הדורות אשר בכל מדינה ומדינה שהיו בהישג ידו באוצר הספרים של אביו הגרח"ל זצ"ל אשר היה מלא מן אל

בליבו חומרת הענין, אבל הוא נתן אל ליבו לפתור את הכל בדרכי נועם ובחכמה ותבונה. הוא עלה לביתו של המחבר ודיבר עמו בארוכה על הנושא הזה ובנועם שיחו הסביר לו את חומרת הענין, אותו אדם היה יר"ש והשמיד את כל העותקים של הספר.

מאיך גיסא, אני אספר לכם הפתעה; אבי אמר לי פעם באיזה הזדמנות: "בעצם אני שייך ל'נצורי קרתא', בדעות שלי אני שייך לחוגי הקנאים שבירושלים והסיבה שאינני הולך עמם, כי יש בהם המוזלות בכבוד התורה ואינני יכול ללכת עמם. אני מרגיש קרוב אליהם בדעות אינני לא היו מבזים תלמידי חכמים".

גם בענין הבחירות אמר לי פעם בפירוש, שהסיבה לכך שבמשך שנים רבות לא חתם על הכרזות לבחירות היא מפני שלא ראה בית דין שמתיר את זה, מצד אחד יש בית דין של 'העדה החרדית' בירושלים שאוסר את ההשתתפות בבחירות ואילו מנגד, אין בית דין מהצד השני שמתיר... והסיבה שלאחר שנים הוא התחיל לחתום היא מפני שקמה תנועת 'כך' של כהנא והיו בחורי ישיבות שהתלהבו מהקיצוניות ונסחפו אליהם רעיונית ומפלגתית ומשך היה צורך לחתום כדי למנוע מבני הישיבות ללכת למקומות לא רצויים".

זעקת השבת בקול רעש גדול

"כבר התפרסם מה שסיפרתי בשעתו; באחת השבתות הראשונות לאחר שחרור העיר העתיקה בירושלים, הלכתי יחד עם אאמו"ר זצ"ל לכותל המערבי. באמצע הליכתנו עבר רכב עם נהג יהודי, באותם רגעים נשתנתה לגמרי דמותו וצורתו של אאמו"ר והוא נעשה כאדם שלא הכרתיו, הוא התחיל לזעוק ולהרעיש בצעקות ממש, צעקות איומות והכל היה מתוך מחשבה: "ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה;

אאמו"ר בער בליבו חומרת הענין, אבל הוא נתן אל ליבו לפתור את הכל בדרכי נועם ובחכמה ותבונה. הוא עלה לביתו של המחבר ודיבר עמו בארוכה על הנושא הזה ובנועם שיחו הסביר לו את חומרת הענין, אותו אדם היה יר"ש והשמיד את כל העותקים של הספר

קיבלו את שיטת הגאונים, והוצאת השבת כרבינו תם היתה בל יראה ובל ימצא...

בהקדמה לספר 'הליכות שלמה' הבאתי את דברי הגר"ש קלוגר זצ"ל בספרו 'האלף לך שלמה', בענין זמן הקדמת קבלת שבת וכתב "מה שאתה שואל איך אני נוהג, אני נוהג כאחד מדלת העם והלוואי שיהא חלקי עמהם", דברי הגר"ש הללו היו ממש שגורים בעל פה על לשונו של אאמו"ר וכך היתה הנהגתו בעצמו כל ימי חייו. ואגב, אאמו"ר חיבב עד מאוד את כל ספריו של הגר"ש קלוגר, לא רק התשובות, גם החידושים הארוכים. ידוע שהגר"ש חיבר ספרים כמנין שלמה ועוד אחד וכשבעים מהם הדפיס בחייו וכמעט כולם היו בספרייתו של זקני הגר"ח זצ"ל ואאמו"ר זצ"ל הרבה לעסוק בהם.

"בדעות אני שייך לחוגי הקנאים שבירושלים"

"בקרוב קהילת יוצאי אשכנז, נמנו רבים שהיו יראים וחרדים לכל דבר וענין, אך דעותיהם היו זרות ופסולות. היה יהודי בירושלים מיוצאי אשכנז שהוציא ספר פירוש על 'שיר השירים', שהיה מלא בדברים שאסור להעלות על הדעת. היו אנשים בירושלים שרצו לצאת נגדו בחרמות. אאמו"ר בער

כבר נודע ונתפרסם כמה טרח בכל כוחו והקפיד לבל יתפרסמו הדברים. בשעתו התפרסם בשמי כי אאמו"ר נהג להקפיד על יציאת השבת כשיטת רבנו תם - וגופא דעובדא הכי הוה:

במוצאי היום הקדוש - יום הכיפורים, היה אבא מגיע הביתה כשלושת רבעי שעה לאחר שקיעת החמה והיה ממתיין לזמן רבנו תם. אירע פעם במוצאי יוה"כ פ שאחד מקרובי המשפחה נכנס במרוצה לאחר הבדלה אל אאמו"ר זצ"ל לסדר ענין כלשהו, אני הייתי ילד והערתי לאותו אדם "הרי אבא עדיין צם, הוא מקפיד על ר"ת, מה הבהילות?", לאחר שאותו אדם יצא מביתנו, נזף בי אבא בחומרה רבה על כך שסיפרתי זאת, "האם אמרתי למישהו שאני שומר ר"ת, מה אתה מספר?"...

לימים, כאשר התבגרתי קצת היה תמוה לי מנהגו, הרי זה לא מתאים לאבא, ביוה"כ פ שהוא רק 'כרת' הוא חושש לשיטת רבינו תם ובשבת שהוא איסור 'סקילה' אינו חושש לכך? כך הוקשה לי במשך שנים רבות, עד שברבות השנים התבוננתי לפתע שאכן אאמו"ר מקפיד גם בכל מוצאי שבת שלא לעשות שום מלאכות דאורייתא עד צאת השבת לשיטת רבינו תם... אף הסובבים אותו לא הרגישו בהנהגה זו. במשך שנים רבות כלל לא שמנו את דעתנו על כך, מאחר והדבר לא היה ניכר כלל באורחותיו כל ימיו ובכל כוחו השתדל שלא יוודע הדבר בציבור. ובפרט שבירושלים

ניגש אליה בפשטות ואמר לה: 'בטח את מחכה לבעלך, הנה אני נכנס ואומר לו שאת מחכה לו בחוץ'... אדם רגיל חושב 'היא כבר תסתדר, זה לא סוף העולם', אבל הגדלות היא לחשוב גם על הדברים קטנים הללו ואלו היו מעשים שבכל יום.

דבר ידוע הוא שאאמו"ר היה קשור מאוד לרבו בת"ר ר' אברהם חיים הקלמן זצ"ל ואף נשאר ללמוד אצלו שנה נוספת בכיתה לאחר שראה שיש לו תועלת מרובה משיעוריו. זכורני שבילדותי אמר לי אאמו"ר: "חבל שרבי אברהם חיים הקלמן כבר לא 'מלמד' ואתה לא תוכל לטעום מהלימוד הערב שלו" ולאחר תקופה ביקש אאמו"ר מרא"ח ללמוד עמי בקביעות מידי יום שישי בצהריים בבית הכנסת "הגר"א" וכך הייתי הולך מידי שבוע ולומד עמו מסכת בבא קמא. לימים נודע לי שכל הקביעות הזו וההשתדלות של אבא היתה היכי תימצא כדי לתמוך כספית ברא"ח שסכום הפנסיה שלו לא הספיקה למחייתו, כך דאג לו בכבוד ובהצנע לכת".

דרכי הנהגתו

"כל הנהגתו היתה בחכמה ובתבונה עמוקה. היה באישיותו של אאמו"ר דבר מעניין, בבחינת דבר והיפוכו, הוא היה ידוע בין בהלכה ובין בהנהגה כמי שהולך בפועל עם המוסכמות ועם המקובל, אבל במהותו הוא היה ההיפך הגמור, על כל דבר ודבר שנהגו בכל התחומים היו לו תמיד הרהורים ומחשבות, כי הראש שלו היה בנוי בצורה כזאת שאין מוסכמות בשום דבר שבעולם, בין במילי דשמיא ובין במילי דעלמא. אמנם אף אחד לא ראה את זה בהנהגתו המעשית, זה לא היה בקול רעש גדול, אך לצד זאת הוא סבר שהנהגה הראויה היא שצריך ללכת עם המוסכמות כי כך היא הדרך, כמובן מלבד במקומות שהיה ברור לו שהדברים הם טעות נגד ההלכה.

ישנם הערות והנהגות שחידש אאמו"ר זצ"ל ואעפ"כ נהג כמנהג העולם. ידוע שהיו הערות חזקות שחידש בענין ליל הסדר וכשנאמרו הדברים לפני מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל הוא קיבל את הדברים והחל לנהוג כך, אך אאמו"ר זצ"ל המשיך לנהוג כפי שנהג העולם".

מוצאי שבת כרבינו תם

"אף בדברים שכן החמיר לעצמו,

גליון זכרון

כ' באדר תשנ"ה-תשע"ה

עוד יורקו אותנו מפה בג'ללכם", אני נבהלתי וניסיתי להרגיע אותו, חששתי לבריאותו ופחדתי אולי הנהג הוא פרא אדם ויפגע בו, אך אבא לפתע נרגע ברגע אחד והמשיך ללכת כהרגלו כאילו לא אירע כלום. כך הוא חי בשליטה מוחלטת על הרגשותיו. לאחר שהוא כאב את כאבו וכאבה של השבת ומחה כנצרך, הוא חזר מיד לעדינותו האצילית.

ידוע גם כמה הקפיד מאוד על מידת האמת, זכורני שפעם אמרתי לו על ענין מסוים "זה לא כ"כ אמיתי, אבל באופן יחסי..." אמר "נזעק מיד: "מה זה באופן יחסי? מי המציא את המילה הזאת? או שזה אמת או שזה שקר, אין כזה דבר אמיתי באופן יחסי".

כיצד היתה הנהגתו אל בני המשפחה? אנו מנסים לגעת קמעא ולנסות לחוש את האווירה בבית הענק שהצמיח גאוני עולם. "ר' שלמה זלמן של כ"ף ישראל ור' שלמה זלמן של הבית הגדול ב'שערי חסד' היה אותו אחד?"

"הנהגתו עם בני ביתו היתה לפעמים יותר בתקיפות מאשר עם אנשים אחרים. כמובן, שהוא הוכיח אותנו וסלל לנו את הדרך אשר נלך בה, אבל הוא לא היה רגיל כלל להכות אותנו הילדים אף בקטנותנו.

האיום שלו על מי שלא התנהג טוב היה להרים את משקפיו ולהביט עליו ברצינות וזה כבר הספיק... כמובן איני אומר שלא הכה לעולם, הרי כתוב "יסר בנך", אבל זה לא היה מצוי. כל הנהגתו בבית היתה ברוממות

ובפשטות. בשולחן השבת לא דיבר כלל על כל החידושים שלו, אלא היה מלמד מתוך ספר 'משנה ברורה' על הלכות שבת והמועדים".

אנו רוצים לשמוע מעט על הערצתם של גדולי ירושלים אליו.

"היה יהודי שהוציא ספר על מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל והביא אותו אל אאמו"ר זצ"ל, הוא דפדף בו וכשפתח מצא כתוב שהגרא"ז אמר על אאמו"ר שהחביבות שלו אליו היא כמו "בן יחיד שלי". אאמו"ר הגיב מיד בתקיפות: "מה כותבים דברים כאלו? ממי הוא שמע את זה?" אני נוכחתי במקום ואמרתי לו מיד, הוא שמע זאת ממני ואני שמעתי זאת מאבא בהזדמנות אחת. כמובן שאחרי דברים אלו אאמו"ר נשתתק...

והי רק דוגמא אחת לחביבות

העצומה שרחש לו הגרא"ז. וכך היה עם כל גדולי ירושלים. קשר מיוחד היה לו עם מרן הגאון רבי זעליג ראובן בנגיס זצ"ל, עמו היה בידידות עצומה והתכתבו בדברי תורה. עמוד ההוראה הגאון מטעפליק זצ"ל היה קורא לו בלשון חיבה "שלמהניו". כמו כן היה בקשר אדוק עם הגאון רבי גרשון לפידות זצ"ל וכמובן עם הגאון מטשעבין זיע"א. כולם העריכוהו והעריצוהו במאוד מאוד".

המפורסמות אין צריכות ראייה. עמל תורתו וגדלותו של מרן הגרש"ז זצוק"ל בתורה והוראה לישראל, ידועה בכל בית יהודי בעולם כולו לדורות עולם. בבואנו להתחקות אחר משנתו של מרן זצוק"ל למען יעמדו הדברים ימים רבים, חפצנו לדעת האם מלבד זאת נהג מרן

שכלו, היה שונה משנתם של אחרים ומשתדל תמיד לא לבטלם, אלא להסביר שיטתם וגם כשלא נראה לו, יש להחשיב דעת אחרים [גם קטנים ממנו].

יראתו היתה קודמת לחכמתו וגם זה מאז קטנותו ממש ממש, עד כל ימי חייו, יראת שמים ויראת חטא וזה היה סיבה גדולה ללמוד ועיון ההלכה כבר גם מאז ילדותו ושחרותו וכאמור גם מאז בגבורת העיון והסברא ופולפול הגמרא וגם נועם מידותיו והליכותיו היו בו מיום עמדו על דעתו ולא אאריך במה שכבר הוספד מסתמא כהלכה ויהיו הדברים להתעוררות ללמוד התורה ויראת שמים ויראת חטא ויה"ר שיתכפר לי כל מה שלא קיימתי לכבודו בחייו ובמותו והקב"ה יזכני לשוב לפניו באהבה".

(מדברי רבנו ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך שליט"א בשער ספרו 'דרכי שמואל' על מס' אהלות)

"אזכרה הימים, בשנת ההפלאה טרם לאיש הייתי ואז למדני אבא מארי זללה"ה מסכת ביצה, בנוסף על לימודי בה"ת, בחדרו המיוחד ללימודו בבית ד' בלילות ומול עיני דמות דיוקנו אז בעת לימודו ופניו פני להבים, כאשר כל מעיניו וחושיו ערים ומרוכזים לכל פרט ולכל נקודה במרחב הסוגיא ובהיקף ידיעותיו משוטט גם להמסתעף בשאר סוגיות הש"ס והפוסקים ואביזרייהו וכולו מקרין האהבה הגדולה והשלהבת אשר יקדה בלבו לתורת ד' והמתיקות הגדולה אשר חש והמחיש טעם והטעים ומראה טוהר פניו הגוונים בחילופין ברצוא ושוב, לרגע ארשת פנים עצבות, אשר עומק השמועה נעלמה ממנו [ממנו דייקא וענוה גדולה מכולם] וכרגע פנים שוחקות ומאירות ורווחא שמעתתא והדברים מאירים ושמחים. כמה קרנו אור פניו, עת דלה מעומקא דסוגיא הלכתא רבתא למעשה ומרגלא בפומיה בנועם לשונו, הלא לזה אנו לומדים, לדעת המעשה אשר יעשון וחי בהם..."

(מתוך דברי רבנו ראש הישיבה שליט"א בספר 'מנחת שלמה' על מסכת ביצה)

הפשט וחשבון הסוגיא והן בעומק הסברא בדקות והן בהיקף שיטות הראשונים והאחרונים וגדולי המחברים, היה חודר למציאות הנידון לכל צדדי, בהסתכלות כנה ובהירה, בצלילות הדעת מזוקקה ביותר, אחשוב שהוא היה הראשון שהחל בפתרון הבעיות שהתחדשו בזמנינו [שבדרך כלל היה נהוג גם אצל גדולים, לצאת י"ח ע"י הברקה [אצו שטעהל] מאיזה גמ' שמשותה משהו למציאות שנתחדשה ולפעמים קצת יותר מזה], ע"י בירור וליבון לעומק ולרוחב בכל הפרטים, הן בפרטי המציאת היטב היטב וגם בהסתכלות חודרת ומעמיקה לקבוע סוגיות הגמ' המשתייכות להנידון וכמו בכל בירור הלכה, בבירור הדק היטב כל פרט בעומק הסוגיא ובפרטי המציאות גם יחד. היה כמעין המתגבר תוך חדות יצירה מופלאה, לחדש ולהעיר ולהאיר ומחשיב מאוד גם מה שנראה כהערות קטנות בבחינת משכח זוטרי משכח רברבי.

מעודו, בטרם כיהן כראש ישיבה, כבר היה מרביץ תורה תוך שמחה יתירה, לפני בחורים מקשיבים [וכבר באיזה תקופה בימי בחירות], שכלו הישר ותכונת נפשו להתחקות על שרשי הדברים שהיו נטועים בו מעודו כחלק מעצמו ממש, ביחד עם שקידתו והתמדתו העצומה ותשוקת החכמה שבערה בו, מכל זה נבנה והושתת דרך לימודו מעצמו בלא שום רב [מודעת זאת וא"צ לפנים, כי המושג מעצמו, בלמוד התורה"ק, אין זה כפשוטו חלילה, בוודאי שצריך ללמוד ולקבל מרבותינו הראשונים והאחרונים ודי למביץ], כמה דברים שהיה מתקשה והיה מעיר ומחדש, לפי שכלו, לא הובנו ולא נתקבלו על התלמידי חכמים באותו זמן והוא היה עומד על דעתו ואח"כ הגיעו ספרי שערי יושר וחזו"א ושמח לראות שנתכוין לדבריהם, לא הרגיש שכאילו קובע דרך בלימוד [ורק בסוף ימיו שהיו מדברים עמו ודשים בזה כו'] וגם לא היה דעתו נוחה לקבוע דרך ושיטה מהוקצעת כי איך שהוא רחוקים אנחנו מאוד מלהבין בעומק דברי חז"ל, היה מעורר בי התפעלות עצומה, שיחד עם יושר

"... ואמת אני כי לא הייתי בא שנית בדברים ואסתגר בקמייא במה שכבר הדברים אמורים, ברם הציקתני רוחי ולא אוכל עצור במילים והדברים לכל ידועים ואל תאמר מה שהיה שהימים הראשונים היו טובים, כי מאז ועד עתה הוסר הנזר והורמה ונפלה עטרת ראשנו, אבא מארי גאון ישראל זללה"ה וכבוד גדול עשו לו במותו וכל בית ישראל, קשרו עליו בכי ומספד כראוי וכנכון ומפני שבגאונותו לא הוספד כ"כ כהלכה וגם כי ציוה עלינו, אבל אחשבה כי עיקר הקפידא היה על ימי החימום וחשש מאוד שיפריזו ואשר גם בחייו היה לו עצמת נפש מרובה [שכמעט לא יאומן] ובעיקר מהתואר פוסק הדור ולזה עת הרשיתי לי לבוא בקצת מילין, ד' יזכני שיהיה רק לתועלת ולהתעוררות כרצונו זללה"ה. אדוני אבי ז"ל, נכנס ללמודו [דייקא] בראשו וברובו ובכל חושיו, מאז התחלת למוד הגמ' בתלמוד תורה [בחדר] ומעת התחלת למוד ממש, כבר היה איתן דעתו ובכובד הראש המלא לפי גילו, היה שקוע בכל נימי לבבו וכוחות נפשו, לסוגית הגמ' ומתחילת דעתו היה כל לימודו נחרת כתורת חיים ונתיבות חיים לדעת המעשה אשר יעשה ומאז עד ימי תפארת גדלותו ועד בכלל, כל ימי חייו, כולן שוין לטובה, לא היה לו בכל הימים אשר חי, שום זמן אפי' קצר ביותר, איזה אבק של ירידה מעין כאילו טיפת משבר, לא מיניה ולא מקצתיה אפי' במשהו, כל הזמן [וגם בתקופות קשות שונות ולא אוכל לפרש], היה פורה מחדש ומברר ומלבן במקצועות התורה ותמיד חותר אל האמת לדעת קושט הדברים ולא רק תורה דיליה [כמו שהתבטא לפני, שבשעה שעוסק בבירור ענין, מוכן ללכת פרסאות לכל מי שהוא, אולי יוסיף לו לבירור ולבון הדברים], תחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה.

ביושר שכלו והגיגו הבריא, היה אחד מגאוני הדורות ממש וידועים דברי מהרש"ל שכל הגאונים לא נשתבחו זה בזה אלא בסברא ישרה, כח הקיפו היה מבהיל, ירד לעומקה של הלכה בהש"ס והפוסקים ואביזרייהו, הן בעומק

צוק"ל לעסוק בענייני מוסר ובדרכי עבודת ד'. "מה היה עיסוקו בענייני מוסר? אנו פונים בשאלה לבנו חביבו הגאון שליט"א.

"הוא היה בקי מאוד בספר 'יסוד ושורש העבודה'. הייתי פעם נוכח כאשר נפגש עם ראש ישיבת פוניבז' מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל, הם היו בידידות עצומה ובחביבות גדולה ושמתי לב בשיחתם ששניהם בקיאים מאוד בספר יסוד ושורש העבודה ובביטויי הלשונות שלו. חשבתי אז לעצמי, רבי שמואל רוזובסקי הלא הוא יליד העיר הורודנא, עירו של בעל ה'יסוד ושורש העבודה' ואבא איזו חביבות מיוחדת שיש לו בספר זה. עכ"פ הוא עסק רבות בספר זה.

אמנם בשנותיו האחרונות כאשר היה יוצא לנסיעות וכדומה, הוא נהג בקביעות לקחת עמו את ספר 'נפש החיים' ולמד בזה הרבה בדרכים ובכל זמן פנוי. בצעירותי אינני זוכר שראיתי אותו נוהג כן.

ידוע שבצעירותו התקרב לחבורה מיוחדת של הגה"צ רבי זרח ברוורמן צוק"ל מירושלים, שהיה לו מגין מיוחד של תפילת ערבית במוצאי שבת בכותל המערבי שהיו מאריכים מאוד בתפילתם. אירע פעם שר' זרח לא הגיע ואדם אחר מהקבוצה ניגש לעמוד במקומו. כאשר הגיע אותו חזן למילים "אמת ואמונה" הוא חיקה איזה סלסול מיוחד שהיה לר' זרח בתפילה זו. באותו רגע קיבל אאמו"ר החלטה שמקומו אינו שם, "אם זה חיקויים וכדו', אזי אין מקומי במקום כזה" ואכן הוא פסק מלהשתתף בתפילות שם.

בחיי ופאחר פטירתו של מרן צוק"ל יצאו מאות ואפ"י ספרים, חוברות וקונטרסים הכוללים עבודות ודרכים במשנתו והנהגתו, האם ישנם דברים שמפורסמים בשמו שאינם נכונים?...

"ראיתי בספר אחד שמביא סיפור יפה מאוד על אאמו"ר, ידוע שעל פי קבלה והזוהר צריך לקחת למים אחרונים כמות מאוד קטנה של מים כי זה שייך לסט"א ואילו בשם אדוננו הגר"א ידוע שצריך לקחת רביעית מים. 'חזון איש' אמר שהוא לא מאמין שהגר"א אמר כן, עכ"פ כך מובא בשם הגר"א.

באותו ספר נכתב כי אאמו"ר מצא 'פטנט' גאוני, הרי יש דין בהלכות נטילת ידיים ש'שיירי טהרה' - אלו מים שנותרו אחרי שנטל ידיו, יש להם דין של רביעית, הם חשובים כמו רביעית. ולכן אבא היה כל פעם נוטל את ידיו ומשאיר מעט מים ומזה נטל מים אחרונים והובא שם שסיפרו את זה להגר"י סג"ל ממנצ'סטר והוא

מעשי המשובה שנעשים בדברי מוסר וחז"לים על חומר הענין של ליצנות. פעמים שהייתי חושב לעצמי לשם מה הוא אומר לנו את זה, הרי הוא רואה שהדברים גורמים רק להיפך. לאחר שעברו שנים רבות שמתי לב שכמעט כל ידיעותי מדברי חז"ל על חומר הליצנות הוא מה ששמעתי מדבריו של אותו מלמד...

יש דברים שהשפעתם ניכרת רק לאחר שנים רבות. אם כן נקוה אפוא, שכל הדברים שדיברנו יחלחלו ללבבות ויפעלו לחיזוק ולהתעוררות לאהבת תורה ויראת שמים ולתיקון המעשים והמידות כפי שכתב בצוואתו.

אנו יוצאים ממוענו של הגר"מ שליט"א אפופי רגשות קודש, פאחר שזכינו לטעום מקצת שבמקצת ממעיינותיו השופעים ומוסריו הנלהבים, מודים על הזכות שנפלה בחלקנו לפתיחת הצוהר אל חיי הרוחניות המפכים בירושלים של מעלה ואל הבית הענק שממנו יצא תורה והוראה לישראל.

פעם מקרה שהיו בעיות, אבא יצא מגדרו ולקח את היוזמה לארגן היתר 'מאה רבנים'.

הגאון שליט"א מבקש להדגיש: "כל מה שדברנו, אלו דברים בבחינת 'נובלות חכמה'. העיקר הוא עמל התורה שלו מילדותו עד סוף ימיו, חידושים בכל תחומי החיים, תוך כדי לימוד. הוא לא חיבר את החידושים לאחר לימודו וקשר את זה ללימודו, אלא הוא היה כמעין המתגבר בתוך כדי לימודו.

אומרים על מרנא החתם סופר זיע"א שדרך לימודו היה שבכל דבר שהוא נתקל בו יהיה בעיניו כאילו הוא האדם היחיד בעולם שיכול לפתור שאלה זו ואין אף אדם שאפשר לסמוך עליו, אין את מי לשאול. לפעמים אדם בתוך לימודו נתקל בבעיה טכנית ואומר 'זה נשאל לשוחט' וכדו', אבל הוא החליט לחשוב כאילו אין עוד אף אדם בעולם וכל דבר יברר בעצמו וכך צמח האדם הגדול בענקים ה'חתם סופר'.

מעין זה ראינו אצל אאמו"ר זצ"ל בדרך לימודו. בכל דבר, הן בצד הפרקטי והן בצד הטכני וכמובן בחלק העיוני, הכל בירר בעצמו. וכל זה גם בתקופות הצעירות בחייו שהיה עסוק גם בלימודי הישיבה ובכתיבת שייעוריו של רבו מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל.

זכורני בילדותי בתלמוד תורה 'עץ חיים', היה מלמד בשם רבי שלמה ברוורמן זצ"ל, שהיה מקפיד ומחמיר מאוד על חומרת הענין של ליצנות. אין צורך לספר על ילדי ירושלים של אז. והוא כסדר היה מוכיחנו על כל

סיפר את זה להגר"י וייס זצ"ל בעל ה'מנחת יצחק' שקילס את זה מאוד ואמר "זה ר' שלמה זלמן". אך האמת שהנהגה זו לא היתה ולא נבראה ואאמו"ר מעולם לא נהג כן ומי שנהג כן הוא הגה"צ רבי דוד בהר"ן זצ"ל.

דבר נוסף, לאאמו"ר כאב מאוד שאמרו כאילו הוא שינה מנהג אבותיו מנוסח ספרד לנוסח אשכנז. הוא אמר לי כי מעולם לא שינה. בילדותו היה קיים בשכונה רק את בית הכנסת של הפרושים וכמובן היו שם רק סידורים בנוסח אשכנז, לא ידעו בכלל שיש נוסח אחר וכך הוא הורגל כל חייו. ובאמת האחים שלו הצעירים יותר כולם התפללו נוסח ספרד.

מה היתה מידת מעורבותו בענייני הקהילה כאן בתל אביב - "אביר יעקב"?

"התפתחות הקהילה היתה בעיקר אחרי פטירתו של אאמו"ר זצ"ל, אבל ההתחלה היתה עוד כעשר שנים קודם פטירתו והיינו מתייעצים עמו הרבה. אני נהגתי בימי חול המועד לשהות בבית אאמו"ר ובני הקהילה היו מבקרים אותי שם ודרך זה נוצר הקשר עם אאמו"ר. אני זוכר שהיו כאלו שעדיין היו בתחילת דרכם ולא היו בקיאים בלשונות הכבוד הנהוגים לרבנים וגדולי התורה, היו אומרים לו "מה אתה אומר" וכו' והיה מפליא לראות איך הוא כמובן קירב אותם מאוד וענה להם בחביבות עצומה ובמאור פנים כדרכו. בכל מיני שאלות חמורות שבאו לפתחו מצד בעלי התשובה כאן, הוא נכנס לעומק לבירור העניינים, הוא מאוד התחשב בכל הרקע שלהם. כמדומני שמעולם הוא לא היה יוזם של היתר 'מאה רבנים', אבל יוצא מן הכלל היה אצל אחד מבני הקהילה כאן, כאשר היה

גליון זכרון

כ' באדר תשנ"ה-תשע"ה

"מגיל צעיר היה אבא זצוק"ל' נושא בעול עם חברו"

שיחה מרתקת במעונו של הגאון רבי יעקב אויערבאך שליט"א,
מצעירי בניו של מרן הגרש"ז זצוק"ל

הרב ישעיהו ויין

לבעלי בתים ולהמוני העם, מלבד כמובן, העובדה שכל ענייני שכוונת שערי חסד היו על כתפיו. וכשאומרים ענייני שערי חסד על כתפיו, כוונת הדברים היא שביקורי חולים, לווית המת, יתומים ואלמנות היו על ראשו, פשוטו כמשמעו. כשהיה שב בצהריים מהישיבה, כבר המתינו לו המוני אנשים מכל הסוגים, כשלכל אחד מהם הייתה ממש אוזן קשבת, על אף שכמעט כל אחד מהמוני הפונים בא בעניין אחר לגמרי מזה של חברו. האחד ביקש עזרה או ייעוץ ברפואה, והשני חפץ בסיוע בענייני פרנסה. לכולם דאג ולכולם עזר.

"זכורני", ממשיך איש שיחנו שליט"א, "שאחינו מרמת חן שהיה יתום מאב ומאם, התחתן. אבא זצוק"ל נסע לחתונה בתל אביב, אך לא הסתפק בכך. הוא נותר לישון בלילה בתל אביב, ולמחרת בבוקר נכנס לביתם של הזוג הצעיר על מנת לראות שהכל בסדר אצלם, להתעניין במתנות שקיבלו ולהרנין את ליבם. וכל זאת", מדגיש בן שיחנו הגאון שליט"א, "לא היה על חשבוננו כילדים בבית. הוא ידע לשמור ולשמר את מקומנו בבית, מבלי שנרגיש כי ענייניו הרבים באים על חשבוננו".

"ידועה אמרתו של מרן הגר"ח מבריסק זיע"א: "רב צריך לדעת מה קורה עם כל משפחה". על אף שאבא זצוק"ל לא נשא משרה רבנית באופן רשמי, ואפילו התנגד נחרצות כשהציעו לו לכהן בתפקיד רבה של ירושלים, בעניינים של הטבה לזולת ושל דאגה לכל הפרטים ואפילו הקטנים ביותר, הוא אימץ לעצמו את אמרתו של רבי חיים בריסקער. אגב, בעניין ההצעה שקבל לכהן

נוהג לומר שיש ללמוד את השולחן ערוך החמישי, אך האמת היא שהוא איננו החמישי כי אם הראשון. כשבא לפנינו שואל, צריכים חוכמה מיוחדת כיצד לענות לו.

למעשה, מאז שהיה בחור צעיר לימים, היה אבא זצוק"ל המשענת של הבית. אביו הגדול זצ"ל היה נוסע לחוץ לארץ לצורך גיוס כספים. בימים ההם הייתה הנסיעה קשה ומפרכת וארכה זמן רב מאוד. פעמים רבות היה סבא זצ"ל שוהה מחוץ לבית חצי שנה או יותר, ואף בחגים הייתה משפחתו נותרת בלעדיו, ואבא זצוק"ל, שהיה האח הגדול, ממלא את מקום אביו. הוא היה אחראי על שידוכיהם של אחיו ושל אחיותיו, והיה אוזן קשבת לכל צורכיהם. אולם, מוכרחים להדגיש כי מעשי החסד שלו והנשיאה בעול לא פגמו בכהוא זה מהתמדתו העצומה ומעלייתו הגדולה בתורה. פעם אף שוחח עם בחור צעיר שאמר לו כי מתקשה הוא בלימוד, מאחר שהוא זקוק לשהות בבית הרבה ולעזור להוריו ולאחיו. אבא זצוק"ל השיבו: "עם התירוצים הללו יכולתי להיות פטור מכל התורה כולה". אבא זצוק"ל ידע לשאת בעול, אך להישאר שקוע בלימוד. הוא פשוט גדל עם העול.

גם לאחר נישואיו טיפל אבא בכל המשפחה, הקרובה והרחוקה. אחיו גיסו נפטר בעודם צעירים, ואבא זצוק"ל היה הרוח החיה בכל ענייני ביתם. מלבד היותו אבא לילדיו, הוא שימש אב של ממש לאחייו ולקרוביו.

הוא לא היה רק ראש ישיבה או פוסק הלכה; הוא ענה להמוני שואלים, דיבר בענייני אגדה, עזר

מופלא, עלה למרום וכדו', האדם חש כי אין לו כל יכולת להעפיל למושגים הללו. בנוסף, בעיני ההמונים נתפסים האנשים הגדולים כבלתי שפויים, וככאלו שאינם ברי חיקוי או השגה.

לעומת זאת, אבא זצוק"ל אהב מאד סיפורים פשוטים על מעשי חסד ועזרה ליהודים. הוא היה מלא וגדוש במעשיות אמתיות מגדולי הדורות ובאמרותיהם המחכימות, עד שכל יהודי שהיה נכנס לביתו לעצה, לברכה או סתם להסיח את ליבו בפניו, היה יוצא עם מעשה או עם אמרה שהתאימה לו. בכלל, אבא זצוק"ל עמל מאד להיות "הישימי" עם כל אדם באשר הוא, ועל אף רצונו לשוב מיד לתלמודו, הוא השתדל לתת לו את מרב תשומת הלב וההרגשה הטובה. וכל זאת מבלי לגרוע מיכולתו ללמוד ברציפות שבע או שמונה שעות, בעומדו או ביושבו על מקום אחד כשספר פתוח לפניו מבלי לזוז.

חייו היו מסודרים באופן כזה, שכל נושא ועניין היה מסכם לעצמו, וממילא יכול היה להבין היטב את עומק הדברים ולנסות לעזור לשואל מעבר לתשובה של כן או לא. כשרח"ל קרו אסונות, אף פעם לא איבד את כושר המחשבה. כשמישהו נפטר רח"ל בשב"ק, היה עושה מיד חשבון מה ניתן לעשות ומה לא. הייתה לו ממש מומחיות עולמית למצוא תמיד את הפתרון הראוי, ולכן הסכים לקחת על עצמו גם משימות קשות במיוחד.

ברשות הרב שליט"א, נבקש לגעת מעט בנקודת ה"נושא בעול" ש"אביכם זצוק"ל. באיזה ש"ב בחייו זה התחיל?

אבא זצוק"ל, פותח יבלח"א בנו הגאון רבי יעקב שליט"א, "היה אומר בענווה: 'עלי לא יחברו ספרים לאחר פטירתי, שכן לא עשיתי שום דבר מיוחד בחיי. אני לומד כשצריך, מתפלל גם כן, והולך לישון בזמן. לא עשיתי שום פעולה משמעותית שתוכל למלא ספר'. אך משום מה", מחייך יבלח"א בנו הגאון שליט"א, "נבואתו לא התממשה. הסיפורים הרבים שהתפרסמו על אבא זצוק"ל ממלאים ספרים עבי כרס, ומתארים את דמותו של איש האלוקים שחי בתוכנו והאיר לעולם כולו".

שעת חצות של ליל רביעי מתקרבת. אנחנו יושבים במעונו של הגאון שליט"א, מצעירי בניו של פוסק הדור מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, דקות אחדות לאחר ששב ממעונו של אחיו הגדול, רבנו ראש הישיבה שליט"א, שם התכנסו בני וחתני מרן זצוק"ל ללימוד משניות לרגל יום היארצייט העשרים.

אנחנו מבקשים לחדד מעט ולהבין היטב את דברי הפתיחה של הגאון שליט"א: **האם אכן אביכם, מרן זצ"ל, חשב באמת שאיננו אדם גדול? וכי לא ידע כי פסקיו מתבדרים בבי מדרשא בכל העולם היהודי? האם האמין באמת ובתמים כי הוא עוד "סתם" יהודי בעולם? ה"קב"ה? הגאון רבי יעקב שליט"א: "אבא זצוק"ל לא אהב סיפורים, משום שעל פי רוב מגזימים בהם מאוד, ואנשים אינם מקבלים מהם שום תועלת, שכן אינם מאמינים לגזומאות ולהפרזות הללו. טבעו של אדם שיכול הוא לקבל תועלת אם הסיפור נתפס בעיניו וקרוב לליבו, אך אם מספרים על רב או על גדול פלוני כיצד עשה מעשה**

על מות אביו, רח"ל. עם אמונה חזקה זו יכול היה ללכת בעצמו ולהודיע לחמותו על מות בתה, להורים על מות בנם היחיד, או לאב זקן על מות בנו או נכדו הצעירים. הוא היה מספר להם עם כל הרגש והכאב, אך עם אמונה חזקה ויציבה: אם הקב"ה הביא אסון, ברור שהוא נתן גם כוחות.

לאבא זצוק"ל אף היה ווארט מעניין בנושא: נאמר אצל שרה שפרחה נשמתה. ומדוע? משום ששמעה על עקדת יצחק. וביאר, שנשמתה פרחת משום שזה לא היה אמת, שהרי באמת יצחק לא נעקד, ורק משום כך נשמתה יכולה הייתה לפרוח, אולם אם יצחק באמת היה נעקד, נשמתה של שרה לא הייתה פורחת.

האמת היא שאבא זצוק"ל למד וחיפש המון בהלכות "קשות", כמו אבלות. כבר בהיותו צעיר למד הלכות אלו, כדי שיוכל לענות ולסייע לאחרים.

על אף שאבא זצוק"ל לא נשא משרה רבנית באופן רשמי, ואפילו התנגד נחרצות כשהציעו לו לכהן בתפקיד רבה של ירושלים, בעניינים של הטבה לזולת ושל דאגה לכל הפרטים ואפילו הקטנים ביותר

לקראת סיום שיחתנו, מבקש הגאון שליט"א לגעת במספר נקודות בחייו של אביו מרן זצוק"ל: "אבא זצוק"ל אחז כי על שוקולד מברכים "בורא פרי העץ", אולם לאחרים לא הרשה לנהוג כך, בטענה, שאבותיהם אינם נוהגים לברך "העץ" כי אם "שהכל". תמיד היה שואל, כשבאו אליו לברר הנהגות מסוימות היאך לנהוג, "וכיצד נוהגים הוריים?"! אף פעם לא חיפש להנהיג דעה חדשה או לשנות ממה שנהגו בדורות הקודמים.

"בצוואתו כתב אבא זצוק"ל כי "הקב"ה יודע שברון ליבי". זה היה אבא האמיתי. ליבו היה שבור ורצון מצרותיהם של אחיו בני ישראל, ליבו נקרע מכאב מכל התלאות שעברו על יהודים כה רבים, אך "צהלתו בפניו". הוא ידע לשמח אחרים ולהסתיר את כאבו הגדול שבלבו. ❖

עד כמה ואיך היה מחושבן, תעיד העובדה הבאה: אחי יבלח"א הגאון רבי מרדכי שליט"א נולד בג' באדר, שהוא יום היארצייט של האדר"ת. אבא זצוק"ל שחש קשר עמוק מאד לבעל האדר"ת והרבה לדבר עליו ועל גדלותו העלה במחשבתו בתחילה לקרוא לרך הנולד על שמו, אולם חזר בו. טעמו היה מעניין ומפעים: אם אקרא לילד אליהו על שם האדר"ת, יצא שהוא ייקרא 'אליהו בן רבי שלמה זלמן', בדיוק כשמו של אדוננו הגר"א זיע"א. הילד עלול לחוש שהוא כבר 'מסודר'; קוראים לו בדיוק כמו הגר"א, ואין לו צורך לשאוף לגדולות..."

הרב שליט"א הזכיר את יכולתו של האבא הגדול זצוק"ל לתפקד גם ברגעים קשים במיוחד, ולמצוא את הדרך הנכונה. מהיכן שאב כוחות אלו?

"הייתה בו אמונה עמוקה שכשהקב"ה שולח ל"ע צרה, הוא שולח גם כוחות להתגבר עליה, וממילא לא יכול להיות שאין פתרון לכל בעיה שצצה. בכלל, אבא זצוק"ל לא אחז ממקרים שבהם מסתירים אסון פלוני או אלמוני מבני משפחה, בשל חשש להזיק להם. רק במקרים שבהם היה ברור שיש חשש לפיקוח נפש, נמנע מלעדכן אב על מות בנו או בן

זצוק"ל בהלכות שבת, ונתן לו את ההבנה הראשונה בהלכות אלו".
איך הייתה הנהגתו בענייני הבית?

"לאבא זצוק"ל הייתה משנה מאד סדורה והנהגה מופלאה בכל ענייני הבית. הוא חרד מאד לחינוך ולצמיחתו של הדור הבא. זכורני שהיה בית מסוים שראש המשפחה היה מאד פרומער, אך הילדים התקלקלו, ל"ע. אבא זצוק"ל הסביר כי הסוד הוא פשוט: האב היה מתנזר כמעט מכל הבלי העולם הזה, וכאשר היו קונים דבר מה לבית היו מכריזים מיד, זה לא בשביל אבא. הוא לא מכניס לפיו מאכל זה וכדו'. הילדים התרגלו, אמר אבא זצוק"ל, שכל חומרה שהונהגה בבית לא הייתה שייכת אליהם, וכך אכלו והתירו לעצמם כל דבר. כמו כן, הוקיע מאד אנשים שאינם מטלטלים אך מתירים לנשותיהם לטלטל. האיש והאישה מחויבים בהלכות שבת, היה שב ואומר, ואם אסור לטלטל במקום פלוני, גם לאיש וגם לאישה אסור לעשות זאת.

בנוסף, בכל הנהגותיו הקפיד מאוד שלא תהיינה על חשבון השני. הוא היה מחשב כל דבר כך שפלוני לא ייפגע מהקפדתו, ואלמוני לא יצא נפסד ממנה, ואף היה נותן טעם מדוע פעל באופן כזה או אחר. כדי להמחיש

כרבה של ירושלים לאחר פטירתו של הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל, הגיעה לביתו משלחת עסקנים שהורכבה מכל פלגי היהדות החרדית והדתית. אבא זצוק"ל סירב להצעה, וכשהחלו לצאת מן הבית, קרא להרב מנחם פרוש ז"ל שהיה נוכח במשלחת והוכיחו נמרצות: 'מילא הללו שאינם מבינים את משמעות התפקיד, אבל עליך ר' מנחם, אני כועס. אתה הרי בן ירושלים, איך אתה מציע לי תפקיד כזה?!' הוא הבין מהו כבוד, אך ברח ממנו כמטחורי קשת. עד יום מותו ממש הוא נלחם שלא יכתבו עליו תארים. כשראה שכתבו עליו "הרב הגאון" וכדו' החל פשוט לרעוד מרוב פחד. ישנם מכתבים ששלח לרבנים שכינוהו בתארים, ובהם כתב "כמה עגמה עליי נפשי על התארים שכתבת עליי". הוא היה קורע מכתבים שבהם נכתבו עליו תארים מופרזים, לטעמו. אולם כלפי אחרים היה נדיב מאד בתארים.

למעשה, כל הסיפורים עליו החלו בהיותו ילד רך בשנים, כאשר בהיותו בגיל 12 בלבד ביקש מהנהלת הת"ת להישאר שנה נוספת באותה כיתה. לתמיחת ההנהלה מדוע לא יעלה לכיתה הבאה, השיב: 'יש לי תועלת גדולה מהמלמד הזה, ואני רוצה להמשיך ולקבל ממנו'. ואכן, אבא זצוק"ל אחז שאותו מלמד היה רב"ה שלו. שמו היה רבי אברהם חיים הקלמן זצ"ל. יבלח"א אחי הגדול, רבי שמואל שליט"א, התבטא פעם שצריכים להודות לרבי אברהם חיים על הספר "שמירת שבת כהלכתה", שכן הוא היה הרבי הראשון של אבא

**גליון
זכרון**

**כ' באדר
תשנ"ה-תשע"ה**

איש חכם לב

בחרדת קודש נכנסנו למעונו של הגאון רבי מאיר שמחה אויערבאך שליט"א, רבה של קהילת "הר"ן" בביתר עילית, אשר נאות לפנות זמן מסדר יומו העמוס בלימוד התורה לטובת קוראי "הפלס" • התחושה המרחפת בחדר היא כי דבר לא השתנה מרגשות הקודש שהיו בבית האבא הגדול, ועד חדר הלימוד כאן בבית בנו יקירו שליט"א, בית שקירותיו ספוגים בשקידת התורה • בין חברותא לחברותא נוספת, נאות הגאון שליט"א לפתוח בפנינו צוהר לעולמו הטמיר של אביו הגדול ולגאונותו לשלב בין תפקידיו

הרב משה רבינוביץ'

היום".
מתי התפרסם מרן זצוק"ל
לראשונה בכוח פסיקתו החדה
שהרעשה עולמות?
"בשנת תרצ"ה, בהיותו בן 25 שנה
בלבד הוציא את ספרו "מאורי האש",
שעליו קיבל הסכמה נדירה ממרן
הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי
זצ"ל, וכתב עליו "קנקן חדש מלא
יין ישן עתיק". הוא גם התבטא על
אבא פעם 'כוכב חדש מאיר בשמי
ארץ ישראל'. בספר זה יש שילוב של
מסכתות בבא קמא וביצה.

בהיותו נער צעיר, היה רב ת"ח
מוכר בחו"ל שהוציא ספר, ובין
הדברים כתב כי דעתו אינה נוחה עם
פשט ברמ"א. אבא ראה את ספרו והיו
נראים לו הדברים עם נימת זלזול על
דברי הרמ"א. ברגישותו הגדולה אור
אאמו"ר אומץ והתקשר אליו לגעור
בו, ובאמת הוא קיבל את דעתו ושינה
את הדברים שנכתבו בספר. את ספר
"מעדני ארץ" בהלכות שביעית,
הוציא אבא בהיותו בן 30 בלבד.

באחת מהפעמים שהיה בבית
הדפוס לצורך הדפסת הספר, פגש
שם את הגאון רבי שמריהו גריינימן
זצ"ל, אחיינו ומקורבו של מרן החזון
איש, ששאלו האם החזון איש יודע על
הוצאת הספר החדש.

אבא ענה לו כי שלח שאלה
לחזו"א ולא נענה, ומכיוון שכך
כנראה אין דעתו של החזו"א נוחה
מזה. הגר"ש גריינימן התעניין באיזה
נושא הייתה השאלה, ונענה כי נושא
המכתב שנשלח היה בנוגע לשיניים
תוחכות בפסח, אם צריכים הגעלה.

הגר"ש גריינימן זצ"ל הלך לדודו
החזון איש ושאל אותו על דבר
המכתב המדובר ששלח הגר"ש. ענה
לו החזו"א בענוותנותו הגדולה:

הבנתו. כאשר נכנס לשיבה למדו
מסכת "שבת", ולאחר מכן אבא רצה
שילמדו מסכת "חולין". מרן הגאון
רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל ששמע
על ההצעה, תמה באוזניו כי מסכת זו
אינה מסכת ישיבתית, אך אבא היה
נחוש שבחורים צריכים להשקיע
גם בענייני שבת, ואכן, במסכת זו
הצליח אבא להחדיר לתלמידיו את
כוח הפלפול. כידוע, אבא אף הוציא
לאור עולם מחדש את הספר "שב
שמעתתא" עם ביאורים והערות
שהתקבלו בכל עולם הישיבות עד

האם להיענות לבקשה או לסרב לה.
הגאון רבי יונה מרצבך זצ"ל
ששמע את הספק, יעץ לו שישאל את
מרן החזו"א. אבא נסע לחזון איש,
שקיבלו במאור פנים וכך אמר לו: 'אם
תהיה דיין לא תהיה ראש ישיבה, ואם
תהיה ראש ישיבה תוכל להתעסק גם
בהלכה'. וזו באמת הייתה המהות של
אבא - 'מרא דכולא תלמודא'.

ברצוני לציין נקודה נוספת
המדגישה את מהותו כ'ראש ישיבה',
שמעיינותיו היו נתונים להרכות תורה
ולהחדיר את התורה בתלמידיו כפי

אבא נסע לחזון איש, שקיבלו במאור פנים וכך אמר לו: 'אם
תהיה דיין לא תהיה ראש ישיבה, ואם תהיה ראש ישיבה תוכל
להתעסק גם בהלכה'. וזו באמת הייתה המהות של אבא - 'מרא
דכולא תלמודא'

ראשית השיחה, הגאון רבי
מאיר שמחה שליט"א פותח
צוהר לתחילת תקופת כהונת
מרן זצוק"ל בישיבת "קול
תורה" המעטירה: "אאמו"ר נקרא על ידי
הגאון רבי יחיאל מיכל שלזינגר זצ"ל,
ראש ישיבת "קול תורה" בשכונת בית
וגן בירושלים ומייסדה, בשנת תש"ט,
בהיותו כבן 40 שנה. היה זה זמן קצר
קודם פטירתו של רבי יחיאל מיכל זצ"ל,
כאשר לאחר פטירתו היה ברור כולם כי
אאמו"ר שהיה ראש הישיבה, יקבל את
מושכות הנהגת הישיבה לידיו.

אך בענוותנותו הגדולה, אבא
הקפיד להדגיש שהתפקיד הוא פיקדון
בידיו בלבד, עד שבנו של מייסד
הישיבה זצ"ל, יבלחט"א הגאון רבי
משה יהודה שלזינגר שליט"א, יגדל
ויתמנה לכהן כראש הישיבה.

במידה זו נהג אבא במשך תקופה
של כחצי יובל שנים בישיבת "קול
תורה". כל הנהגתו הייתה התבטלות
לצוות הישיבה ולראשיה, אשר היו
צעירים ממנו בשנים רבות.

ואם הגענו להרבצת התורה
לדורות התלמידים בישיבה, אני רוצה
להדגיש שאבא פחות מצא את סיפוקו
במסירת ה'שיעור כללי' אלא דווקא
ב'שיעור יומי', שהיה נאמר בבהירות
כדרכו ובהיקף גדול.

כיצד השתלבו תפקידיו של מרן
זצוק"ל? מחד גיסא הוא היה ראש
ישיבה שהעמיד דורות של תלמידים
ביגיעת התורה ובעיונה ללא גבול,
ומאידך גיסא הוא שימש במקביל
כעמוד ההלכה וההוראה בדורנו.

"בתקופה שרבנו הגר"ש אלישיב
זצ"ל כיהן בבית הדין הגדול, הרב
הרצוג זצ"ל חפץ מאוד שאבא יבוא
גם לשאת בתפקיד הדיינות שכה
התאים לו. אבא התלבט מאוד בעניין,

בידידות של תורה

גילויים ופרטים אודות מסכת הידידות המיוחדת
ששררה בין רבנו הגדול מרן הגרא"מ שך זצ"ל ומרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל

זאב פלדמן

מסכת ידידות מיוחדת במינה, שררה בין רבנו הגדול מרן הגרא"מ שך זצ"ל ומרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, במשך עשרות בשנים.

פעמים רבות ביקש רבנו הגדול זצ"ל לשמוע את חוות דעתו של מרן הגרש"ז זצ"ל בנושאים שונים, כשהוא מפליג בשבחים על גדולתו בתורה ובהוראה.

באחת הפעמים שעלה רבנו הגדול זצ"ל למעונו של מרן הגרש"ז זצ"ל בשכונת שערי חסד בירושלים, נתן עיניו במדרגות המוליכות אל הבית ואמר: "אכן כך נאה, לרבי שלמה זלמן צריך לעלות..."

בהסכמתו לספר "במחיצתם" מזיכרונותיו של שלוחא דרבנן הרב שלמה לורנץ, כותב רבנו ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך שליט"א: "נטל ונשא על כתפו קיומה של התורה והיהדות בגבורה נוראה, וברוב תושייה עצומה למאד, אביהן וליבן של ישראל רשכבה"ג מן בעל אבי עזרי זיע"א. וכפי שהייתי שומע מפי אאמו"ר גאון ישראל זצ"ל, אשר כבר הרבה זמן (א סאך צייט) לא היה מנהיג כזה בישראל כמרן הרב שך זיע"א."

בהספד שנשא אחר סילוקו של אביו מרן הגרש"ז זצ"ל, אמר יבדלחט"א רבנו ראש הישיבה שליט"א, שאביו הגדול אמר כמה פעמים: 'כמה הכרת טובה יש לנו לראש הישיבה (שליט"א) אשר הוא מוכן להכניס עצמו לכל העניינים החמורים, והוא עושה בשביל כולנו..."

בהזדמנות נוספת שח רבנו ראש הישיבה הגר"ש שליט"א: "פעם דנו אצל אאמו"ר צוק"ל אודות הצדיקים הנסתרים החיים בדורנו. נענה אבי מורי זצ"ל ואמר שהוא יודע על צדיק נסתר אחד שחי עמנו ושמו הרב שך. הנוכחים בחדר תמהו, הלא הרב שך איננו נסתר, ב"ה כולם מכירים ויודעים בגדולתו העצומה. השיבם

הרב שך. בדבר כזה רק הרב שך יכול להכריע'. ומיד הרהר קמעא והוסיף: 'כיוון שלא ידועים לנו כל הפרטים, אין לנו הנתונים המלאים להכריע בשאלה כלל'. כאשר שאלנו כיצד ננהג למעשה, השיב ראש הישיבה זצ"ל: 'עביד איניש דינא לנפשיה'. התלמיד חכם שליט"א הוסיף וציין בפנינו שוודאי אין ללמוד מהוראה זו למקרים אחרים, כי כל מקרה נידון לגופו, מכל מקום חשנו אז שברוחב דעתו של ראש הישיבה זצ"ל, לאור הנתונים שהגשנו בפניו, כי ההוראה "עביד איניש וכו'" היא גם כן הכרעה.

התבטא כי היחיד שהצליח לנחמו באבלו היה מרן הגרא"מ שך זצ"ל. באחד הימים באו לפני מרן הגרש"ז זצ"ל מהנהלת אחד המוסדות החינוכיים בירושלים, והציגו בפניו שאלה בענייני חינוך. והנה מבלי לדעת דבר קודם לכן, שאלם מיד: 'שאלתם כבר את הרב שך?' כשהשיבו לו בחיוב, אמר מרן הגרש"ז זצ"ל: "אם כבר שאלתם את הרב שך, אל תשאלו אותי. לא צריך לשאול פעמיים."

עובדה מיוחדת שמענו השבוע מתלמיד חכם אחד שליט"א, תלמיד דאז בישיבת קול תורה: "בשנת תשנ"ד, התבצעו חיטוטי שכבי באחת מערי הארץ. קבוצה מבינינו התבקשה לבוא למקום ולהגן מפני מחללי קברי ישראל. בהגיעו לתפלת מנחה בהיכל הישיבה, פנינו למורנו ורבנו ראש הישיבה מרן הגרש"ז זצ"ל, ושאלנו האם להיענות לבקשה. הוא השיב לנו: 'קשה להכריע בשאלה כזו. תשאלו את

אף בעול משא העם השתתף מרן הגרש"ז זצ"ל לצידו של רבנו הגדול זצ"ל. באחד מפגישותיהם של רבותינו זצ"ל, השמיע מרן הגרש"ז זצ"ל באוזני רבנו הגדול זצ"ל דברים קשים כנגד המגמה המשיחית, כשהוא מביע את מחאתו החריפה אודות שיטתה. בין הדברים אף הרחיב מרן הגרש"ז

"חכמים בעיניהם משבעה משיבי טעם ואינם מתחשבים כלל עם האמור שלא כדעתם"

לפנינו בפרסום ראשון מכתב נדיר ומיוחד ששיגר מרן רבינו בעל 'קהילות יעקב' זיע"א אל מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זיע"א, לאחר פגיעה חמורה בכבוד תורתו ולאחר שמרן הגאב"ד מטשעבין זיע"א פנה במכתב מיוחד לבעל 'קהילות יעקב' לפעול בענין. זה נוסח המכתב, כפי שהעתקנו השבוע מילה במילה מן המקור: יום ה' פרשת ויק"פ תשכ"ד לפא"מ כבוד הגאון הגדול פאר הדור

והדרו
כש"ת מוהר"ר שלמה זלמן אויערבאך שליט"א

באמת הצער והכאב על עלבונה של תורה, כבודו של הדר"ג, גדול אצלנו ואצל כל חכמי התורה האמיתיים. אכן נוכחתי לדעת בבירור גמור, שכזה וכיו"ב העצה היחידה היא לעבור בשתיקה מבלי תשומת לב על חלומותיהם ועל דיבוריהם ובמשך זמן קצר הרעש מובלע ממקומו ונשתקע לגמרי, משא"כ כשמגיבים המה לעומת זה מתחזקים ומוסיפים להשמין, כי המה חכמים בעיניהם משבעה משיבי טעם ואינם מתחשבים כלל עם האמור שלא כדעתם יהיה מי שיחיה, וברור כשמש שכבוד הדרת גאונו שליט"א עומד ויעמוד לנצח בלא שום מגרעת ח"ו, כי התורה הק' בעצמה מכרזת על לומדיה האמיתיים לדור דורים.

הכותב וחותם בצער
יעקב ישראל קניבסקי

מרן הגרש"ז זצ"ל שח כי באחת מפגישותיו עם מרן הגרא"מ שך זצ"ל בשיבת הנהלת "ועד הישיבות" בירושלים, אמר לו מרן זצ"ל שמנהגו להמתין קודם צאתו לדרך מבני ברק לירושלים מלברך 'אשר יצר' עד שעת הנסיעה, ומברך בנסיעתו 'אשר יצר' ומסמיכה לתפילת הדרך, כדברי השולחן ערוך (סי' ק"י סעיף ו') שמהר"מ מרוטנבורג ז"ל היה מסמך תפילת הדרך לברכת 'הגומל חסדים'. אך עדיין אין דעתו נוחה מכך, לפי שבאופן זה אין ברכת 'אשר יצר' סמוכה לזמן חיובה. על כך הגיב מרן הגרש"ז שהוא עצמו כלל אינו אומר תפילת הדרך בנסיעה מבני ברק לירושלים. מרן הגרא"מ שך השיב לו כי יש לו על מי לסמוך בהנהגה זו, מאחר שגם מרן הגר"ז מבריסק זצ"ל לא היה אומר תפילת הדרך בכהאי גוונא, אלא כוללה בברכת 'שומע תפילה' שבשמונה עשרה.

באחרית ימיו, בערב ימים הנוראים האחרונים לחיי מרן הגרש"ז, טרח על אף חולשתו וירד לבני ברק, שם נכנס למעונו של רבנו הגדול זיע"א, כשהוא מלווה בבנו הגדול, רבנו ראש הישיבה שליט"א. בפגישה שוחחו רבותינו בדברי תורה ובענייני השעה, ובסיומה בירכו רבותינו זה את זה בברכת השנים. בכ' באדר א' תשנ"ה, יום אשכבתיה דרבי, טרח רבנו הגדול זצ"ל ועלה לירושלים להשתתף במסע הלווייתו של מרן הגרש"ז זצ"ל בירושלים, כשהוא מביע את צערו על סילוקו של חכם.

זצ"ל בהתבטאויות חריפות בדבר דרכם הפסולה הנוגדת את ההלכה המסורה והעוקרת דברי השולחן ערוך. בכינוס הארצי של 'תודעה' שהתקיים בשלהי חורף תשנ"ב בבנייני האומה בירושלים, נשא רבנו הגדול זיע"א דברים חריפים כנגד המשיחיות, כשלבקשתו מבעוד מועד, ישבו משני צידיו מרן הגרש"ז זצ"ל ומרן הגר"ש אלישיב זצ"ל. בטבת תשמ"ב, כאשר יצאו לבלרי אותה תנועה בדברי בלע מחוצפים כנגד רבנו הגדול זיע"א, הצטרף מרן הגרש"ז לקול מחאתם של גדולי הדור זצ"ל, שהביעו את זעזועם כנגד "מאן דהוא מסוג ידוע בעיתון ידוע באמריקא שפרסם דברי בלע ונאצה על הדר"ג פאה"ד הגאון האדיר משיירי כנה"ג שהוא מיחידי שרידי גדולי התורה האמיתיים". כך גם באיר תשמ"ו, כאשר נעשו ניסיונות שפלים לפגוע בכבודו של רבנו הגדול זצ"ל, יצאו עמודי ההוראה מרן הגרש"ז זצ"ל ומרן הגר"ש אלישיב זצ"ל במחאה רבתי "על עלבונה של תורה שנעשה בעיר בני ברק, שיצאו אנשים בני בליעל לפגוע באחד המיוחד מגדולי מרביצי התורה בדורנו פאר הדור".

כאשר תנועת ש"ס הצטרפה לממשלת השמאל בשנת תשנ"ב, חרג מרן הגרש"ז ממנהגו והתבטא בתקיפות יתרה אודות כך. באותם ימים הצטרף בחתימתו, יחד עם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, למכתב מחאתו הנחרץ של רבנו הגדול זצ"ל שנפתח במילים: "גלוי דעת היוצאת מלב כואב, בשם כל הקהילה החרדית שבעמנו בארץ ישראל, ומכל מי שיש לו עוד זיקה להדת, לד' ולתורתו", והסתיים בהכרעה ברורה: "ולזה באנו במסקנה, שאין כאן מקום לספק כלל, ולדעתנו איסור להשתתף בממשלה".

אב בחכמה / המשך מעמ' 5

פשוטה, לפיה יעביר את השימוש בבגדי השבת ליום יום, ויקנה לאחר מכן חליפה חדשה. ראש הישיבה ידע שהדבר לא יהווה עול כלכלי עבור הוריו העשירים. ואולם לבחור השני, שבא עם אותה שאלה, לא ניתן היה להציע הצעה שכזו, וכשהוא נכנס, ישב אצל ראש הישיבה ת"ח אחד מתלמידיו. הבחור שאל, כי הואיל ושמע בשם מרן הגרש"ז, שיש להקפיד בדבר מה יעשה.

ראש הישיבה הצביע על הת"ח שישב לידו, ואמר לבחור: "יש כאן רב, מה הוא אומר?" היהודי הנ"ל אמר, כי לדעתו, יש הבדל בין הדורות, ובעוד שבירושלים של פעם ניתן היה להגיע לפגישה בימות החול, הרי שאם הבחור ילך לפגישה בבגדי חול, אפשר

להיות לתועלת כדי להצילו ממצבו הקשה, ושם השתמש בלשונות כמו "בן מרן" או "בן מרנא ורבנא", שהיה בזה תועלת לפעולות הנצרכות. ❖

המדרש מחכה לשחרית". והיה ראש הישיבה מוסיף ואמר: "איתא שדבר גדול הוא להתפלל עם הצדיק, אבא כבר בבית המדרש! וכך עורר וזירז את הבחורים!

מרן

כידוע מרנא הגרש"ז מאוד הקפיד לבל יכתבו עליו "מרן", ובכל פעם שהזכיר ראש הישיבה את אביו כתב תארים אחרים כמו "גאון ישראל" וכדו', אולם היו פעמים בודדות שבהן השתמש ראש הישיבה בתואר "מרן" בשעה שזה היה לתועלת, כשבוודאי אבין היה מסכים על כך.

כך היה למשל במקרה שאברך יקר נכלא בבית האסורים בחו"ל, וראש הישיבה כתב כמה מכתבים שיכלו

לוותר עליה מלכתחילה, ועל כן נראה להתיר לו.

פנה הבחור לראש הישיבה ושאל: "מה אעשה?"

"כבר ענו לך תשובה, הרב אמר לך", השיב ראש הישיבה, כשהיה ניכר, שאין הוא רוצה בשום אופן להורות בפועל כנגד דעת אביו, ומאידך מצא פתרון לבחור.

להתפלל עם הצדיק

כידוע היה מרן זצוק"ל מגיע במשך שנים לתפילה במניין של ישיבת "מעלות התורה" בבית המדרש "אגודה שול", רבע שעה לפני תחילת התפילה. באותה השעה ראש הישיבה, שהיה מעורר את התלמידים בשישיבה לשחרית, היה אומר: "אבא כבר בבית

גליון זכרון

כ' באדר
תשנ"ה-תשע"ה

עמודי ההוראה לבית ישראל

מסכת ידידות אמיצה נטווחה במשך עשרות בשנים בין שני המאורות הגדולים, עמודי ההוראה ולשכות הגזית של בני דורם, הלא המה מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ומרן הגר"ש אלישיב זצ"ל • לרגל מלאות שני עשורים להסתלקותו של מרן הגרש"ז זצ"ל, יצאנו להתחקות אחר שורשיה של מסכת ידידות עזה זו שנכרכה בעבותות אהבת תורה

זאב פלדמן

של הגאון רבי אליעזר גולדשמידט זצ"ל החל לקנן החשש כי המקומות הקדושים שבאותם אזורים יהפכו על ידי השלטונות לאתרים ממשלתיים וקדושתם תפגע ותחולל. בנוסף, ביקשה הממשלה להפסיק את הקבורה בהר הזיתים, היפך ממה שהיה נהוג מקדמת דנא. ברצותו לקדם את פני הרעה, הגה רבי אליעזר זצ"ל בדעתו לייסד ועדה מיוחדת שתורכב מגדולי תורה והלכה ותכריע בכל השאלות המתעוררות במקומות הקדושים ואף תדאג לשמירה על צביונם המקודש. את תוקף החלטותיה הוא תלה בחוק הקיים כי הממשלה ומוסדותיה כפופים הם לרה"י. לחברי הועדה מונה מרן הגרש"ז, מרן הגרש"א וגדולי תורה נוספים כרבי ישראל גרוסמן, רבי בצלאל זולטי, רבי אליעזר גולדשמידט, רבי יצחק אריאלי זצ"ל ועוד. בישיבותיהם הורו חברי הועדה את הדרך הראויה לקיומם של המקומות הקדושים על פי מסורת ההלכה הצרופה. יצוין, כי לאחר מינויו של גורן לרב ראשי התפטרו חברי הועדה מחברותם. אף גדולי ישראל זצ"ל שבאותו הדור הכירו בכוחם המיוחד של שני המאורות וכרכו שמותם בצוותא. כך אפוא, כאשר נחלש מרן הרב מטשעבין זצ"ל והיה קשה עליו המאמץ לפסוק ולהכריע בשאלות הקשות והחמורות שהגיעו לפתחו, נשאל הוא על ידי באי ביתו למי יוכלו לפנות בשאלות מעין אלו. מרן הרב מטשעבין השיב: "הרב אלישיב ורבי שלמה זלמן אויערבאך!". כעין זה שח האדמו"ר רבי יוחנן מטאלנא זצ"ל

הגדול רבי עזרא עטיה זצ"ל, היה אף הוא משתתף לעיתים בהתכנסויות אלו. לאחר אחת הישיבות, שב הוא לישיבתו כשכולו אחוז התפעלות. בהתרגשות הוא שח לתלמידיו כי "היום היה חידוש אצל הרב הרצוג, הגיעו לשם שני תלמידי חכמים חדשים, האחד 'סיני' והשני 'עוקר הרים'. ה'סיני' שמו רבי יוסף שלום אלישיב וה'עוקר הרים' שמו רבי שלמה זלמן אויערבאך..." לצד זאת, באותם שנים התעוררו שאלות נוספות. היה זה בזמן התרחשותם של מאורעות דמים ועתות מלחמה טרם פרוץ המדינה ואף לאחר הקמתה ונדרשו הכרעות ברורות בנושאים שונים. לשם כך הוקמה 'ועדת השבת', כשעל חבריה נמנו מרן הגרש"ז ומרן הגרש"א יחד עם גדולי תורה נוספים. על כל אחד מחברי הועדה הוטל לעסוק בענינים שנידונו ועלו בישיבות הועדה הקבועות, לבאר את הענין עד היסוד ולהעלות על גבי הכתב את המסקנות והתשובות בדבר. בעת ההתכנסות השבועית, היה כל אחד מחברי הועדה מציג את מסקנתו ההלכתית ובין הנוכחים היה מתפתח דיון נרחב ומעמיק עד הגיעם אל העמק השווה בהלכה פסוקה והוראה ברורה. יצוין, כי אף בהמשך השנים שימשו מרן הגרש"א ומרן הגרש"ז א כחברים בוועדות שונות, כמו 'ועדת ההלכה לעניני המקומות הקדושים' שהוקמה לאחר מלחמת תשכ"ז. היה זה לאחר שהעיר העתיקה בירושלים, כמו גם אזורים נוספים ברחבי הארץ, נכבשו על ידי השלטונות. בדעתו

במעונו של מרן הגרש"ש זצ"ל, אמר יבדלחט"א רבנו ראש הישיבה שליט"א: "כאשר אבא מרן הגרש"ז זצ"ל שוחח עם מרן הגרש"ש זצ"ל בלימוד, היה מפטיר 'לאחר מכן בהתפעלות: 'עו, ער וייסב, ער קען'..." אימתי החל להיטוות הקשר האמין הלזה? -

ידידות של תורה

מסכת ידידות של תורה זו החלה ביניהם, כפי הנראה, בשנות הת"ש. באותם שנים היה מרן הגרש"א הוגה בתורה בין כתלי הכולל 'אהל תורה' ששכן ברחוב אוסישקין בשכונת רחביה בירושלים. מפעם לפעם היה מרן הגרש"ז, שהיה דר בסמיכות מקום בשכונת שערי חסד, נכנס להיכל הכולל ומפלפל בלימוד עם רעהו כנפשו מרן הגרש"א. באותה תקופה אף הזדמנו שני המאורות הגדולים לפונדק אחד. היה זה אחר שנות המלחמה העולמית הנוראה ושאלות קשות וסבוכות בעניני עגונות, גיטין וקידושין ודומיהם, עלו על שולחנם של גדולי התורה. לצורך כך כינס הרה"ר דאז, הרי"א הרצוג, דיון במעונו שהתקיים מידי יום שישי לאחר תפלת מנחה גדולה, כשעל המשתתפים נמנו מרן הגרש"א ומרן הגרש"ז ועוד מגדולי תלמידי החכמים שבירושלים של אותם ימים. מטרתם של אסיפות אלו היה לעורר דיונים מעמיקים בין גדולי התורה המתכנסים בשאלות שהזמן גרמן ודרשו את פתרונם. ראש ישיבת פורת יוסף, הגאון

ר' שלמה זלמן והרב אלישיב, שמם של שני המאורות הגדולים, פוסקי הדור ועמודי ההוראה לבית ישראל בדור האחרון, נכרך בפי יושבי אהל בצוותא חדא. בפי כל נישא שמם כאחד בשעת בירור פסק הלכה או ליבון הוראה בכל ענין ונושא. ואכן, לא לחינם נזכרים שמות שניהם בחדא מחתא. מסכת ידידות אמיצה נטווחה במשך עשרות בשנים בין עמודי ההוראה, מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ומרן הגרש"ש אלישיב זצ"ל. פוסקי הדור היו תרי רעין דלא מתפרדין ובכל עת מצוא היו משוחחים יחד בדברי תורה והלכה. הערכה והערצה עצומים ניכרו מהאחד כלפי רעהו וביטויים מפליגים נשמעו מפי כל אחד על זולתו פעמים רבות. לרגל הופעת הגיליון המיוחד לזכרו של גאון ישראל זיע"א, יצאנו להתחקות אחר שורשיה של מסכת ידידות זו שנכרכה בעבותות אהבת תורה.

בדברים שפורסמו בעיתוננו יממה לאחר הסתלקותו של מרן הגרש"ש אלישיב זצ"ל, שח רבנו ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך שליט"א: "לאאמו"ר הגרש"ז זצוק"ף היה קשר מיוחד ורחם עם מרן הגרש"ש זצ"ל. עוד טרם נעשו מחותנים, היו הם בידידות עצומה. זכרני מלפני שנים רבות כ"א אימת שהתעוררה בביתנו שא"ה בענינים של ריאות בתרנגולים, היה אאמו"ר זצ"ל שולח למרן זצ"ל. כמו כן בעת שהגיע לניחום אבלים

קולו של מרן הגרש"ז כשהוא פונה אליו ומרגיעו בחיבה: "הזמן שלו כל כך יקר, עד שהוא לא שם לב שאתה נמצא פה..." מחזה זה הפעם אותי, כאשר רבי שלמה זלמן בחושיו העדינים וברגישותו המיוחדת, מצא לנכון 'להרגיע' את השואל, כי אין לו לחוש אי נעימות מחמת שהסבא זצ"ל לא השיב לשאלתו".

במשא העם

מערכת היחסים הקרובה ששררה בין מרן הגרש"ז למרן הגריש"א, התבטאה אף בעת עסקם בצרכי הכלל ובנווטם את מערכותיה של היהדות הנאמנה.

בשורות הקרובות נשרטט קוים קצרים אודות הנשיאה המשותפת של עמודי ההוראה זצ"ל במשא העם והעמידה על חומות הדת.

אחת הפרשיות הציבוריות הנודעות בהן נכרכו יחדיו שמותייהם של רבותינו מרן הגרש"ז זצ"ל ומרן הגריש"א זצ"ל, היתה בחורף תשל"ג בפרשת 'היתר המזורים' הנודע שיצאה מתחת ידו של הרה"ר דאז, גורן. הידיעה אודות ההיתר המחריר שניתן לבואם בקהל של פסולי יוחסין אלו, עוררה זעם ותדהמה עצומים אצל כל קהל יראי ד' בארץ ובתפוצות. עשיית התורה פלסטר ודריסתה ברגל גאוה, הביאו לכאב עמוק וזעזוע חסר תקדים בלבבות שומרי התורה והמצוות האמונים עלי "אני מאמין שזאת התורה לא תהא מוחלפת".

מרן הגרש"ז זצ"ל התבטא באותם ימים בכאב כי בשנים קדמוניות כאשר רב נאלץ לפסוק להיתר בשאלה חמורה כגון זו, היה יושב בתענית, בכבוד ראש וברתת וזיע. ואילו כאן בהיתר המדומה, ההיתר קיבל את פרסומו באווירה נינוחה, במסגרת מסיבת עיתונאים מתקשרת.

בח' בטבת תשל"ג התכנסה מועצת גדולי התורה לדיון מעמיק בפרשת 'ההיתר', בראשות רבינו

שחש יותר טוב. שאל אותו הסבא איזו תרופה וכדו' נוטל להקלת החולי ורבי שלמה זלמן השיב לו. לפתע פתאום תוך זמן קצר ביותר, מבלי ששמתי לב, אני שומע שהם משוחחים בהלכות עירובין בדיני לחי... אמרתי לעצמי אז כי את דברי חז"ל בשבח שיחת חולין של תלמידי חכמים, ניתן לפרש כי טבעה של שיחת חולין של תלמידי חכמים שלפתע היא נהפכת לשיחה בדברי תורה.

זכורני שלפני כשלושים שנה הגיע מרן הגרש"ז זצ"ל לביקור חג בסוכתו של הסבא זצ"ל בחול המועד סוכות. כאשר עלה במדרגות, צילמתי אותו. הוא פנה אלי בשאלה: "מה אני דבר האבד?"... לאחר מכן כאשר ישב כבר בסוכה, הוגש לפניו תה והוא שתה ממנו קמעה-קמעה. אנוכי כנער צעיר, עמדתי בפינת החדר והתבוננתי בהתרגשות כיצד גדולי ישראל משוחחים יחד בדברי תורה בהערכה עצומה של ממש. לפתע אני רואה ושומע את רבי שלמה זלמן זצ"ל אומר לסבא מרן הגריש"ז זצ"ל: "מסתמא הוא תמה למה אני שותה את הכוס בכל-כך הרבה פעמים, הרי כתוב לא לשותות הכוס בפעם אחת ולא בשלוש פעמים אלא בשני פעמים, אבל נדמה לי שכאשר שותים דבר חם, הרגילות היא לשתותה בכמה פעמים ואין זה גאוה או בעיה..."

אפיזודה מענינת אירעה בפעם נוספת בה זכיתי לחזות בפגישתם בסוכתו של הסבא זצ"ל. בעת המפגש המיוחד, קם לפתע הסבא זצ"ל ממקומו ויצא מן החדר לצורך כלשהו. באותו הרגע בו יצא מן החדר, עלה אדם במדרגות, הגיע מאחוריו של הסבא והחל לשאלו שאלה. הסבא זצ"ל לא שם לב ולא שמע את השאלה ולפיכך המשיך בדרכו. היהודי עמד לרגע נבוך כשלפתע הוא שומע את

ואפופות היו בשמחה ובחדוותא דשמעתתא. וכה העיד בנו של מרן הגרש"ז זצ"ל, יבדלחט"א הגאון רבי מאיר שמחה שליט"א, ראש כולל הר"ן ומרבני ביתר עילית, בהספדו אחר סילוקו של מרן הגריש"א זצ"ל: "גם זכור אזכור ותשוח עלי נפשי, בחיים חיותם, איך היו נראים המועדים שהנפטר הגדול היה בא לבקר אצל אאמו"ר וכבר ימים קודם לכן חיכינו ליום שהוא יגיע לבקר. והיה שם ריתחא דאורייתא בתורה ובעיקר בהלכה בעניני המועדים. והוא גם החזיר לו ביקור. והיום זה כבר איננו והרי הוא בגדר מה שכתוב בפסוק 'ושכח ד' בציון שבת ומועד'". כפי שמעידים משתתפי הפגישות ניכר היה הדבר על שני המאורות הגדולים כי הנאה מרובה יש להם לשוחח יחדיו וללבן סוגיות וביוריו הלכות. השאלות שהיו עולים על שלחן מלכים היו מענינות ומרתקות והמשא ומתן שהתעורר בעקבותיהם, נודע לתהלה.

בעת הכנת הכתבה שוחחנו עם אחד מנכדיו הקרובים של מרן הגריש"א זצ"ל, שהיה עד למפגשים רבים בין זקנו הגדול זצ"ל למרן הגרש"ז זצ"ל, וכך הוא שח באזנינו: "בין מרן הגרש"ז זצ"ל והסבא זצ"ל היתה הערכה ואהבה מיוחדת, מי שלא ראה את פגישותיהם, לא יבין מסכת ידידות מיוחדת מהי. זקנתי הרבנית חיה שיינא ע"ה אמרה לי באחד הימים: 'הרבה רבנים היו כאן בבית, אך כלפי רבי שלמה זלמן, מעולם לא ראיתי הערכה ואהבה שכזו'.

באחת הפעמים התלוויתי לסבא זצ"ל לביקור חג במעונו של מרן הגרש"ז זצ"ל. רבי שלמה זלמן לא חש בטוב באותם ימים. הסבא זצ"ל התיישב על יד השולחן, התעניין ודרש בשלומם. אמר לורבי שלמה זלמן זצ"ל

שכאשר בסוף ימיו של מרן שר התורה מטשעבין זצ"ל נכנס לשאלו שאלה חמורה, נענה כי לגודל החולשה קשה עליו הדבר להכנס בעובי הקורה של שאלה זו והפנה אותו למרן הגריש"א זצ"ל ולמרן הגרש"ז זצ"ל. כך גם שמע ממנו רבי חיים יעקב קלפהולץ זצ"ל.

שבחי חכמים

בעת שהיה מונה תחת אחד השיחים שבחן של חכמים, הביע מרן הגרש"ז זצ"ל את תוקף גדלותו של מרן הגריש"א זצ"ל, וכך אמר: "מדוע כשבאים לפני הרב אלישיב ושואלים שאלה, מיד נענים בתשובה? - מפני שבעת לימודו הוא מחשב את כל ההיכ-תמצי העולים מן הסוגיא ואת כל סוגי השאלות היכולים לעלות מתוך אותו לימוד, משכך הדרך לתשובה היא קצרה עד מאד".

דברים נכוחים אלו יתכן שמשולבים הם בהגדרה אחרת שיצאה מפיו של מרן הגרש"ז זצ"ל בדבריו לאחד מגדולי מרביצי התורה, אודות מרן הגריש"א זצ"ל: "כאשר יש לך שאלה דחופה בהלכה, והנך ניגש לרב אלישיב אך הוא ישן ואתה מעיר אותו מהשינה וללא שהות מיד שואל אותו והוא משיב לך, הנך יכול לסמוך על כך באופן מושלם ועל אף שבאותו הרגע הקיץ משנתו". כי אכן כאשר הדברים הנלמדים מחוורים כשמלה עד לסוגי השאלות עלו מתוכי סוגיות הגמרא, הרי גם באמצע השינה נפסקת ההלכה הברורה והצרופה.

וכמים הפנים. אף מרן הגריש"א זצ"ל היה מפליג בשבחו של ידידו ורעהו הגדול מרן הגרש"ז זצ"ל והערכה עצומה אצורה היתה בליבו לרעהו הגדול וכפי שיובא להלן. לאחר סילוקו של מרן הגרש"ז זצ"ל הביע מרן הגריש"א את צערו וכאבו והתבטא כי "ספר תורה נשרף!".

הפגישות בחולו של מועד

בין יושבי אהל נודעים הם הפגישות המיוחדות אותם ערכו עמודי ההוראה, האחד בבית רעהו, בימי חולו של מועד, פעמיים בשנה. ביום האחד היה מרן הגרש"ז זצ"ל עושה את דרכו לרחוב חנן בפאתי שכונת מאה שערים ועולה למעונו של מרן הגריש"א ובמשנהו היה מרן הגריש"א מופיע בשכונת שערי חסד שם היה פונה לרחוב פרוש ונכנס למעונו של מרן הגרש"ז זצ"ל.

הפגישות המיוחדות שבהם נידונו חידושי תורה והלכה, נשאו אופי מיוחד של שמחת חג ויום טוב

גליון זכרון

כ' באדר תשנ"ה-תשע"ה

בעבותות אהבה של תורה

הקרבנות שהיא חייבת כגון חטאת ואשם כו' שאדם מביא על אשתו, אבל נדרים ונדבות אינו חייב שמא תקניטנו ותדור בכל יום, ואע"פ שיכול הבעל להפר משום דברים שבינו לבינה דאיכא הפסד ממון יש לחוש שמא תדור ותפרע קודם שישמע כו', מבואר דגם בנדרים הקדש יש להם זכות להפר."

ידוע בקרב בני המשפחה שכאשר מרן הגרש"ז זצ"ל קיבל את דברי הסבא זצ"ל בנידון זה, נרעש מגודל תוקפו של הסבא בכל מרחבי ים התלמוד ואף קיבל חלישות הדעת מכך, משום שמי שלא נהירין לו כל דברי רבותינו בעלי התוספות כמעט ואין מציאות שידע למצוא כדבר הזה ועוד הביא ראיה מדברי תוספות במסכת בבא מציעא שכלל אינו עוסק בעניני קדשים.

הידידות העמוקה הזו בין שני גדולי עולם אלו נמשכה והוסיפה להתהדק בשנים הבאות שלאחר מכן. בהמשך אף נהפכו למשפחה אחת, כאשר בנו של מרן הגרש"ז, יבדלחט"א הגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א בא בקשרי שידוכין עם בת מרן הגרש"ש, הרבנית מרת לאה ע"ה.

ההערכה ההדדית ביניהם היתה מופלאה ביותר ובאה לידי ביטוי באחד הפעמים בהם ישב הסבא זצ"ל לצד ראש ישיבת פוניבז' מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל, בתוך הדברים, אמר הסבא זצ"ל לרבי דוד זצ"ל כי "על אף שירושלים הוציאה מקרבה בעיקר תלמידי חכמים גדולים, שלא נודעו בהכרח כגדולי ישראל המפורסמים לכל, אך ישנו

בהקדש לומר דעד עתה היה הקדש ומכאן ואילך שוב אינו הקדש. מרן הגרש"ש הוכיח לו בתשובתו להדיא מתוך כמה מילים בתוס' בבבא מציעא פרק המקבל(1) שיכול הבעל להפר... אף מבין שורות מכתבו של מרן הגרש"ש ניכרת הערכתו העצומה למרן הגרש"ז. וכך כתב במכתב מאור ליום ו' כסלו תשי"ב (צילום מכתבו של מרן הגרש"ש זצ"ל, מופיע בפרסום ראשון בכתבה נפרדת בגיליון זה. ז' פ'): "למע"כ ידידי חביבי הרב הגאון המובהק דרופתקא דאורייתא המפורסם תהלה כש"ת מוהר"ר שלמה זלמן אויערבאך שליט"א, שלום וברכה וכ"ט. את תשורתו ספרו החשוב מעדני ארץ ח"ב קבלתי לשמחת לבבי, ואם כי לא עיינתי בו עוד כאשר עס לבבי, אבל גם לפו"ר ראיתי איך שהוא צו"ל ויורד במים אדירים להעמיק חקר בדברים המסתעפים מאותו ענין, ולהרחיב ביאור בפנים מסבירות, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ודפח"ח. יקבל נא בטובו את תמורתו חמש ל"י, ואת תודתי העמוקה, ואת ברכתי שיפוצו מעינותיו חוצה בתוספת מרובה כהנה וכנה כחפץ לבבו."

בתוך דבריו התייחס מרן הגרש"ש לספיקו האמור של מרן הגרש"ז: "יקבל נא בטוומ"ש בפ"ד מה"ת להסתפק לענין הקדש אם האב או הבעל יכולין להפר דאפשר שרק בנדרים ושבועות הוא דמהני הפרה וכדכתיב נדר' ואסרי' משא"כ בהקדש רק שאלה הוא דמהני, ע' בתוס' ב"מ דף ק"ד וכ"כ הרא"ש בפירוש בנזיר דף כ"ד בענין כל

בעת הכנת הכתבה פנינו אל הרד"ג רבי אברהם רימר שליט"א, מחבר הספר הנודע "משוש דור ודור" לתולדות זקנו רבן של ישראל מרן הגרש"ש אלישיב זצ"ל, בבקשה שיאות לפתוח לנו מאוצרותיו שחלקם אמורים להופיע בכרך הבא של ספרו, אודות מסכת הידידות המופלאה שנוקמה בין זקנו מרן הגרש"א זצ"ל למרן הגרש"ז זצ"ל. בעבור קוראי 'בטאון עולם התורה', הוא ניאות בשמחה ופתח בפנינו בדברים:

כפי שכתבתם ההיכרות שהעמיקה במשך השנים בין הסבא זצ"ל למרן הגרש"ז זצ"ל החלה עוד בהיותם אברכים צעירים לימים. על כך יצוין שבעת שהסבא מרן הגרש"ש היה כבן ארבעים ואחד, שלח לו מרן הגרש"ז את ספרו מעדני ארץ חלק ב' שיצא באותה עת. במכתב שצורף לספר באים לידי ביטוי מקצת מהערכתו העצומה שחש לידידו מרן הגרש"ש זצ"ל: "לידידי הרב הגאון האמיתי וכ' מוהרי"ש אליאשאוו שליט"א. אחרי ברכת שלו' רב באה"ר אתכבד לשלוח לו לדורון ברוב הוקרה והערצה את ספרי מעדני ארץ ב', ויחד עם זה אבקשו לעיין בפ"ד הי"ז או"ב וז', בחשבי שחכם כמותו יתיר ל"י את הספיקות, ואם אוכל יואיל נא לעיין גם בדף י"ט ע"א ד"ה ברם, ואשמח מאד לשמוע את דעתו בדבר זה.

בדבריו הסתפק מרן הגרש"ז האם יכולים אב או בעל להפר נדרי הקדש, כי אחרי שכוחם להתיר הוא רק מכאן ולהבא ולא למפרע, דלמא אין זה שייך

שטח את ההצעה בפני מרן הגרש"א זצ"ל, הגיב הוא מיד כי אכן זו תזווה בצד שכנגד, אך למעשה חוק אפשר לשנות בכל עת, בעוד שכאשר האצטדיון יקום זו תהיה עובדה מוגמרת. לאחר מכן הוסיף מרן הגרש"א כי רצונו להמלך בדעת מרן הגרש"ז זצ"ל בענין.

עם צאתו מהבית שברחוב חנן, פנה הרב פרוש לשכונת שערי חסד, שם סר למעונו של מרן הגרש"א זצ"ל ושטח בפניו את השאלה מבלי לציין את דבר פגישתו הקודמת עם מרן הגרש"א זצ"ל. ואכן, כרעהו הטוב, הביע מרן הגרש"א את רצונו להיוועץ בדבר עם מרן הגרש"א. בנוגע לעצם השאלה הרי כשני נביאים המתנבאים בסגנון אחד, הביע מרן הגרש"א את דעתו שחוק אפשר לשנות, על אף שאינו שכיח, בעוד האצטדיון יהפוך לעובדה קיימת. "חושבני", המשיך ואמר לרב פרוש, "שגם אתה עצמך, לא מתפעל שנחקק חוק..."

אגב נשיאתו בעול הציבור ועמידתו על משמר הדת, עובדה מופלאה בנושא מצאנו בספר הנזכר: בשנת תשנ"ד הובא לידיעתו של מרן הגרש"א זצ"ל

בו ניצבת כיום שכונת 'רמת שלמה', הנושאת את שמו הגדול של מרן הגרש"א זצ"ל.

מלבד הפגיעה החמורה שעתיד היה המקום לפרוץ בחומת קדושת העיר, נוסף גם החשש הממשי לפגיעה קשה בקדושת השבת באזור כולו.

באחד מימי המערכה שהתנהלה בענין והנסיגות למנוע את יציאת התכנית אל הפועל, פנה ראש עיריית ירושלים דאז, טדי קולק, אל שלוחא דרבנן הרב מנחם פרוש בהצעת פשרה ולפיה האצטדיון יקום ויחד עם כך יחוקק חוק עזר עירוני שיאסור לחלוטין משחקי כדורגל בשבת.

בהשקפה ראשונה היה נראית הצעה זו כמפנה חיובי במאבק העיקש והנחרץ שניהלה היהדות הנאמנה כנגד מפירי ברית והעומדים בראשות העיריה באותם ימים אשר קידמו את התכנית בכל כוחם, אך הרב פרוש הודיע כי עליו לקבל את חוות דעתם של גדולי הדור עמודי ההוראה זצ"ל.

עוד באותו היום עלה הרב פרוש למעונם של פוסקי הדור זצ"ל, כפי שמסופר בספר 'חכו ממתקים': כאשר

זצ"ל ומרן הגרש"א זצ"ל, אף בעצרת המחאה ומעמד ה'קריעה' הנודע שהתקיים על פני 'ככר השבת' בירושלים, בהשתתפות אלפי ישראל שהתאספו במקום לקול קריאת הבר"ץ של העדה החרדית. בעל ה'מנחת יצחק' הגרש"י וייס זצ"ל גאב"ד העדה החרדית הביא במשאו מדברי הפסוק בעזרא (פרק ט'): "כי נשאו מבנותיכם להם ולבניהם והתערבו זרע הקדוש בעמי הארצות וגו' וכשמעי את הדבר הזה קרעתי את בגדי ומעילי ואמרטה משער ראשי וזקני ואשבה משומם", בסיום דבריו קרע הקהל העצום קריעה בדרש בגדיו והתיישב על הארץ לאות אבלות על שריפת התורה. כן נאמרו במעמד 'סליחות' בקול כבי וקינה על שריפת התורה.

רבים היו הנושאים הציבוריים שעלו יחד על שולחנם של רבותינו זצ"ל. אחד מני רבים מהם, היה בשנת תשל"ט כאשר סכנה רוחנית ריחפה על קדושת עיר המקדש ירושלים. אל מול השכונות החרדיות בצפון ירושלים, עמד לקום אצטדיון ענק בסמיכות לשכונת שועפט, על השטח

הגדול מרן הגרש"א שך זצ"ל, כשעל פי עצתו של כ"ק האדמו"ר הבית ישראל זצ"ל הצטרפו ובאו לשיבה באופן מיוחד אף עמודי ההוראה מרן הגרש"א זצ"ל ומרן הגרש"א זצ"ל. לאחר דיון מעמיק ומתמשך שארך כשלוש שעות, הוחלט לפרסם 'קול קורא' בו תביע מועצת גדולי התורה את דעתה נחרצת אודות הפרצה החמורה בכרם בית ישראל ועשיית התורה פלסתר, רח"ל. חברי מועצת גדולי התורה מינו והסכימו את מרן הגרש"א זצ"ל, מרן הגרש"ז זצ"ל ומרן הגר"מ חבורני זצ"ל לנסח קול קורא חריף בתוכנו. ואכן, כעבור ימים אחדים הופיעו ופורסמו ההחלטות, בהם נאמר בין היתר: "מועצת גדולי התורה כואבת עמוקות ורואה בחומרה רבה את הפרצה הנוראה בחומת הדת שנעשתה על ידי הפסק הידוע בעניני פסולי חיתון, שהומצא בדרכים עקלקלות בניגוד לכל סדרי וכללי ההלכה ומכרזת כי פסק זה בטל ומבוטל ואין לסמוך כלל על פסקיו והוראותיו של בעל הפסק הזה." בנוסף, השתתפו מרן הגרש"א

אחד שלמרות שלא למד כפי הנוסח של עולם הישיבות דליטא, אלא גדל וצמח בירושלים, עם זאת נעשה לגדול בישראל, והוא הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך... יצוין, כי באותה עת היה מרן הגרש"ז כבן ארבעים וחמש שנה בלבד...

וכמים הפנים לפנים, אף ההערכה העצומה שחש מרן הגרש"ז כלפי מחותנו מרן הגר"ש, איננה ניתנת לתיאור, אך מקרה אחד מני רבים יכול ללמד מקצת על הכלל: באחד מלילות יו"ט בשעת לילה מאוחרת, הובאה בפני מרן הגרש"ז שאלה דחופה מראשי החברה קדישא. השיב להם רבי שלמה זלמן את דעתו להלכה בענין, אך הוסיף: "אני רוצה שעכשיו תלכו ותשאלו את הרב אלישיב". הגיבו השואלים: "והרי הוא ישן עכשיו", ענה להם מרן הגרש"ז: "תבקשו להעיר אותו ומה שהוא יענה לכם זאת ההכרעה, אפשר לסמוך על הכרעתו גם אם הוא עונה לכם מתוך שינה"!!!

על עובדה זו הוסיף בנו הגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א וסיפר: כמדומה שהייתי בבית מו"ח זצ"ל באותו מקרה וכשבאו השואלים מהחברא קדישא העירוהו משנתו כפי שביקש אאמו"ר זצ"ל. כששמע מו"ח זצ"ל השאלה, השיב מיד: "א מפורש"ע גמרא - הרי זו גמרא מפורשת..."

עובדא נוספת בה ניכרה לעין רואים הערכתם העצומה, אירעה ביום בהיר. היתה תקופה בה התעורר ויכוח באחד ממסודות החינוך הותיקים בירושלים ובכדי ליישב את ההדורים נדרשה הכרעה של 'בית דין'. באחד מאותם ימים טלפן רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצ"ל לרבה של ירושלים הגאון רבי בצלאל זילטי זצ"ל וביקש ממנו ליטול חלק בדיונים, כשהוא מוסיף לומר לו שהוא כבר שוחח

על כך עם מרנן הגר"ש אלישיב והגרש"ז אויערבאך והם מסכימים להתכנס יחד לשמוע את שני הצדדים, אולם הואיל ובעלי-הדברים התנו שרבי בצלאל יהיה גם הוא נוכח בדיון, מבקש הוא ממנו שיזליל בטובו לשבת גם הוא באותו דין תורה. כמובן שרבי בצלאל זצ"ל ניאות מיד לבקשה.

ביום בו נועדה להיות האסיפה לשמיעת טענות הצדדים, נסע רבי יוסף בוקסבוים זצ"ל ברכבו לבתי מרן הגר"ש ומרן הגרש"ז והביאם יחד בדרכם לביתו שלרבי בצלאל זילטי, שם נקבע מקום ההתכנסות.

כאשר הגיעו רבותינו לפתח הבנין בו התגורר רבי בצלאל, החל 'ויכוח' בין הסבא זצ"ל למרן הגרש"ז זצ"ל מי יכנס ראשון, כשכל אחד מכבד את רעהו בכך. לבסוף הביע מרן הגרש"ז דעתו בנחרצות באופן שאינו משתמע לשני פנים שעל מרן הגר"ש להיכנס ראשון ואכן הוא נכנס בפתח הבנין בראשונה... כאשר הגיעו הם לפתח הדירה בקומה השלישית, שוב החל 'ויכוח' מי יכנס ראשון. אולם הפעם היתה כבר למרן הגר"ש זצ"ל 'טענה', באומרו למרן הגרש"ז: 'למטה אני נכנסתי בתחילה, עכשיו עליכם להיכנס ראשון' ואכן מרן הגרש"ז נכנס אל הבית בראשונה.

כיוצא בדבר אירע במעמד הכתרת הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א לרב חניכי הישיבות בבית וגן. בפני עמודי ההוראה שפיארו את המעמד הגדול בהשתתפותם, נפרס כתב ההכתרה עליו כבר חתמו שאר גדולי הרבנים ועדיין הייתה חסרה חתימתם של אביו מרן הגרש"ז וחמיו מרן הגר"ש. לצורך כך הושארו שני המקומות הראשונים המיועדים לחתימה, ריקים.

כתב ההכתרה הוגש בתחילה למרן הגרש"ז,

אולם הוא סירב בכל תוקף לחתום לפני הסבא זצ"ל, משכך הונח הדף בפני מרן הגר"ש, אך גם הוא מיאן לחתום קודם מרן הגרש"ז. כאשר ראה מרן הגרש"ז כי לא נותרה בידו ברירה, נטל את עטו וחתם... במקום השני המיועד לחתימה, כך שהמקום הראשון נשאר פנוי לחתימת הסבא זצ"ל...

יצוין, כי ישנם שני הערות שעורר מרן הגרש"ז זצ"ל בנוגע לעריכת הסדר בליל פסח, שהסבא זצ"ל קיבל ואימץ למעשה. ההערה האחת היתה בענין אמירת ברכה אחרונה אחר כוס ראשון של ארבע כוסות. כאשר היו אוחזים באמצע אמירת ההגדה החל הסבא זצ"ל להזדרז יותר, משום שאחז שאין להרחיק בין הכוס הראשון לכוס השני כי אם קרוב לשעה ולא יותר, כדי לא להתחייב בברכה אחרונה על כוס הראשון. וטעמו היה מחמת מה שעורר מרן הגרש"ז (ראה במנחת שלמה סימן י"ח אות י"א), שמאחר ומנהג ישראל להאריך באמירת ההגדה יותר מזמן של שעה וחומש שהוא שיעור עיכול של סעודה גדולה וכל שכן של רביעית יין, אם כן הדין נותן לברך ברכה אחרונה על כוס ראשון. והגם שבמנחת שלמה שם כתב ליישב המנהג, אך הסבא זצ"ל קיבל הערתו ונזהר ביותר שלא יעבור זמן שיעור עיכול.

ההערה השניה שהעיר מרן הגרש"ז והסבא זצ"ל קיבל, שמאחר ומדינא דאורייתא "יום" נחשב כבר החל מעלות השחר, לכן לענין אכילת האפיקומן שהוא זכר לקרבן פסח יש לחשב את זמן ה"חצות" לפי עלות השחר ולא לפי נץ החמה. לפי חשבון זה זמן חצות הלילה הוא קודם בהרבה לזמן חצות המופיע בלוח. הסבא זצ"ל קיבל אכן את דבריו והיה נוהג להקדים את אכילת האפיקומן לפני זמן חצות זה.

כי רשויות החינוך בעיריית ירושלים, זוממות להתערב בתכנים החינוכיים של תלמודי התורה וברצונם לשנות את התוכניות הלימודיות ואולי אף לשבץ בהם שיעורים האמורים לעסוק בתרבות הגוף. על אתר הוא זימן אליו את הרב מאיר פרוש, ששימש באותם ימים כסגן ראש עיריית ירושלים הממונה על האגף לחינוך חרדי וביקש ממנו לדעת האם נכון הדבר, כשהוא פורס בפניו את חומרת הענין. בדבריו ציין מרן הגרש"ז זצ"ל כי הגאון הגדול רבי משולם דוד הלוי סאלאוויצ'יק שליט"א, ראש ישיבת בריסק, שוחח עמו בנושא והביע אף הוא את דעתו כי "כל שינוי בסדרי התתיים", הוא הרס התתיים!".

הרב פרוש הודיע כי יפעל בכל דרך לסכל את המזימה הנוראה. בסייעתא דשמיא, תוך זמן קצר הוסרה אכן התכנית מסדר היום.

בדברים שפרסם יו"ר החינוך העצמאי, הרב אברהם יוסף ליזרון, אחר הסתלקותו של מרן הגר"ש זצ"ל, התייחס הוא לעניני הציבור אותם פעל בשליחותם של מרן

הגר"ש זצ"ל ומרן הגרש"ז זצ"ל: "בעניני ציבור בכלל, היה מייצג לי מרן הגרש"ז שאלך להתייעץ עם מרן הגר"ש באמרו: 'בדרך כלל מה שהוא קובע ומחליט מקובל עלי'. הכל זוכרים כיצד היה מרן הגרש"ז מוחה בתוקף על התואר 'פוסק הדור' בו הוכתר. פעם אמרתי לפניו 'הלא גם את מרן הגר"ש מכנים כך'. מרן הגרש"ז הביט בי בתמיהה ואמר: 'אתה משווה אותי אליו?! רבי יוסף שלום הוא באמת פוסק הדור, אבל מה יש לי עם הדור?'....

לא יכולתי שלא להיזכר בידידות העמוקה, ההערכה וההערצה ההדדית ששררו בין שני פוסקי הדור שהיו מקובלים על כל כלל ישראל על מגוון עדותיו וחוגיו. מי יתנני ירחי קדם, כשהייתי עד להתבטלות וההכנעה המופלאה של האחד כלפי רעו, לפסקי ההלכה וההוראות המשותפות שיצאו תחת ידם בפסיקת הלכה והנהגת הכלל, כשזכיתי להיות שותף בשליחויות ההיסטוריות שעברו בין רחוב פרוש לרחוב חנן, שליחויות בהן היו תלויות הכרעות כבדות משקל.

זכיתי להיות מהראשונים שפקדו את הבית ברחוב חנן בעניני ציבור. הרבנית ע"ה, היתה אומרת לי בתחילה: עשה לי טובה, אל תפריע לו ללמוד. היא היתה אומרת בנועם: 'למה באים להטריד אותו בעניני ציבור? הרב כל מהותו בתורה ושיקידתה'. אמרתי לה: 'המחותן, רבי שלמה זלמן, אמר לי שאלך לשמוע ממנו מה שהוא מכריע'. או אז היא נענתה ואמרה לי: 'אני אגיד לך בדיוק איפה הוא'....

רבי בן ציון רייך, נאמנו של כ"ק האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצ"ל, שח כי בשלוש הזדמנויות שונות שמע ממרן הגרש"ז, בעת שעלו לפניו עניני הציבור: "אם אתה חפץ לשמוע דעה של 'גדולי', פנה נא להרב אלישיב".

פעם נוספת כאשר התבקש מרן הגרש"ז לצרף את חתימתו בכרוז שעסק בנושא ציבורי מסוים שעלה על הפרק, אמר: "אני מוכן לחתום על כך, אבל בכדי לשלחתימה תהיה משקל, צריך לזה גם את חתימתו של הרב אלישיב". זה לעומת זה, שח הרה"ג רבי משה

ישראלזון שליט"א, נינו הקרוב של מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל כי למעלה מעשור שנים אחר הסתלקותו של מרן הגרש"ז, הוצרך פעם זקנו זצ"ל להזכיר את שמו של מרן הגרש"ז במכתב מסויים, ושקל בדעתו איזה תואר חשוב לכתוב עליו. "אמרתי לו", שח הוא בספרו 'מפי האיש', "הרי רבי שלמה זלמן כבר לא חי, והוא לא צריך את זה". אמר לי רבנו מרן הגר"ש: 'הוא לא צריך, אבל אני צריך את זה'... ❖

גליון זכרון

כ' באדר תשנ"ה-תשע"ה

שלטון השכל של פוסק הדור

ריבואות של מילים, אלפי סיפורים ועדויות, תיאורים ומעשיות, מחזות של התמדה ופסקי הלכה שהרעישו עולמות ויראת שמים מופלאה – כל אלו מנסים לנגוע בקצה דמות הענק של מרן זצלה"ה בעקבות דמותו הפלאית של ה"אדם השלם", שנודע מחד כאיש הלכה והגיון צרוף ומשדד מערכות בהוראת הלכה למעשה, ומאידך בעל ענוה בלתי נתפסת, שכה היטיב להלך עם כל חולשה אנושית הזוטר ביותר – לרגל יום הזכרון יצאנו לשמוע וללקט פנינים מהנהגותיו ומעט מסיפורי ה"יום יום", ויצאנו עם ספר מוסר ביד • טפח מדמותו המופלאה של גאון הדור והדרו

י. פיש

לביתו, ביקשני שאבוא לקרוא לו ברגע שהברית עומדת להתחיל. אכן חיכיתי עד שהמוהל הגיע ואז רצתי מיד במעלה הרחוב אל עבר ביתו, דפקתי על הדלת, להפתעתי איש לא ענה, ניסיתי לדפוק שוב, הפעם מהכניסה השניה, אבל למרבה הפלא שוב אין קול ואין עונה. בימים ההם עדיין לא היו פלאפונים, אשר על כן רצתי להיכל הישיבה וניסיתי להתקשר משם לביתו, אבל אין מענה! התחלתי לחשוש שמא חס ושולם אירע דבר מה, אולי לא חש בטוב?

ניגשתי לבנו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א, וסיפרתי לו את המתרחש, הוא הוציא מיד מפתח של בית אביו מכיסו ואמר לי, 'רוץ ותכנס אל הבית תבדוק מה קורה'. אמרתי לראש הישיבה, "איך אכנס כך בלי לדפוק?". אבל ר' שמואל ענה "אני אומר לך, לך כעת תפתח ותכנס!"

רצתי למקום, עליתי במדרגות, נכנסתי אל הבית, רבי שלמה זלמן לא שהה בכניסה לבית ולא במטבח, המקום היחיד שנשאר לחפש היה החדר שלו שדלתו היתה סגורה, מקום בו איש לא נכנס, רעדתי וחששתי להכנס לשם. ניסיתי לדפוק על הדלת ושוב, אין קול ואין עונה, פתחתי את הדלת בזהירות, הצצתי פנימה והנה אני רואה את הרב, עומד ובידו כתבי יד והוא מעיין בהם בריכוז עצום ולא שומע כלום ממה שקורה סביבו! אמרתי "הרב, הרב" אך הוא לא שומע, שקוע כל כולו, התקרבותי

ללמוד משהו מהדברים". ואכן, געגועים צפים ועולים כשעולה בליבם של רבים זכרוננו של רבינו, דומה שאין מי שאינו זוכר את ענוותנותו ופשטותו, את הפשטות בהליכות היום יום. אחת התמונות המפורסמות יותר, שמסמלת את בריחתו מכבוד ומאביזריהו, הוא התייעוד מהכנס שנערך על ידי 'דגל ירושלים', כאשר הרב מנחם פרוש ז"ל הכריז ברמקול על השתתפותו של רבינו בכנס. מי שראה את פניו המתכרכמות והמוזעזעות של רבי שלמה זלמן, שהגיב למשמע את הדברים בשאט נפש ובנפנופי ידים, ראה בחוש עד כמה ההגדרות המוחצנות הללו היו הפך מאישיותו הצנועה. מפורסמת גם האמרה שאמר כביקורת לאחד מבני משפחתו שכתב לו מכתב ובו התואר 'פוסק הדור': "למה הדור צריך לדעת שאני 'פוסק הדור'..." בהזדמנות אחרת אף הביע תרעומות בפני בן משפחה שתיאר את השתתפותו של 'פוסק הדור' באירוע, באחד מעיתוני התקופה.

ראשו מגיע השמימה

"אני נזכר..." מתחייך ר' יצחק פריימן, "היה זה באחד הימים, שאמורה היתה להתקיים שמחת ברית בהיכל בית הכנסת הגר"א שבשכונת שערי חסד, לאחר תפילת המנחה, בה כובד רבי שלמה זלמן בסנדקאות. מאחר שלא רצה לבזבז זמן, אף לא כמה רגעים בהם באים שואלים

נתזי גדולה דנפקין מפומיה של רבי שלמה זלמן ומאירים את דמות הענק, ששתל הקב"ה בדורינו.

על אותם מפגשים תדירים עם רבן של ישראל, מספר ל'הפלס' הרב רבי יצחק פריימן שליט"א מי שהיה בעת היותו תלמיד בישיבת 'מעלות התורה' מלווהו ומשמשו בקודש של מרן בשנותיו האחרונות – ובפיו עובדות וסיפורים רבים להם היה עד מכלי ראשון, הקולחים מפיו בשטף, ומהם ליקטנו שביבים לטובת קוראי 'לקראת שבת'.

בשיחה עמו, מקפיד ר' יצחק לתאר את המעשים, ההנהגות והלימוד הלכה למעשה במה שנשאר לדורות, דווקא באותן נקודות שלדבריו הם 'הלכה למעשה' כפי שהקפיד רבינו עצמו שסיפורי הצדיקים לא יסופרו כסיפור דברים בעלמא אלא לשם לימוד 'הלכה למעשה'. "יש סיפורים לרוב, אך בעיקר חשוב להעביר את אלו שיכולים להיות למעשה, ללימוד לדורות. וזאת כיון שאת גדולתו התורנית של מרן, אין עט שתוכל לתאר, אך דוקא מהפרטים הקטנים ניתן ללמוד רבות. דברים אלו, שהם לכאורה 'קטנים', אולם הם למעשה גדולים עד למאוד, כאלו שיכולים להיות דוגמא להתנהגות של גדול הדור, 'פוסק הדור' מחד, שרבות חרדים למוצא פיו וענוותן ושפל ברכ מאין כמותו מאידך. ולוואי ונוכה

בי שלמה זלמן

שריד לדור נפילים, ענק ודמות המופת שרבות אלפי ישראל נהו לאורו, רבן של ישראל ופוסק הדור, שהרעיש ממלכות מקיטונו הצנום שבשערי חסד, ששימש כרב וכאב רחום, שדמותו השפיעה על כל מי ששהה בסביבתו וזכה לקבל ולינוק מתורתו והנהגותיו.

"מאז ועד עתה הוסר הנזר והורמה ונפלה עמרת ראשנו, אבא מארי גאון ישראל זצלה"ה, וכבוד גדול עשו לו כמותו וכל בית ישראל קשרו עליו כבי ומספד כראוי וכנכון" מתאר בנו הגדול, רבינו ראש הישיבה רבי שמואל אויערבאך שליט"א, את דמותו של אביו הגדול.

רבים מגדולי התורה, ראשי ישיבות, דיינים, פוסקים ותלמידי חכמים מופלגים, מננים על תלמידיו של רבי שלמה זלמן, שקיבלו מדרכו ומתורתו. בעדויות שנשמרו מפיהם ומפי כתבם והופיעו באין ספור קבצים וספרים, הציגו פן ועוד פן ב'רבי שלמה זלמן' של כל אחד מנקודת מבטו.

במלאות עשרים שנה לפטירתו, ביקשנו להאזין לשביבים מהנהגותיו, מפי תלמידים ובני משפחה, שהכירו את 'רבי שלמה זלמן של היום-יום', שלמדו והחכימו מכל אמרה או הנהגה שנשארה לדורות. הסיפורים הקטנים, דווקא אותם שלא הרעישו עולמות, מהמפגשים בבית ובשיעורים, מפגש משפחתי ושחרית של יום חול, אותם

כמעט עד כדי נגיעה ואז לפתע הרגיש רבי שלמה זלמן שאני בחדר, הוא ננער ממקומו ופנה להביט מי הוא נמצא לידו...

התחלתי להתנצל, הבושה והבהלה אפפו את כל כולי, הייתי בסך הכל בחור צעיר שנכנס כך אל תוך הקודש פנימה, מה שמעולם לא עשיתי. התנצלתי, אמרתי שראש הישיבה ר' שמואל נתן לי מפתח ואמר לי שאני חייב להכנס ושחיפשתי את הרב קודם וניסיתי לדפוק ו... רבי שלמה זלמן שהבחין במבוכה ובבושה שלי, מיד אמר: "נו, בא נצא לברית, מן הסתם כבר מחכים", מה שהיה חשוב לו מאותו רגע היה למנוע ממני את הבושה כאשר הוא מתרכז רק ב"איך נגיע מהר לברית..."

"רבי שלמה זלמן" מציין ר' יצחק פריימן "אמר שעליו לא יהיה מה לכתוב ספרים, כי מה יש לספר עליו... והנה להלוויה הגדולה, שהיתה מהגדולות ביותר שידעה ארץ ישראל ובוראי הגדולה ביותר שהיתה עד אז, הגיעו והשתתפו מאות אלפים, כולם הרגישו ומרגישים אהבה גדולה לגדול הדור שאהב כל יהודי כבנו חביבו".

והוא מוסיף: "בזמנים אלו, שבהם אמר רבינו ראש הישיבה רבי שמואל אויערבאך שליט"א שחשוב לפעול כדי להרבות שלום בין היראים לדבר ד', צריך וחובה לפרסם את הדברים, שכל אחד יוכל ללמוד ולהשכיל, מה הם מידות טובות וכיצד מחוייב האדם לנהל את דרכיו".

איך זכיתם להגיע לקרבה הגדולה לרבינו, ולזוותו בכל יום? שאלנו את ר' יצחק פריימן.

"חשוב לציין שרבי שלמה זלמן לא הסכים שילוו אותו! הוא תמיד נהג בפשטות ולא הבין מדוע הוא לא יכול להסתדר לבד... ואולם בשנותיו האחרונות הוא מעד מספר פעמים בעקבות חולשה שתקפה אותו, באותם זמנים למדתי אצל מו"ר רבינו ראש הישיבה שליט"א בשיבת מעלות התורה, התפללתי מידי יום בישיבה והיה לי קשר מידי פעם עם רבי שלמה זלמן. כבר אז היה ברור שאסור שילך לבד.

כמה מבני המשפחה שהכירו אותי וידעו שאני מתפלל יום יום במנין עם הרב, ביקשו ממני שאנסה להתלוות אליו לתפילות ואולי הוא יתרצה וכך יהיה מי שיעמוד לידו במקרה שיחלש חלילה. כאשר באתי אליו בפעם הראשונה שאל אותי מרן זצוק"ל, מדוע אתה מחכה לי בבוקר לפני התפילה? עניתי לו שאני מבקש ללוות אותו, רבי שלמה זלמן חיך, הוא אחז בידי ושאל אותי: לא קשה לך? חייכתי, הוא הסתכל אלי ואמר

הייתי המום ונבוך, והמתנתי לראות מה יענה, אך רבי שלמה זלמן לא איבד משלוותו, הוא המשיך וענה לו בסבלנות מרובה: "כדאי שתלך פה לחנות בסוף הרחוב, תיגש ותגיד למוכר שאני שלחתי אותך ותבקש ממנו שיתן לך את החומר הטוב ביותר לניקוי שטיחים!"...

באחת הפעמים הראשונות, שלייתי את רבי שלמה זלמן, שאלתי בפשיטות "מתי זמן קבלת קהל?" התשובה הלמה את אורחות חיי, מלמדת יותר מכל על אישיותו, "כל זמן שאני בבית ויכול לפתוח, אני מקבל כל אחד..."

כוח אנה, כוח ברכה

על מידותיו המופלאות של רבינו מספר ר' יצחק פריימן: "באחד הימים, חזרתי עם רבי שלמה זלמן מחתונה, כאשר ירדנו מהרכב, חיכו ליד הבית הרבה אנשים שבאו לשאול שאלות שונות. הרב יצא מהרכב והאנשים הקיפו אותו, נוכחתי שסיימתי את תפקידי וחזרתי לישיבה. והנה בשעת לילה מאוחרת, סיפר לי אחד הבחורים שהיה אז ליד ביתו של רבינו, שרבי שלמה זלמן חיפש אותי שוב ושוב ושאל מספר פעמים איפה אני ולאן הלכתי.

למחרת בבוקר, כאשר ירד רבי שלמה זלמן במדרגות ביתו בדרכו לתפילה, אחז בידי ואמר לי ברצינות ובתרעומת: "אתה לא בסדר!" וכך הוא חזר וחזר על המילים הללו כמה פעמים. שאלתי במבוכה, "על מה ולמה? במה אני לא בסדר?". ענה רבי שלמה זלמן: "אתמול חזרנו ביחד, אני יותר מבוגר ממך ואתה הלכת בזריזות, אבל אני המשכתי וחיפשתי אותך כדי להגיד לך לילה טוב..."

ואז הוא הוסיף "תזכור, כאשר אדם הולך ונפרד מחבירו, הוא צריך

להיפרד ולא ללכת סתם כך, כך צריך לנהוג". ניסיתי להסביר שפשוט היו הרבה אנשים מסביב שחיכו וניגשו לשאול ולא רציתי להפריע, אך הוא לא קיבל את ההסבר, רק לאחר שהתנצלתי פנה אלי רבי שלמה זלמן ואמר בחיוך: "מודה ועוזב ירוחם!"... היה זה פרק של לימוד מעשי, איך צריכים להתייחס לכל אדם."

מספר ר' יצחק פריימן: "בשכנות לרבי שלמה זלמן בשכונת 'שערי חסד', התגורר האדמו"ר מקאמרנא זצ"ל, בדרך כלל היינו נפגשים בדרך לשחרית. באחד הימים התהלך האדמו"ר עם מקל ובקושי הצליח ללכת. כשפגש את רבי שלמה זלמן, פנה אליו האדמו"ר וביקש ברכה לרפואה ברגליו, רבי שלמה זלמן חיך ואמר: "אתם הרי רבי!..." ענה לו הרבי מקאמרנא "אני חסיד שלכם!"... - נענה רבי שלמה זלמן ואמר בלשון ברכה: "ורגלי חסידיו ישמור..."

למחרת בבוקר כשהלכנו באותה דרך, נפגשו שוב רבי שלמה זלמן והאדמו"ר מקאמרנא. האדמו"ר שהלך הפעם בלא מקל, פנה ואמר לרבי שלמה זלמן שברכתו פעלה וכאבי הרגלים פחתו ואף חלפו - 'מופת'!... לאחר שנפרדו הסתכל עלי רבי שלמה זלמן במבוכה ואמר לי: "הנצי"ב מוואלאז'ין אומר, שמה שכתוב בחז"ל 'אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך', מדובר אפילו בברכת גוי (בענותנותו כך רצה להסביר את מה שראיתי), אבל הוסיף ואמר כלל: "לכל יהודי יש כח גדול בשמים לברך, תדע לך אם אנשים היו יודעים כמה גדול הכח של הברכה שיש לכל יהודי, כולם היו עומדים כל יום ומברכים האחד את השני". ואז הוסיף "בטח לא היו מדברים אחד על השני לשון הרע וכדומה..."

"במקרה אחר, היה זה ביום חורפי גשום במיוחד, כאשר בדרך לתפילה ירד גשם זלעפות שהקשה על ההליכה, נאנח רבי שלמה זלמן קלות בעקבות הקושי שבהליכה, אך

**גליון
זכרון**

**כ' באדר
תשנ"ה-תשע"ה**

מיד חזר ואמר: "שהקב"ה לא ישמע לתפילת עובדי דרכים - אנחנו רוצים גשם", והוסיף וביאר: "הכהן הגדול ביום כיפור התפלל, אל יכנסו לפניך תפילות עובדי דרכים להפסקת הגשם, ולכאורה יש לשאול ולהבין מה משמעות התפילה הזו? אם מדובר בהולך דרכים שהוא צדיק, מדוע הוא מתפלל שלא ירד גשם? ואם הוא רשע, מה יש לחשוש ממה שהוא מבקש..." "אלא" המשיך רבי שלמה זלמן וביאר "כתוב כאן שיש חשש מאדם הגון, שהגשם יפריע לו והוא יאנח ואנו אין לנו מושג עד כמה אנחה של יהודי הגון יכולה להשפיע בשמים!"

להאיר פנים לכל אדם

"מעשה נוסף אירע כאשר במשך השנים שליוויתי את רבי שלמה זלמן, יצאנו בשעה מוקדמת והיינו מגיעים כמעט ראשונים לתפילת שחרית בישיבה. בסוף התפילה עוד התנהל רבי שלמה זלמן במתינות, כך שהיינו חוזרים כמעט אחרונים. באחד הימים באמצע התפילה הוריד רבי שלמה זלמן את התפילין, ניגשתי אליו והוא אמר לי שיש לו כאבים מאוד חזקים ואשר על כן הוא חייב לשוב לביתו. כאשר יצאנו מבית המדרש 'אגודה' שם מתפללים בני ישיבת 'מעלות התורה', ניגש יהודי שהיה אדם מעט מוזר, הוא פנה אל רבי שלמה זלמן וביקש לשאול שאלה. מאחר וידעתי כי רבי שלמה זלמן לא חש בטוב, עד שהוצרך לצאת מוקדם מהתפילה, אמרתי ליהודי הנ"ל שמאחר והרב לא חש בטוב אם מעוניין הוא לשאול שאלה שיואל לבוא מחר. באותו הרגע נתן בי רבי שלמה זלמן את עיניו במבט נוקב ואמר לי נחרצות: "אם יהודי בא לשאול שאלה, צריך לענות לו!"

ומה היתה השאלה? לשם מה הסכין רבי שלמה זלמן לענות באותה שעה שייסורים תכפו עליו? היהודי הלז 'התלבט קשות'... הוא סיפר שהיו לו שטחים בבית והוא הוציא אותם כי אין לו כח לנקות אותם מאבק, אולם היה מי שסבל מהענין, היתה זו השכנה מתחתיו, אשה זקנה אלמנה ניצולת שואה, שמתלוננת באוזניו שכעת, אחר שהוציא את השטחים, היא שומעת את צעדיו בביתו וזה מאד מפריע לה ומצער אותה, מאחר וזה מזכיר לה את הצעדים של הקלגסים בימי השואה ל"ע. מה עליו לעשות? במשך שעה ארוכה עמד רבי שלמה זלמן, שכאמור חש ברע, וביקש ממנו תוך שהוא משכנע אותו בכמה אנפין, שכדאי מאוד להחזיר את השטחים וברור הוא וכדאי שידע

שזה יהיה לברכה והוא יזכה למצוה גדולה, בכך שימנע את צערה של הזקנה המסכנה.

ראיתי בחוש, שרבי שלמה זלמן מתייסר בכאבים, בקושי עומד על רגליו, אבל למען אותה ניצולת שואה הוא לא ויתר ובזבז דקות ארוכות של מכאובים כדי להשפיע על היהודי שיחזיר את השטחים.

אלא שבוזה לא תם הדין... אחרי שהיהודי הנ"ל השתכנע להשיב לרצפת ביתו את השטחים, היתה לו שאלה קשה שהיה זקוק בה להכרעה של רבי שלמה זלמן, 'היות וקשה לו לנקות את השטחים שהוא מחזיר ובודאי יש כיום חומרי ניקוי מיוחדים לטיפול בשטחים, הרי שאלתו היא האם הרב יודע על חומר טוב לניקוי שטחים?"

הייתי המום ונבוך, והמתנתי לראות מה יענה, אך רבי שלמה זלמן לא איבד משלוותו, הוא המשיך וענה לו בסבלנות מרובה: "כדאי שתלך פה לחנות בסוף הרחוב, תיגש ותגיד למוכר שאני שלחתי אותך ותבקש ממנו שיתן לך את החומר הטוב ביותר לניקוי שטחים!"...

"ככלל הרגישות שלו לכל אחד ובמיוחד לנדכאים היתה מפעימה, הנה מקרה נוסף שאירע בסמוך לביתו, שם גרה אשה מבוגרת וגלמודה, שהיה ידוע לכל שהיא לוקה בנפשה. יום אחד כאשר חזרנו מהתפילה הגענו סמוך לביתו של רבי שלמה זלמן וכבר המתנינו שם אנשים לשאול שאלות. אותה אשה, משראתה את רבי שלמה זלמן, רצה לכיוונו ובישרה לו

בשמחה כי 'מגיע לה מזל טוב מאחר ועשו לה חבלים חדשים לתליית כביסה', רבי שלמה זלמן נעצר והקשיב לדבריה בריכוז, תוך שהוא מראה לה סימני התלהבות והתרגשות מ'השמחה הגדולה'. ואז אמר לה שמאחר וזה דבר כה חשוב הרי שהוא רוצה לראות את החבלים! רבי שלמה זלמן הסתובב ושב על עקביו לתחילת הרחוב, נעמדנו ליד ביתה עם החבלים החדשים ורבי שלמה זלמן הביט ושיבח את החבלים המיוחדים והצורה בהם הותקנו...

ככלל, ההתענינות בכל אחד הייתה בלי גבול. כשהיו מבקשים מרבי שלמה זלמן להתפלל על חולה, הוא היה מתעניין מידי יום במשך שבועות מה המצב ואם יש בשורות טובות. בוקר אחד המתנינו לו בכדי לבקשו שיתפלל על חולה, אך משהתאחזה השעה לא חיכו המבקשים והלכו. סיפרתי על כך לרבי שלמה זלמן והוא ביקש לברר מי הוא החולה, במשך היום בירר, למחרת בבוקר סיפר לי בשמחה שנודע לו מי החולה ועכשיו יוכל להתפלל עליו. לאחר מספר ימים אמר לי שאותו חולה ב"ה בסדר. עד כדי כך היתה דאגתו לכל יהודי."

סוף מעשה במחשבה תחילה

בן משפחתו של מרן, הרב חיים רוחמקין שליט"א, מאישי החסד וחבר מועצת עיריית בני ברק, זכה אף הוא לגדול בצלו של 'הפעטער' ואף ללמוד

בתוך כדי שיחה עם הנכד, סיפר סוחר עתיקות שהיה נוכח במקום, כי בין השאר סחר בחתימת ידו של רבינו, כשבאחד הימים הזדמנה לו 'מציאה' מיוחדת.

הסוחר, תושב בני ברק, גילה לפני כמה שנים כמה כרכי ש"ס ישן מדפוס ז'יטומיר, כרכים שעליהם מופיעה חתימתו של הגאון רבי חיים יהודה לייב אויערבאך זצ"ל, אביו של רבינו. הסוחר רכש את הכרכים, ואיתם הגיע ובא לביתו של רבינו ראש הישיבה רבי שמואל אויערבאך שליט"א.

"אני רוצה לתת את הספרים לראש הישיבה" אמר הסוחר והראה לרבינו ראש הישיבה את החתימות שעל הספרים הישנים, "אולם אני רוצה לבקש אם אפשר כרך אחד במתנה עבורי", רבינו ראש הישיבה שליט"א חיך והשיבו מיד "בשמחה רבה", או אז שלף הסוחר את אחד הכרכים, עליהם היה רשום שמו של הגר"ח"ל ומתחתיו בעפרון חתימתו של רבינו בצעירותו, הסוחר הגיש את הספר לרבינו ראש הישיבה שליט"א ואמר: "יש כאן חתימה של האבא והסבא, אולי ראש הישיבה מוכן גם כן לחתום, שהרי הש"ס שלכם ואני רק מקבל את הכרך הזה...". ראש הישיבה צירף את חתימתו, תוך שהוא מקפיד שלא לחתום היכן שביקש הסוחר, מעל חתימת אביו, אלא תחתיה... "יצאתי" סיפר הסוחר הממולח בחיוך, "עם כרך שעליו חתומים שלושה דורות, המחיר שקיבלתי עבורו היה יותר מכל מחיר הש"ס שקניתי..."

תורה מפיו בישיבת 'קול תורה'. בשיחה עם סופר 'הפלס' הוא מעלה מזכרונותיו: "ביום הכיפורים היה מגיע רבנו זצ"ל לישיבת קול תורה והיה לן בחדרו שהיה סמוך לבית המדרש. במשך שנתיים זכיתי ללון עמו בחדר ובכל פעם בהגיע מוצאי יום הכיפורים היה מרן זצ"ל מודה לי ומברך אותי על ש'הסכמתי' לישון איתו, על אף שכמובן הדבר היה זכות עבורי ומסתמא דבר שרבים היו רוצים וחפצים בו ועל אף שהסברתי לו שזכות גדולה היא עבורי, הרי שהוא לא אבה לקבל זאת."

מוסיף ר' חיים רוחמקין ומספר על הדקדוק בכל תגובה ופרט, כפי שהיה ניכר מכל מעשה של רבינו: "באחת השנים כשמסר שיעורים על מסכת מכות, נרתמו מספר בחורים ועמלו רבות להוצאת השיעורים. כמובן שעמלם בהוצאת השיעורים היה בדקדוק רב ואף רבני הישיבה שליט"א עברו על הדברים והגיהום ואף רבינו זצ"ל בעצמו עבר על השיעורים והעיר את הערותיו למרות זאת ביקש שירשם על החוברת שהכל נעשה על דעת הכותב, וכן נעשה.

ההדפסה נעשתה במכונת כתיבה ואף הכריכה היתה על דף בריסטול בצבע כחול פשוט ומהודק בסיכות. משהבאתי לפניו את החוברת לקח אותה רבינו, עיין בה ברפרוף ולא הגיב מאומה.

לאחר כשבוע ניגש אלי ואמר לי שכאשר ראה את החוברת הוא חשש שקצת יכעס כיון שזה היה נראה לו מידי יפה ואולי יהיו כאלו שיסברו שזה חוברת רשמית שיצאה על ידו ולכן הוא הניח אותה בבית מעל הארון ולא רצה לעיין בה, אך כעת לאחר שבוע הוא הוריד אותה ועל אף שזה נראה מידי יפה, אך זה עדיין לא נראה כאילו הוא הוציא אותה ולכן רק כעת הוא בא להודות על כך!"

"אגב" מציין הרב חיים רוחמקין "מרן זצוק"ל לא הסכים מעולם שבמשפחה יקראו לו 'אתם' בלשון רבים, אלא ביקש ורצה שיקראו לו 'אתה'. כמובן שבני המשפחה לא הסכימו בשום אופן, עד שלבסוף הסכים שיקראו לו "הפעטער" ('הדוד')."

לשמוח עם כל הלב

מספר ר' יצחק פריימן: "מאוד כאב לרבי שלמה זלמן, שכיום אין את ההשתתפות בשמחות עם כל הלב. הוא טען בפני לא פעם, שהיום זה לא כמו פעם ובעבר היו שמחים עם בעלי השמחה. הוא סיפר לי שבשערי חסד כשהיתה שמחה, כולם היו מכינים

כיבוד לבעל השמחה והיו באים להשתתף, אם היתה ברית היו אומרים בתפילה בבוקר "וכרות עמו הברית" ביחד בשמחה, לכן היה מובן למה לא אמרו תחנון, אבל היום אומרים 'לא לומר תחנון' כי יש בעל ברית, בזה זה מתחיל ונגמר...

ידוע ומפורסם, שרבי שלמה זלמן הקפיד לילך בכל ערב שבת ולבקר את אחותו האלמנה, הרבנית ליורזון, שגרה בשכונתו. כאשר ליוותי אותו לשם, פנה אלי הרב וביקש ממני לא לחכות, הוא גם הסביר את עצמו ואמר "אני רוצה לשמח אותה ואני לא רוצה להיות מוגבל בזמן!"

במקרה אחר, כאשר חזרנו מהתפילה, עמד ברחוב יהודי עם מצלמה, שהלך מול רבי שלמה זלמן וצילם הרבה תמונות. רבי שלמה זלמן שראה שאינו מפסיק לצלם, פנה אלי ואמר "תראה הוא לא מצליח לצלם טוב, הבה נעמוד, שיצליח, שילך לו התמונה כמו שהוא רוצה!"...

המעשים הללו היו אצלו כמוכנים מאליהם, בצורה של 'לא מחזיק טיבותא לנפשיה' וכחלק פשוט מאישיותו. "אני זוכר שבהזדמנות כשהשתתף בברית, נכח במקום קרוב משפחתו ששמו כשמו 'ר' שלמה זלמן אויערבאך' והמוהל הקריא את שמו 'ליחיקה' שנחשב ככיבוד פשוט יחסית. לתדהמת כולם, ניגש רבי שלמה זלמן, שהיה בטוח שמכבדים אותו כאחד האדמו"רים..."

מספר ר' חיים רוחמקין: "כשלושה חודשים קודם פטירתו, היתה דודתי חולה מאוד במחלה הידועה ועמדה לפני נשואי בנה וכבר נקבע תאריך לחתונה, מרן זצ"ל שידע היטב את מצבה הרפואי החליט שחייבים להקדים את החתונה, לשם כך הוא התקשר לדודי-אחיה, ואמר לו 'אני עומד להגיע מחר לבני ברק לחתונה ואני מעוניין להפגש עמך', הוא כלל לא העלה על דעתו לבקשו אולי תעלה אלי לירושלים וכדומה... כמובן שדודי המתין וכשעזב רבי שלמה זלמן את אולם החתונה ניגש אליו ועלה עמו למכונית, אך כיון שהיו שם במכונית עוד אנשים ומרן זצ"ל לא חפץ לשוחח בפניהם, הוא אמר לנהג כשתגיע לסוף הרחוב תעצור. כשעצרו, הוא פנה לדודי ואמר: 'בא ונרד ואשוחח עמך', כלל לא עלה על דעתו לבקש מהנוסעים לרדת... ואולם הנוסעים שראו שרבי שלמה זלמן מתכוון לרדת, מיהרו לצאת מיד מן הרכב והשאירו אותם לבד.

או אז פנה מרן לדודי ואמר לו ש'הוא רוצה להתייעץ עמו' כיצד ניתן להקדים את החתונה, אבל באופן שאם החתן החולה לא תחשוש שזה

בגללה ושללא תבין שמצבה קשה כל כך. ואכן לבסוף הוא העלה רעיון כיצד לבצע זאת והחתונה הוקדמה". בהמשך הוכח כי מד' יצא הדבר, שכן זמן החתונה המקורי יצא באמצע ה'שבעה' עליה רח"ל...

להיות רגיש לכל אדם

"היתה לו רגישות מיוחדת כנגד עוולות שנעשו" נזכר ר' יצחק פריימן, "בבוקר אחד בשעה שהלכנו לתפילה, שאל אותי רבי שלמה זלמן, אם ראיתי מודעה בלוח המודעות נגד אישיות ציבורית ידועה. השבתי לו שלא ראיתי. ואז הוא אמר לי: 'זה חמור מאוד שתולים מודעות נגד אנשים, שמעתי שיש כאלו מודעות ואם הייתי רואה את זה הייתי עומד בעצמי ומוריד את זה מהקיר!'".

במקרה אחר, היה לכמה מבני השכונה ובחורים מהישיבה מחלוקת עם אחד שהיה לו תפקיד מסוים בשכונה, בחורים שהתייעצו עם רבינו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א, נענו על ידו שישאלו את פי אביו (יצוין כי במקרה מסוים, התבטא ראש הישיבה שהוא מקפיד שלא להורות הלכה למעשה בשום ענין בשכונה, במקום בו נמצא אביו), ר' יצחק פריימן נשלח על ידם לשאול את פי רבינו וכפי שמספר: "שאלתי, ולהפתעתי אמר לי הרב שאני אלך לדבר עם היהודי הזה... הרגשתי שלא בנוח וטענתי בפניו שזה קשה ולא כל כך אפשרי, בסופו של דבר הלך רבי שלמה זלמן בעצמו והשקין שלום בין כל הצדדים. למחרת הוא אמר לי: 'הנה אמרת שזה יהיה קשה וזה היה כל כך קל ופשוט...'".

עוד מספר ר' יצחק פריימן, כי סבתו האלמנה, הרבנית שרה כהן, התגוררה בשכונת 'שערי חסד'. את הדירה הצמודה לביתה שכרו שכנים שאינם הגונים שהציקו לה רבות והיא סבלה מהם. "סיפרתי לרבי שלמה זלמן על הקשיים שסבתא שלי עוברת והוא אמר לי: "אני אתפלל ב"ה הצילני משכן רע" ואכוון על הסבתא". והנה להפתעת כולם לאחר שבועיים הם עזבו את הדירה!"

בצל הסבא הגדול

נכדו של מרן, הרה"ג רבי אריה בורודיאנסקי שליט"א, שוכה לשהות רבות בצלו של הסבא הגדול, נזכר בערגה באותם ימים, כאשר זכו בני המשפחה להיות תחת עינו הפקוחה

של הסבא הגדול, שאמנם נשא את משא העם, אך מאידך לא עזב לרגע קט את תפקידו כאב וסב, השם מבטו ועיניו על יוצאי חלציו.

איך ניתן לתאר את ההרגשה לגדול בצלו של סב, שעניני כל ישראל נשואות לב כל מילה היוצאת מפיו?

"חשוב לציין, כי היה בסבא משהו מיוחד מאוד שלא מצוי אצל אנשים גדולים בדרגה הזו, הוא היה משקיע כוחות לחדור לנככי נפשו של כל נכד ונכד, לרדת אל דרגתו, לפי היכולת של הנכד, כאשר עם כל השכל החד והחרף שהיה לו והחוש הביקורתי, היה מקפיד להתעסק עם נכדים בני משפחה לרדת אליהם לרגשותיהם כדי שיהיה להם נח איתו. הוא הכיר כל נכד והשתדל להקדיש את כל כולו לכל צאצא מצאצאיו שהגיע אליו לדבר איתו, לתת יחס ולהתעניין, כאשר הוא מקפיד לשים לב לתכונותיו של כל אחד, למשל מי שהיה לו פחות בטחון עצמי, הוא נתן את לבו לדבר אתו ברכות יתר ולתת לו להתבטא, כל אחד כפי מה שהוא. מאידך היתה אצלו הקפדה על התובנה החינוכית של כל אחד. אני זוכר שבצעירותי אמרתי לפניו איזה ביטוי שאמור היה להיות מצחיק אלא שהיה זה ביטוי שלא היה ראוי כל כך לדעתו. אני זוכר שהוא חיך, שהרי אמרתי משהו שאמור להצחיק, אבל מיד אחר כך הוא עצר ואמר לי, "אל תחזור על הביטוי הזה שוב!"

תמיד הרגשנו שסבא הולך בין הטיפות, מחד יש בו רגישות עצומה, ליחס טוב וחם לכל מי שצריך, כאשר היה ידוע שכל מי שיש לו איזה קושי, הוא מוצא אצלו את האוזן קשבת, כל מי שצריך קירוב, זוכה לקרבה מיוחדת. אני זוכר, שהיה בחור בשיעור שהתייתם בפתאומיות, סבא לקחו לו כבן, היחס אליו היה מדהים, הוא רומם ועודד אותו וידוע היה שהוא יכול בכל רגע לגשת ולבקש מה שהוא רוצה, זה היה בשנים בהם סבא מסר חצי שנה שיעור לחצי מהשיעור ובחצי השני של השנה לחצי השיעור השני ואולם אותו בחור קיבל באופן נדיר רשות להשתתף כל השנה בשיעור של סבא."

ר' יצחק פריימן מוסיף: "בימי השבעה על הרבנית רחל אויערבאך ע"ה אשת בנו רבינו ראש הישיבה שליט"א, היתה אווירה מאוד קשה, באותם ימים היתה חתונה של בחור יתום ממשפחה שבורה, רבי שלמה זלמן הלך לחתונה זו ואמר לי 'קשה לי מאוד, אני לא מרגיש טוב, אבל בחור כזה חייבים לשמח!'"

"סבא היה מפורסם במידותיו, אלו שמבחוץ ראו את החיוכים וטוב הלב,

הייתה לו רגישות נדירה של בין אדם לחבירו, לכל אחד. מצד שני זה תמיד היה ממוזג עם שימת הלב החינוכית הישרה, הוא בעדינות הנפש שלו הרגיש בכל תווה, כל פגימה שלא מתאימה, עם אותו חוש עדין לטוב, השתמש לחינוך ולביקורת כשצריך, בצורה המדויקת. זה נבע מאותו מקום, מאותה ישרות ומהצורך לשים לב לכל אחד ולכל מה שהוא צריך לפי כוחות נפשו."

"באחד מימי השבע ברכות לנכדתו" סח ר' אריה "התאספו בני המשפחה, כאשר אח החתן, שהיה בחור צעיר, הרגיש מספיק 'היימיש' בשעת השמחה, כדי לגשת לרבן של ישראל ולומר לו: "אומרים שהרב לא דרך מעולם על נמלה"

היתה זו תעוזה לא רגילה, במקום השתרר שקט, כולם המתינו לראות מה יגיב סבא. סבא הרים את עיניו וענה בשקט "זו גזממה..." הוא לא אמר "מה פתאום", הוא לא ביטל את הדברים. "זה מוגזם", זו הייתה התגובה... השואל שלא בא על סיפוקו, המשיך בלי להתבייש ושאל בנועות את סבא "איך מגיעים לזה?"

כאן נהייתה דממה של ממש, כולם היו נבוכים. מי ששינה את האווירה היה אחד מגיסיו של הבחור, ש'הציל את המצב' ואמר בקול, "תורה היא וללמוד הוא צריך". זה קצת 'רייך' את האווירה. ואז נענה סבא ואמר את המשפט שכל כך מסמל אותו: "צריכים להשתדל להבין כל אחד ולחיות בשלום עם כל אדם!"

"המשפט הזה" מספר ר' אריה "נכנס בליבי, כי יש בו את שני החלקים שהיו כל כך מאפיינים את סבא, מחד היכולת להבין כל אחד, להשתדל להבין מה מונח מאחורי הדברים. זה תמיד היה אצלו דבר ראשון, כאשר באו וסיפרו לו משהו, הוא אף פעם לא התלהב מהאמירה הראשונה, הוא לא הבין רק צד מסוים, אלא הוא היה מנתח את מה שמספרים, שומע את כל הצדדים, בודק את מה שנאמר ומי

גליון זכרון

כ' באדר תשנ"ה-תשע"ה

שאמר ומי הם הנפשות הפועלות, כך שיוכל להבין את כל מה שמספרים, זה מה שנקרא "להבין כל אחד". כאשר זה נעשה עם הרבה שכל ישר, אותו שכל נורא שהיה בו והישרות המדהימה שניכרת מכל פסק שלו, מכל שיעור שלו, מכל אמירה שלו, כך הוא שמע כל דבר, כך הוא הסתכל על כל דבר וזה מה שראו שמאוד השפיע על ה'מידות', כי כשכל דבר נעשה עם חוש של ישרות, זה משפיע עד הסוף! הדבר השני שאמר, "לחיות בשלום עם כל אדם", הוא מה שהיה אצלו כעין 'עשרת הדיברות', לחיות בשלום עם כל אדם! המשגיה דקול תורה, חתנו הגאון הצדיק רבי יצחק ירוחם בורודיאנסקי שליט"א סיפר כי התייעץ באחת הפעמים עם סבא בענין שנגע לאחד ממוסדות התורה, כאשר היה צעד שעלול היה לפגוע בו, בסבא. סבא התבטא ואמר לו 'כשמישהו מזיז אותי אחורה אז אני זו פסיעה נוספת אחורה!'.
מספר ר' יצחק פריימן, כי כשהיו באים אליו בשאלות שנגעו לנושאים שבהם הוא העדיף שלא להתערב מחשש פגיעה, הוא היה אומר: "מה אתם שואלים אותי אני אפילו לא הרב של שערי חסד, אני סתם זקן!". ופעם הגיע למרן אדם ששמע שמועה משמו ושאל "שמעתי שבי'חצר' של הרב אמרו כך וכך", ענה לו מרן זצוק"ל "בחצר שלי יש רק חתולים!"...
ומענין לציין באותו ענין, את שסיפר הרה"ג רבי ר. א., יהודי תלמיד חכם, שניסה באחד הימים להכנס לביתו של אדם גדול, אך כמה מבאי הבית הפריעו לו. היהודי הג'ל הגיע לרבינו ראש הישיבה רבי שמואל אויערבאך שליט"א ושח בפניו את שאירע לו, בהוסיפו כי שמע משמיה דאביו - מרן רבינו, שאמר "אצלי בחצר יש רק חתולים", האם אכן אמר זאת? ... שאל אותו תלמיד חכם. "כן", ענה רבינו ראש הישיבה שליט"א והמשיך: "ואני מוסיף לך, כי בחצר שאין חתולים, יש נחשים..."

במשנת החינוך

"אולם", מדגיש ר' אריה י"ש קצת סילוף במה שמציגים את סבא אדם רך מטבעו שהתייחס אך ברכות לבני אדם מתוך חולשת הרגש. למעשה היה לו חוש ביקורתי מובהק והוא בישרות ובגדלות שלו, הרגיש בכל דקות של משהו שלא כראוי ומכאן הרגישות מחד לכל דבר. אך מאידך תלמידיו ובעיקר בני המשפחה יכלו לראות גם על ההבטות שלו אם הוא מרוצה מההתנהלות וממה שנאמר או שלא, הוא במפורש לא הסתיר,

רק שכאמור מצד שני הוא מצא את המילים העדינות איך לומר כל דבר בלי לפגוע, בלי לתת תחושה של ניצוח וכדי שהדברים יתקבלו על דעת השומע".

"זכורני" מספר הרה"ג ר' בערל אויערבאך שליט"א, אחיינו של רבינו, "שכתלמיד בשיבת 'קול תורה', יצא ראש הישיבה וראה אותי יושב ברחבה, הוא ניגש וגער בי ואף אמר לי 'תגיד לפלוני (קרוב משפחה נוסף שלמד בישיבה) שראיתי אותו מסתובב מחוץ לבית מדרש..."

בן משפחה קרוב מספר, כיצד ראה פעם בשעת שמחה משפחתית, כאשר אחת מבנות המשפחה הקרובות ביותר, התהלכה בצורת לבוש שהיה בו משהו שלא כל כך כראוי. "רבי שלמה זלמן, פסע אל תוך אולם השמחה, ולא הרים את עיניו, עבר בלי להתייחס וכמעט בלי לומר מזל טוב וכדו', אלא מעין אמירה ב'חצי פה', כאשר היה ברור שזה נעשה בהקפדה ונועד כדי לחנך ולהבהיר את מורת רוחו. זו היתה ההנהגה, כאשר הוא ברוחב דעתו, ידע להחליט איך לחנך, איך לבקר וכפי שמתאים לכל אחד ואחד. יש מקרים בהם היה די במה שהוא לא הגיב או שהביע הבעה קטנה של חוסר שביעות רצון ובמקרים אחרים הוא בחר לפי הענין לומר משפט קצר שהספיק".

"זכורני" מספר נכד אחר "כי באחת השנים, הגיעה לבקר אחת הנכדות זמן קצר לאחר נישואיה וסבא שאל אם היא כבר נשואה... היה פשוט שהוא מכיר אותה וזו היתה דרך להביע ביקורת על כיסוי הראש, שלא תאם את גדר ההלכה".

מקרה נוסף וחריג אירע באחת משנות השמיטה, כאשר רבי שלמה זלמן חזר מהלוויית המת ובכניסה לשיבת 'קול תורה', היה מקום ובו חול והוא עמד ונטל שם את ידי. ניגש אליו בחור צעיר ואמר "הרב זוכר שעכשיו שמיטה?". התגובה היתה חד משמעית, סבא שהכיר את נפש התלמיד והבין מהיכן נובעת העזות הזו, הביט בו ואמר: "זו חוצפה!"...
מספר הרב י. שלמד בשיבת 'מעלות התורה' והתפלל מידי יום עם רבינו: "היה זה ביום האחרון של 'זמן קיץ', כאשר ב'מעלות התורה' האריכו את הזמן עד לט"ו באב. כשיצאנו מהתפילה, עמדתי עם חיוך מתוח על פני מאוזן לאוזן לקראת היציאה ל'בין הזמנים', רבי שלמה זלמן עבר בדרכו החוצה, הביט בי והעיר "מדוע אתה כל כך שמח כתינוק הבורח מבית הספר", אני שילדות היתה בי, עניתי ואמרתי "הרב, אני שמח שבעוד שבועיים חוזרים לזמן אלול..." רבי

שלמה זלמן הביט בי ואמר: "אם הייתה לי כזו הוה אמינא, לא הייתי מעיר לך..."

אב רחמן

סח נכדו הרה"ג ר' אריה בורודיאנסקי שליט"א: "אני זוכר שבשיעור א' או ב', הדפסתי 'חבורה' בקובץ 'מוריה', שבה השקעתי רבות הן בתוכן והן בניסוח הדברים. באמצע ה'סדר' הגיע בחור ואמר לי "הראש ישיבה קורא לך..." ניגשתי לחדרו ואז הסבא אמר "ראיתי מה שכתבת, אתה ספרא רבה... זה היה נוסח של פרגון שנאמר ומיד הוא חזר לדבר בלימוד עם התלמידים, הוא מצא מציא לנכון כשהגיע לישיבה לפרגן, לתת את ההרגשה הטובה אחרי שחש שהיתה ב'חבורה' השקעה מיוחדת".

מספר נכדו: "כשהייתי כבן 11, עלתה בי מחשבה ילדותית. החלטתי שאני רוצה הקדשה מסבא, לא היה אירוע מיוחד, לא יום הולדת או כגון זה, סתם 'התחשק' לי להחזיק בהקדשה ממנו". הנכד פנה לאימו וביקש שתבקש בעבורו... כששמע רבינו את הבקשה, הבין מיד לנפשו של הנכד הצעיר. הוא ניגש לארון, הוציא את אחד מהספרים וכתב: 'לנכדי היקר וחביבי, מאת הסבא שלמה זלמן אויערבאך'. "החתמה" הזו עד היום היא בשבילי ספר מוסר, לדעת איך לרדת לנפשו של כל ילד" מספר הנכד בהתרגשות ומראה את חתימת סבו...

תשומת לב

"ההקפדה ושימת הלב על כל פרט", מספרים תלמידים שקבלו תורה מפי רבינו "הפכה למשנה סדורה בחלק החינוכי. עמדנו פעם כמה בחורים בחדר שיעורים, רבי שלמה זלמן ישב ליד השולחן, כאשר מסביבו עמדו כמה בחורים שביקשו לשאול ולדבר בלימוד. אחד מהם הניח את המרפק שלו על הגמרא, הוא נשען עליה ודיבר. רבי שלמה זלמן ניגש בעדינות, החזיק בידו ואמר בנימה עדינה: 'הגמרא היא לא הכרית שלך...'".

כדי להבין את הביקורת החינוכית שלו, מספר תלמיד על שיחה שניהל רבינו עם משגיח בישיבה, על אחד הבחורים שאמנם מצוין ומוכשר, אלא שאת שאלותיו בשיעורים הוא היה שואל בבטחון עצמי מופרז ובתקיפות כלפי מגיד השיעור. רבינו התבטא אז ואמר: "לכאורה יש סתירה בדברי חז"ל, כשמצד אחד כתוב 'עז פנים לגיהנום וברשת פנים לגן עדן' ומאידך

הרי גילו לנו כי 'ולא הביישן למד', איך מסתדרים הדברים? הכוונה היא" המשך רבינו "שאכן צריכים לשאול הכל, לא לוותר, אבל הצורה צריכה להיות צורה של ביישנות".

הגישה הזו אפיינה גם את הפן ההלכתי, כאשר כל דבר נעשה עם מחשבה ובדיקה יסודית. מספר אחד ממקורביו "בשכונת רמות היתה מחלוקת על הבריכה שבשכונה, שהשכירו אותה לשעות מסוימות עבור הציבור החרדי והיו שם חלונות גדולים שהיו שטענו שזו בעיה ופירצה. ביקשו ממני להחתים את רבי שלמה זלמן נגד הבריכה, אך הוא אמר לי: "לפי מה שאני שומע זה יכול לגרום לפגיעה בפרנסה של יהודי, במקרה כזה כדי לחתום אני חייב לבוא למקום לראות את המקום, לפני כן לא אוכל לחתום!"

הבירור אצלו של כל דבר ונושא היה עד לעומק הדבר, בישרותו המופלאה. סיפר ר' יצחק פריימן: "באחת ההזדמנויות סיפר לי רבי שלמה זלמן, שהוא בדק באופן יסודי את ענין פתיחת הבקבוקים ורק לאחר מכן אסר את פתיחת הפקקים ממתכת והתיר את הפלסטיק, כשיטתו בענין זה. והוסיף: ב'תורה יש הלכה וצריך לעשות לפיה, לא צריך כל דבר להגיד אסור, אחרת התורה כבר היתה אוסרת הכל". אני זוכר שמגדלי החסה של 'גוש קטיף' באו אליו כאשר הם החלו בגידול הירקות ללא תולעים וביקשו לברר איזו ברכה יש לברך על החסה, כיון שזה גדל על מצע מנותק. רבי שלמה זלמן ישב שעות ארוכות לברר את התהליך של הגידול בפרוטרוט, עד שלבסוף פסק להם שברכתו 'האדמה'. כך גם ענה מרן בישרות ובהירות בזמן מלחמת המפרץ, כאשר נשאל האם צריך ללכת למקלטים בעת אזעקה? וענה: צריך להאמין בד', אבל צריך לעשות השתדלות כפי מה שמבקשים".

סיפר אחד משואליו, כי שוחח עמו על ההלכה שיש לענות באמצע התפלה במקומות בהם מותר, אמן ואמן יהא שמיה רבה ואולם כשדיברו על מקום פומבי בו מתקיימים הרבה מנינים (כגון הכותל) הגיב רבי שלמה זלמן ואמר, כי כאשר מתפללים במקום כזה, אין לכאורה מקום לענות לכל ענייה שעונים בבית הכנסת. "איך התפילה תשמע ותראה כאשר המתפלל יאמר השכיבו אמן ד' אלוקינו ברוך ד' המבורך לעולם ועד לשלום והעמידנו מלכנו אמן יהא שמיה רבה... לחיים..." השיב.

"אני זוכר" מספר אחיינו רא"ד אויערבאך שליט"א "שהוא הבהיר בצורה חד משמעית, כשאחד מבני

"לא יכול להיות שיהיה בתורה מצוה כזאת להיות שיכור! כל התורה זה ענין של דעת! מי ששוטה פטור מכל המצוות, איך יתכן שתהיה מצוה להיות במצב של לא בר דעת? הוא חוזר על זה כתחושה 'הרגשית' ולא לימודית. הוא המשיך והסביר מה הכוונה ב"עד דלא ידע", "הכוונה היא, בשביל לשמוח! כדי להגיע למצב של שמחה, צריך לשתות קצת יותר מהרגיל שיהיה קל יותר לשמוח, אבל" כך הוא שוב ושוב חוזר "לא יתכן שיש מצוה להיות לא בר דעת". הוא שהיה איש השכל והדעת, לא יכול היה לראות שאנשים מאבדים את הדעת בצורה טוטאלית. אגב הוא עצמו, נהג לשתות מעט יותר מהרגיל ואחר כך לישון וכך קיים את ה"עד דלא ידע".

דבר נוסף המעיד על שלטון השכל המוחלט של רבינו הוא ההספד בהלוויית רעייתו הרבנית ע"ה, הספד שהפך לסמל ודוגמה לאצילות נפשו של רבינו, וכה היו דבריו "אף שמבקשים מחילה בפטירת האשה, הרי שכל חיינו היו על פי השו"ע, ועל כן אין לי על מה לבקש מחילה". כאשר הגיעו לבית הקברות, ליווה אותו אחד מתלמידיו והביע בפניו את ההתפעלות מהדברים שנאמרו בהספד. רבינו הוסיף והבהיר לו: "אין זה אומר שלא היה בינינו ויכוחים. אך מעולם לא עברתי לנימה אישית, מעולם אפילו בלהט של ויכוח, לא נפלט מפי ביטוי חריף".

מספר רבי יצחק פריימן: "כמו עם רעייתו הרבנית ע"ה עליה אמר שאינו צריך לבקש ממנה מחילה, כך למעשה הוא התנהג עם כל אחד כאילו הוא בן משפחה. כך בשואלים שבאו לשאול שאלות, היה מחייך לכל אחד. אני זוכר שהיה הולך למקווה בשכונה, הבחורים ביקשו לשאול האם הם צריכים לצאת מפני כבודו? ענה לי רבי שלמה זלמן: "רבנים לא מחפשים כבוד, רק צריך להזהר לא לבזות אותם!" והוסיף שאמסור להם שלא

במקרה אחר, כאשר חזרנו מהתפילה, עמד ברחוב יהודי עם מצלמה, שהלך מול רבי שלמה זלמן וצילם הרבה תמונות. רבי שלמה זלמן שראה שאינו מפסיק לצלם, פנה אלי ואמר "תראה הוא לא מצליח לצלם טוב, הבה נעמוד, שצילת, שילך לו התמונה כמו שהוא רוצה!"...

מישהו מאמר רפואי שבו מוסברים נזקי העישון, קראתי והשתכנעתי ומאז אמרתי לעצמי שזה נכון ולא נגעתי בסיגריה, אז מה הפירוש שזה קשה?..."

באחד הימים, עמד תלמיד ישיבת 'מעלות התורה' במרפסת הישיבה, כשלתדהמתו הוא רואה את רבינו מגיע לשער החצר, מרים עיניו לקומה העליונה שם עמד אותו תלמיד ומאחר והיה קשה לו לעלות את המדרגות הוא קורא לעברו "האם אפשר לקרוא לנכדי?". התלמיד שעט אל בית המדרש נרגש כולו ופנה לנכד רבינו ואמר "סבך קורא לך!", הנכד חש אל הסבא הגדול ואז התברר לו לשם מה הטריח גדול הדור את עצמו. באותו יום קיבל רבינו מכתב שאלה והוא ענה את תשובתו, הוא חשב לשלוח את המכתב בדואר, אך אז עלה בדעתו שנכדו אמור לפגוש באותו יום את המכותב ועל כן כדי להודרו במתן התשובה עדיף יהיה לתת את המכתב ביד נכדו, כדי שימסרו באופן מידי...

שלטון השכל!

"הסיפור על הפסקת העישון מאפיין את מה שברור היה לכל מי שהכיר את סבא. דומה שהקו המאפיין היה - שלטון השכל על כל ההנהגה של החיים" מסביר הנכד.

מספר תלמיד: "באחת השנים עליתי לביתי בליל פורים ובידי כוס יין כאילו אני שיכור והתנהגתי כנער מבושם, הוא הסתכל עלי והחל לומר,

הזה, למרות שגם עד אז הוא הקדיש הרבה תשומת לב לנכדים, הרי שמאז הוא הקפיד יותר למצוא זמן לנכדים ולבני המשפחה כדי להשלים את החסר.

"כך היה עם נהגי המוניות למיניהם", מציין אחד מהתלמידים משיבת 'קול תורה' ומספר: "במשך שנים רבות, דבר הזכור לרבים, לא הסכים רבי שלמה זלמן שיקחו אותו ברכב, שלא לדבר על מונית. הוא היה עולה על קו 12 ונוסע לבית וגן, גדול הדור היה יושב באוטובוס כאחד האדם, בלי לראות בזה פחיתות כבוד או פגיעה בכבוד התורה. בשנים המאוחרות יותר, כאשר נחלש והיה צורך בנהג שיקח אותו, היה לו עסק וענין מיוחד של הכרת הטוב, לא רק למי שלקח אותו במיוחד, אלא אף נהג מונית פשוט, רבי שלמה זלמן הרגיש מחויב לו, הזמן של הנסיעה היה תמיד שייך לנהג..."

באחד המקרים, הנהג, שהרגיש מספיק בנח עם גדול הדור, החל מעשן תוך כדי נסיעה... רבי שלמה זלמן פנה ושאל אותו "האם אתה יודע שלא בריא לעשן?" הנהג השיב "כן, אבל קשה לי להפסיק אחרי שהתרגלתי".

רבי שלמה זלמן לא הבין ואמר לו, "אינני מבין, מה פירוש קשה? אני עצמי עישנתי הרבה שנים, אני עד היום נהנה מהריח של העשן כשמעשנים לידי, אבל באחת השנים הביא לי

המשפחה ביקש לבקר בבנין הכנסת, שאסור לדרוך במקום הזה, "איך נכנסים למקום בו מורדים בהקב"ה ובתורתו? מי שמקיים שליחות כ'שלוחא דרחמנא ושלוחא דידן' מילא, יש לו היתר, אבל סתם להכנס? אין שום היתר!". הוא מספר שאחד מאחיו, כאשר היה כבן שמונה, התבקש על ידי דודו חז"ה"כ הרב מנחם פרוש ז"ל, לשיר את השיר "יאקאב" של רבי יו"ט ארליך ז"ל. הילד סירב, ור' מנחם ניסה לפתות אותו במתנה, כשזה לא עזר, אמר לו ר' מנחם "אני אקח אותך לטיול בכנסת". "הפעטער" השיב מיד הילד "לא מרשה להכנס לשם, רק לך הוא מרשה..."

להיות טוב

למרות שרבי שלמה זלמן הוכר כאישיות הלכתית ונחשב כ'פוסק הדור' (ביטוי ממנו כאמור סלד הוא מאוד), הרי שתלמידיו מעידים שלמעשה הוא גם היה מגדולי בעלי המוסר בדור.

מספר נכדו: "מידי מוצאי שבת, היו מגיעים בני המשפחה, כאשר בכל שבוע היתה משפחה שישבה באריכות יתר, כשהסבא יוצא מחדר הלימוד ויושב עם הנכדים. סיפר אחד הנכדים כי באחת השנים, היה זה בתחילת חודש אלול, הזכירו שכעת זה אלול ואחד הנכדים הצעירים התבטא שהיום יש "יארצייט של אלול", כביקורת עם חיוך על כך שהיו כבר לא 'חיים' כל כך את ה'אלול'.

הנוכחים ראו שהוא פשוט מזדעזע, נהיה שקט רועם באותו רגע והוא הביט בעינים שאמרו הכל, ראו שהאמירה הזו מאד הפריעה לו.

כמה ימים לאחר מכן, בשעת השיעור, החל לפתע ויכוח סוער בחדר השיעורים כאשר נדמה היה שכמה בחורים ניצלו את האווירה הלוהטת לשווחח שלא בנושא הסוגיה הנלמדת... והיתה מעין אורית בלבול, שהסבא בנפשו הטהורה לא סבל. ואז הוא פלט מפיו אמירה קצרה "היום זה אלול!", אמירה שהשקיטה באחת את הנוכחים כולם.

במשפחה ידעו, שרבינו חייך למידות ומאוד הקפיד על כך. אחת מבנותיו סיפרה, כי אביה הגדול שם את לבו לכך כי אחת הנכדות, זקוקה להתחזק במידה מסוימת, "הוא קרא לה וקבע איתה זמן ללמוד מידי שבוע ב'אורחות צדיקים'".

ביתו הרבנית בורודיאנסקי תחי' סיפרה, כי אמה הרבנית ע"ה, היתה מקפידה לתת תשומת לב מיוחדת לכל נכד וכאשר היא נפטרה התבטא רבינו שהוא "לוקח על עצמו" גם את החלק

גליון זכרון

כ' באדר תשנ"ה-תשע"ה

צריך לצאת. קרוב משפחתי שהיה במקווה הבחין לפתע שיושב לידו, נבהל וזז משם, אמר לו רבי שלמה זלמן: "אני סתם זקן מהשכונה, בא תשאר לשבת".

ככלל, בני המשפחה מציינים, "הנהגתם של רבי שלמה זלמן וזוגתו, היתה דוגמה מופלאה להנהגת הבית. הרבנית היתה עומדת לפניו בהערכה עצומה, מקשיבה תמיד לכל מה שיצא מפיו. היא כל ימיה העריצה את רבי שלמה זלמן והוא כיבד אותה וכמו שהעיד בעצמו".

רגישותו הנדירה מפורסמת גם ביחס לחמותו שהתגוררה איתם, כאשר בכל השנים בהם מאור עיניה היה תקין, הוא הקפיד שלא לשבת בראש השולחן, שם היה מקומו של בעלה, חמיו רבי לייב רוחמקין זצ"ל. בכל שבת, כאשר היה פורס את החלה, הוא היה שולח יחדיו את הפרוסה לרבנית ולאמה, כדי להקפיד בכבוד שניהם, רק אחרי שעיניה של חמותו כהו, הרשה רבי שלמה זלמן לעצמו לשבת בראש השולחן!

ירא שמים מרבים

שלטון השכל, יחד עם הרגישות לכל פרט, הם שליוו את יראת שמים

סיפור קטן המעיד על גדולתו וניצול זמנו ללימוד התורה ובירור ההלכה, מספר ל'הפלט' אחיינו הרה"ג אברהם דב (בן הגאון רבי רפאל דוד זצ"ל) אויערבאך שליט"א. לפני שנים רבות, הלך אביו רבי רפאל דוד זצ"ל עם אחיו הגדול רבינו. לפתע ניגש תלמיד שהיה מקורב אל רבינו זצ"ל ושאלו האם מותר לו ללמוד בין גברא לגברא בקריאת התורה.

רבי שלמה זלמן, גער באותו תלמיד וניכר היה כי הוא כעוס על השאלה. ואכן לאחר שהלך התלמיד, שאל רבי רפאל דוד זצ"ל את רבינו, מדוע השאלה אינה במקום, מדוע הוא מתרעם על השואל? תשובתו חשפה טפח מעולמו הפנימי העשיר של רבינו: "הוא הרי תלמיד שלי, האם הוא ניצל כבר כל רגע פנוי ללמוד שחסר לו ה"בין גברא לגברא"? הלא יש למשל" המשיך רבינו וטען "את הזמן שבין סיום קריאת הפרשה לקריאת ההפטר, אני הספקתי בזמן הזה, שבו לא כתוב שאסור ללמוד, והספקתי ללמוד ולסיים ארבעה טורים!"... ויהי לפלא!

ואז הוא הביט בי במבט נוקב והמשיך הלאה את השיחה, זה היה בשבילי לימוד, עד היום, בכל בוקר לפני אמירת הקרבנות, עומד מול עיני המבט ההוא..."

השילוב המופלא שבו השכל שולט על הלב, ניכר גם בהתייחסות של מרן זצוק"ל לתפילה. "בשבעה של ה'באבע' ע"ה (חמותו של רבינו)" סיפר נכדו, "למדנו משניות, ישבנו עם בנה, גיסו רבי שמואל זליג רוחמקין ושנים מהנכדים, סבא למד את המשנה בברכות 'חסידי הראשונים היו שוהים שעה אחת לפני ושעה אחת אחרי' והוא ביאר: 'לפני התפילה צריכים להתבונן בגדולות ד' ומה היא השעה שאחרי התפילה? זו היא השעה שצריכים לחשוב על 'דביקות' בהקב"ה".

בהזדמנות נוספת הוא ביאר את הדברים בהרחבה ואמר: "כאשר אדם מתפלל הרי שהוא מתעורר במשך התפילה ברגשי קודש, אולם בזמן התפילה זו לא העת להשתעשע ולהתעלות באותם רגשות, כעת זה זמן להתפלל. ואולם כדי לא לאבד חלילה את הרגשות הללו, מגיעה ה'שעה' שאחרי התפילה, בה אדם אוסף את הרגשות שהתעוררו וחושב עליהם, כדי שישארו בו..."

ובמנורה "תמיד" וה'תמיד' שם זה מערב עד בוקר. הסביר מרן ש'תמיד' אין המשמעות 'כל הזמן', אלא 'תמיד' היינו שקבוע לזמן - וזהו ה'מתמיד', שקבוע כל יום בלימודו!

"פעם" מספר נכדו, "הוא הוכיח אותי על כך שלא מקפידים לומר קרבנות, דיברנו על המושג של קרבנות ואז הוא אמר לי "נו, אתה אומר קרבנות?" שתקתי, הוא הסתכל בעיניו ואמר: "מסתמא אתה אומר בשני וחמישי...", המשכתי לשתוק,

הנוקבת שלו. שילוב שהפך את רבינו לגדול המשיבים בדורו, ממנו יצאה הלכה לכל ישראל. הוא כך ראה כל פרט, זכורני שהוא התבטא פעם ביחס לאחד ממלוויו, שהיה אז תלמיד בישיבת 'מעלות התורה', "הוא ירא שמים אמיתי" מנין הוא למד זאת? הוא הסביר "אפילו במנחה הוא מתפלל במקום קבוע!"...

בענין זה סיפר הרה"ג יעקב בן שמעון שליט"א ששמע ממרן זצוק"ל ביאור במה שנאמר בפרשת התמיד

דמותו של גדול

והיה מעיר ומחדש לפי שכלו לא הובנו ולא נתקבלו על התלמידי חכמים באותו זמן והוא היה עומד על דעתו ואח"כ הגיעו ספרי שערי יושר וחזו"א ושמח לראות שנתכוון לדבריהם. לא הרגיש שכאילו קובע דרך בלימוד (ורק בסוף ימיו שהיו מדברים עמו ודשים בזה וכו'), וגם לא היה דעתו נוחה לקבוע דרך ושיטה מהוקצעת, כי איך שהוא רחוקים אנחנו מאד מלהבין בעומק דברי חז"ל.

היה מעורר בי התפעלות עצומה, שיחד עם יושר שכלו היה שונה משנתם של אחרים ומשתדל תמיד לא לבטלם, אלא להסביר שיטתם. וגם כשלא נראה לו להחשיב דעת אחרים (גם קטנים ממנו), יראתו היתה קודמת לחכמתו, גם זה מאז קטנותו ממש ממש עד כל ימי חייו, יראת שמים ויראת חטא. וזה היה גם סיבה גדולה ללמוד ועיון ההלכה כבר גם מאז ילדותו ושחרותו. וכאמור גם מאז בגבורת העיון הסברא ופלפול הגמרא וגם נועם מדותיו והליכותיו היו בו מיום עמדו על דעתו..."

הן בפרטי המציאות היטב היטב וגם בהסתכלות חודרת ומעמיקה לקבוע סוגיות הגמ' המשתייכות להנידון וכמו בכל בירור הלכה בבירור הדק היטב כל פרט בעומק הסוגיא וכפרטי המציאות גם יחד.

היה כמעין המתגבר תוך חדות יצירה מופלאה לחדש ולהעיר ולהאיר ומחשיב מאוד גם מה שנראה כהערות קטנות, בבחינת משכח זוטרי משכח רבירבי. מעודו, בטרם כיהן כראש ישיבה כבר היה מרכיץ תורה תוך שמחה יתירה לפני בחורים מקשיבים (וכבר באיזה תקופה בימי בחרותו). שכלו הישר ותכונת נפשו להתחקות על שרשי הדברים שהיו נטועים בו מעודו כחלק מעצמו ממש וביחד עם שקידתו והתמדתו העצומה ותשוקת החכמה שבערה בו, מכל זה נבנה והושגת דרך לימודו מעצמו בלא שום רב (מודעת זאת וא"צ לפנים כי המושג מעצמו בלימוד התורה"ק אין זה כפשוטו חלילה, בודאי שצריך ללמוד ולקבל מרבותינו הראשונים והאחרונים, ודי למבין). כמה דברים שהיה מתקשה

שהתבטא לפני, שבשעה שעוסק בבירור ענין, מוכן ללכת פרסאות לכל מי שהוא אולי יוסיף לו לבירור ולבון הדברים.

תחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה. ביושר שכלו והגיגותו הבריא היה אחד מגאוני הדורות ממש. וידועים דברי מהרש"ל שכל הגאונים לא נשתבחו זה בזה אלא בסברא ישרה. כח היקפו היה מבהיל, ירד לעומקה של הלכה בהש"ס והפוסקים ואביזריהו, הן בעומק הפשט וחשבון הסוגיא והן בעומק הסברא בדקות והן בהיקף שיטות הראשונים והאחרונים וגדולי המחברים. היה חודר למציאות הנידון לכל צדדיו, בהסתכלות כנה ובהירה בצלילות הדעת מזוקקה ביותר. אחשוב שהוא היה הראשון שהחל בפתרון השאלות שהתחדשו בזמניו, שבדרך כלל היה נהוג גם אצל גדולים לצאת י"ח ע"י הברקה (אצו-שטעה) מאיזה גמ' שמשתווה משהו למציאות שנתחדשה ולפעמים קצת יותר מזה, ע"י בירור וליבון לעומק ולרוחב בכל הפרטים,

במילים קצרות המופיעות בהקדמת "דרכי שמואל", תיאר בקולמוסו רבנו ראש הישיבה רבי שמואל אויערבאך שליט"א את דמות הענק של אביו:

"אדוני אבי ז"ל נכנס ללימודו דייקא בראשו ורובו ובכל חושיו מאז התחלת לימוד הגמ' בתלמוד תורה בחדר. בעת התחלת לימודו ממש כבר היה איתן דעתו ובכובד הראש המלא לפי גילו, היה שקוע בכל נימי לבבו וכוחות נפשו לסוגיית הגמ'. ומתחילת דעתו היה כל לימודו נחרת כתורת חיים ונתיבות חיים, לדעת המעשה אשר יעשה. ומאז עד ימי תפארת גדולתו ועד בכלל, כל ימי חייו כולם שוין לטובה, לא היה לו בכל הימים אשר חי, שום זמן אפילו קצר ביותר איזה אבק של ירידה, מעין כאילו טיפת משבר, לא מיניה ולא מקצתיה אפילו במשהו, כל הזמן (גם בתקופות קשות שונות ולא אוכל לפרש), היה פורה מחדש ומברר ומלבן במקצועות התורה ותמיד חותר אל האמת לדעת קושט הדברים ולא רק תורה דיליה, כמו

נגוהות אור מחייו של מרן זצוק"ל
בשיחה מרתקת עם תלמידו הרב הגאון רבי יוסף שוב שליט"א

"דחזיתיה לרבי"

הרב הגאון רבי יוסף שוב שליט"א תלמידו ומקורבו של מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל חוזר לימי ההוד בשיבת 'קול תורה' במחיצתו של ראש הישיבה ופוסק הדור זיע"א • בשיחה עם 'הפלס' הוא מספר על עובדות נשגבות שחזה בצלו של ראש ישיבת 'קול תורה', באצילות הרוח ובפשטות ההליכות של רבו הדגול מרן זצוק"ל • תיאור מרתק מרגעי הוד במהלך פגישותיהם של מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל ומרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, להם היה רבי יוסף שליט"א עד ראיה ושמיעה

יחזקאל מן

שבת. לאחר מכן היה פונה לעבר היציאה. מתפללים רבים שהיו חפצים לומר לרבי שלמה זלמן 'גוט שבת', היו נדחקים במעבר ובמקום היתה נוצרת מהומה לא קטנה.

גם בשיבה קרו מקרים מעין אלו. לפני ראש השנה כל בני הישיבה רצו לאחל לראש הישיבה רבי שלמה זלמן 'שנה טובה'. המנהג היה שבתפילת מנחה האחרונה שלו בשיבה לפני התקדש יום הדין, היו התלמידים באים לקבל את ברכתו לקראת השנה החדשה. אך רבי שלמה זלמן לא המתין במקומו שיעברו לפניו.

מיד בסיום התפילה היה פונה לעבר היציאה ובאולם בית המדרש היה נוצר דוחק רב. בכל שנה ניגשתי אליו לפני תפילת מנחה האחרונה וביקשתי כי יאות להישאר אחר סיום התפילה ולברך את בני הישיבה בברכת שנה טובה. הוא הסכים לכך, אולם מיד לאחר שהחלו לעבור לפניו היה 'שוכח' מההסכמה ויוצא... כך התרחש הדבר וחזר על עצמו כל שנה ושנה. רבי שלמה זלמן פשוט לא היה

"חילוני" ולא כמשמעות שבימינו. צריך לומר 'חפשי'.

במדרגות לביתו היה רבי שלמה זלמן אומר לנו שלא לעלות עמו. הוא לא הסכים שישמשו אותו ויתמכו בו מעבר לנצרך. הליווי היה עד הבית ולא יותר.

כך היה למשל, גם כשליוויתי אותו לחופה, כשהתכבד להיות מסדר קידושין. רבי שלמה זלמן היה אומר לי: 'לחופה מספיק לי אחד'. דחינו מלווה אחד עליו יוכל להישען בחולשתו. הוא ברח מהכבוד ולא רצה מלווים מיותרים.

פעמים רבות בדרכו מהישיבה לביתו, היה עליו ליטול עמו 'חבילות' של מכתבים. היו אלו מכתבים ששוגרו אליו מכל רחבי העולם ובהם שאלות הלכתיות סבוכות, שנשלחו לכתובת של ישיבת 'קול תורה'. כשצורר המכתבים העצום היה נתון תחת ידו התקשה רבי שלמה זלמן לאחוז במעקה ולעלות לביתו. רק אז נעתר לי לעלות עד לפתח ביתו ולסייע לו. אבל לא אף פסיעה יותר מעבר לכך.

פעם הוא אמר לי: "צריך לדעת מה זה כבוד, כדי לתת לשני...". הוא אכן ידע היטב מה זה 'כבוד', ולכן גם כה היטיב לברוח ממנו הרחק כמטחווי קשת.

בורח מהכבוד

"לאחר תפילת מעריב בליל שבת, בבית הכנסת הגר"א בשערי חסד, מעולם לא עמד רבי שלמה זלמן והמתין שיאחלו לו 'גוט שבת'. מיד לאחר התפילה היה פונה למקומו של הגאון רבי אברהם דוד רוזנטל זצ"ל רבה של 'שערי חסד' ואומר לו 'גוט

בשיחה מרתקת עם תלמידו החביב ומקורבו של מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל, יבדלחט"א הרה"ג רבי יוסף שוב שליט"א, פורש התלמיד הנאמן מעשים מופלאים מרבו הגדול ראש ישיבת 'קול תורה', להם היה עד מכלי ראשון, בשעה שיצק מים על ידו בימי עלומיו, בעת שקידתו על התורה בשיבת 'קול תורה'.

יד ההשגחה העליונה כיוונה את רבי יוסף שליט"א לשיבת 'קול תורה' שם נמשך לעבר האור הגדול שבקע מדמותו של ראש הישיבה מרן זצוק"ל במשך כל שנות לימודיו בשיבה. כפי שכיוונה ההשגחה העליונה, בעת שהתעתד רבי יוסף להנשא ולהקים את ביתו, בדיוק אז הסתלק מרן זצוק"ל לבית עולמו. ידו של רבי יוסף לא זזה, אפוא, מתחת יד רבו, עד לימיו האחרונים ממש.

בלכתך בדרך

רבי יוסף זכה ללוות את מרן זצוק"ל פעמים רבות בנסיעות מהישיבה לביתו. "היינו מנצלים את הנסיעה כדי לשאול שאלות על הנלמד. ודרך אגב, היה אסור לקרוא לנהג הרכב בתואר הפשוט 'הנהג'. רבי שלמה זלמן היה מכבדו ואומר 'הוא המנהיג שלי'...

רבי שלמה זלמן הקפיד מאוד להשתמש רק במילים בלשון הקודש. כשהיינו משתמשים למשל בביטוי 'חילוני' רבי שלמה זלמן הקפיד על כך. "אין כזו מילה" הוא היה אומר. התרגום מתרגם את המילה "זר" -

שלושה ימים בלבד שהה מרן הגרש"ז זצוק"ל בבית החולים טרם הסתלקותו, שח ל'הפלס' תלמידו ומקורבו, הרב הגאון רבי יוסף שוב שליט"א, "לפני כן הוא היה אמנם חלוש בכוחותיו אך עדיין זכינו ליהנות מאורו הגדול של מרן רבי שלמה זלמן זצוק"ל".

"ביום חמישי אושפז מרן הגרש"ז בבית החולים עקב דלקת ראות וביים ראשון בלילה הסתלק מעמנו. שבוע קודם לכן רבי שלמה זלמן עוד שהה בשיבה. הוא היה מגיע כמחצית השעה לפני מנחה, שוהה בחדרו ועונה על שאלות של תלמידי הישיבה. הייתי אז שבועיים לפני החתונה ובאתי לדבר עמו על הכתובה. רבי שלמה זלמן היה אמור לסדר ליקידושין. בשום אופן הוא לא הסכים לכתוב את הכתובה באולם החתונה לפני החופה. כתובה, הוא אמר, צריך לכתוב ביישוב הדעת. נכנסתי ושאלתי אותו מתי אבוא לכתוב את הכתובה והוא אמר: "תבוא שבוע לפני החתונה".

שוחחתי עמו על פרטים נוספים אודות אופן וסוג הכתובה ולתדהמתי, בסיום השיחה הוא הוסיף את המשפט: 'אני לא יודע אם אהיה מסדר קידושין שלך'. היו אלו דברים מופלאים, שלא ירדתי לטיבם ולאשורם.

בסוף אותו השבוע לקה רבי שלמה זלמן בדלקת ריאות ואושפז בבית החולים. בתוך ימים ספורים הסתלק לעולם שכולו טוב למגינת לב תלמידיו. אכן בסופו של דבר, אם כי זכיתי שישתתף בשמחת אירוסין, לא זכיתי שמרן זצוק"ל יסדר לי חופה וקידושין, שיתקיימו בתוך ימי האבל על ראש הישיבה ופוסק הדור זצוק"ל".

גליון
זכרון

כ' באדר
תשנ"ה-תשע"ה

במקרה אחר ערכו בני הישיבה 'זיץ' לחברם החתן, שעתיד היה להינשא בחו"ל. הם ערכו בחדר האוכל מסיבה קטנה ובה נפרדו מהחבר היוצא אל מעבר לים לקראת יום שמחת לבו. החתן פנה אלי וביקש שאזמין את ראש הישיבה להשתתף במסיבת הפרידה. הוא עצמו לא העז לבקש זאת...

פניתי לרבי שלמה זלמן והעברתי את בקשת החתן. רבי שלמה זלמן אמר לי כמתחמק: "אתה מבין לבד שאין בזה טעם שאבוא..." ייתכן כי גם במקרה זה חשש רבי שלמה זלמן מהכבוד שיתנו לו באותה מסיבה קטנה.

זכורני כי חרב"ג הגאון הצדיק רבי יצחק ירוחם בורדיאנסקי שליט"א ערך שלוש שמחות חתונה לילדיו, בחייו של חמיו רבי שלמה זלמן זצוק"ל. ה'אופרוף' נערך בישיבת 'קול תורה' ואך פשוט היה כי הסבא רבי שלמה זלמן יטול חלק בשמחות ה'אופרוף' של נכדיו.

אולם רבי שלמה זלמן השתתף רק באחת השמחות ולא בכולן. 'במקרה' אותה שמחה שהשתתף בה נערכה בימי בין הזמנים ואילו שתי השמחות האחרות נערכו בעצם ימי ה'זמן'.

בטוחני כי הסיבה האמיתית שהסבא לא השתתף בשמחות, היא משום שפחד על נפשו שיעניקו לו כבוד במסגרת הישיבה. רק בבין הזמנים, כשבני הישיבה אינם נוכחים והציבור מצומצם, נעתר רבי שלמה זלמן להשתתף בשמחה.

אזהרה נחרצת

"פעם התקשר רבי שלמה זלמן למוהל הידוע רבי יוסל'ה ויסברג זצ"ל והודיע לו כי כשיוזמן להיות סנדק הוא יברר תחילה מיהו המוהל. אם הוא ישמע כי המוהל הוא ויסברג, הוא הזהיר שלא יסכים לשמש כסנדק. וכל כך למה? משום שבאחת הבריתות הכריז ר' יוסל'ה "מרן פוסק הדור בעל ה'מנחת שלמה' מכובד בסנדקאות". זו היתה העבירה הגדולה של המוהל המפורסם... רק לאחר שהוא הבטיח כי יחדל מהתארים המכובדים, הסכים רבי שלמה זלמן לחזור ולשמש כסנדק בבריתות שלו. לעיתים, כשניסו אנשים לנשק את ידו כפי שנהוג בקרב עדות המזרח, היה רבי שלמה זלמן מתנער מכך ומסלק את ידו במהירות למנוע את הדבר.

אמנם הייתי נוכח כשרבי שלמה זלמן נפגש עם הגאון הגדול רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל וכן עם הגאון הגדול רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל

"אין טעם שאבוא"

"פעם סיפרו לו שלאחד מעובדי הישיבה, שעלה מגולת רוסיה, נערכה ברית מילה בגיל מבוגר. בחדר האוכל של הישיבה התאספו קבוצת בחורים והוצע כיבוד קל, מעין שמחת ברית קטנה.

ביקשו מרבי שלמה זלמן שיכנס לחדר האוכל לברך את הנימול. הוא ירד ומיד שהבחינו בו הבחורים, החלו לשיר לרבים. רבי שלמה זלמן עצר בפתח חדר האוכל וסירב להיכנס. רק לאחר שהפסיקו את שירת ה"ימים" הוא הסכים להכנס. היה ניכר עליו כיצד השפיע המקרה על מצב רוחו, הוא ממש היה שרוי בדכדוך בגלל השירה והכבוד שהרעיפו עליו תלמידיו.

רבי שלמה זלמן נאלץ להכנס ומיד כל בני הישיבה כולל רבני הישיבה שהיו ישובים במזרח, כמו לכבודו. אחזתי בידו האחת כדי לסייע לו בהליכתו ובידו השנייה הוא נופף נמרצות במטרה להושיב שוב את בני הישיבה במקומותיהם...

המקרה אירע ארבע שנים לפני פטירתו. בכל השנים שלאחר מכן, בימי חודש אלול, היה רבי שלמה זלמן מברר אצלי שוב ושוב: מתי יוצאים בני הישיבה מבית המדרש להתארגן לתפילה, לאחר סדר מוסר או שמה לפניו?

הכבוד שהעניקו תלמידי הישיבה לרבים רבי שלמה זלמן זצוק"ל צרב לו כמכוות אש והוא נשא את ה'טראומה' בלבו בכל השנים שלאחר מכן עד להסתלקותו.

יכול לסבול את הכבוד שנפל בחלקו, אף שכן נהוג אצל כל ראשי הישיבות. בשנה האחרונה שלו בישיבה ביקשתי שוב שיישאר במקומו, בפנית ארון הקודש. כבכל שנה הוא הסכים. היות ושיערתו שהוא לא יוכל לעמוד בכך, נטלתי ספסל והנחתי במעבר, כדי שרבי שלמה זלמן יישאר במקומו עד שכל בני הישיבה יעברו לפניו לברכה.

רבי שלמה זלמן החל לפסוע אך נתקל בספסל וכך עברו לפניו כל בני הישיבה. לפתע הוא פנה אלי ואמר: "עוברים פה כבר פעם שנייה". בחדות עינו קלט שכמה בחורים עברו לפניו פעמיים, בגודל חפצם לזכות לברכת מרן זצוק"ל.

נודע לי שאחר הצהריים אמר רבי שלמה זלמן בביתו: "מה שעברתי היום בישיבה..."

צורב כמכוות אש

"בחדש אלול נהוג בריבים מהיכלי הישיבות לקיים סדר מוסר פעמיים, לפני תפילת מעריב ולפני מנחה. גם ב'קול תורה' היה סדר מוסר לפני מנחה.

רבי שלמה זלמן היה אז בשנות זקנותו, כשהיה חלוש מלומר שיעורים בישיבה. הוא היה יושב בחדרו ועונה על שאלות, לאחר מכן היה נכנס לתפילת מנחה בבית המדרש. רבי שלמה זלמן כנראה סבר שבני הישיבה יוצאים לאחר סדר מוסר מבית המדרש, כדי לחבוש כובעים וחליפות לצורך התפילה. לכן הוא ביקש ממני להביא לו ספר מוסר, כדי שהוא ילמד מוסר בחדרו הצמוד לבית המדרש וביקש שאחר כך אקרא לו להיכנס להיכל הישיבה, בשעה שבני הישיבה קמים ממילא ממקומותיהם.

נכנסתי לחדרו דקות ספורות לפני מנחה כדי לקרוא לו. אני זוכר כיצד הגאון רבי שמעון משה דיסקין זצ"ל שהיה אז בחדר וביקש את ברכתו לשנה החדשה, באומרו שעברה עליו שנה קשה. היתה זו השנה בה התגלתה מחלתו הקשה של הגאון זצ"ל בפעם הראשונה.

מיד לאחר מכן ליוויתי אותו לבית המדרש, כשבני הישיבה היו עדיין בעיצומו של סדר מוסר. הוא עמד בפתח והבחין כי בני הישיבה כולם יושבים עם כובעים וחליפות במקומותיהם - והוא נעצר!

מיד הבנתי את הבעיה שהעיקה עליו: הוא לא מסוגל לסבול שכל בני הישיבה יושבי בית המדרש יקומו ממקומותיהם לכבודו. אמרתי לו שהבחורים כבר לא ייצאו לפני מנחה ואם כן, אין ברירה אלא להכנס.

ושניהם נהגו לנשק את ידו. במקרים אלו נמנע רבי שלמה זלמן להזיז את ידו מפני כבודם, אולם על פניו ראו בבירור סימני תרעומת על הכבוד שכיבדוהו.

כמונה מעות

תפילותיו של מרן זצוק"ל היו במתינות ראויה כמונה מעות. תפילת שמונה עשרה היתה אורכת לו כרבע שעה לכל הפחות. זו היתה תפילתו השגרתית. ובישיבות 'קול תורה' ו'מעלות התורה', בהם התפלל רבי שלמה זלמן, היו ממתינים משך כל הזמן עד שסיים מרן זצוק"ל את תפילתו.

"התפללתי עמו פעמים רבות בבית הכנסת 'הגר"א' בשערי חסד", מספר רבי יוסף שוב שליט"א "היות והייתי בחור צעיר הגישו אותי הרבה פעמים להתפלל לפני העמוד. הבחנתי כי רב השכונה הגאון רבי אברהם דוד רוזנטל זצ"ל מסיים יחד עם רבי שלמה זלמן את התפילה. הם היו פוסעים ג' פסיעות לאחור יחדיו. בטוחני כי רבי אברהם דוד היה ממתיך עד שרבי שלמה זלמן יסיים את תפילתו, כדי שהש"ץ לא יתחיל לפני כן".

ביקורי חג ומועד

מדי חג ומועד היה מקפיד מרן זצוק"ל לבקר את מחותנו רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל בביתו. וכן נהג מרן הגר"ש אלישיב לבקר אצל מרן זצוק"ל בביקור גומלין. השאלה היתה רק מי יקדים לבקר אצל מי... רבי יוסף שוב שליט"א זכה לחזות מקרוב בביקורים אלו של שני פוסקי הדור, האחד אצל רעהו והוא מספר ל'הפלט' על שהתרחש בשעות נשגבות אלו: "מעניין לציין כי בביקורים אלו, הם לא היו מודיעים מראש אחד לשני על הביקור הצפוי. בדרך כלל היו שני הגדולים נוהגים לעזוב את הבית בימי חול המועד, מחמת שטף המבקרים שחפצו להקביל את פניהם. באם לא היה המחותן בבית, היו מסתפקים מרנן זצוק"ל באיחולי חג לבני הבית, על מנת שלא להטריח איש את רעהו. פעם הייתי נוכח כשמרן הגר"ש ז"ל עלה לביתו של מרן הגר"ש אלישיב בחול המועד. היה זה טרם שהותקנה מעלית ורבי שלמה זלמן עלה לאטו את המדרגות לקומה העליונה ונכנס לבית של מחותנו מרן זצוק"ל.

מרן הגר"ש ביקר עוד קודם לכן בבית הגר"ש לרגל המועד וכעת השיב לו המחותן בביקור חג משלו. באותה תקופה כבר היו מודיעים לרבנית ע"ה מראש כי מרן הגר"ש ז"ל

עושה את דרכו אל ביתם והיא היתה מודיעה זאת למרן הגר"ש זצוק"ל, שיתכונן לקבל את פני האורח.

לשמע הידיעה, יצא מרן הגר"ש מהחדר הפנימי ועשה את דרכו במסדרון הצר והארוך כדי לקבל את פניו של מחותנו הגדול. צעדתי אז מאחורי מרן הגר"ש והנה במעבר הצר נפגשו שני המחותרים זצוק"ל ממש באמצעו, כשהאחד צועד לקראת רעהו.

מרן הגר"ש אלישיב פנה בחיבה למרן הגר"ש ז"ל אויערבאך ואמר: "אתם לא אווזים ש'זכרון אחד עולה לכאן ולכאן' - למה, אם כן, הייתם צריכים לטרוח בביקור נוסף?" רבי שלמה זלמן חיך ונכנס לחדרו של מרן הגר"ש.

אני זוכר את המו"מ בהלכה שניהלו שני פוסקי הדור ביניהם בשעת הביקור, בדין אדם שאכל כזית מזונות ושתה מעט גם מדין הקידוש פחות מכשיעור. ודנו בשאלה האם צריך להזכיר 'על הגפן' בברכה מעין שלוש. הם הזכירו את פסקו של מרן הגר"מ פיינשטיין זצוק"ל שפסק כי צריך להזכיר והשיגו עליו.

היה זה לי לפלא כיצד מרן הגר"ש ז"ל הרבה לצטט את דעותיהם של גדולי הפוסקים, בעוד שבשיעור בישיבה מעולם לא שמענו ממנו ציטוט מהאחרונים. לאחר מכן הם דיברו על גדולי הרופאים שהם ממש מומחים יחידים בתחומם ונמנים על אומות העולם והזכירו בהקשר לכך את דברי חז"ל 'חכמה בגוים תאמין'. באותו ביקור אמר מרן הגר"ש אלישיב למרן הגר"ש ז"ל כי יש

קבעתי פעם עם רבי שלמה זלמן להתקשר אליו בטלפון בשעה מסוימת. כשטלפנתי לביתו בשעה שנקבעה, הוא הרים את הטלפון מיד כשהחל להשמע הצלצול הראשון. התברר לי כי בדייקנותו הידועה, כשהגיע הזמן שקבענו הוא עמד והמתין עד שאתקשר, לאחר שכן סיכם עמי.

ביקשתי ממנו מכתב המלצה עבור אחד מחברי, חתן מבני הישיבה והוא אף הכין טיטה לנוסח המכתב המדוקדק. לאחר מכן ביקש ממני שאדאג להדפיס את המכתב שכן קשה עליו מלאכת ההעתקה מהטייטה.

כשבאתי לביתו עם המכתב המודפס הוא מיד שאל "היכן הטייטה?" אמרתי שהיא נשארה בישיבה. הוא ביקש ממני להשיב אותה אליו לאחר מכן. כשהחזרתי לו את הטייטה, הוא אמר: "אינני צריך את הטייטה, אבל רציתי ללמדך דרך ארץ..."

ברשותו מיץ ענבים מסוים שלדברי נותני ההכשר הוא מאה אחוז ללא כל תוספות, נקי לגמרי. ובתגובה שאל מרן הגר"ש ז"ל, אם כן כיצד כל הבקבוקים הינם באותו צבע בדיוק? היה צריך להיות שינוי בגוונים. זכורני שמרן הגר"ש חיך לשמע הדברים והטענה המקורית של הגר"ש ז"ל.

בביקור אחר שהייתי נוכח בו בחג הסוכות, לאחר שהסתיים הביקור, יצא מרן הגר"ש ז"ל את הבית והחל לרדת במדרגות. גם מרן הגר"ש ז"ל יצא אחריו בדרכו לשיעור בבית המדרש 'תפארת בחורים'. לפתע הסתובב מרן הגר"ש ז"ל והחל לטפס שוב במעלה המדרגות. מרן הגר"ש ז"ל הופתע לראותו עולה שוב לקראתו ושאלו "מה קרה?" ורבי שלמה זלמן אמר: "שכחתי לומר 'אגוט' מועד' לרעבעצין..."

דיוק בזמנים

"מרן זצוק"ל היה ידוע בכלליו הקפדניים שנועדו לשמור על סדריו ולנצל את זמנו. כך למשל, כשהגיע לחתונה הקציב לעצמו עשר דקות להיות נוכח באולם, כדי לשמח חתן וכלה. הוא היה מבקש ממני להזכיר לו כשיסתיימו עשרת הדקות המוקצבות. בחתונות של קרובי משפחה, שלא מצאצאיו, היה נוכח מעט יותר זמן, כמחצית השעה.

פעם בשל הקפדתו על הזמנים כינה אותו משהו בפני הסטייפלער בתואר 'יקה'. הסטייפלער אמר לו: "אל תאמר 'יקה' - אלא אדם 'מדויק'". כך מביא הגאון רבי אברהם הורביץ זצ"ל בהקדמה ל'ארחות רבנו'.

גליון זכרון

כ' באדר תשנ"ה-תשע"ה

"ולבני ברזלי... והיו באכלי שלחנה"

בין גדולי מקורביו ותלמידיו של מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זיע"א היו האחים הגאונים רבי שמריהו ברזילי זצ"ל ורבי סעדיה ברזילי זצ"ל, קרבתם לקודש פנימה היתה כשל בני משפחה ממש, במשך שנים היה מרן זיע"א נופש בימי 'בין הזמנים' בבני ברק בביתו של רבי שמריהו זצ"ל • בשעה שהגיע רבי שמריהו זצ"ל לניחום האבלים אחר פטירת מרן זצוק"ל, קמו כל בניו הגאונים הגדולים שליט"א מלוא קומתם לכבודו • סופר 'הפלס' נועד לשיחה מרתקת עם הגאון רבי שמעון ברזילי שליט"א בן הגר"ש זצ"ל, שזכה אף הוא לחסות בצלו של האילן הגדול ולהמשיך במסורת שקיבל מאביו זצ"ל

י. שכטר

כאב רחמאי

כיצד נוצר הקשר המיוחד של משפחתכם למרן הגרש"ז זצ"ל?

אאמור'ר הגאון רבי שמריהו זצ"ל ואחיו הגאון רבי סעדיה זצ"ל התייתמו מהוריהם עוד בהיותם בתימן, כשהם נותרים ללא אב ואם. באותה תקופה ריחפה עליהם גזירת היתומים הידועה שהיתה אז בתימן, ולכך הם החלו במסע ארוך ומפרך של בריחה מארץ תימן, עד שבסופו של דבר הם הגיעו לארץ הקודש, גם כאן התגלגלו בכמה מקומות, עד שהגיעו אל המנוחה ואל הנחלה בישיבת קול תורה. מרן הגרש"ז זצ"ל שם את עינו עליהם ואימצם כבנים [בימי בין הזמנים הם היו ישנים בביתו יחד עם בני המשפחה] ועמד כל העת על גידולם וטיפוחם לתלמידי חכמים מופלגים.

בעת פטירתו של אבי זצ"ל, סיפרה לי הרבנית בורודיאנסקי שתחי', בתו של מרן הגרש"ז זצ"ל, כי אביה הורה לבניו ביתו כמה פעמים, שיאמרו לכל האנשים המבקשים את פניו כי ישנם זמנים שבהם הרי הוא כמי שאינו, "לא תמיד אני נמצא בבית בשבילם", אך לבני משפחת ברזילי "תמיד אני נמצא בבית" מאחר והם נחשבים כבניו ביתו ממש.

התחושה שחשנו אנו אצל רבי שלמה זלמן זצ"ל, היתה כנכדים ממש. היחס אלינו היה כאל בני משפחה והבית היה פתוח בשבילנו כל העת.

ההערכה העצומה לה זכו אבא רבי שמריהו זצ"ל ואחיו רבי סעדיה זצ"ל בקרב כל בני המשפחה היתה גלויה ועמוקה ביותר. כאשר הגיע אבא זצ"ל לניחום האבלים בימי השבעה למרן זיע"א, מיד כשדמותו נראתה בפתח נעמדו הגאונים הגדולים שליט"א מלוא קומתם לכבודו, כשהם מזכירים את החביבות הגדולה שזכה לה אצל אביהם הגדול זצוק"ל.

אבי זצ"ל עבר לאחמ"כ ללמוד בישיבת כפר חסידים, כאשר הגיע לפרק האיש מקדש פנה למרן הגרש"ז זצ"ל להיוועץ עמו, מרן הורה לו לפנות אל מרן בעל הקהלות יעקב זצ"ל ואמר לו "ככל אשר יאמר אליך תעשה". ואכן אבי זצ"ל קיים את הוראתו של רבו והלך להיוועץ עם מרן בעל הקה"י זצ"ל, מרן הקה"י אף שידך לו את רעייתו אמי שתחי' שגדלה אז בביתו של תלמידו המובהק הגאון רבי אברהם הלוי הורביץ זצ"ל מחבר ספרי 'דבר הלכה' וארחות רבנו'. בעת החתונה התעורר ויכוח בין מרן הגרש"ז זצ"ל למרן הקה"י זצ"ל מי יכובד בסידור הקידושין,

הסטייפלער טען כי רבי שלמה זלמן צריך לסדר כי הוא ראש הישיבה של החתן, אך מרן הגרש"ז טען שמרן הקה"י הנו העומד מצד החתן ועליו מוטל סידור הקידושין. ואכן בסופו של דבר 'גברה ידו' של מרן הגרש"ז זצ"ל ומרן הקה"י סידר את הקידושין. יצוין, כי גם לאחמ"כ במשך כל ימי חייו של אבי זצ"ל קיים את פקודתו של רבו הגרש"ז זצ"ל במלואה ולא זוה ידו מידו של מרן הקה"י זצ"ל בכל תהלוכות חייו, אמנם כאשר הוא הקים את ישיבת 'משכן שמעון' פנה אף בזאת להיוועץ עם מרן הקה"י זצ"ל, אך הוא הורה לו בצורה נחרצת "ישיבות זה רק הרב שך" והורה לו לפנות לרבינו הגדול מרן ה'אבי עזרי' זצ"ל ורק אחרי שמרן הגר"מ שך זצ"ל חתם על המכתב להקמת ישיבת 'משכן שמעון' הצטרף אליו גם מרן הקה"י זצ"ל.

אבי זצ"ל התבטא אחרי פטירתו של מרן הגרש"ז זצ"ל, כי ישנם ג' אנשים שהוא חייב להם את כל חייו, הלא הם: מרן הגרש"ז זצ"ל, מרן הקהלות יעקב זצ"ל והמשגיח הגה"צ

באותם ימים שהתפלל עמנו במנין שארגנו לו, היו כל הסידורים בנוסח עדות המזרח, פעם כשהגעתי עמו לתפילה פתח את הסידור בתפילת ערבית וראה את הנוסח של הספרדים בברכות קר"ש "ונשמח ונעלו בדברי תורתך", מילים אלו ממש 'תפסו' אותו והוא הצביע לי עליהם כשנהרה שפוכה על פניו "ונעלו בדברי תורתך"!!!

רבי גדליה אייזמן זצ"ל.

זכיתם בזכות נדירה שמרן זצ"ל שזה בביתכם למנוחה בימי בין הזמנים, מה זכור לכם מאותם ימים שהותו בביתנו בימי בין הזמנים היתה פרק מיוחד בקשר המיוחד שהיה בין אבי זצ"ל למרן הגרש"ז זצ"ל. אבי זצ"ל ראה את גודל טרדותיו של מרן זצ"ל במשך השנה והציע לו לבוא לביתו לנפוש בימי בין הזמנים. ואכן לשמחתנו מרן זצ"ל קיבל את ההצעה ובמשך כמה שנים היה מגיע לביתנו למספר ימים בימי בין הזמנים של חודש אב, היה גר יחד עמנו, נוסע עמנו לים וכו'.

מרן הגרש"ז היה מסתגר באותם ימים למשך שעות ארוכות בחדרו ועוסק כל העת בכתיבת חידושי המרוכים, הוא התבטא אז שמה שאינו מספיק לכתוב בביתו במשך שבועיים כאן הוא כותב במשך שעתיים. הרבנית ע"ה דאגה קצת מכך שכל היום הוא עסוק רק בכתיבה וביקשה שנדאג שלפחות בבית הכנסת ידברו עמו בלימוד כדי שיהיה לו קצת שחרור והרגעה מהלחץ של מאמץ הכתיבה. ולכן למרות שבמשך שהותו בביתנו עמדנו על המשמר לבל יפריעוהו אנשים זרים ממנוחתו, אך לאלו שהשתתפו עמו בתפילות במנין שארגנו אז בשבילו בבנין ישיבת 'משכן שמעון' אפשרנו לדבר עמו בלימוד בענינים שונים.

כולה מחויבת להמציא לכל נער ונער את דרכו שלו ולא להעבירו למקום אחר.

האם זכורים לכם פסקי הלכה וחידושים ששמעתם ממנו?

לפני חתונתי התנצל בארוכה על שאינו יכול להשתתף בה כי היא היתה ביום ראשון שבו הוא מסר שיעור בבית הכנסת ואמר שכולם יודעים שביום זה הוא אינו משתתף אף בשמחות משפחתיות, אך הוא כיבד אותי בצ'ק על סך אלף שקלים כמתנה. באותו מעמד אמר לי על מה שכותבים בכתובה סכומים שלא החתן ולא אביו ולא אבי אביו ראו מעולם סכומים כאלו ואמר לי שלדעתו במצב כזה אין לכך משמעות, אלא יש לכתוב סכום שיודעים שיוכלו לעמוד בו.

אבי זצ"ל סיפר שפעם אמר לו מרן זצ"ל, שדודי שלח לו מכתב עם שאלה על מי שחשב לתת צדקה לעני ובינתיים הלך לו העני, האם יש בכך חשש של נדרי צדקה וביקש ממנו מרן זצ"ל להשיב לו ולהרגיע אותו שאין כאן מקום ל'נערוון' וכל זמן שלא הכניס את ידו לכיס להוציא את הכסף אין בכך כל חשש.

במהלך השיחה שנערכה בביתו של רבי שמעון שליט"א בבני ברק, עלתה שוב ושוב התחושה שאנו נמצאים בעת בבית שכל כולו אומר 'ר' שלמה זלמן'. ספריו וחידושי נמצאים כאן לרוב ואפילו המפות שהעניקה הרבנית ע"ה עדיין שמורה ומאירה כאן.

עם תחילת השיחה הבחיר הגאון שליט"א כי לא שייך להעביר מעל גבי גיליון את תחושת בני הבית על קרבתם ושייכותם ל'סבא' הגדול שהם זכו לגדלו בצלו, אך לאחר דקות ספורות החלו הסיפורים לקלוח בזה אחר זה. מקצתם הועלו ביריעה קצרה זו.

גליון זכרון

כ' באדר תשנ"ה-תשע"ה

התחושה שחשנו אנו אצל רבי שלמה זלמן זצ"ל, היתה כנכדים ממש. היחס אלינו היה כאל בני משפחה והבית היה פתוח בשבילנו כל העת. ההערכה העצומה לה זכו אבא רבי שמריהו זצ"ל ואחיו רבי סעדיה זצ"ל בקרב כל בני המשפחה היתה גלויה ועמוקה ביותר

בשלמות. אירע פעם שליויתי אותו לביתו וניסיתי לפעול עבור תלמיד מסוים שיתקבל לשיבה. מרן זצ"ל סירב ואמר שהוא אינו מתערב בענינים אלו [היה זה בשנותיו המאוחרות], ילדות היתה בי וניסיתי להמשיך ללחוץ ולבקש, מרן זצ"ל ללא אומר ודברים הניח את שתי ידיו על הכתפיים שלי וסיבב את גופי ופניי לכיוון הקיר, כאומר "דבר אל הקיר"...

באותו ענין, אירע לי מעשה דומה עם רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זיע"א במקרה כעין הנ"ל, שניסיתי ללחוץ עליו בענין קבלת תלמיד לשיבה והוא הניח את שתי ידיו מאחורי הכסא והרים את ראשו כלפי התקרה...

אכן, גם מרן הגרש"ז זצ"ל כרב ומחנך הנו פרק שלם בפני עצמו, עד היום חקוקים בעצמותיהם של כל התלמידים השיעורים כלליים שנאמרו בנעימות כה מרובה ובמתקנות גדולה. יצוין, כי בניגוד לשיעורים היומיים, בהם מי שלא היה מונח היטב בסוגיה יתכן ולא היה מבחין בחידושי וסברותיו העמוקות מני ים של מרן זצ"ל, שלפעמים היו מובלעות בין השיטין, הרי בשיעורים הכלליים היה כולו כמעין המתגבר של סברות וחידושים נפלאים ולא היה מי שלא היה מתמוגג מנעימות הדברים.

מעמד מיוחד היה גם המחזה אחרי השיעור ותפילת ערבית, כאשר היה עובר ליד מקומו של המשגיח הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצוק"ל, במשך זמן ממושך היו עומדים זה מול זה מבלי לומר מילה ואח"כ היו נפרדים זה מזה בברכת שלום.

זכורני שהיתה לו קפיда מיוחדת על התלמידים שהיו אומרים את שמות התנאים בקיצור, כגון "רשב"ג" וכדומה והיה אומר שאף שאת הראשונים אנו מורגלים לכנות בראשי התיבות כהרמב"ם והרשב"א וכו', אבל בדברי התנאים והאמוראים אין לנהוג כן, אלא יש לבטא את השם

בימים אלו היה ניתן ללמוד רבות מהליכותיו האצילות של מרן הגרש"ז זצ"ל. ראינו גם את ההערכה המרובה והכבוד ההדדי שרחשו הוא ורעייתו הרבנית ע"ה זה לזה, זוכר אני כיצד היו קוראים אחד לשני בכינוי 'טאטע' ו'מאמע' למרות שכבר היו אז לבדם ובאים בימים.

גם הנהגתו של מרן זצ"ל כלפיו היתה מופלאה. נזכר אני כיצד יום אחד כאשר עלה אבי זצ"ל יחד עם מרן הגרש"ז זצ"ל במדרגות הבית, כשנכנסו לבית תפס מרן זצ"ל את אבי בידיו הקדושות ואמר לו בהארת פנים מיוחדת: "רגע, עוד לא דיברנו, שב ונדבר קצת, אתה לא מפריע לי". וכך במשך זמן ממושך ישב ודיבר עם אבי זצ"ל על דא ועל הא, הכל בכדי שירגיש בנוח ותנעם לו שהותו בכיתנו.

ביתנו היה בבנין ישיבתו של אבא 'משכן שמעון'. אבי זצ"ל אמר למרן הגרש"ז זצ"ל ביראת הכבוד שבימים בהם הוא שוהה בביתנו הרי הוא בעה"ב ומרן השיב לו מיד בבדיחותא: "אבל אני לא משלם משכורות..." באותם ימים התקיים בשיבה 'קעמפ' לבני הישיבה ולכבודו של אבא יצא מרן זצ"ל מגדרו ונשא בפניהם דברים למרות שכלל לא היה דרכו בכך.

זכורני באותם ימים שהתפלל עמנו במנין שארגנו לו, היו כל הסיידורים בנוסח עדות המזרח, פעם כשהגעתי עמו לתפילה פתח את הסיידור בתפילת ערבית וראה את הנוסח של הספרדים בברכות קר"ש 'ונשמח ונעלז בדברי תורתך', מילים אלו ממש 'תפסו' אותו והוא הצביע לי עליהם כשגהה שפוכה על פניו "ונעלזו בדברי תורתך"!!! והתעכב הרבה על ענין זה.

אירע פעם לאחר ששהה תקופה בביתנו, אחי שיחי' החזיר אותו ברכב לירושלים, באמצע הנסיעה אירעה תקלה ברכב והוא נתקע באמצע הדרך בכביש ירושלים תל אביב. אחי פנה לתחנת דלק סמוכה להזעיק עזרה ובינתיים חלף במקום רכב והנהג ראה את מרן זצ"ל 'תקוע' באמצע הדרך, הוא פנה אל מרן זצ"ל והציע לו להצטרף אליו בדרך לירושלים. מרן זצ"ל במשך שעה ארוכה בירר האם אין שום קפיда לאחי מכך שהוא לא נשאר יחד עמו עד לתיקון התקלה והתנצל ארוכות שעליו למסור שיעור בירושלים ואין באפשרותו לאחר ורק לאחר שראה בוודאות שאין בליבו שום קפיда על כך הסכים להצטרף אל הנהג השני בנסיעתו לירושלים.

בנוסף, זכיתם אף אתם ללמוד כתלמידים מן המניין אצל מרן זצ"ל בישיבת קול תורה.

זקניך ויאמרו לך

טובי בניה של 'שערי חסד' של פעם, מספרים ב'טעם זקנים' על הליכותיו בקודש של מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל בין סמטאותיה של השכונה האגדית

יעקב לב

ש

עת לילה מאוחרת, אך גם מחוגי השעון אינם יכולים להם - לשטף הסיפורים של מי שחיו נשמו וינקו מאויר הפסגות, של השכונה בעלת הוד הקדומים המיוחד בירושלים של מעלה, שכונת 'שערי חסד'.

בזה אחר זה עולים אל ביתו של אחד מתלמידי החכמים בבני ברק, אשר גדל, נשם והפנים את האוויר והאווירה דשערי חסד, ה"ה הרב הגאון רבי בן ציון שכנא גליק שליט"א, בנו של הגבאי האגדי הרב דוד אריה גליק ז"ל, הרב הגאון רבי ישראל מאיר פרוש שליט"א, הרב הגאון רבי בן ציון לוביצקי שליט"א והרב רבי זאב שכטר שליט"א. ילדים דאז, שכבר רואים ב"ה דורות ישירים מבורכים.

ראשית מציינים כולם: "צריכים להבין ששערי חסד איננה עוד שכונה... היה זה לב ליבה של ירושלים, עדיין כולם תחת הרושם של גדוליה, ארזי התורה, כרבי דוד בהר"ן, כגאב"ד טשעבין, שעוד זכינו לראותו בסוף ימיו, כרבי חיים טורדוס ועוד גאוני הזמן, בכזה מקום גדלנו".

"מרן הגרש"ז זצ"ל, היה ללא ספק דמות ההוד של השכונה, לצד הגרא"ד רונטל והגה"צ רבי שלום שכרונן זצ"ל. מיום עמדנו על דעתנו זכורנו את שקיעותו בלימוד וכיצד כל חייו היה סמל של שקיעות והבנה בלימוד, תוך כדי חכמה אדירה להסתיר ולא להבליט את הדבר, את אצילות נפשו את ה'נקיות' הגדולה שהיתה סמל בחייו, את התפילה הזכה שיצאה מליבו ללא שום התבלטות בציבור, את היחס החמים והנעים לכל אחד ואחד מתושבי השכונה, על אף עוצם גדלותו מעולם לא הרגיש אדם מחסום מלהתייעץ עמו בכל ענין".

כילדים, זוכרים אתם את מרן זצוק"ל מנורה בחיי השכונה?

ר' בן ציון שכנא גליק: "הנה סיפור המלמד רבות על פיקחותו

וחכמתו של מרן זצוק"ל. היה זה בשנת תש"מ, הגבאי הוותיק הרב רבי יוס' ידלר זצ"ל נפטר ובעצם היה הוא סמל, אחרון הגבאים החרדי ועמדו לערוך בחירות לגבאות. היה זה מרן זצ"ל שחרד מהבאות וקרא לאבי שליט"א וביקשו שיתמודד לבחירות, אבי כמובן ציית בנאמנות רבה והציג את מועמדתו לגבאי הראשי ואכן זכה ברוב מוחץ של קולות.

בשנת תשמ"ב פתח רבינו ראש הישיבה רבי שמואל אויערבאך שליט"א בית אולפנא רבתי ה"ה ישיבת 'מעלות התורה' והתחילו לחשוב היכן יוכלו בני הישיבה ללמוד ולהתפלל, התקיימה אז בביתי ישיבה של כל הנוגעים בדבר כיצד לעזור ולסייע לישיבה ואז העליתי בפני הנוכחים את הרעיון שהיות ובביהמ"ד 'הגר"א' למעלה מתפללים רק תפילת שחרית בשעה מוקדמת, עלו נא אל אבי הגבאי ובקשו ממנו שיתן את המקום לתורה ולתפילה. ואכן העניין סודר באותו היום. ניגש אבי לרבי שלמה זלמן ואמר לו: "כעת אני מבין מדוע כבוד מרן זצ"ל כ"כ התעקש שאקח את הגבאות". ואכן עד עצם היום הזה מתנוססת לתפארה בשכונה הישיבה הקדושה, בזכות מרן זצ"ל, אשר נשא את משא הישיבה הק' על לוח ליבו וקבע בה את מקומו, הן בתפילות בסוף ימיו, הן כמקריא בראש השנה ביום השני וכפי שיסופר בהמשך.

מאז פטירת הגאון רבי יעקב משה חרל"פ זצוק"ל לא היה רב לשכונה ומרן זצוק"ל היה הכתובת להכרעות בעניני הציבור, עד לשנת תשל"ד אז נתמנה הגרא"ד רונטל זצ"ל לרב השכונה, מיני אז מרן זצוק"ל כיבדו והעריכו עד מאוד ולא הסכים בשופ"א להכריע לא בעניני בית הכנסת ולא בעניני השכונה, אמנם ישב לידו בביהכנ"ס, אבל כל עניני הקהילה התנהלו על פי הגרא"ד. תקופה ארוכה

התפלל מרן זצוק"ל אצל החסידים בבוקר ובתקופה האחרונה עבר להתפלל בישיבת 'מעלות התורה'.

ר' בן ציון לוביצקי: "בנותן טעם, זכורני שפעם אחת באו יחדיו מרן זצ"ל, הגה"צ ר' שלום שכרונן זצ"ל והגרא"ד רונטל זצ"ל, לשמוע נדרשה מפי גאון אחד והיה נידון מי יכנס קודם הגרא"ד אמר שר' שלום הוא כהן, ר' שלום אמר שר' שלמה זלמן ור' שלמה זלמן אמר: 'אני מכריע, יש כאן רב לשכונה'."

ר' בן ציון שכנא גליק: "ידועה ההקפדה של מרן זצוק"ל על כל פרטי וקדוקי ההלכה. זכורני שבשבת חנוכה תש"מ היתה הברית לנינו הראשון בשכונת עזרת תורה בירושלים, כמובן שהסבא הגדול השתתף בברית, אבל לקראת מנחה הופיע בשכונה, הן שבת חנוכה וצריך להדליק נרות בזמן".

ר' זאב שכטר: "אם מדברים על מוצאי שבת וההקפדה על הזמנים, מרן זצוק"ל שמר על זמן ר"ת, רק הסתיר זאת מאוד (ראה ראיון עם בנו הגאון המפורסם רבי מרדכי שליט"א רבה דקהילת 'אביר יעקב' תל אביב שגם מעיד על דבר זה). פעם אחת התלוויתי אליו והיה מאן דהו שביקש להחתימו אחר מעריב על ענין כלשהו, מרן זצ"ל התחמק ממנו בצורה מאוד חכמה. הלה לא הבין והמשיך לבקש חתימה, פניתי אליו ואמרתי לו, "דע לך שר' שלמה זלמן שומר ר"ת, הלה הבין והלך, אבל מרן זצ"ל התרגז ושאל אותי "מי אמר לך לומר כל דבר שאתה רואה", אבל גם שהעיר היה זה בחייו אופייני המוכר והחסר כל כך".

ר' בן ציון שכנא גליק: "מרן זצ"ל הקפיד מאוד על הגעה בזמן לתפילה ואף הקדים לבוא, כל כך חניך לסדר ולהשכים ולבוא בזמן. הדוגמא האישית של מרן זצ"ל, הספיקה לנו לכל החיים לדעת כיצד ניגשים לתפילה.

כשנפתחה ישיבת 'מעלות התורה', אשר ידובר רבות אודות עוצם הקרבה שהיתה למרן זצ"ל לישיבה הק', רבינו ראש הישיבה רבי שמואל שליט"א עדיין לא התגורר בסמוך לישיבה אלא ברחוב גשר החיים. ביום הראשון של ראש השנה השתתף רבינו שליט"א בתפילות בישיבה וביום השני ביקש מאביו הגדול שיבוא לישיבה במקומו. רבי שלמה זלמן בענוותנותו הגדולה הגיע להודיע לאבי שהוא מבקש את רשותו לכך, היות ובמשך עשרות שנים התפלל למטה".

האם מרן זצ"ל היה נושא דברים באירועים בשכונה? וכיצד התייחס לילדי השכונה?

ר' ישראל מאיר פרוש: "היה רב לשכונה ומעולם רבי שלמה זלמן לא החזיק שהוא צריך לדבר, זולת זאת שמאוד אהב לשמוע את גיסו הגה"צ רבי שלום שכרונן זצ"ל. לנו הילדים היתה לנו יראת הרוממות ממנו, לא שפחדנו ממנו ח"ו, אבל כבר בעודנו ילדים ראינו בו כדמות של גדול הדור, למרות שהיה מאוד מחבב אותנו ואל תשכחו שילדי שערי חסד כמו כל הירושלמים, שיש ויכוח במה הם יותר בולטים בפיקוחתם או בשוכבותם, אבל כשהגיע רבי שלמה זלמן זה היה משהו אחר".

ר' זאב שכטר: "אני חייב לקטוע אתכם, לרבי שלמה זלמן היה חדר לימוד בו היה שקוע בתורה, פעם אחת הגענו קבוצת ילדים ושיחקנו וכדרכם של ילדים אף הרעשנו, מה היה עושה אדם מן השורה ובוודאי מבוגר, היה צועק או במקרה הטוב מבקש שנוזו מכאן. אבל אז יצא מרן זצוק"ל וכאב רחמימי בידו חפסת שוקולד "קינדער! מי הכי גדול מכולם?", התקבצנו כולם והגדול התקרב, אמר לו מרן זצוק"ל "תחלק את השוקולד לכולם אבל תאכלו ותשחקו ליד "הבאר" (למי שמכיר את שערי חסד יודע שמדובר במרחק מה מביתו של

ר' שלמה זלמן), זה ר' שלמה זלמן אם רציתם לדעת".

ר' בן ציון שכנא גליק: "נער צעיר הייתי ופעם אחת שלחו אותי לגשת לפני העמוד, כשלפתע מרגיש אני דחיפה ולידי ניצב בחור מן השכונה שאינו בריא כ"כ בנפשו ואומר לי: "בן ציון זוז מן התיבה אני ניגש לעמוד", הבחור הנ"ל היה גם עילג ולא ידעתי מה לעשות, בצר לי הסתכלתי לכיוונו של רבי שלמה זלמן בתקווה שיעזור לי בזה הענין, אך מרן זצ"ל כאילו לא ראה ואני איני יודע אנה אני בא. בהגיע שמו"ע מסתובב מרן זצ"ל ומסמן לנו כאומר "אני רוצה לגשת לעמוד", כמובן על כזו גאונות ופיקחות ופשטות לא היה לבחור ההוא שום ברירה. לומר לך ר' שלמה זלמן ראה הכל, אבל בפיקחותו נזהר שלא לפגוע ח"ו באף אחד. זה אמנם סיפור נקודתי אך זה היה הרבה הגדול זצ"ל".

כיצד היתה ההתייחסות של תושבי השכונה, חכמיה לומדיה וסתם עמך למרן זצ"ל?

ר' בן ציון לוביצקי: "אאמור"ר זצ"ל היה יהודי של פעם, שהתפרנס מיגיע כפיו במסגרת תרגום מכתבים ושליחתם, היה גם אומר שיעורים בכל יום ובכל דבר וענין נועץ במרן זצוק"ל, ענין האחיזה בפלך השתיקה של מרן זצוק"ל, גרם לרבים וטובים לשפוך צקון ליבם לפניו, בידיעה ברורה שהכל נשאר בגדר סוד. בכלל תושבי השכונה הרגישו כל כך פתוחים ויכולו לדבר עמו בכל נושא שעל ליבם והוא בטוב ליבו ענה לכל אחד ואחד".

ר' ישראל מאיר פרוש: "מרן זצ"ל תמיד הלך עם חיוך על שפתיו כל אחד שראה אמר לו שלום, ללא הבדל גיל ומעמד. פעם אחד הגיע אורח לשכונה ושאל אותו כיצד המנינים עובדים והוא ברוב טובו מסביר להלך, בשעה זו יש מנין ראשון אח"כ שני ואח"כ שיעור וכן על זה הדרך, אחרי שגמר להסביר לו נתן האורח את ידו למרן זצוק"ל ושאלהו איך קוראים למר? ענה לו מרן זצ"ל את התשובה הידועה שבמשך שנים היה עונה: "אבוה דשמואל". באותו ענין זכורני שהיה ברחביה גאון אדיר מגדולי תלמידי מרן הגר"ש שקאפ זצוק"ל שהיה בידידות עם מרן זצוק"ל הגאון רבי דב רבינוביץ זצ"ל בעמח"ס 'דעת סופרים' שאמר לנו במנגינה מיוחדת כך: מרן זצ"ל אמר לי בכמה וכמה הזדמנויות, "כאן קוראים לי ר' שלמה זלמן בשמים יקראו לי "אבוה דשמואל"".

ר' בן ציון שכנא גליק: "מפעם היה לראות כיצד דיבר עם נהגי המוניות, ממש כדבר עם רעהו בלא

כיצד היו נראים הימים הנוראים וימי השמחה בשאר ימות השנה במחיצתו?

ר' זאב שכטר: "ככלל, שערי חסד התאפיינה מאוד בכל מנהגי ירושלים על פרטיה ודקדוקיה, גם הסיפורים שכולם שמעו על הגבאי שדופק בערב סליחות על הבתים, היה גם היה, לא רק בסיפורים. אימי מורתי תחי' ילידת שערי חסד עוד זוכרת בערגה וזה מה שנחלנו כולנו, בראש השנה היה רק מנין של 'הנין', מרן זצוק"ל הקפיד לא לאכול לפני תקיעות, תמיד אמר שאם במגילת אסתר שזה דרבנן הקפידו לא לטעום אלא מי שהוא חלוש מן התענית, על אחת כמה וכמה תקיעות שזה מדאורייתא. בשנותיו המאוחרות יותר היה שומע במנין ב'הנין' תקיעות דמעומד, היה עושה קידוש ואז עולה להתפלל בישיבה".

ר' בן ציון שכנא גליק: "גם בשמחת תורה כולם הלכו לעשות קידוש והוא נשאר במקומו ללא שום רעש".

ר' ישראל מאיר פרוש: "לראותו בשמחת תורה, היה מחזה מרנין. ידועה ומפורסמת עד מאוד התמונה בו נראה ממש מתבשם מחידוש שנאמר באיזה אירוע, כמדומה בשבע ברכות. כך היתה השמחה הגדולה בשמחת תורה. כבר בברכות התורה של שמחת תורה, לא יכול היה לעצור בזה ר' בן ציון שכנא גליק: רק זאת אעיר, שהיה עוד פעם שראו מתרגש עד מאוד בתפילתו. היה זה עת חלה אחיו הג"ר אליעזר זצ"ל שנלב"ע בגיל צעיר, את חוליו האחרון. תנועותיו של מרן זצוק"ל הסגירו את אשר התחולל בליבו

לסיום, מה יכולים יידי שיערי חסד' לשעבר, להעביר לדור אחרון?
ר' בן ציון שכנא גליק: "דבר ראשון ואני חושב שכולם יסכימו איתי, מדברים ממרן זצוק"ל על

גדלותו בענווה ובמידות, אבל עיקר העיקרים מה שאנו בעינינו ובקטנותנו ראינו, היה התורה שהיתה משובש חייו וההלכה שהיתה נר לרגליו ובכל דבר קטן וגדול היה מתבונן ומיישם למעשה וכל כולו היה מקשה של תורה, כמובן לא בקולות וברקים אלא בפשיטות".

ר' זאב שכטר: "אכן, אוסיף מעט על דברי הרב גליק, כל ימיו היה מהלך בדרך כשהוא תפוס בלימוד וכאילו לא הרגשנו בכך. מכל מקום כשהתבררנו הבנו שמה שאנו זכינו אף אחד בדור לא זכה והלוואי שנוכל להעביר לילדינו".

ר' ישראל מאיר פרוש: "אני זכיתי ללמוד גם ב'קול תורה' אצל מרן זצוק"ל, העיקר ברור כפי שהדגיש עמיתי הרב גליק, אבל אני רוצה לעמוד גם על נקודת 'אמת' של רבינו זיע"א, שהיתה בעבורו הכל, הן בתורה והן במילי דעלמא, סברא שאינה ישרה לא התקבלה מעולם במחיצתו. וזה עד היום אני משתדל להעביר ראשית אמת ואח"כ הכל יכול להבנות על זה".

ר' בן ציון לוביצקי: "אחי שיחי" סיפר לי ששמע פעם סיפור על מרן זצוק"ל שהגיע למרן גאב"ד טשעבין זצלה"ה לדבר עמו בלימוד, נתעורר ממחשבותיו הגאב"ד ואמר לו: "ר' שלמה זלמן מדוע אתם מגיעים בשעת ליל מאוחרת אצלי?", נענה רבי שלמה זלמן: "רבינו אני כבר אחרי שחרית" זה השקיעות שהיתה פעם. ואז שאל את רבינו האם זה נכון הסיפור, ענה לו רבי שלמה זלמן, אני לא זוכר את זה, מה שאני כן יכול לספר לך סיפור אחר, שהיה פעם תלמיד חכם שהיה שקוע בלימוד ונתקע בקיר, זה המושגים של שקיעות בלימוד".

נפרדנו בתחושה מרוממת מ'טעם הזקנים' משעה של קורת רוח עם טובי בניה של שערי חסד, בתקוה להמשך המורשת המפוארת של 'ירושלים של מעלה'.

גליון זכרון

כ' באדר תשנ"ה-תשע"ה

האב והרב

מרן זצוק"ל היה מפורסם בכל בית ישראל כ"אביהם של יתומים", סיפורים אין ספור ידועים על משפחות של אלמנות ויתומים אשר מרן זצ"ל התמסר אליהם בכל כוחו ונפשו • פנינו אל אחד ומיוחד מיני רבים - מי שזכה להיות מגדולי תלמידיו ומקורביו במשך שנים רבות, הגאון רבי חנן כהן שליט"א, מחבר סדרת הספרים הנודעים 'בנין שבת' על גדרי מלאכות שבת, מחשובי תלמידי החכמים בשכונת הר נוף בירושלים, אשר זכה שמרן זצוק"ל עמד על גביו במשך שנים רבות וקירבו כבן ממש • זכינו לשעה ארוכה של קורת רוח מרובה - בה נחשפנו לגוונים נוספים באישיותו המיוחדת של מרן זצוק"ל, גוונים של מלאכת מחשבת בהנהגות החיים בפסגת ההטבה אליה יכול להגיע בן אנוש

י. שכתור

אבי יתומים

הגאון רבי חנן כהן שליט"א בוחר לציין את תחילת קרבתו למרן זצוק"ל: תחילת ההיכרות שלנו עם מרן זצ"ל היתה דרך סבי הרב אליעזר כהן זצ"ל שהיה שכנו באותו בנין ורק קיר הפריד ביניהם, הם למדו יחד בת"ת 'עץ חיים' והיו מיוודים מאוד. גם סבתי ע"ה היתה בת דודתו ממשפחת פרוש, אך עיקר הקשר היה בזכות אבי מורי הגאון רבי יעקב כהן זצ"ל, שהיה תלמיד חכם מופלג ביותר והם היו קשורים מאוד בלב ונפש - כמוכבן בעיקר בדברי תורה, כאשר במשך שעות ארוכות מאוד היו עוסקים בבירור סוגיות חמורות ועניינים תורניים והלכתיים. לפני שמרן זצ"ל הוציא לאור את ספרו 'מעדני ארץ' הוא נתן לאבי ז"ל לעבור עליו. הקשר ביניהם היה דבר מיוחד במינו.

בשנת תש"ל אבי, שהיה אז אברך כבן חמישים, חלה ואושפז בבית החולים. במשך כל התקופה שהיה מאושפז, היה מרן זצוק"ל מגיע במסירות מידי יום ביומו לבקר בבית החולים. לאחר השיעור בשיבת 'קול תורה', לפני שהיה הולך לביתו, היה יורד ליד בית החולים 'שערי צדק' הישן והיה שוהה ליד מיטתו של אבי במשך כעשרים דקות ומשוחח עמו. אבי זצ"ל נפטר בשבת קודש, באותה השבת שהה אצלו בליל שבת קודש רבינו ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך שליט"א. ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל שליט"א היה נוהג להגיע מידי שבת להתפלל

בביהכ"נ שבביה"ח שערי צדק בו כיהן כרב הגאון הגדול רא"י ולדנברג זצ"ל בעל ה'ציץ אליעזר', בכדי לשהות אצל הרב ולדנברג בליל שבת מיד לאחר התפילה במשך קרוב לשעה, עד שאחד הבנים יסיים את הסעודה ויבוא להיות שם, רק לאחר מכן הוא היה הולך לביתו לקדש ולסעוד את סעודת השבת וכך נהג אף באותה שבת. רה"י שליט"א ניגש לאבא זצ"ל לשאול את אבי מה חידש היום בדברי תורה והם דיברו באריכות במשך כארבעים דקות בענין גרדומין בציצית. ואז לפתע תוך כדי שיחתם הוא איבד את ההכרה, ראש הישיבה מיהר לקרוא לרופאים והם אמרו שתהליך הגסיסה התחיל, עד שבבוקר יום השבת הוא השיב את נשמתו ליוצרה. בשעת יציאת הנשמה נכח גם מרן זצוק"ל, הוא היה בתפילת שחרית עד אחרי קריאת התורה ואח"כ יצא לבית החולים ומיד כאשר הגיע התחיל מעמד יציאת הנשמה, זה היה נראה כאילו ממש המתין לו, הוא אמר עמנו את כל סדר הפסוקים וכו'.

כשנפלה עטרת ראשנו והתייתמנו מאבינו זצ"ל היינו ילדים צעירים כמעט כולם מתחת לגיל בר מצוה ולמותר להאריך ולבאר את גודל הטרגדיה. מרן זצוק"ל פרש את כנפיו עלינו ונטל אותנו תחת חסותו ולאורך כל חייו דאג לנו וליווה אותנו ממש כמו אב לבנים. עוד בימי ה'שבועה' הגיע כל יום להתפלל בבית האבלים, עלה עמנו לקבר ביום ה'שלושים' ובתום השנה וגם אח"כ ליווה אותנו לאורך כל החיים. אחד מהאחים שלי היה לומד עמו בחברותא הלכות שבת.

וכך לכל אחד הוא נתן את מה שהיה צריך. כאשר באתי בכרית הנישואין הוא דאג לכל הדברים הנצרכים, לדבר עם המחוננים ולסכם עמם את כל הפרטים הנצרכים. בשנת האבל של אבי זצ"ל הייתי ילד בן 8 והתביישתי קצת באמירת הקדיש. מרן זצוק"ל קרא לי ודיבר עמי בארוכה ואמר לי: "הרי במקום שאתה תתבייש מאתנו אנחנו צריכים להתבייש ממך, על יתומים כתוב בתורה 'והיה כי אצעק ושמעתי צעקתו', הקב"ה קרוב אליך הרבה יותר מכולם ושומע את התפילות שלך, אתה הרבה יותר מרום מאתנו". הוא אף עשה לי 'מבצע' שאם אומר את הקדיש יפה במשך תקופה הוא יקנה לי מתנה.

מלאכת מחשבת בהטבה ובחסד ליתומים ונזקקים

גם אח"כ בימי הבחרות זכיתי שקירב אותי מאוד, בפרט בשנים שלמדתי בשיבת 'קול תורה', דרכו היתה שהיה הולך מידי יום בשעה 12:00 אחרי השיעור עד לתחנת המוניות שבסוף רחוב הפסגה ומשם לוקח מונית לביתו, בהתחלה כל יום לפני שהיה יוצא היה מבקש שיקראו לי והייתי מלווה אותו עד לתחנת המוניות. בהמשך כבר הבנתי שזה רצונו ואמרת לי לו שלא יקראו לי והייתי בא לבד, באותו זמן היינו משוחחים והיה מתעניין כל הזמן במצבי והאם אני מסודר עם חברותות ושיעורים וכו', האם אני קם בזמן לתפילה בישיבה.

בליבו הרגיש תדיר דאג לכל צרכינו כפשוטו. תמיד היה מעורר אותי על הענין של סדר, להיות מסודר הן בזמנים והן בהופעה, שהחולצה לא תהיה בחוץ, שהנעלים יהיו מצוחצחות והבגדים יהיו נקיים וגם שהדיבור יהיה בצורה ברורה וכו'. בענין קפידתו על שמירת הזמנים, אירע פעם שסיכמתי עמו לבוא לביתו בשעה 12:00 בצהריים, אני הקדמתי והגעתי שבע דקות לפני השעה המדוברת, הוא העיר לי על כך ואמר "זמן זה זמן, לא לפני ולא אחרי..." "אתה לא יודע מה יכול להיות, הנה אני הלכתי לנוח ובקשתי מבני שיעיר אותי בשעה 12:00, כעת בגלל שהגעתי מוקדם הוא העיר אותי יותר מוקדם". הוא לא הקפיד על מיעוט השינה, אבל הוא רצה לחנך אותי ולהראות לי שגם כאשר מקדימים עלולות לצאת תקלות. מרן זצ"ל היה ממש "יקה" בכל הקפדתו על ענין הזמנים, הכל היה אצלו במהלך מתוכנן ומחושב ללא שום סטייה.

מידת הנקיות שלו וליבו הרגיש לכל פרט היה דבר שלא בנמצא כלל בעולמנו. זכורני שפעם שאלתי אותו בעת הליכתנו, למה הוא הולך כל יום עד לסוף הרחוב לתחנת המוניות ולא מזמין את המונית לישיבה. הוא השיב לי שזה לא צורה שכולם יושבים בבית המדרש ולומדים והוא לפתע עולה על מונית בישיבה. ולכן גם היה מקפיד לצאת בדרך צדדית דרך המשרדים ולא מהכניסה הראשית, הוא הרגיש מאוד לא בנוח מהצורה הזאת שהוא יוצא באמצע הסדר.

כבר התפרסם הסיפור שהיה עמי,

מרן זצוק"ל קרא לי ודיבר עמי בארוכה ואמר לי: "הרי במקום שאתה תתבייש מאתנו אנחנו צריכים להתבייש ממך, על יתומים כתוב בתורה 'והיה כי אצעק ושמעתי צעקתו', הקב"ה קרוב אליך הרבה יותר מכולם ושומע את התפילות שלך, אתה הרבה יותר מרומם מאתנו". הוא אף עשה לי 'מבצע' שאם אומר את הקדיש יפה במשך תקופה הוא יקנה לי מתנה

'מכה בפטיש וגמר כלי'. המדובר היה בפקקי מתכת של בקבוקי יין, אותו אדם פרסם את המכתב בעתון המודיע ביום שישי בבוקר וכמובן שנהייתה סערה גדולה כשכל בית ישראל קמו באותו ערב שבת וראו בעיתון בשם מרן זצ"ל שזהו איסור דאורייתא. בהמשך עסק מרן זצ"ל בפתיחת פקקי הפלסטיק של בקבוקי שתיה שלדעתו אין בזה איסור לא משום 'מחתך' ולא משום 'מכה בפטיש' וגם נידון זה היה לאחר כמה חודשים שעסק בבירור

מכוח הבניינים שהוא בנה והשתית. את כל ההגדרות העמוקות, כל הקושיות החזקות וההערות הטובות, הכל הוא יצר. ממש כמעשיהם של גדולי ראשי הישיבות בנשים נזיקין והרב מבריסק בסדר קדשים, כך היה הוא בהלכות שבת.

ובאמת גם אם היו כאלו שחלקו עליו ולא קיבלו את דעתו וסברתו, עוד לא היה מי שתפס אותו בטעות בדבר משנה וכדו', לפעמים רואים שהוא כותב בקצרה כאילו מדובר באיזה סברה הגיונית שלו, אך כאשר מתבוננים רואים שמונחים כאן כל עיקרי הדברים החשובים שהוא היה הראשון שעורר אותם ועסק בהם. וכל דברי תורתו עד היום פרים ורבים כשכל העוסקים באותם עניינים יודעים שראש המדברים בזה הוא מרן זצ"ל.

לדוגמא ניתן להביא את הנושא של פתיחת בקבוקים בשבת. מרן זצ"ל היה הראשון שדן בכך וכל הבאים אחריו עסקו בעיקר בסברות שהוא העלה. וזה היה ע"פ מכתב שקיבל מיהודי מתל אביב שהעיר בזה ולאחר בירור הדברים ענה לו מרן זצ"ל שלדעתו יש בזה איסור דאורייתא של

לאחר נישואי אמר לי מרן זצ"ל: הרי יש שבת כל שבוע, צריך ללמוד הלכות שבת. והפנה אותי ללמוד בכולל הלכה הלכות שבת וכך עשיתי. מאז התהדק במיוחד הקשר בינינו בדברי תורה. הייתי מגיע אליו בקביעות ועסקתי עמו רבות בבירורי גדרים ההלכות, בהמשך הוא ביקש שאני אביא לו דברים שכתבתי והוא יעבור עליהם ויגיד לי את דעתו. משם זכינו בס"ד ברכות השנים להוציא לאור את ספרי 'בנין שבת'.

זכורני שפעם באתי אליו בסוף הזמן עם הערה על מה שנכתב בשמו בספר 'שמירת שבת כהלכתה' (פ"כ הערה קכ"ו) בענין 'מוקצה בדבר שראוי לגוי', מאז לא יצא לי לפגוש אותו עד תחילת הזמן הבא. כשבאתי אליו הוא היה נרגש ביותר והוא אמר לי: "ההערה שכתבת לי היא ממש חזקה, איך זה שלא באת עד היום לקבל עליה תשובה? אני לא מבין איך עד היום לא העירו לי על כך..." ואכן בעקבות ההערה תיקן מרן זצ"ל את הדברים ב"תיקונים ומילואים" שהוציא לאור בשנת תשנ"ג.

גדלותו בתורה

במשך השנים זכיתי לעסוק הרבה בהלכות שבת ובדברי כל גדולי מחברי ופוסקי זמננו, באמת כל מי שעוסק בזה רואה כי מרן זצ"ל היה זה שחצב והעמיד את היסודות בכל הנושאים המרכזיים בהלכות שבת וכן בהלכות שביעית וכל הדברים שהרבה לעסוק בהם וכל הבאים אחריו רק המשיכו

כאשר אמרו 'תפילה זכה' בליל יום הכיפורים, לאחר תפילת 'כל נדרי', לפתע סימן לי מרן זצוק"ל באצבעו שאגש אליו, לא ידעתי על מה ולמה הוא קורא לי בעיצומו של היום הקדוש, אך הוא אמר לי: "קניתי לך אתרוג מהודר, תבוא אלי במוצאי יום הכפורים ואביא לך אותו". כך היו עיניו נתונות עלינו לטובה על כל פרט ופרט.

היה פעם מעשה באחד מאחי שבמשך שנים רבות למד בישיבה מסוימת. בזמן נישואיו שהה ראש הישיבה של אותה הישיבה בחו"ל ומשך היה ברור שאת הקידושין יסדר מרן זצוק"ל. ואכן אחי עלה למעונו כשבוע לפני החתונה עם הכתובה בכדי שהוא ימלא את כל הפרטים. כידוע שמרן זצ"ל ביקש תמיד שיביאו לו את הכתובה כמה ימים לפני החופה בכדי שיוכל למלא אותה ביישוב הדעת ולא באולם כשיש בלגן וצלמים וכו'. והנה יום לפני החתונה חזר אותו ראש ישיבה לארץ והגיע לישיבה ושמע שיש היום חתונה של תלמידו, הוא הבין בבירור שמן הסתם מדובר שהוא יסדר את הקידושין, הרי הוא ראש הישיבה והחתן למד בישיבתו הרבה שנים.

אחד ממקורביו של אותו ראש ישיבה התקשר לאחי ואמר לו את המצב. אחי נקלע למבוכה, מחד גיסא באמת ראוי שראש הישיבה יסדר קידושין, אבל מאידך הוא כבר סיכם עם מרן זצ"ל והכתובה כבר נמצאת אצלו. הוא הרגיש אי נעימות גדולה לומר לו כעת שלא יסדר קידושין. אותו ראש ישיבה לא הבין מה הבעיה, הוא אמר: 'אתם לא מכירים את ר' שלמה זלמן, זה שום דבר אצלו'.

לבסוף הוחלט כי אני יהיה זה שיעדכן את מרן זצ"ל בכל הענין. ואכן אני חיכיתי בחוץ והמתנתי לבוא, לאחר זמן הגיעה המונית והוא יצא ממנה יחד עם רעייתו הרבנית ע"ה וכן אחותו הרבנית לייזרזון ע"ה וכן בנו הגדול רבינו הגר"ש שליט"א. אני ניגשתי למרן זצ"ל ואמרתי לו בקצרה שראש הישיבה חזר לארץ, הוא שאל אותי אם הוא כבר באולם והשבתי לו שכן, הוא המשיך לאולם ללא אומר ודברים, כשפגש את אותו ראש ישיבה חיבקו ואמר לו: "מה שלומך, כבר ממש התגעגענו אליך". אח"כ נטל את הכתובה ומסרה לידי וואמר לו "הרי שלך לפניך"... הוא דאג בכל ליבו שההרגשה תהיה שהוא רק מחזיר פיקדון ששייך לו. ואכן אותו ראש ישיבה היה מרוצה כ"כ ואמר לכולנו בפנינו: 'אתם רואים, הם לא מכירים אותך, אמרתי להם שזה לא בעיה בשבילך'...

גליון זכרון

כ' באדר תשנ"ה-תשע"ה

הענין. ברכות השנים כבר הרבה דשו בזה, אבל כאמור, הכל היה ע"פ הדברים שהוא חידש והעיר.

בית מדרש מהלך

היה זה מחזה מפעים, בכל מקום שמרן זצ"ל הלך ושהה, הוא היה ממש בית מדרש מהלך. בכל לוויה, בכל חתונה וברית, תמיד שאלו אותו בכל מקצועות התורה. כל פעם שהיה חוזר לביתו תיבת הדואר היתה עמוסה וגדושה במכתבים מכל רחבי תבל.

היה דבר מיוחד בצורה שבה השיב לשואלים, הוא תמיד ענה גם בשורש הענין ולא רק בפסק ההלכה. הוא הזכיר את הסברות והגמרות ששייכות לענין ותמיד דיבר ונכנס ללב הענין.

פעם נתבקשתי לשאול אותו על מי שמכר עוגה והיתה שם אבן ונשברה שינו של זה שאכל את העוגה, מי צריך לשאת בהוצאות של הטיפול בשן. מרן זצ"ל הזכיר מיד את דברי הגמ' "הוה לה שלא תאכל", אך אמר שלפי החזו"א אחד שקנה את העוגה על מנת לאוכלה זה אחרת, אבל רוב הפוסקים לא נוקטים כדבריו.

פעם התלוויתי לת"ח אחד שבא לשאול אותו על פיתה שנמצאה בליל הסדר בתוך הספה שהילד הקטן הכניס לשם ורק נגר יכול להוציא את הפיתה. מרן זצ"ל ענה לו שזה כמו מפולת והרי הוא כמבוער, כשהוא מתבטא "אתה יכול לשבת על הספה ולומר עליה את ההגדה". אותו אדם יצא משם ממש בחלישות הדעת, הוא אמר לי: חשבתי שהוא יאמר לי משנ"ב וחוק יעקב וכו', אבל הוא שלף מיד משנה השייכת לענין!

בשעה שאמי ישבה שבעה על פטירת אביה היא ביקשה שאגש אל מרן זצ"ל ואגיד לו שהיא בשנות אלמנותה הורגלה לשמוע מוזיקה בכדי להפיג את בדידותה, היא כבר רגילה בזה וקשה לה מאוד להמנע מזה. כאשר שאלתי אותו הביא בפני את הדין שמי שיש לו חטטין בראשו מותר לו לרחוץ כיון שאין כוונתו לתענוג אלא למניעת צער וה"ה כאן שהיא לא שומעת כדי להתענג מהמוזיקה אלא כיון שהורגלה בזה להפיג את בדידותה.

זכורני כאשר הגיעו רבינו ראש הישיבה הגר"ש שליט"א עם אחיו הגאון הגדול רבי אברהם דב שליט"א לניחום האבלים, סיפרתי להם על פסק זה של אביהם, הם ממש יצאו מכליהם מרוב התפעלות, הם אמרו שמסתמא כל רב היה מיקל בענין זה בצירוף סברות שונות, אבל הוא לא סתם מיקל אלא מיד שולף את דברי הגמ' השייכים לענין.

כאשר אמרו 'תפילה זכה' בליל יום הכיפורים, לאחר תפילת 'כל נדרי', לפתע סימן לי מרן זצוק"ל באצבעו שאגש אליו, לא ידעתי על מה ולמה הוא קורא לי בעיצומו של היום הקדוש, אך הוא אמר לי: "קניתי לך אתרוג מהודו, תבוא אלי במוצאי יום הכיפורים ואביא לך אותו"

זכינו פעמיים שמרן זצ"ל בא לביתי, פעם אחת הוא בא בחול המועד סוכות להשתתף בברית מילה שהתקיימה בבית כנסת הסמוך לביתי ואח"כ נכנס אלינו הביתה. בשכנותנו התגוררו מספר נערות מבוגרות שעלו מארה"ב ורעייתו שתחי' הציעה להם שיכנסו לבקש ברכה ממרן זצ"ל. הם אכן נכנסו והצגתי אותן בפניו וסיפרתי לו את סיפורן, הדברים ממש נגעו לליבו והוא בירך כל אחת ואחת בפני עצמה מעומק ליבו באופן נרגש.

ואכן ברכת צדיק פעלה את פעולתה ובתוך אותה השנה כולם התארכו והתחתנו, אח"כ בערב ראש השנה באתי אליו להתברך בשנה טובה ושאלתי אותו האם הוא זוכר את אותן בנות, הוא ענה מיד: "ודאי, מסכנות, מה קורה איתן, למה אף אחד לא דואג להם?", אמרתי לו שכולם התארכו והתחתנו בשנה זו, נהרה התפשטה על פניו והוא חיך ואמר: "נו, בירכתי אותן באמת", הוא התפלל עליהם ממש מעומק ליבו.

זכיתי להתלוות אליו באותו יום חמישי אחרון שבו הלך לבית הכנסת ונפל בדרכו. התחנונו אליו שיחזור לביתו, אך הוא בשום אופן לא הסכים לוותר על קריאת התורה ונשאר בשארית כוחותיו בביהכ"נ כשהוא כולו חלוש ומיוסר.

"שברא בריות טובות"

כמובן אין צורך להרחיב על

גדלותו המיוחדת והמופלאה במידות טובות. המשגיח הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצוק"ל אמר שאם רוצים לראות בבואה של הגר"י סלנטר זצ"ל שיסתכלו על מרן זצוק"ל.

מעולם לא הסכים להתערב במריבות וסכסוכים, גם לא כאשר שני הצדדים ביקשו ממנו שיהיה בורר ביניהם. במקרים כאלו הוא אמר שאם יקח את זה על עצמו הוא לא יוכל לישון בלילות. הוא שמר מאוד על כל מהלך חייו שיהיו ללא סטיה ופגם וכל דבר שחשב שיוכל להפריע למהלך התקין לא הסכים להכנס אליו.

שמעתי מעשה מופלא מאברך יקר מעדות המזרח שגידל בביתו יתומה משני הוריה ואותו אברך דאג לה לכל צרכיה. כאשר היא באה בברית האירוסין, התחייב בשבילה סכום של עשרים אלף דולר. אותו אברך עצמו היה מטופל בשמונה ילדים והיה במצב דחוק מאוד ולכן לקח מכתבי המלצות לתרומות מרבנים רבים.

הוא ביקש ממני שאבוא עמו אל מרן זצוק"ל שיכתוב לו ג"כ מכתב המלצה. ואכן באנו אליו והצגתי אותו, מרן זצ"ל מאוד התפעל ממסירותו לאותה יתומה, אח"כ אותו אברך ביקש שיכתוב לו ג"כ מכתב המלצה, מרן זצ"ל אמר בביטול: "מה אתה מבקש ממני המלצה? מה זה יעזור לך? וכי הקבלן יתן לך בגלל זה הנחה על הדירה? תבקש כסף, לא המלצה!" אותו אברך אמר, "נו אם הרב אומר לבקש אז אני מבקש". מרן זצ"ל שאל אותו "כמה התחייבת?" והוא השיב "עשרים אלף דולר". מרן זצ"ל אמר לו שיבוא אליו ביום שני בשעה תשע בלילה, אותו אברך הגיע אז ומרן זצ"ל הביא לו מעטפה ובה כל מלא הסכום! לתדהמתו המוחלטת של האברך, הזהיר אותו מרן זצ"ל שאף אחד לא ידע מזה חוץ ממנו.

אסיים במה שאמר עליו מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל, כפי שסיפר לי בחור מגדולי מקורביו שישן עמו כל לילה ושאל אותו האם אפשר לברך על מרן זצוק"ל את ברכת "שחלק מחכמתו ליראיו"? מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל השיב לו: "על ר' שלמה זלמן אפשר לברך שתי ברכות, מלבד ברכת שחלק אפשר לברך עליו 'שברא בריות טובות ליהנות בהם בני אדם'", ר' שלמה זלמן הוא בכל התגלמותו "בריות טובות", אדם שכולו שופע טוב וחסד. ב"ה תורתו של מרן זצ"ל ממשיכה לגדול ולפרוח, כל לומדי התורה עוסקים בחידושי הנפלאים ונהנים ממתיקות ועומק סברותיו העמוקות וחידושי הגאונים, ובוודאי שזו היתה שאיפת חייו. ❖

בצילו של הסבא הגדול

נכדי מרן הגרש"ז זצוק"ל, תלמידי חכמים ומרביצי תורה, נועדו יחדיו להעלות זיכרונות וללקט ניצוצות אורה מהימים המאושרים שזכו לחזות וללמוד אורחות חיים • לאחר מכן נאותו לחקוק את הדברים על הגיליון, והרי הם לפניכם, בניחוחם המיוחד ובשפת אמירתם

מ. ניב

הרב הגאון רבי ישראל אריה
אויערבאך שליט"א
דיין ומו"ץ בבני ברק

אורח חיים למעלה למשכיל

ראשית דבר אספר מה ששמעתי מאאמור"ר שליט"א שסבא אמר על עצמו: 'עלי לא יהיה מה לספר, אני אדם נורמלי, לא עשיתי דברים חריגים, לא דילגתי ארוחות, לא דילגתי לילות, הייתי מעורב עם הבריות. נכון למדתי בזמן שצריך ללמוד, אז מה כבר יש מה לספר?' אבל המציאות היא כידוע לא כך: מעיין הסיפורים הוא בלתי נדלה על התמדתו העצומה, על שליטתו המדהימה ועל בהירותו העצומה בכל חלקי התורה, על היראת שמים הבורעת שלו, על המידות הנפלאות שלו. כל אדם שנפגש בו היה יוצא ממנו עם איזה דבר חוכמה או הנהגה טובה.

< המשך בעמ' 48

הרב הגאון רבי אהרן יוסף
(בהגרא"ד) אויערבאך שליט"א
מו"ס בחצרות קדשי ועוד

קווים לדרכי חינוכו של סבא וחוויות במחיצתו

אתם מבקשים קצת מדרכי הסבא הגדול מרן ר' שלמה זלמן זצ"ל, אולם אני אינני יכול להעריך את גדלותו ואת תורתו של סבא אשר היה ממש גאון וחמדת ישראל. זה עניין לגדולים ממני, ואשר הכירוהו ג"כ בתקופות קדומות יותר. ביכולתי רק לספר מעט מחוויותי האישיות כנער צעיר ובימות בחרותי, מהשנים שזכינו להסתופף בצילו של האילן הגדול, ממה שהרגשתי במחיצתו. אינני מחבב לשונות מליציות וביטויים גבוהים, ועל כן אקוט לשון פשוטה ועממית, וכמדומני שכך גם יתקבלו הדברים יותר על לב הקורא.

סבא מוכר בעולם כאציל המידות וכחייכן ומאיר פנים לכל אדם. כך הוא נראה גם בתמונותיו עם פניו המאירות, וניתן היה לקבל רושם שמדובר ביהודי רגוע ועליו. אולם מי שחי לידו הכירו בפן אחר, כך גם שמעתי מאאמור"ר שליט"א כי הוא הכירו כהאדם הפחות חייכן שהכיר מעודו. תמיד הייתה על פניו ארשת רצינות וכובד ראש, והיה מלא מתח פנימי, ולמעשה, זו גם חוויתי האישית מהחיים בצילו של הסבא.

בימות ילדותנו אכן הכרנו אותו רק מהפן המחייך והמאיר פנים, וזוהי דמותו העומדת בזיכרוני בכל שנות ילדותי, כשהיינו באים < המשך בעמ' 45

הרב הגאון רבי אריה לייב
בורודיאנסקי שליט"א
מרבני ישיבת בית מאיר

"דעת ותבונה סובבים אותו"

כשבאים להעלות את זכרו של סבא, מתאים לפתוח (בלשון השאלה) בביטוי "גודלו וטובו מלא עולם דעת ותבונה סובבים אותו", גודלו זו מידת טובו של הקב"ה ממלאה את כל חללו של עולם, כי הרי תכלית הבריאה היא להיטיב עם הנבראים. אמנם זהו לפי מה שרואים ומכירים מרחבי העולם החיצוני את מידת ההטבה השופעת, אך המתקרבים יותר פנימה, מגלים כי רק אם מתנהגים וחיים בדעת ותבונה זוכים להיות "סובבים אותו". כמו כן, מי שהכיר את סבא מחללו של העולם, גילה מיד את מידת טובו השופעת ואת גודל ענוותנותו השופעת, התרשם כאילו זה המאפיין המרכזי שלו, אך מי שהתקרב קצת יותר גילה כי זהו רק הביטוי החיצוני שהשפיע סבא לחלל העולם מכוח הדעת והתבונה אשר היוו את כל אישיותו. הקרובים אליו יותר גילו כי רק מי שהוא בעל דעת ותבונה זכאי להיות "סובבים אותו", וכפי שיעור הדעת והתבונה כן מידת ה"סובבים אותו".

אני מקדים, כי אינני מאותם שזכו לשמשו בקודש פנימה בשימושה של תורה והוראה, אך זכיתי כמה שנים להסתובב קצת במחיצתו וקלטתי פירורים קטנים מתורתו ומאורחות חייו, ואשתדל להתמקד בזה. [עוד לנגד עיניי, באחת משיחותינו ליד שולחן שבת, סבא אמר לי לפתע: 'מה שרגילים היום לילך לשמוע

< המשך בעמ' 44

גליון
זכרון

כ' באדר
תשנ"ה-תשע"ה

"דעת ותבונה סובבים אותו"

< המשך מעמ' 43

שיחות התעוררות - תלוי הדבר מה עושים אחר כך. אם רצים לפתוח הגמרא וללמוד, מה טוב, אבל אם לאו, מה זה שווה?]

אתחיל בזיכרונות משיעורי היוםניים: סבא היה קורא את הגמרא ואת מפרשיה, מעיר הערות מתומצות, מקשה ומתרץ. עיקר עסקו היה לנסות להבין את הגמ' בדרכי השכל וההיגיון. היה מרבה להתבטאות: מצד השכל היה צריך להיות כך וכך, אז מדוע הגמרא אומרת אחרת? היה מנסה למצוא דרך להעמיד דברי הגמרא בהתאם לסברא, וכמה פעמים כשלא נתיישב לגמרי ניסה בכל אופן למשש ולחוש את סברת הגמרא. פעמים היה מתבטא: בשכל האנושי הרי אי אפשר לתפוס את זה, אך בגמרא כתוב כך וכך. תמיד עמל לבדוק אם הדבר מובן בדרכי השכל, ולא "ברח" מזה כלל. [שמעתי מחכ"א, שמרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל התבטא עליו פעם: "יושב יהודי בירושלים ואומר לבדו סברות של ר' שמעון". פעם התבטא סבא על הגר"ש ר': "ר' שמואל האט געלעבט אין לערנען" (חי בלימוד) - כשהוא מתאר זאת בידיו].

אירוע מיוחד היה פעם בשיעור בתחילת חודש אלול. בין הבחורים התנהלה שיחה תורנית קולנית במהלך השיעור, אשר לפי דעתו חרגה מגבולות הסדר הנכון, לפתע סבא מרים קולו: אלול היום! שקט השתרר מיד, והמשיך השיעור. כמה ימים קודם, פלטו לפניו ביטוי: 'היום בעולם הישיבות יש יארצייט של אלול'. סבא נחרד מאוד מביטוי זה, והראה חוסר שביעות רצון. היו שטענו כי ביטוי זה העיק לו וגרם לתגובתו בשיעור. באחת השנים היה תלמיד שנהג להציע דעות ושאלותיו בביטחון מופרז, סבא העיר: 'לכאורה ישנה סתירה: מצד אחד, מידת ישראל ביישנים ועז פנים לגיהנום, ומאידך, לא הביישן למד. אלא ודאי צריך לשאול ולא להימנע מחמת בוש, אך כאשר שואלים, יש לעשות זאת בעדינות ובאופן הבעה של בוש'.

בענייני הלכה היו לו כמה הערות הקשורות לשימת לב האדם אל מעשיו (עי' מנחת שלמה סי' א סק"ב ועוד). בפדיון הבן של בני נ"י העירני: אבי הבן נותן לכהן את הכסף, וחושב שהוא נותן כאן לכהן סוג של מתנה או כעין צדקה, אז זה לא מעשה פדיון, ולכן הקדימו לומר במאי בעית טפי וכו', כדי שישים לבו שמתרחש כאן פדיון.

בשיח הלכתי, היה תמיד מחנכני לדעת מה אסור מצד הדין ומה רק חומרה, שלא לעשות העיקר טפל והטפל עיקר. (על חומרה מסוימת שנהגתי, אמר לי פעם כי אין צריך אפילו התרת נדרים). כמו כן, נפשו נקעה מהמצאת הנהגות שאינן מבוססות. הייתה תקופה שהוא הרגיש כי הש"ץ בשחרית אומר את פסוקי ברכת הכהנים בקול נמוך מדי. הוא שאלני כמה פעמים, מדוע הוא נוהג כן, ועניתי לו כי נדמה לי שרב פלוני מורה לעשות כן. לפתע מזדעק סבא: 'וכי לפני רב פלוני לא הייתה קבלת התורה?!' אח"כ הראני סבא, שבמאירי כתוב דווקא לומר זאת בקול, ואמר: 'למה צריך להתבייש באמירה זו?'

לפעמים התריע מאוד על גופי הלכות שאין מקיימים כראוי. שאלתי פעם לעניין הקריעה על יד הכותל המערבי, אם מהני הקנאת בגדיו לאחר, וענה לי: זו הערמה. ומיד הוסיף, הלכה זו היא חמורה, ואינני יודע מדוע מקילים בה. מאידך, כוח דהיתרא שלו היה חזק בתכלית. בסעודת שבת הגיש לי פעם בקבוק עם פקק פלסטיק סגור כדי שאפתחנו, כיוון שלדעתו, מותר הדבר לכתחילה. בענייני בין אדם לחברו, סבא לא אהב שעושים דבר מתוך פרומקייט חיצוני בלבד. זכורני שנכנסתי אליו פעם בסופו של חג, כשהיה נראה כאילו באתי לצאת ידי חובה. סבא קיבלני בתגובתו: 'יש לך סבא זקן, ריחמת עליו, אז עלית לבקר'.

בעניין בקשת מחילה על פגיעה, שמעתי מפיו הערה נוקבת בעיצומו של יום ראש השנה. היה זה כששב מתפילת המוסף בישיבת מעלות התורה. בחור נכנס לבקש מחילתו על כך שהאריך בתפילתו, וכך מנע מסבא את האפשרות לשבת, סבא הגיב: 'על דבר שאינו מצריך בקשת מחילה - כולם מבקשים, אך על מה שבאמת צריך לבקש - אף אחד לא מבקש'. ההוראה האחרונה אשר קיבלתי מפיו הייתה בעניין דירה. בנו הגאון ר' ברוך זצ"ל העביר את השאלה, וסבא ענה כי מותר לי לחזור בי, ואין בזה דין מחוסר אמנה. אח"כ התקשרתי שוב לשאול עוד בעניין, סבא משנה לפתע את פני התשובה: 'עכשיו תריב אתו, מחר הוא יזמין לך משטרה, לא כדאי לך לריב'.

בהקשר לכך, יש בשמו אמרה נפלאה אשר שמעתי מידיד ששמעה ממנו: בפר' ויחי כתוב שאחי יוסף פנו אליו, "אביך צוה לפני מותו לאמר, שא נא פשע עבדי אביך וחטאתם כי רעה גמלונך", ומפרש רש"י ששינו בדבר מפני השלום, כי לא אמר כן יעקב מעולם, שלא נחשד יוסף בעינו. שאל סבא: 'מצינו "לשנות" מפני השלום, דהיינו דבר שעיקרו אמת ומשנה בפרטים, כגון לעניין שרה שאמרה על אברהם "ואדוני זקן". אבל כאן הרי זה סיפור שלא היה כלל, ומה שייך בזה לשנות מפני השלום. וביאר, "אביך צוה" אין הכוונה למילים של ציווי, אלא שכך הייתה דרך חייו תמיד (כמו "למען אשר יצוה וגו'"), לחיות בהנהגה של "שא נא פשע אחיך וחטאתם", דהיינו סליחה וויתורנות, וממילא זוהי צוואתו אליו, אלא שבפועל לא הוזקק לומר מילים אלו כי לא נחשד בעיניו, ולכן זה נחשב רק לשינוי בפרטים. כמה נאים הדברים כשהינם יוצאים מפי עושיהם!

ביחסו אל נכדיו אחז תדיר מאזני צדק בידיו, והיה שוקל בפלס הדעת והתבונה את דרכיו. מצד אחד, חי והרגיש את כל אחד מאיתנו עד תכלית, ובכל דבר ועניין נשא בעול עמנו. מצד שני, דרש מאתנו תמיד לכלכל את הנהגותינו בדעת ובתבונה בכל דיבור ומעשה, וגם בזאת ניכר הבדל ביחסו ובדרישתו לכל נכד לפי מה שהוא. בכללות, כל סובביו הרגישו בקרבתו את אהבתו, ובד בבד חשו כולם לפניו כעומדים במבחן הדעת. היו לו כמין חיישנים עדינים ביותר לבחון דיבורים והנהגות

אם הם בטעם ובדעת. אם לאו, לא נמצא מקומם במחיצתו.

בדבר יחסו המיוחד כלפי בנו בכורו, רבנו ראש הישיבה שליט"א, לצד ביטויים נדירים האצורים בחיק המשפחה, שמורה בזיכרונות עובדה ממחישה: בתפילת שחרית בישיבת מעלות התורה היו הנהגות חלוקות באמירת הקדישים, בעוד סבא היה אומר קדיש בסיום התפילה אחרי הקטורת (קדיש דרבנן), היה יבלחט"א רבנו שליט"א אומר קדיש אחרי שיר של יום. פעם על יד השולחן סבא הסביר את המחלוקת ביניהם: 'אני אומר קדיש דרבנן מצד סיום התפילה, ואילו ר' שמואל נוהג על פי הגר"א שהתפילה מסתיימת בשיר של יום, ולכן אומר אז את הקדיש'. והמשיך, 'לי היה נראה שגם לדעת הגר"א שונה הדבר אצלנו, כיוון שאנו אומרים קטורת, וא"כ הסיום הוא אח"כ. טוב, אבל ר' שמואל נוהג במנהגו כיוון שכך כתוב מהגר"א'. הייתה זו תופעה מרגינת לב, לראות כיצד מפרש את הנהגת רבנו שליט"א.

לפני נישואי ישבתי לפניו בשבת קודש, בשעת רעוא דרעוין, עם בן דוד נוסף, הייתה זו שב"ק פרשת ויצא. סבא אמר לנו: 'אתם שניכם חתנים, שמעו נא דבריי. הנה הקב"ה אומר ליעקב אבינו לחזור לארץ ישראל. מה אנו היינו עושים במצב כזה, קוראים מיד לאישה ואומרים לה: הקב"ה אומר ללכת, מצוה! ומה יעקב עושה? "ויאמר להן רואה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי וגו'", הסבר שלם. מדוע יעקב לא עשה כמונו? כי כך לא מדברים עם האישה. לאחרונה שמעתי מחבר אשר ביקש מסבא הכוונה לפני נישואיו. סבא ענה לו במשפט מתומצת: 'כל ערום יעשה בדעת'.

כאשר לעונותונתו המהולה בפקחות, זכורני אפיזודה נאה. בשבת קודש חודש שבט תשד"מ התקיימה במשפחתנו ברית מילה לאחי הצעיר הי"ו, אשר נולד בימי השלושים לפטירת הסבתא ע"ה. [אגב, סבא שמח עם לידה זו באופן מיוחד, עקב קיום האמור "נולד בן זכר נתרפאה כל המשפחה". לא אשכח כי כאשר צעדתי בשב"ק לביתו להודיעו הבשורה, קרנו פניו מאושר]. סבא שבת בשכונתנו בשבת זו, ובליל שבת נכנס יחד עם מחותנו, זקני הגאון הגדול רבי אפרים נחום זצ"ל, לבקר את היולדת. בהגיעם לפתח, נעמדו שניהם וכיבדו זה את זה להיכנס ראשון. לבסוף נאלץ סבא למנוע 'עניין' ונכנס ראשון. בבוקרו של יום שב"ק, נפגשו שוב שני הגאונים בכניסת פתח, ואז תבע סבא ממחותנו "עכשיו אתם", אך נכנס מחותנו לפתח, הוסיף סבא והפטיר לעברו: "וכבוד יום עדיף".

אגב, ידידות עמוקה שררה בין המחוננים. בצעירותו כיהן הגרא"נ כר"מ בישיבת עץ חיים, ואז נמנה על גדולי תלמידיו מו"ר רבנו ראש הישיבה שליט"א, אשר מעריכו כרבו ומתאר בערגה את שיעוריו העילויים. דודתי הגדולה שתחי' מספרת, כי באותה תקופה סבא היה מצפה "מתי ר' שמואל יחזור הביתה", על מנת לשמוע ממנו את שיעורו של ר' אפרים. ❖

קווים לדרכי חינוכו של סבא וחוויות במחיצתו

< המשך מעמ' 43

אליו בקביעות בשבתות לסעודה שלישית כמו שהנהיגו הוא וסבתא ע"ה במשפחה במשך כל השנים. גם בימים שלמדתי בשיבה קטנה קול תורה בירושלים, בכל שלוש השנים הייתי נוהג לבוא לסבא בשבתות, והייתי רגיל להקדים כמה שעות קודם. הייתי נכנס לחדר לימודי ואהבתי ללמוד שם, האווירה שם משכה אותי. כשסבא היה קם ממנוחת הצהריים, היה נכנס ומתיישב לידי. לעתים היה בוחן אותי, לעיתים אמר לי חידושים על מה שלמדנו, והיה מדריכני ומעניק לי מעצותיו. כמו"כ היה מקפיד תמיד לכבדני בכוס תה ובמיני תרגימא. פעמים רבות היה מגיש לי בעצמו, ובשאר פעמים הקפיד שלפחות אקח בעצמי. כך גם זכיתי לשמשו ולקבל ממנו הרבה, באותה תקופה גם הייתה לי "חזקה" לתמוך יד ימינו בהליכתו לביכנ"ס למנחה של שבת וכן בחזרתו, וסבא היה משוחח עימי הרבה.

אולם מהשנים שעליתי לשיבה גדולה, הייתי נוהג להיות עמו בבין הזמנים אב במנוחת הקיט בעיר עמנואל אצל דודנו הגרמ"ש שליט"א, ומאז הכרתי בפן שונה לחלוטין. סבא במהותו היה מחנך, ואלו שחי לידו והרגיש אחריות על חינוכם, הכירו אדם שונה לחלוטין. סבא היה אדם תכליתי שלא בזבז זמן על דברים מיותרים, והוא חי בדריכות פנימית מתמדת לעשות מה שצריך בלבד עם אחריות מקסימלית על כל תנועה, וזה הוקרן לסובבים אותו באלף דרכים עד לפרטים הקטנים ביותר.

הנה איתא בגמ' תענית דף ד.: "האי צורבא מדרבנן דרתח אורייתא קא מרתחא ביה", ופירש רש"י "שיש לו רוחב לב מתוך תורתו ומשים לבו יותר משאר בני אדם". מי שחי בצילו של סבא הרגיש זאת בעצמותו. סבא היה מעיר למקורביו ממש על כל תנועה מיותרת, ואתן כמה דוגמאות קלות מאפיינות: כשהיינו יושבים יחד בסעודה ולעתים הזמן נמשך, ובאופן טבעי הידיים מחפשות עיסוק, קרה שנטלתי כוס והזזתי אותה קמעה ימינה ושמאלה. סבא היה אומר לי: "אני לא מבין, אתה רוצה לשבור את הכוס? תטלנה ותשברנה תיכף, למה למשוך זמן?" כשנענתי מעט כריכת ספר שהיה מונח על השולחן, אמר לי: "אתה רוצה לקורעו? קח מספריים ותגזרנו". הוא ממש לא יכול היה לסבול תנועות מיותרות ובפרט כאלו שאינן אחראיות. הוא היה מעיר זאת לא בשחוק ובאגביות, אלא בכובד

חבילה חמישים טליתות, והוא מניחן זו על זו. אמרתי לו: 'למה הוא צריך את זה?' הוא ענה לי: 'מה פירוש למה? מצוות, כל טלית עוד מצווה', אמרתי לו: 'אין עושין מצוות חבילות חבילות', סבא שחק בהנאה, ואמר לי: 'היה שווה לבוא לכל הדאטשע כאן בעמנואל רק בשביל הוורט הזה'. ההערות שהעיר לי נכנסו בי בעצמותי, וקשה לשוכחם (אמנם לא תמיד הועילו, אבל נשארו חקוקים בלב), היות שהן נאמרו בתשומת לב מרבית מתוך יחס מכבד מאוד, עם כוונה ברורה לחנך ומתוך אוירה נסתר של רצון ליישום מלא, ולא היה שייך להתעלם. אספר עוד כמה דוגמאות שיתנו בבואה לדמותו מהפן הזה: אירע שהתפללתי עמו בשבת במנחה בישיבת מעלות התורה, ובחזרת הש"ץ טיילתי הלך ושוב בין הכותל לספסלים מימין בית המדרש. היו אז בקושי כמה מתפללים בכל

בחינוך, לכן אני דואג להעיר לך על כל מה שלא ראוי בעיניי". זה הרגיע אותי מחד, אולם זה בעצם נתן תמונה על אישיותו, מאידך; סבא היה חייכן לאחרים בחדר, מכוח מידות טובות, מכוח מחויבות לקבל כל אדם בסבר פנים יפות, אולם בחייו האישיים היה מלא דריכות ומתח פנימי וכובד ראש, ללא פנאי לחייך לעצמו, וכך גם דרש מהסובבים אותו. חשוב להדגיש שזה לא היה חלילה על חשבון הדאגה לנו, החיוכים הלבביים והארת הפנים הנפלאה המשיכו. סבא גם היה מחמיא מאוד על כל מעלה שראה אצלי, אולם זה בא יחד עם חינוך צמוד. כמו כן, היות שהיה זה בין הזמנים והיינו עמו בנופש, הוא דאג לנו שנאכל ארוחות טובות ושנישן טוב, וכן נהנה מכך שהדודה השיגה לנו אופניים לרכיבה בלילות באין רואים, ואח"כ היה אומר לי: 'הא... שווה לבוא איתי לדאטשע'...

סבא גם לא קיפח אף פעם שחר שיחה נאה. זכורני שנה אחת עסק שם בההדרת חיבורו על ה"שב שמעתתא", תוך כדי שהוא משתף אותנו בליבון העניינים, וקרה שנתגלגלו הדברים על הגאון הגדול ר' חיים פנחס שיינברג זצ"ל. סבא אמר לי: 'הידעת כי הרב שיינברג לובש מאה וחמישים טליתות קטנות?' זה היה נשמע לי מוגזם, ואמרתי לו: 'סבא לבטח מתכוון חמש עשרה', אך סבא נתרעם: 'אני אומר לך מאה חמישים, ואתה אומר לי חמש עשרה?' שאלתי אותו איך זה אפשרי, ואמר לי: 'יש לו שלש חבילות, בכל

ראש ובמלוא תשומת הלב. אמנם לא בכעס חלילה שהיה רחוק מזה מאוד, אולם הרגשתי בכל מאורך את הנזיפה. וכך היה בהכל. חזרתי מביהכנ"ס ופיזמתי לעצמי ניגון. הוא שמע רחש והסתובב לראות מי כאן שר. כשראה אותי שר, שאלני בתמיהה: "למה אתה שר, וכי יש כאן חתונה?" פשוט לא הובן אצלו שאדם שר באמצע יום רגיל, כאילו הכל רגוע, אין חובות ואין מטלות. לא יכול היה לסבול אפילו חיוך מיותר. כשקרה שנתחייכתי לעצמי על איזה עניין, תיכף העיר לי בתימהון בארשת מלאה השתוממות: "מה אתה מחייך?" ראו עליו שהוא חי בדריכות מתמדת, עם מתח פנימי מה לעשות, ורק מה שצריך, וזה הוקרן גם על הסובבים.

בפעם הראשונה זה יצר אצלי מתח עצום. זה היה כ"כ קשה, עד שהחלטתי באותה עת שאני לא בא יותר לנופש עמו. אולם כעבור כמה שבועות, כמובן, גברו געגועי אליו, כי נפשי הייתה קשורה בו בעבודות אהבה, ולשנה אחרת כמובן שוב נתלוויתי אליו, והעניין חזר על עצמו. היה עימי שם בחור מקרובי דודי, שהיה עושה מה שרוצה, וסבא לא העיר לו מאומה. פעם אחת כבר לא יכולתי להתאפק, אמרתי לו: "סבא, הוא מזיז, דוחף, מעלה, מוריד, קופץ ורוקד, ואתה עובר בדממה דקה, ואילו אני עושה תנועה אחת מיותרת, ואתה כבר מעיר לי", והוא ענה לי: "הוא, מה יש לי ממנו? שיעשה מה שהוא רוצה, אבל אתה נכדי חביבי, ואני חייב

גליון
זכרון

כ' באדר
תשנ"ה-תשע"ה

הטור, והמקום שם היה רחב מאוד. תיכף הרגשתי שענינו של סבא מביטות בי במבט של קפידא, מיד אחרי התפילה ללא שהות הוא סימן לי להתקרב אליו ואמר לי בחומרה: 'למה אתה מתהלך באמצע התפילה? אתה מפריע גם לעצמך וגם לאחרים, שזה לא יקרה שוב'. מילותיו אלו אינן יוצאות מזיכרוני.

פעם במוצ"ש (לפני נסיעה ביום ראשון לעמנואל), סבא חזר מביהכנ"ס מלווה ע"י הגאון הצדיק ר' שלום שבדרון זצ"ל ועוד אנשים. מאחוריהם הלך דודי ר' ברוך זצ"ל, ואני התהלכתי מאחוריהם ושוחחתי עם מישוהו, והנה באמצע שיחתו עם ר' שלום סבא נפנה אליי מרחוק ואמר לי: 'שלא תעז לבוא מחר ללא תספורת' (היה זה אחרי ג' השבועות). אני הייתי קצת רחוק ולא הבחנתי, ודודי אמר לי 'סבא מדבר אליך'. ניגשתי ואמרתי 'סבא אמר לי משהו', והוא עונה לי בקפידא ובתימהון: 'בוודאי, אלא עם מי אני מדבר?' ככה, לא פחות, ממרחק של כמה מטרים, דרש ממני לדעת שהוא מדבר עמי, ועוד כשהוא מוקף ביהודים כמו ר' שלום. ראו עליו שדרש מעצמו ומאחרים ריכוז ותשומת לב להכל.

פעם באתי לבקר בלילה, והוא שאלני: 'האכלת כבר ארוחת ערב?' אמרתי שלא, אז הוא אומר לי: 'אם כן, טול ידך ותאכל'. הבטתי על השולחן שהיה מונח עליו לחם יבש ומעט סלט, ולא מצא חן בעיניי. אמרתי לו: 'איך לי כוח לאכול', ותיכף הוא גער בי: 'תאכל, ויהיה לך כוח'. נטלתי את ידיי, והנה מונח בקצה השולחן עיתון. התחלתי למושכו לעברי, והוא ניגש אליי וסילק את העיתון: 'תאכל בלי דברים מיותרים'. זו בעצם הייתה דמותו: לעשות מה שצריך בלי משיכות וכלי לבזבז הרבה זמן.

והיו גם תוכחות חמורות יותר. סבא נזקק למשחת עיניים, ובתקופה זו היה תפקידי לשים לו את המשחה. אמרו לי שהמשחה מונחת במקרה, אולם לא קיבלתי הדרכה איך לפתוח ולשים, והנה סבא רומז לי שצריך לשים את המשחה. ניגשתי למקרר, והייתה שם המשחה עם פקק מחודד משונה שלא הייתי רגיל לזה. לא הצלחתי לפתוח את השפופרת, וחשבתי אולי ע"י לחיצה באיזה אופן זה יצא, ובינתיים סבא יושב לידי, מחזיק את עיני פקוחה, ואני לוחץ כאן ושם, ופתאום הפקק המחודד נחלץ ונפל סמוך לעינו של סבא. לא אשכח את מילותיו אז. הוא אמר בכזה תימהון וחרדה (הורגשה הקפידא על חוסר האחריות, אולם חשוב לציין כי ללא כעס): 'הרי היית יכול לפגוע לי בעין ח"ו!' כל מי שספג פעם את תוכחתו, כמדומני שלא יכול לשוכחה, הוא החזיר בעצמות את חובת האחריות.

באחת השנים היה עמנו בן דודי, ונסענו יחד באופניים. בן דודי שלא היה רגיל בכך, נתקע עם אופניו במשהו ונקע את רגלו. לא אשכח את תוכחתו של סבא שגער בי איך לא השגחתי עליו. אמרתי לו: 'אני צריך להשגיח על בחור מגודל שבסך הכל גילו שנה מתחתיי?' אך סבא לא קיבל את הטענה, והיה פשיטא לו שאני נושא באחריות שלא יקרה כזה דבר כשמישהו מתלווה עימי. 'אם הוא התלווה אליך אחריותו עליך'. סוף דבר הוא פסק שאני צריך לנסוע עמו לבית חולים לטפל בו.

זכורני כי נהג האמבולנס בעמנואל ניגש אליו לשואלו על כך שיש הרבה קריאות בשבתות, ופעמים רבות אין זה פיקוח נפש, ונמצא שחילל שבת לחינם, וע"כ הגה רעיון לנהוג בשינוי ע"י שיחליף את רגליו

בלחיצה על דוושות הרכב: על הדוושה הימנית ילחץ ברגל שמאל, ועל שמאל ברגל ימין, ושאל האם אריך למיעבד הכי. סבא נרתע בכל גופו, ועוד עומדת באוזני גערתו: 'הרי אתה פושע, אתה מסכן חיי אנשים'. הנהג התנצל תיכף שכבר התאמן בכך זמן רב בדרכים שוממות וכבר מורגל ובקי בזה, וסבא אמר: 'אם כן, מי אמר שזה שינוי', ולמעשה, סירב להתיר לו לנהוג כן.

ביזכרוני כי פעם אחת עסק בהלכה בדין ציפורן שפירשה רובה באיזה אופן מותר לתולשה, ונתעסק בזה עם דודי הגרמ"ש שליט"א זמן רב, הלך ושוב. אני לא כ"כ הייתי מעורה בעניין, רק כיוון שראיתי שמתעסק בזה כמה ימים, שאלתי מפי דודי מה הנושא, ועניתי שלכאורה ההלכה כך וכך. והנה סבא שומע את קולי, וכדרכו שהיה מתייחס בכובד ראש לדיבור של כל אחד, תיכף שאל "מה הוא אומר" ודודי השיבו שאני מצדד כך וכך, והוא שואלני 'רגע, לפי רש"י או לפי תוס', ואני לא ידעתי לא רש"י ולא תוס'... ואז הוא גער בי בקפידא שכמעט אינני זוכר מעולם ששמעתי כן: 'אני שאני יודע בסוגיה את כל שיטות הראשונים והאחרונים, ועוסק בהלכה זו כבר כמה ימים, עדיין מסתפק וחושש להורות, ואתה שאינך יודע מאומה, כבר יודע?' באותה עת הרגשתי בחוש את חרדתו ואת כובד ראשו בהוראה, שמעולם לא יצאו ממנו פסקים בסברא בעלמא או מקופיא, והכל היה מתוך כובד ראש ואחריות עצומה.

אספר עוד עובדה אחת שהייתה בנוכחותי שסבא יצא מגדרו ממש, והיא מלמדת הרבה על חובתנו כיצד להתנהג. היה זה בשנת תשמ"ט. בתחילתה של אותה שנה היו הבחירות וייסוד דגל התורה, וכידוע, היו שניסו לגרור העניין למחלוקת מתנגדים וחסידים. מרן הרב שך זצ"ל היה בצער גדול מזה, וכתב מכתב בדם ליבו, אינני זוכר אם היה זה מכתב אחד או יותר, אולם היה שם ביטוי שאלו שמעלילים עליו את זה הם רשעים, ולכאורה זה נתפרש ככינוי על ציבור גדול מאוד שאכן נטה לחשוב ככה. בסופה של אותה שנה, במעמד פתיחת 'ירחי כלה', הרב שך נשא את דרשתו המפורסמת "ידי מושטת לשלום". למחרת אותו יום הייתי עם סבא, ואני הגשתי לו את העיתון היומי ובו תיאור המעמד והדרשה. סבא קרא הכל בעיון, ואח"כ הניח את העיתון ואמר: 'אינני

מבין, הרי הוא כתב שהם רשעים, ואיך מותר לעשות שלום עם רשעים?' היה עמנו שם מישוהו שחשב שסבא מתבדח ושזה עידנא דרעוא, אז הוא הגיב: נו... כשצריך אז הם רשעים, וכשצריך אחרת אז הם לא כ"כ רשעים'. לא אשכח מה שאירע שם באותה שעה: סבא הזדעזע בכל גופו. פניו אדמו, והוא חבט בחוזקה בשתי כפות ידיו על השולחן, תוך כדי שהוא מתחיל להתרומם מכיסאו, ושאל עליו: 'אתה עושה ליצנות! אתה עושה ליצנות מתלמיד חכם'. המקום היה לחרדת אלוקים, והנ"ל נשא רגליו ונמלט. המאורע הזה חקק בי שתי תובנות: (א) מהי ליצנות ובאיזו חומרה הוא ראה אותה, (ב) ועיקר העיקרים, שאכן אין מקום למחשבה שבעניינים כאלו אפשר להתנהג בליצנות. היה פשוט לו שאם ת"ח כותב על אחד מישראל, ולא כל שכן על ציבור גדול, שהם רשעים, אזי הוא עומד מאחורי הביטוי, ופשיטא שהוא לא כתב כן לפני שהוא ערך תשובה ע"ז, כך שהוא צריך ג"כ ליישב איך מותר לעשות עמם שלום. זכורני כי שנה אחת בתשעת הימים כשגבר החום, התהלכה שמועה בישיבה כי מרן הרב אלישיב זצ"ל התיר בב"ב להתרחץ עם סבון. אח"כ בבין הזמנים כששהיתי עם סבא אמרתי לו שאומרים כן. סבא שאלני האם אמרו בשמו שהתיר רק להתרחץ או גם עם סבון, ואמרתי לו שאמרו עם סבון. תיכף סבא השיב לי ללא כחל ושרק: 'אתה שקרן'. נחרדתי ואמרתי לו: 'סבא חושב שאני בדיתי זאת מליבי?' אמר לי: 'חלילה, מה זאת עלתה על דעתך, בוודאי שאינני חושדך בזה, אולם שקרן אינו רק מי שחיבר את השקר אלא גם מי שחזר עליו, כך שגם אם לא חידשת בעצמך את הפסק הזה, עכ"פ מכלל שקרן לא יצאת'. אמרתי לו: 'אינני מבין, יש הלכה של עד אחד נאמן באיסורים, וגם עד מפי עד נאמן, ובכך אני מעיד בפניך שהעידו בפניי כן, ומה מקום יש לערער בכך?' תיכף השיבני: 'אינך נאמן, כי כבר איתחזק איסורא'. אספר עוד כמה אנקדוטות נחמדות. הלכתי עמו ברחוב ופתאום ניגש ילד שרצה לצלמו. סבא שראהו שאלני מה הוא רוצה, ואמרתי לו שרוצה לצלם. ואז תיכף אמר לו בחביבות: רגע אחד, תמתין, תן לי להסתדר'. הוא סידר את חליפתו ואת כובעו, חיך את חיכוכו המתוק, והצטלם. אחרי כמה רגעים הילד שב שנראה לו שהתמונה לא יצאה טוב, וסבא שוב נעמד מחדש להצטלם. היה עמנו הבחור מקרובי דודי ורצה ג"כ להצטלם עם סבא. כשהיינו בבית ביקש ממני לצלמו, ואמרתי לו שיעמוד מאחורי הכיסא של סבא ואני אצלם, והנה סבא משיג במישוהו מאחוריו, נפנה אליו 'מה זה', אמרתי לו 'הוא רוצה להצטלם אתך'. סבא פנה אלינו בארשת פנים של קפידא מעושה: 'מה, אני חבר שלכם שתצטלמו עימי?' לבסוף הניח לו, ואח"כ אמר לי: "אוי תמונות תמונות, שטויות כאלו, מה יוצא מזה? על פעם אחת בלבד יש לי צער שאין לי תמונה: פעם אחת הלכתי ברחוב, והנה מקצה הרחוב קורא לי הצדיק ר' שלמק'ה מזוועהיל ואומר לי שהודיעוהו על בעיה במקווה בשכונה הסמוכה, ורוצה לילך לבדוק, אולם אינו יכול לסחוב הסולם לבד, וע"כ ביקשני לשאת עמו את הסולם. כך הלכנו יחד, כשהוא מחזיק בראש הסולם ואני נושא מאחור - ומזה הייתי רוצה תמונה".

דודתי תליט"א הייתה רגילה לבשל ירק הנקרא במיה, ואני לא הייתי מסוגל לאכול ירק זה, וע"כ ביקשתי שלא תגיש לי. והנה סבא שם לב שלי

כי פעם נכנס לבית הכנסת בטבריה יהודי והציג עצמו כירושלמי שגר בגבעת שאול, ובין הדברים סיפר שהיה מקורב לר' שלמ'ה מזוועה, ואחרי השואה הייתה לו בת בשידוכים, ועלה אז לארץ בחור מברנוביץ ור' שלמ'ה הציגו לו עבור בתו. הוא השיב שיימלך באשתו, ואחר זמן שאלו ר"ש מה קורה, והשיב שאשתו ממשפחת ר' ליבער הגדול, ומתנגדת היות שהבחור הוא כהן. ור"ש אמר לו א"כ הרי יש עמנו את הטפליקער רב שגם הוא מצאצאי ר' ליבער ונשאלה את פיו, ותיכף כשהטפליקער שמע מהשאלה התחיל לצעוק: "וואס ר' ליבער, וואס ר' ליבער, הוא דיבר בזמנו שכל בחורי ישראל היו מצוינים ולא היה קשה למצוא שידוך, אולם בימינו אם אתה מוצא בן תורה שמתאים, תיכף תחטפנו". אכן למעשה אשתו בכ"ז התנגדה, ובתו התחתנה עם מישהו אחר. אחר זמן בעלה נהרג בתאונת דרכים, וסוף דבר שהתחתנה בזיווג שני עם כהן, כך סיפר הנ"ל.

והנה אאמו"ר באותו שבוע נסע לירושלים ונכנס לבקר את סבא אשר לא היה בבית. הוא נכנס לחדר לימודו ומצא מכתב על השולחן: יהודי מאנטוורפן שלח שאלה שהוא מצאצאי ר' ליבער הגדול ומציעים לבתו שידוך עם כהן, ותורף השאלה, כי מסורת בידם במשפחה הסיבה לצוואת ר' ליבער. במאורעות ת"ח ות"ט הודיעו מן השמים כי אם ג' צדיקים ימסרו נפשם להריגה תבטל הגזרה, והם ר' שמשון מאוסטרופולי, ור' יחיאל מיכל מנעמירוב, והש"ך. ר"ש ור"מ הסכימו, אולם הש"ך אמר שהוא באמצע חיבור על חושן משפט ואינו מסכים, ואירע מה שאירע. לר' ליבער היה קפידא על הש"ך, ולא רצה להתערב בזרעו, אולם כיוון שלא היה זה מכבוד הש"ך שהיה גדול הדור לכתוב כן, ע"כ סתם בצוואתו לא להתחתן עם כהנים. אכן הכהן הלז אינו מנכדי הש"ך, וע"כ שאלתם מה לעשות.

אאמו"ר המתין עד שסבא הגיע ושאלו מה אומר על המכתב. סבא אמר לו שבאמת הגיע מכתב משונה כזה ואינו יודע מה לענות, כי בעבר חשב שצוואת ר' ליבער היא לא לישא בת כהן, וזה אכן דינא דגמרא, אולם כעת שומע שציווה לא להתחתן כלל עם כהנים ואפילו ליקח כהן לבתו, ועל זה אין גמרא, ואינו יודע מה לענות. ואאמו"ר סיפר לו העובדה ששמע אותו שבוע מהטפליקער, וסבא שש על זה מאוד, ותיכף שיגר תשובה להנ"ל כי "מקובלנו מהטפליקער רב שאין עניין צוואת ר' ליבער נוהג כלל בימינו". הנה כי כן זכה לסייעתא דשמיא מופלאה בהוראותיו, שאפילו לשאלות מסוג זה גלגלו לו מן השמים את התשובה. ❖

הלכתי עמו ברחוב ופתאום נגש ילד שרצה לצלמו. סבא שראהו שאלני מה הוא רוצה, ואמרתי לו שרוצה לצלם. ואז תיכף אמר לו בחביבות: רגע אחד, תמתין, תן לי להסתדר! הוא סידר את חליפתו ואת כובעו, חיך את חיוכו המתוק, והצטלם. אחרי כמה רגעים הילד שב שנראה לו שהתמונה לא יצאה טוב, וסבא שוב נעמד מחדש להצטלם

לא הגישו, ותיכף הוא שואלני מה זה. אמרתי לו שביקשתי שלא יגישו לי, ואז הוא אומר לי בתרעומת מלאה בחרדה: "אמרת לדודה שאתה לא אוהב? האם אינך יודע את המעשה עם החפץ חיים שרב שהיה עמו באכסניא אמר שנמנע מלאכול מחמת רוב המלח, והח"ח אמר לו שמי יודע מה גרם בדיבורו?" אמרתי לו: "אינו מן הדומה, המבשלת הפונדקאית הלזו הקדיחה את תבשילה, אולם דודתי היא הבשלנית המהוללה ביותר בעולם, אולם מה אעשה ואינני אוהב ירק זה ששמו במיה?" הוא נהנה מאוד מהתשובה, אך אח"כ אמר לי: "כל זה להלכה, אולם לא למעשה".

סבא היה מלומד לחשוב בכל דבר, ולא הניח לדבר לחלוף בלא מחשבה מעמיקה. פעם אחת מיד כשהגענו לעמנואל, קיבלתי חום גבוה של ארבעים מעלות. סבא חרד מאוד לשלומי והיה נכנס כל כמה רגעים לראות מה איתי. כשקצת הוטב לי, נכנס ונתיישב לידי, והתחיל לחוקרני מה פתאום נחליתי כ"כ, והאם קורה לי הרבה פעמים שאני חולה, אמרתי לו: "אני יודע, לפעמים", והוא אמר לי: "אין כזה דבר לפעמים, הגמרא תמיד מחפשת בכל עניין צד שווה, אתה צריך לחשוב מה הצד השווה בפעמים שנחלית". מתוך דבריו וחקירתו אכן נתתי ליבי כי יש לי רגישות לשינוי אקלים, והוא גורם לי לחום.

שמעתי מאאמו"ר שליט"א שסיפר לו מישור שפגשו פעם בנסיעה, כי בבחירתו סבל מבעיה בחוט השדרה וסבל במשך כשנה ייסורי איוב ממש, והיה זה סיפור ארוך שהסטייפלר היה מעורב בזה, ואכמ"ל. והנה אחר שנים רבות התחילו שוב מחושים בשדרה, ונסתובב הרבה אצל רופאים ולא הצליחו למצוא הבעיה והמזור, עד שעלה להתייעץ עם סבא. סבא חקר הלך ושוב, ולבסוף אמר לו - 'מה שהיה בעבר היה, אכן הדעת נותנת כי כעת זה מהלב'. הוא הלך לרופאים שוב, ואכן גילו בעיה בליבו.

אפשר להמשיך בסיפורים ובזיכרונות ללא סוף, אולם ברצוני להוסיף רק עוד סיפור מדהים אחד, המלמד על הסייעתא דשמיא שסבא זכה לה בהוראה, ולא רק בדברים גדולים כהיתרי עגונות.

חצי מהסיפור שמעתי מהגאון ר' מיכל זילבר שליט"א, וחצי מכבוד אאמו"ר שליט"א. בכ' באדר שנת תש"ס נערך ערב לזכרו של סבא, לרגל הופעת קובץ עטרת שלמה שגם אני כתבתי שם. דיבר שם הגר"מ זילבר על סגנון החשיבה של סבא שהיה שונה מדרך הבריות, וסיפר שידוע כי הקדוש ר' ליבער הגדול מברדיטשוב השאיר בצוואתו שזרעו לא יתחתן עם משפחות כהנים, והנה למד אצלו בחור מצאצאי ר' ליבער הגדול שהציעו לו בת כהן. הוא נכנס עם הבחור לשאול את הבית ישראל מגור, והב"ה השיבו שזה שאלה לרב פוסק הלכה ושיילך לר' שלמה זלמן. כשבאו לסבא, הוא אמר לו שהאזהרה לא לישא בת כהן כבר מוזכרת בגמרא, ולא נראה שר' ליבער כיוון להחמיר יותר מדינא דגמרא, ואם מדינא דגמרא אין הבחור חושש, א"כ אין לו מה לחוש לצוואה. אחרי כעשר שנים שוב אירע אצלו סיפור כזה, והב"ה כבר נסתלק לבית עולמו. הוא הלך עם הבחור ללב שמחה, והוא לא ידע מה להשיב. הגר"מ סיפר לו מהעובדה הקודמת עם הב"ה, ואמר לו הלב שמחה א"כ יש לך תשובה, לך שוב לרש"ז, ובא לסבא אשר לא זכר מאומה מהעניין הקודם, אולם השיבו שוב אותה תשובה - כי מסתמא לא כיוון בצוואתו להחמיר יותר מדינא דגמרא. והגר"מ הפליג בזה שדרך העולם שחוששים לצוואה יותר מלדברי הגמרא, וכן על כך שענה פעמיים אותה תשובה בלי לזכור מהפעם הקודמת.

זה חצי הסיפור. אכן שמעתי מאאמו"ר שליט"א,

**גליון
זכרון**

**כ' באדר
תשנ"ה-תשע"ה**

אורה חיים למעלה למשכיל

האחריות לחינוך הנכדים

אף שהיה מאיר פנים לכל אדם, והיה עונה בסבר פנים יפות לכל שואל, אנחנו פחדנו. אם היינו רוצים לשאול שאלה, היינו צריכים לבוא מוכנים, אם השאלה הייתה על דבר שכתוב מפורש בשו"ע או במשנה ברורה היינו מקבלים גערה: איך זה שאתה לא יודע מה שכתוב מפורש? לסבא היה כידוע אוצר ספרים נדיר. כשהייתי ילד הייתי פותח את הספרים וקורא את ההקדמות או ספרי זיכרון. סבא עבר לידי והציץ מה אני קורא. עד כמה שזכור לי הוא התבטא: 'אותו גדול שכתוב עליו את ספרי הזיכרון, אני בטוח שמעולם לא קרא בספרי זיכרון, אם היה קורא לא היה מגיע למה שהגיע, עדיף שתלמד ממנו ותלמד בהתמדה, ואז אולי תגיע לדרגה שלו'. הפחד להיתפס בבזבוז זמן או חס וחלילה בקריאת עיתון היה פחד עצום. זכור לי מימיו האחרונים ממש, שיצאתי אתו להתפלל מעריב במוצאי שבת, ואז הוא ראה כמה מבני המשפחה משוחחים על דא ועל הא, ואמר לי בכאב באידיש: 'איך הם יכולים "להרוג" את הזמן שלהם בידיים?'

כשהייתה השעה מתאחרת, היה רגיל לומר 'מחר הוא גם יום'. הוא סלד מכך שהופכים את היוצרות, הולכים לישון מאוחר בלילה וקמים מאוחר ביום.

תמיד היה מתעניין בלימודו. כאשר למדנו בחיידר היה בוחן אותנו בכל פעם שהגענו, ואף היה כותב פתק למלמד. ככל שגדלנו, הוא היה מעלה את הרמה של השאלות.

פעם אף התבטא ואמר לי: 'דע לך שאני מתפלל על כל אחד ואחד מכם - הנכדים שלי, שיצליח בלימודיו'. אח"כ בזמן לימודינו בישיבה היה תמיד מתעניין מה לומדים וכמה מספיקים, וכשלמדתי בישיבת פוניבז', תמיד היה שואל אותי בשלומם של ראשי הישיבה, מרגן הרב שך ור' דוד.

חינוך ליראת שמים

אספר מה שזכור לי מימי ילדותי, כשבא לביתנו בעמנואל. אני זוכר שאנשים נכנסו להקביל את פניו, ואז נכנס אדם מבוגר מיוצאי עדות המזרח, שענד שרשרת. אני ישבתי לידו, ואז סבא לחש לי בשקט: 'דע לך, אם אתה תלכש כזה דבר, אתה

תעבור על איסור לא ילבש'. מצד שני, כלפי אותו אדם, כיוון שבמקום ממנו הוא בא זה מקובל, הוא לא עובר על איסור. נראה כי רצה שנבין מצד אחד שלנו זה אסור, אבל בו אין צריך למחות.

זכורני שהיו שאלות שעליהן הוא לא רצה בשום אופן להשיב. משהו נכנס ושאל אם מותר להעתיק קלטות, וסבא בשום אופן לא רצה לענות. אני יודע בדיוק טעמו, אבל היה ניכר שלא רצה לומר על זה שאסור, אבל גם לא רצה לומר שזה מותר. כנראה, בעיניו זה לא היה ישר. פעם אחרת הזכיר בנוגע לזה את דברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות שופר, שיוצאים בשופר הגזול מפני שאין בקול משום גזל.

נכדים איננו יכולים לשכוח את ברכת המזון שלו שנאמרה בכו רצינות וכובד ראש, ובמתינות כמונה מעות. בשבת תמיד היה מקפיד לברך על הכוס בסעודה שלישית, ואח"כ היו מכסים את הכוס ועל אותה כוס היו אח"כ עושים הבדלה.

הנהגתו הייתה בקדושה ובטהרה בשעת האכילה, אף פעם לא כופף את ראשו לאוכל. היה אוכל כפי הנצרך,

וברכת המזון שלו לקחה בערך שבע דקות.

אף פעם לא נישק אותנו או הושיב אותנו על ברכיו. את אהבתו אלינו ביטא בדאגתו לחינוכנו ולצרכינו, ובתפילותיו עלינו שנצליח.

"ראה מעשה ונזכר הלכה"

מי שקצת יודע הלכה, היה יכול לראות ולהסתכל בכל מעשיו איך שכל דבר ודבר היה מחושב לפי ההלכה. אם זה בברכת ההבדלה, היה אפשר לראות את כל השו"ע של הבדלה, הכוס בימין ואח"כ כשמברכים על הבשמים ונר הכוס ביד שמאל, ושוב בברכה חוזרת הכוס ליד ימין. כל אחד שידע יותר, יכול היה לשים לב לכל מיני פרטים בדקדוק ההלכה. אם זה להביט על השמר"ע שלו, שכידוע היה עומד לפני המלך בריכוז עצום, עיניו נתונות בתוך הסידור. תפילתו היה כרבע שעה ויותר. היה אפשר להבחין וללמוד מכל תנועה שלו, אם מצורת הכריעה וההשתחויה, ואם מצורת הג' פסיעות שאחר כך, שכידוע יש בכך דעות.

כשהייתי ילד הייתי פותח את הספרים וקורא את ההקדמות או ספרי זיכרון. סבא עבר לידי והציץ מה אני קורא. עד כמה שזכור לי הוא התבטא: 'אותו גדול שכתוב עליו את ספרי הזיכרון, אני בטוח שמעולם לא קרא בספרי זיכרון, אם היה קורא לא היה מגיע למה שהגיע, עדיף שתלמד ממנו ותלמד בהתמדה, ואז אולי תגיע לדרגה שלו'.

לא היו ניכרים כ"כ מבחון ההתלהבות והרגש שלו בתפילה, אבל מי שהיה מבחין בפניו בשעת התפילה היה יכול לראות בחוש את המאמץ האדיר שהשקיע בכוונה ובריכוז בתפילה. כאשר היה אומר תהילים, היה אפשר להבחין יותר ברגש הרב שבו התפלל. פעמים גם זלגו עיניו דמעות, ובפרט כאשר היה בכותל המערבי, ואז היה ניכר כי במסתרים תבכה נפשו על גלות ישראל ותפילתו לגאולת ישראל ולבניין בית המקדש. מספרים כי בצעירותו בתקופות מסוימות היה אומר אף תיקון חצות.

אף שסבא היה מסתיר את פנימיותו, את החלק הזה של הציפייה העצומה לגאולה אי אפשר היה להסתיר. כמדומני, שכמעט כל מכתב היה מסיים בציפייה לגאולת ה' על עמו, וסבא שהיה כל כולו אמת - כאשר כתב משהו היה זה כל עצמיותו, ואכן בכל לבו ונפשו היה מצפה לישועה.

חותמו אמת

לסבא לא היו שום נגיעות בפסק. העובדה שאתמול פסק באופן מסוים, לא היוותה אצלו סיבה שגם היום הוא יפסק כך. כידוע, יש מושג של "עביד אינש לאחוזקי דיבוריה", אצלו היה לא היה שייכות לזה כלל. מי שרוצה יכול לעיין בספרים ולהיווכח כיצד היו אצלו הרבה פעמים חזרות מדברים שפסק קודם לכן, בין להקל בין להחמיר, ולא התבייש אף לכתוב "טעיתי". לנגד עיניי ניצבת תמונה שסבא זצ"ל למד בשולחן שבת מתוך הספר שמירת שבת כהלכתה, והייתה מוזכרת שם בהערות סברה בשם הגרש"ז. סבא הסתכל בעיון על מה שכתוב, ואז עשה כזו תנועה של תמיהה ואמר לעצמו באידיש "אזוי זאגט ער". היה נראה בחוש איך הוא בודק את הסברה מחדש אם היא נכונה.

סבא היה מקדיש מזמנו היקר לעבור על מאמרים של אברכים שכתבו השגות לפסקים שלו, וכידוע, אם היה רואה משהו נכון, היה מכיר טובה על כך גם לאברכים עולי ימים ממש.

כוחו הגדול בתורה

שמעתי מתלמידיו בשנים הראשונות בקול תורה [הג"ר דוד שמידל שליט"א ועוד], שכאשר למדו בישיבה מסכת חולין ראו על רבנו שהשיעורים כמעט ולא הוכנו על

למדתם רק כך וכך, ואתם לא יודעים? מה עשיתם כל החודש? ומספר אותו תלמיד שלא כ"כ הבין מה רבנו רצה מהם, הלא זו הייתה שאלה קשה במיוחד. רק לאחר זמן עמד על דעת רבו שהתוכחה לא הייתה מופנית לכיוון התלמידים, אלא בעיקר למגיד שיעור, ורצה לרמוז לו בצורה כזאת שצריך ללמוד יותר מהר.

כוח הפסק

כידוע, בין גדולי הפוסקים היו כאלו שכוחם היה בכתב והיו כאלו שכוחם היה בעל פה. היו שידעו להצביע על מה שכתוב, והיו כאלו שתמיד הפוסקים שלהם היו מפתיעים. סבא זצ"ל היה כוחו גדול, הן בכתב כמו שכל אחד יכול לראות את מתיקות הסבר הדברים בספריו הגדולים, והן בעל פה כמו שיכול כל שואל להעיד, שאחר שיצא ממנו יצא עם משנה ברורה בטעמיה.

< המשך בעמ' 55

גליון זכרון

כ' באדר תשנ"ה-תשע"ה

אף שסבא היה מסתיר את פנימיותו, את החלק הזה של הציפייה העצומה לגאולה אי אפשר היה להסתיר. כמדומני, שכמעט כל מכתב היה מסיים בציפייה לגאולת ה' על עמו, וסבא שהיה כל כולו אמת - כאשר כתב משהו היה זה כל עצמיותו, ואכן בכל לבו ונפשו היה מצפה לישועה

שבתשובותיהם הגדילו לעשות והראו נפלאות בבקיאותם ובעיונם ובכוח היקפם, ואילו בדרך לימוד הסוגיה צמצמו להתעסק רק במה שנוגע במישרין לסוגיה.

עם זאת טרח רבנו ללמד לתלמידים סברה ישרה מה היא עומק הפשט עם חשבון הסוגיה ועומק ההבנה בדרכם של רבותינו ראשי הישיבות, כשנסוך על הכל חן וטעם מיוחד של ישרות השכל ושל בהירות המחשבה, וכנודע שמרן הגאון ר' שמואל רוזובסקי זצ"ל התבטא פעם ואמר על תלמידי הגרש"ז שיש להם סברה ישרה.

רבנו היה מזרז את התלמידים שלא להתעכב יותר מדי, וכאב לו הדבר שבדור האחרון לומדים מעט מאוד ומספיקים רק כמה דפים לזמן. סיפר לי אחד מתלמידי שליט"א, שפעם אחת רבנו בחן בישיבה קטנה בחינה חודשית. בתחילת המבחן היה רבנו שואל מה למדו וכמה הספיקו, והמג"ש הצביע לו על המקום 'מכאן עד כאן'. רבנו חזר כמה פעמים לעצמו ודפדף מכאן עד כאן והיה ניכר עליו מורת רוח קצת, אבל לא אמר כלום. אח"כ כשהתחיל לבחון שאל את התלמידים שאלה קצת קשה ולא ידעו לענות, ואז הפליא בהם רבנו את תוכחתו ואמר להם: 'חודש שלם

רבנו מאוד, לתקופת זמן קצרה נחלש זיכרוננו. וכשנכנס אליו שוב הגרד"מ להחתימו, לא זכר כלל שהיה אצלו קודם לכן. כשהתחיל לדבר והזכיר לו את דברי הש"ך, אז פתאום התעורר רבנו מתוך חדוות דאורייתא וחזר על הדברים, ומתוך כך נזכר שהיה אצלו. אז היה אפשר לראות בחוש עד כמה התורה הייתה מובלעת בעצמותו: מה שהיה בתקופה קצרה קודם לכן, לא זכר כלום, רק התורה הייתה מונחת בדמו, ודרכה נזכר במה שהיה קודם.

שיעוריו של רבנו

היה מדהים איך היה מסוגל לצמצם את מעיינות חכמתו הנובעים, והזכיר רק דברים הנוגעים במישרים לסוגיה. יש בידי שיעוריו על מסכת גיטין, בסוגיה של עציץ נקוב, בספרו מעדני ארץ יש על כך אריכות עצומה וספיקות נפלאים ועצומים עם כל ההיקף, ואילו בשיעורים לא הזכיר רבנו אלא מעט, רק מה שנוגע במישרין לסוגיה בעצמה. הוא לא ראה צורך להוכיח לתלמידים את בקיאותו הרחבה בעניינים אלו. כנראה, רבנו נקט בשיעוריו כשיטתם של רבותינו גדולי האחרונים, המהרש"א, המהר"ם, החת"ס והגרע"א וכו',

ידו והכל היה נאמר מתוך הזיכרון. כל דברי הראשונים והאחרונים על תערובת, שחיטה, בשר בחלב, נאמרו על ידו בעל פה, תוך כדי השמעת חידושים נפלאים מדיליה בעומק הסוגיות, וכן חידושים הלכה למעשה. עוד סיפר לי הגר"ד שליט"א שפעם היה עת רצון לפניו ואמר לתלמידים, 'הריני כבן עזאי בשוקי טבריה'. אני מוכן להגיד לכם שיעור על כל סוגיא בש"ס מברכות ועד עוקצין, אבל בתנאי שתהיו מוכנים היטב. כשהציעו לפניו איזו סוגיה, והתחיל וראה שלא היו מוכנים כדבעי, אמר: 'בשביל זה אני פה, כדי להגיד לכם רש"י ותוס'?' והפסיק.

[מסכת חולין נלמדה בישיבת קול תורה רק במחזור הראשון, עד שנפגש פעם רבנו עם מרן הגאון ר' אליעזר יהודה פינקל זצ"ל באיזו אספה. כשנשאל על ידי הגרא"י פינקל מה לומדים בישיבה, אמר לו סבא שלומדים חולין, ואז ר' אליעזר יהודה הביא את תמיהתו ואמר בישיבה לומדים חולין? ומאז הפסיקו. [אגב שמעתי מהגאון הגדול ר' נתן צבי פינקל זצ"ל, ראש ישיבת מיר, שידוע לו שביום שעבר רבנו את הניתוח במוח, בשנת תשכ"ד, ישב אז מרן הגאון ר' אליעזר יהודה בתענית, כדין הגמרא 'אם תלמיד חכם הוא צריך שיחלה עצמו עליו'].

כל סוגיה שעסק בה רבנו בעיון נבלעה בעצמותו ממש, ולא נשכח ממנו כלום. לפעמים יש תופעה אצל ת"ח שאומרים 'כתבתי על זה בספר שלי' או 'יש לי את זה בכתובים', אצל רבנו הכל היה חי ממש כביום לימודו. וכשהיו מדברים עמו היה ריתחא דאורייתא עם כל החיות והגישמאק. סיפר לי אאמ"ר שליט"א, שבזיכרוננו מצעירותו, כאשר היה הגאון המופלא ר' שאול קוסובסקי זצ"ל דר בשערי חסד בשל מחלתו, היה תדיר מדבר עם רבנו בלימוד בעומק הסוגיות בענייני חלה ועוד, והיו הצעקות נשמעות בכל השכונה מרוב הריתחא דאורייתא שהייתה שם.

סיפר לי תלמידו הגר"ד דוד שמידל שליט"א שבשנת תשכ"ד, קודם הניתוח במוח שעבר רבנו אז. נכנס אל רבנו עם קבוצת ת"ח להחתימו על קול קורא בעניין מסויים של צניעות. כשדנו אז עם רבנו במו"מ של הלכה, הזכיר רבנו את דברי הש"ך ביו"ד סימן ש"מ בעניין קריעה שמבואר שם שאסור לאשה לקרוע באופן שיראו את החלוק שעל בשרה שגם זה פריצות, ומזה הסיק רבנו שאכן זה איסור גמור. באותו זמן עדיין לא גמרו לנסח את המודעה, ורבנו עדיין לא חתם עליה. לאחר הניתוח שהחליש את

גנזי שלמה

מכתבים, אגרות וכתבי יד נדירים מתורתו ומשנתו של גאון ישראל מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל • הרב משה פיישר ניאות לפתוח בפנינו לראשונה את אוצרות גנזיו הנדירים, לטובת קוראי בטאון עולם התורה

לרגל יום הזכרון העשרים לסילוקו של גאון ישראל מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, ניאות לשמחתנו הרב משה פיישר הי"ד לחשוף בפני קוראי 'בטאון עולם התורה' מקצה אוצרותיו הנדירים שבבית גנזיו, מתורתו ומשנתו של מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל. בפרסום ראשון ובלעדי מתפרסמים כאן אגרות ומכתבים, חידושי תורה וכתבי יד וגילויים נוספים. המסמכים הנדירים מובאים בתוספת הסבר קצר על תוכנו של כל אחד מהם, לתועלת הקוראים.

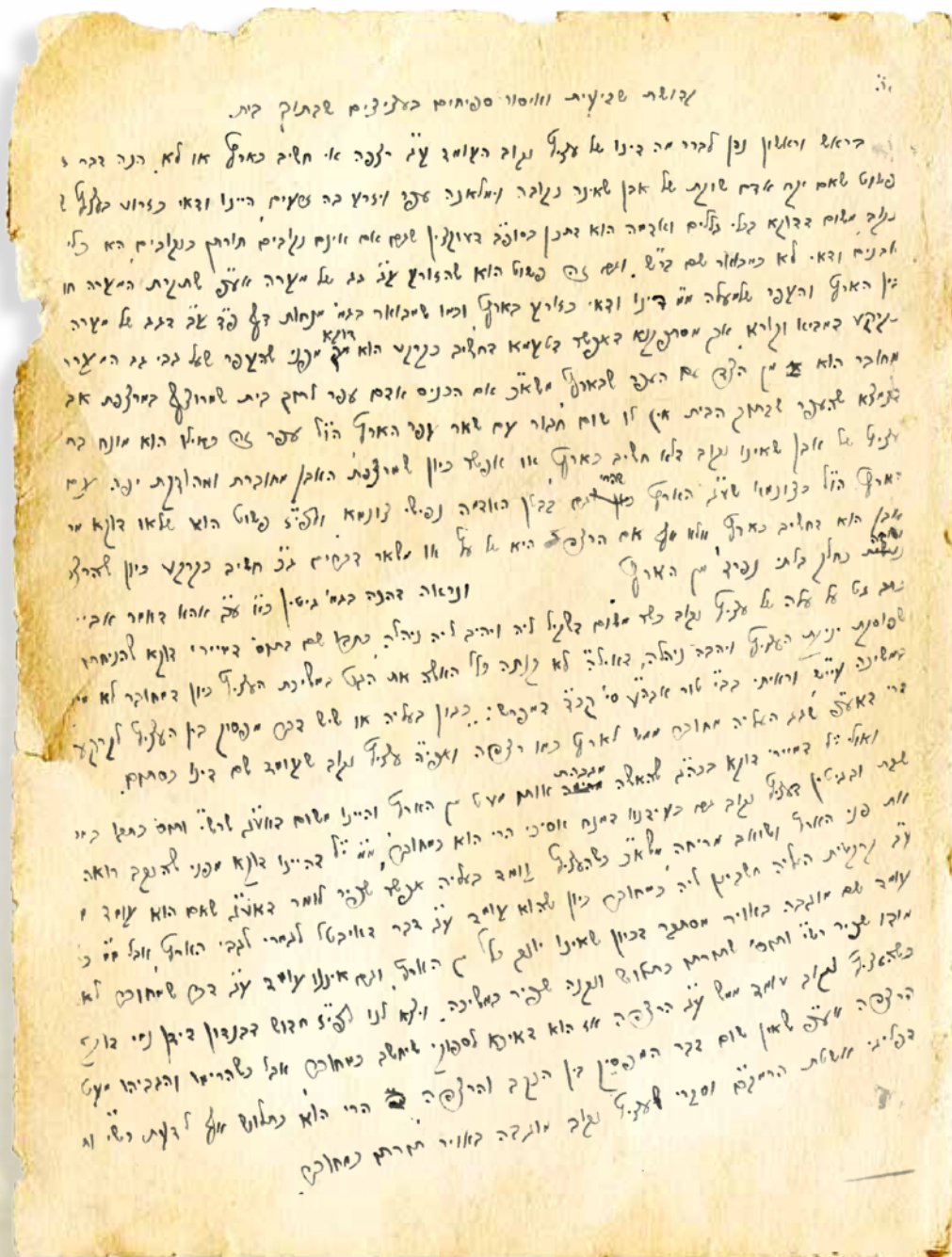
כתב יד של הספר 'מעדני ארץ' על מסכת שביעית

לפנינו אחד מדפי כתב היד מפרי עטו של מרן זצוק"ל, שנדפסו בספרו 'מעדני ארץ', העוסק בדיני 'קדושת שביעית ואיסור ספיחין בעציצים שבתוך בית'.

הספר "מעדני ארץ" נודע בין יושבי אהל כספר יסוד לעוסקים בעניני תורת הארץ בכלל ועניני שביעית בפרט.

עם הופעתו נחשב הספר לחידוש גדול בעולמה של תורה וזכה לפרסום רב בין גדולי תלמידי החכמים, בהיותו משמש כספר יסוד המאגד שיטות הראשונים, האחרונים והפוסקים בדיני תורת הארץ יחד עם פלפולא דאורייתא בשיטתם וסברותיהם. בכדי לעמוד על יקרתו וחשיבותו, די אם נצטט שורות ספורות מנוסח הסכמתו של מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, המעטרת את הספר: "ראיתי את ספרו מעדני ארץ אשר הרחיב והעמיק לברר ההלכות בדיני שביעית. והנה עיינתי בכמה סימנים בספרו ונהניתי מאוד מדבריו הנאמרים בהרחבה גדולה בכל פרטי ההלכות ובסברא נכונה וישרה".

המסמך מארכיונו של הרב משה פיישר

כתב יד חידושי תורה בעניני פדיון הבן

תחת הכותרת: **ענינים מפוזרים בש"ס וגם דברים שונים.**
מחידושי ביום ו' מרחשון, יום בו חל פדיון בני הבכור שיחי', מופיעים חידושי התורה במסכת קידושין ו', ב' בסוגיא דפדיון הבן. חידושי תורה אלו העלם מן זצוק"ל על גבי הכתב, ביום בו זכה לקיים מצוות פדיון הבן בבנו בכורו רבינו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל שליט"א ביום י' מרחשון תרצ"ב. המסמך מארכינו של הרב משה פישר

[illegible]

**מחברות חידושי תורה מכתב יד
מרן זצוק"ל בהיותו נער צעיר**

לפנינו העתק משני מחברות חידושי תורה שהעלה מרן זצוק"ל על גבי הכתב בשנות נעורו המוקדמות. חידושי התורה עוסקים במסכתא קידושין וכוללים הערות על סדר הדף וכן המסמך מארכיונו של הרב משה פיישר בדיני קנינים.

[illegible]

**מכתב בדברי תורה ממרן
הגרי"ש אלישיב זצ"ל אל מרן זצוק"ל**

לפנינו מכתב נדיר בתוכנו, אותו שיגר רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל לרעהו מרן זצוק"ל לאחר קבלת ספרו 'מעדני ארץ' חלק ב'. (בכתבה נפרדת המופיעה בגליון זה אודות מסכת הידידות בין שני המאורות הגדולים, מובא אף נוסח מכתבו של מרן זצוק"ל לרבינו מרן הגריש"א זצוק"ל בנושא. ז' פ')

מבין שיטי המכתב, ניכרת הערכתו העצומה של רבינו מרן הגריש"א צוק"ל לרעהו הגדול מרן צוק"ל לנוכח חידושי התורה שעלו על שולחנו בדמות הספר 'מעדני ארץ'. וכך כותב: "למע"כ ידידי חביבי הרב הגאון המובהק דרופטקא דאורייתא המפורסם לתהלה כש"ת מוהר"ר שלמה זלמן אויערבאך שליט"א, שלום וברכה וכ"ט. את תשורתו ספרו החשוב מעדני ארץ ח"ב קיבלתי לשמחת לבבי, ואם כי לא עיינתי בו עוד באשר עם לבבי, אבל גם לפו"ר ראיתי איך שהוא צולל ויורד במים אדירים להעמיק חקר בדברים המסתעפים מאותו ענין ולהרחיב ביאור בפנים מסכירות, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ודפח"ח. יקבל נא בטובו את תמורתו חמש ל" ואת תודתי העמוקה ואת ברכתי שיפוצו מעינותיו חוצה בתוספת מרובה כהנה וכנה כחפץ לכתבו".

לאחר מכן מאריך רבינו מרן הגריש"א זצוק"ל לברר את אחד מהענינים בהם עוסק מרן זצוק"ל בספרו ומעיר עליהם כדרכה של תורה. המסמך מארכינו של הרב משה פישר

[illegible]

מכתב 'התנצלות' למרן ה'קהלות יעקב' זצוק"ל

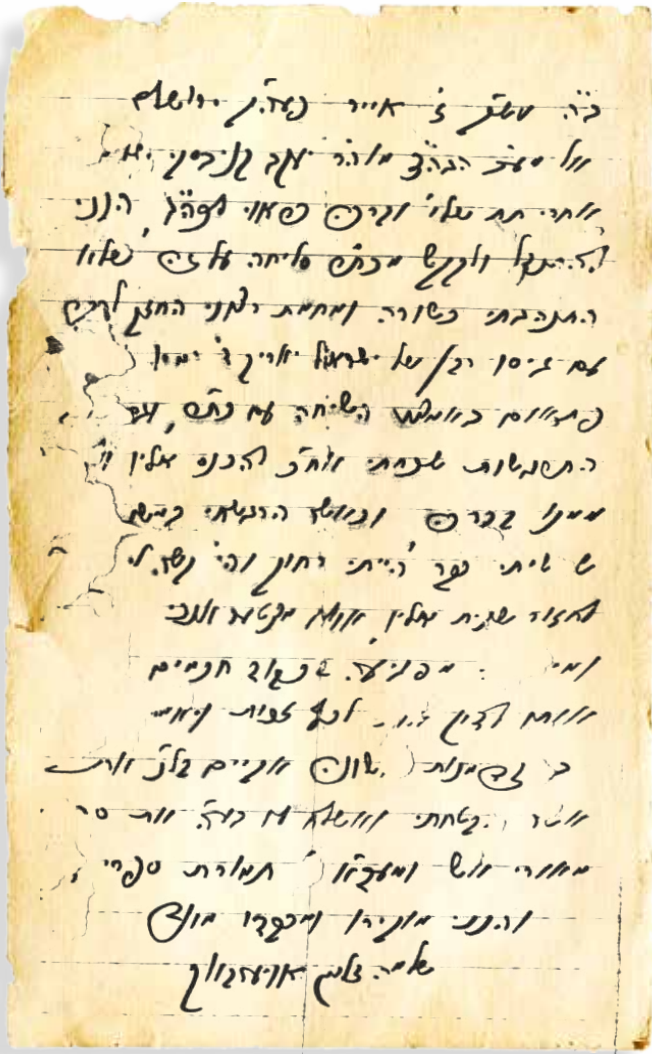
לפנינו מכתב מיוחד שנשלח למרן הסטייפלער הגר"י קניבסקי זצוק"ל, בעקבות מעשה שהיה. היה זה לפני כשבועיים שנה, מרן זצוק"ל היה נוהג לשלוח מכתבים בדברי תורה למרן ה'חזון איש' זצ"ל ולגיסו מרן הסטייפלער זצ"ל והם השיבו לו את דבריהם, אך עד אותה עת בה התרחש המעשה, לא פגש אותם פנים מול פנים.

באחד הימים ירד מרן זצוק"ל מירושלים לבני ברק, שם עשה את דרכו לעבר מעונו של מרן ה'חזון איש'. בהגיעו, נפתחה הדלת על ידי איש של צורה שנראה היה כתלמיד חכם מופלג. מאחור וכאמור לא ראה מעולם את רבותינו, חשב מרן זצוק"ל בדעתו שהעומד לפניו הוא ניהו מרן ה'חזון איש' ולפיכך החל לשוחח עמו בדברי תורה. לפתע, באמצע שיחתם בדברי תורה, נכנס אל החדר יהודי זקן ואיש שיבה, שאף הוא נראה היה כתלמיד חכם מופלג. על אתר הבין רבי שלמה זלמן שהנכנס עתה אל החדר הוא מרן ה'חזון איש' ואילו מי שפתח בפניו את הדלת ושוחח עמו כעת, הרי הוא מרן הסטייפלער ששהה בבית גיסו הגדול באותה עת. מפני כבוד תורתו, חש רבי שלמה זלמן בזריות למרן ה'חזון איש' ופתח אף עמו בשיחה בדברי תורה, מבלי להפרד לשלום ממרן הסטייפלער זצ"ל.

לאחר שיצא כבר לדרכו, חישב מרן זצוק"ל בדעתו שהלא עזב את מרן הסטייפלער באמצע המשא ומתן בדברי תורה ולא נפרד ממנו כראוי. אחר שובו לביתו, נטל מרן זצוק"ל את עטו וכתב אגרת מיוחדת למרן הסטייפלר המביעה התנצלות על אשר אירע.

מכתב זה נמצא בעליית גג, והעובדה ששלטה בו הותירה אי-אלו קרעים בצידו. לאור חשיבותו הבאנו אותו כפי שהוא מוצג לפנינו וממנו ניתן ללמוד על עוצם מידותיו הטובות והנאצלות של מרן זצוק"ל.

וזה לשון המכתב, כפי שעלה בידנו לדלות ממילותיו: "ב"ה עש"ק ד' אייר פעה"ק ירושלים. אל מע"ה הגה"צ מוה"ר יעקב קניבסקי שליט"א. אחרי תת של"ו וברכה כראוי לכה"ג, הנני להתנצל ולבקש מכת"ר סליחה על זה שלא התנהגתי כשורה, ומחמת רצוני החזק לדבר עם גיסו רבן של ישראל יאריך ד' ימיו... פתאום באמצע השיחה עם כת"ר, וגם... התרגשות שכחתי אח"כ להכנס אליו... ממנו בברכה, וכאשר הרגשתי... כבר הייתי רחוק ודוה קשה לי לחזור שנית אליו, אולם מצטער אנכי... מפגינה שכבוד חכמים... אותו לדון אותי לכה"ק וכו'... בהודמנות ראשונה אקיים כל"נ את אשר הבטחתי ואשלח לו בע"ה את ספרי מאורי אש ומעדני ארץ תמורת ספריו... והנני מוקירו ומכבדו מאוד, שלמה זלמן אויערבאך".

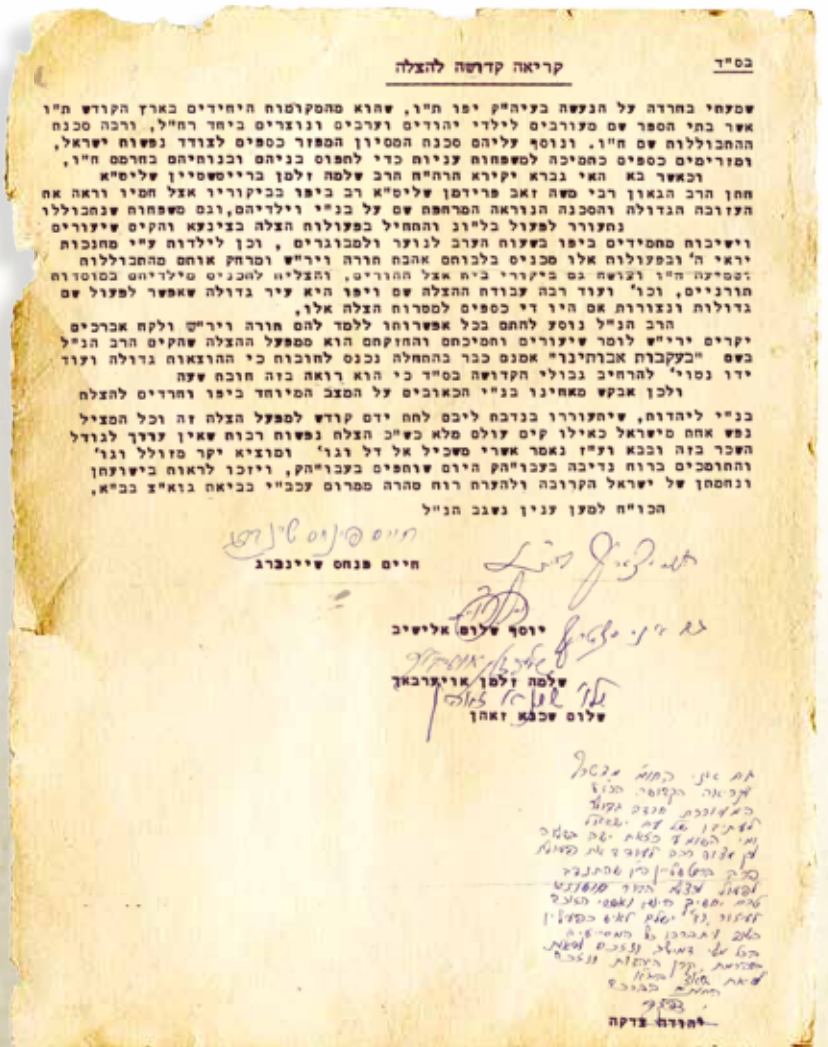

מכתב גדולי ישראל אודות סיוע לארגון המציל נפשות מרדת שחת

לפנינו מכתב מיוחד שלא פורסם עד כה, אודות סיוע למפעל הצלת נפשות מרדת שחת, להוציא יקר מזולל ולמנוע ירידת נשמות טהורות לתהום הנשיה, למסיון ולהתבוללות רח"ל.

על המכתב המיוחד חתומים רבותינו: רבי שלמה זלמן אויערבאך, רבי יוסף שלום אלישיב, רבי חיים פנחס שיינברג, רבי שכנא זאהן ורבי יהודה צדקה זכר צדיקים לברכה.

המסמך מארכיונו של הרב משה פישר

גליון
זכרון

כ' באדר
תשנ"ה-תשע"ה

הזמנה לשמחת נישואי בנו - יבדלחט"א רבינו ראש הישיבה רבי שמואל שליט"א

לפנינו העתק ההזמנה לשמחת נישואי בנו של מרן זצוק"ל, יבדלחט"א רבינו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל שליט"א שהתקיימה ביום רביעי י"ג אלול תשי"ב במלון 'הרלינג ורשבסקי' בירושלים.

כנהוג בשמחות הנישואין באותם ימים, התקיימה החופה בשעה מוקדמת - חמש אחה"צ וקבלת פני האורחים הבאים להשתתף נערכה עד השעה שמונה בערב.

על ההזמנה חתומים אבי החתן מרן זצוק"ל ואבי הכלה רבי פנחס אליעזר הכהן פקשר זצ"ל.

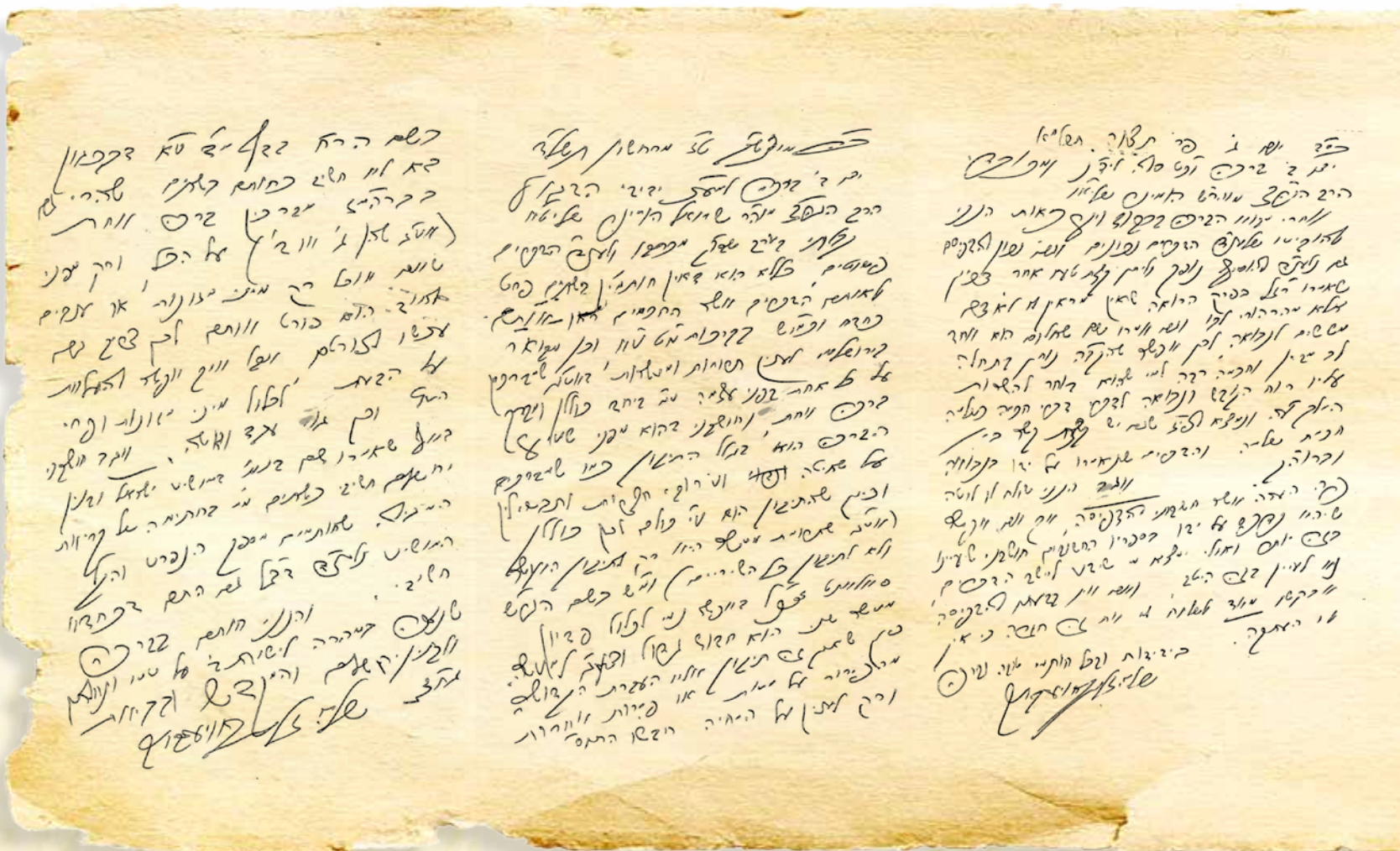
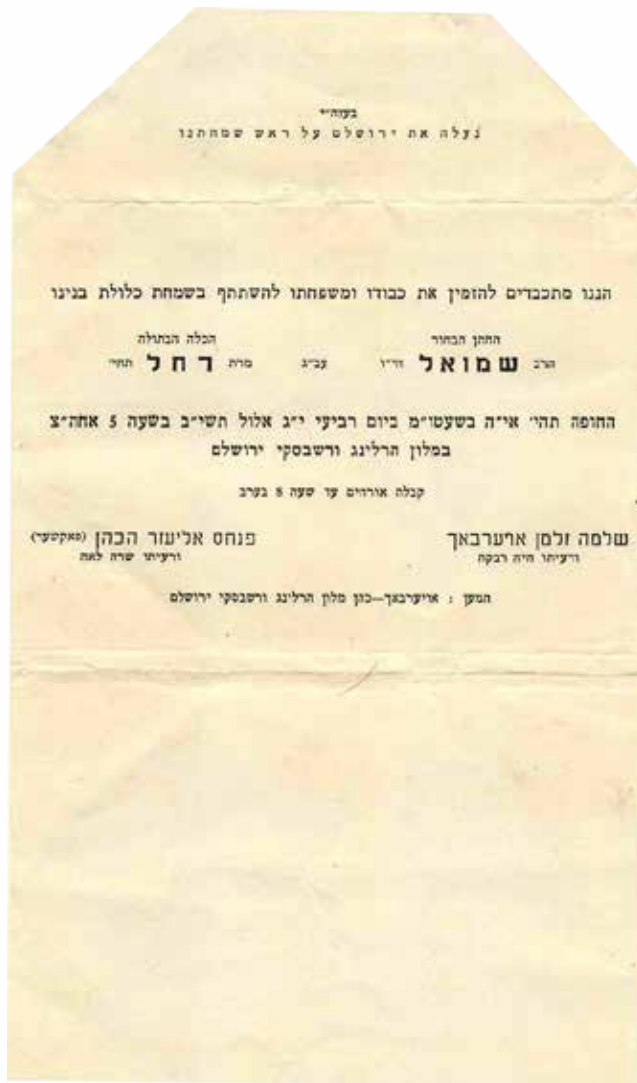
המסמך מארכיונו של הרב משה פישר

מכתבים ממרן הגרש"ז זצ"ל להגה"צ רבי שמואל הומינר זצ"ל

לפנינו סדרת מכתבים ממרן הגרש"ז זצ"ל לכבוד הגה"צ רבי שמואל הומינר זצ"ל, מיקירי קרתא דירושלים, בענינים שונים. הגה"צ רבי שמואל הומינר זצ"ל, נודע בשער בת רבים בספריו 'עבד המלך', 'עולת תמיד', 'עיקרי דינים', 'מצות הבטחון' ועוד, המשמשים כספרי יסוד בסוגית חובתו של אדם בעולמו.

מבין כתלי המכתבים ניכרת ההערכה המרובה אותה חש מרן זצוק"ל לרבי שמואל, אותו הוא מכנה "ידידי הדגול".

המסמך מארכיונו של הרב משה פישר

אורה חיים למעלה למשכיל

49 המשך מעמ' 49

מיוחד היה בכוח חוכמת הפסק. לדוגמה, היה זה כשנשאל על ידי האדמו"ר הבית ישראל מגור, על חזון בבית המדרש ביוהכ"פ שצריך לשתות לשיעורים, אם יכול להיות חזון. ואז סבא השיב לאלתר כי בנקודה הזו יש אולי לדון ולהתיר, אבל חוששני שאדם זה כל מה שהוא שותה לשיעורים זה רק בגלל המאמץ שלו להתפלל, ולכן הורה לו הרופא שישתה לשיעורים. לכו ותגידו לו שהוא מחויב לשכב במיטה כל יוהכ"פ ולא לצאת כלל לבית המדרש, כדי שלא יצטרך לשתות לשיעורים, או בכל אופן לא יצטרך להוסיף יותר ממה שצריך, אם לא יהיה חזון. המקוריות שלו בהלכה ידועה ומפורסמת. רק אציין כדוגמה את מה שידוע שבספרו הגדול מוכיח ששיעור יד סולדת בו הוא לא פחות מ-45 מעלות חום, כאשר הוא מתבסס על מה שכתוב בגמרא שבשר בית השחיטה צונן, ולא חילקו בין שור

ופרה לברווז, וידוע שברווז החום הרגיל שלו הוא קרוב ל-45 מעלות, וכשהוא חולה עולה בשתי מעלות לפחות ולא הוזכר בגמרא כלל שום חילוק בין חולה לבריא. דבר זה נודע לרבנו בדרך אקראי בשהותו אצל הגרי"צ דושינסקי זצ"ל, שנכנס לשם הרופא ד"ר וואלך, וסיפר משהו על בעל חיים חולה שיש לו חום. רבנו שאלו כמה חום יש לו, וענה שבעל חיים זה חומו קרוב ל-45, ואז עלתה בלבו של רבנו הוכחה זו. סיפר לי אחד מתלמידיו, שהיה מעשה בשכונת שערי חסד שרבו שני אנשים על מפטיר. אחד אמר שיש לו יארצייט של אביו ואחד אמר שיש לו יארצייט של חמיו, וכשהגיע הדבר לפני רבנו פסק שיתנו לזה שיש לו יא"צ של חמיו. לאחר התפילה ניגש אליו השני וטען 'למדנו רבנו מהיכ"ת להעדיף אותו עלי שאני בן'. אמר לו רבנו בחכמתו ובמתקן לשונו: 'אתה עם אבא שלך בשמים תסתדר, הרי הזכות של ויתור גדולה יותר מהמפטיר.

לעומת זאת, כאשר השני יבוא לביתו, תאמר לו אשתו בגלל שזה אבא שלי ויתרת, אם זה היה אבא שלך לא היית מוותר...'.

שמעתי מת"ח אחד שסיפר לו הגאון הגדול ר' צבי פרידמן שליט"א, שאחד מרבני המזרחי סיפר לו שניגש פעם לרבנו בשנת השמיטה, ואמר לו שיש לו רעיון איך להתיר לעבוד בשביעית: הלא ידוע שיש צד קולא בעבודה בתוך בית, וא"כ הציע אותו רב שיבנו גגון על הקומביין של החרישה ואז יהיה היתר של עבודה בתוך בית. ענה רבנו ואמר לו: 'מספיק שהאיכר ילבש כובע רחב, וכבר יהיה לזה דין בית, וכך תתיר לעבוד בשמיטה'...

הנהגתו בתשובותיו

סבא זצ"ל לא אחז מזה שמנסקים את המזווה או ס"ת עם היד ואח"כ מנסקים את היד, וטען וכי קדושה יש בה, ואם כי נמצא מקור לדברים בברכ"י בהלכות מזווה, כנראה, כך ראה אצל רבותיו ואבותיו. עם זאת הדגיש רבנו שח"ו לא לזלזל וללגלג על מנהג זה, שנהגו רבים מרבבות עמך ישראל.

אף שסבא לא אהב את המושג 'פרומקייט' איך שהוא מתבטא כיום במציאת חומרות בלי לדעת מה הוא דין, מהי חומרה ומהי מידת חסידות, עם זאת היה מעריך כל שואל שראה בו יראת שמים אמיתית. היה מבחין על השאלה אם היא נשאלת סתם מתוך סקרנות לידע מה דעתו, או שאלות שאין בהן ממש, ומגיב בהתאם. אבל אם היו שאלות שנבעו מיראת שמים טהורה, היה מתייחס בכבוד גדול. לאנשים ששאלו איך להתנהג במצבים מסוימים, כמו שאלות על כיבוד אב ואם, איך צריכים להשקיע בלימוד או הנהגות שונות, היה עונה ומדריך כיצד להתנהג באופן של למצוא חן בעיני אלוקים ואדם. על שאלות מסוימות התבטא לפעמים על השואל כי ניכר כי הוא שם דרכיו, ועל זה נאמר בחז"ל 'כל השם ארחותיו בעולם הזה זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה'.

סבא לא ראה את עצמו כפוסק הלכה סתם, אלא חש מחויבות עמוקה להסביר לשואל את ההלכה בטעמיה, ובנוסף לכך גם להדריכו כיצד לקיים את ההלכה. לכן גם היה חוקר לפעמים את השואל, עד שלפעמים התבררה כי השאלה שונה לגמרי ממה שנשאלה בראשונה.

תורתו הייתה תורת חיים ממש, משולבת עם אהבת חסד שנחצבה מתוך התורה עצמה במשקל ובשיעור

כמה שהרגיש את עצמו מחויב. כמאמר חז"ל 'צורבא מדרבנן כל מילי דמתא עליה', הוא הרגיש אחריות לכל קרוביו ומיודעיו, ובפרט ליתומים ולא למנות שהיה להם ממש כאב רחום. הוא הטריח עצמו ללא שיעור כדי לשמח אותם ולעשות כל מה שבידו לתומכם ולסעדם. זכורני שבשנה האחרונה לחייו, כאשר היה חלש ומיוסר, הגיע בהפתעה לשמחה של בת מצווה של יתומה בת ת"ח, מנכדיו של ידידו הגאון ר' חיים טודרוס הרשור זצ"ל. לא חס על טרחתו וטיפס כמה קומות כדי לשמח אלמנה ויתומים. גם כאשר כתבו ס"ת לעילוי נשמתו של אותו ת"ח, נכנס אחד מבני המשפחה לביתו של רבנו לתאם איתו מתי יביאו אליו את הספר תורה כדי לכתוב, ונענה סבא ואמר 'אני אבוא אליה'. הוא אמר בלשונו: 'תאר לך איוו שמחה תהיה לאלמנה שיגידו שר' שלמה זלמן הגיע אליה הביתה', [עם כל הענווה, ידע את מקומו].

כמו כן הפליא לעשות במצוות ביקור חולים. רק לדוגמה, היה גר בשכנותו שאר בשרו הגאון ר' יעקב כהן זצ"ל, שנסתלק לבית עולמו בצעירותו. בתקופת מחלתו היה רבנו זצ"ל מגיע לבקרו בבית החולים מדי יום ביומו, כמו שמספר בנו הגאון ר' חנן כהן שליט"א, בהקדמת ספרו בניין שבת.

סיפר לי בנו של אחד מתלמידיו שליט"א, שבשל מחלתו היה זקוק לנסוע לארה"ב. הוא מספר שרבנו היה מתקשר כמעט מדי יום לדרוש בשלומו ולייעץ להם בדרכי הטיפול, ואף דיבר עם רופאים. נאמר היה מתקשר היה מזהה עצמו: 'כאן מדבר שלמה זלמן אויערבאך מירושלים', ואף הדריך אותם בשמירת הלכות שבת בבית חולים של גויים, עם כל הדקדוקים. כך היו עיניו ולבו נתונים להשתתף בצרתם של אחרים, וכן בשמחתם. ❖

גליון
זכרון

כ' באדר
תשנ"ה-תשע"ה

"כמין שעת הגזירה"

לקראת יום היארצייט העשרים למחנה הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, רציתי להעיר את תשומת הלב של הקוראים, לפסק נפלא ומחודש של מרן זצוק"ל בגדרי שעת הגזירה שמחויבים במסירות נפש.

כידוע מרן זצ"ל האריך בספרו 'מעדני ארץ' על שביעית לדון בענין ההיתר מכירה בתקופה ההיא [אגב, ידוע שבסוף חייו החמיר מאוד בזה מעיקר הדין. וכמבואר באורך בספר הליכות שלמה שיו"ל לקראת שנת שמיטה זו, עיי"ש]. בהקדמתו לספר זה ביאר באריכות את החשיבות הגדולה להקפיד שלא להשתמש בהיתר המכירה, אף לדעת אלו שתמכו מתחילה במכירה זו באותם ימים וכנ"ל. בתוך דבריו הביא מכתב מאת אחד מגדולי המתירים בדבר זה, שכתב שייסע בכל מאוודו וכוחו לאותם אשר נתן ד' רוח טהרה בלבם לקיים את המצוה הקדושה בלא שום הפקעה, 'ואף גם הזהיר את אלה שהכבידו לחצם על שומרי שביעית, שאם ישתמשו בכח ההיתר לכופו גם על אלה הרוצים ללכת בדרכי התורה בתמימות, אזי יבטל לגמרי את כל ההיתר ויודיע גלוי שצריכים לעמוד על זה במסירות נפש כמין שעת הגזירה ח"ו".

ומבואר בזה חידוש נפלא, שהגדיר מצב זה בו נלחמים אנשים לקבוע בציבור את דעתם בהלכה להתיר ענין המכירה, כמלחמה בעצם מצות השמיטה, עד כדי השוואה לשעת גזירה על מצווה זו.

וכנראה הטעם לזה משום שאם אכפת למישהו שהשני מחמיר ממנו ונלחם נגדו בזה, השורש לכך הוא מחמת זלזול בעצם המצווה, כי מה אכפת לו שהשני יחמיר על עצמו (וכפי שהמשיך שם להזהיר בענין זה 'שישמרו לנפשותם מחרב נוקמת נקם בריית, העומדת לנקום נגד המזלזלים בקדושת שביעית בשאט נפש').

ויש ללמוד מכך על חומר הענין לכפות על אחר דעתו להקל בענין מסוים, עד כדי שזה עצמו יכול להגדיר את הדבר עצמו המותר מעיקר הדין, כאיסור חמור שצריך למסור עליו הנפש כשעת הגזירה.

אחד הקוראים

קורות בתינו

שיג ושיח משפחתי
בשולחן שבת קודש,
סביב הלכות שבת
ופרשת השבוע

יעקב צביון

מבעיר (שהיה, הטמנה)

אין לסמוך על הדברים הלכה למעשה

מקורות

- פרק ל"ה פסוק ג'.
- ר' אבהו (שבת קו.) דמחייב בה [ובחובל] גם מקלקל [ולא קו"ל הכי].
- ר' יוסי (שם ע.) מובא ברש"י בחומש) דסבר ללאו [מלקות, ולא כרת וסקילה, ובשוגג פטור מחמת] יצאת.
- שו"ע או"ח סי' רנ"ג ס"א.
- ע' אנ"מ ח"א סי' צ' ג' [שמסקנתו שגם זה בכלל הנזרה].
- מ"ב שם ס"ק י"ד.
- אנ"מ או"ח ח"ד סי' ע"ד, שש"כ פ"א הערה ע"א [מהגרשו"א], והחזו"א (ארחות רבנו ח"א עמ' ק"ב) לא חילק.
- מכתב הגר"ש ווינר [בס' ארחות שבת סוף ח"א].
- אנ"מ ח"א שם.
- רמ"א סי' רנ"ג שם, מ"ב ס"ק לח. ובה"ל ד"ה ונהגו.
- שו"ע שם.
- בה"ל ד"ה ונהגו.
- מ"ב ס"ק ח'.
- חזו"א או"ח סי' לו ס"ק יא, וסי' ג' ס"ק ט. והאנ"מ ח"א הו"ל מקל [כשאנו מתאדם].
- שו"ע שם סי' רנ"ז ס"א.
- מ"ב שם סק"ה.
- שו"ע שם סוף ח'.
- רמ"א סי' רנ"ג ס"א [והחזו"א מחמיר].
- חזו"א סל"ז סק"ז - אוסר להוסיף. [ובד' המ"ב צ"ע ע' סי' רנ"ג ס"ק פ"ח, וסי' רנ"ה ס"ק ב, וסי' שי"ח ס"ק נ"א. וני' מנחת שלמה תנינא סל"ד משי"כ ליישב].
- שו"ע ר"ס רנ"ז.
- מ"ב ס"ק א' [המעט השני].
- שו"ע שם סוף ד', וה"ה כשהוציא הקדרה והניחה ע"ג קרקע - הגרשו"א אורבך [שש"כ פ"א הערה קצב].
- שו"ע סי' ער"ה ס"א ומ"ב סק"א.
- רש"י שבת יא. (ביצה כב.).
- בה"ל שם ד"ה לאור. [והחזו"א (דו"ה) החמיר].
- ע' בה"ל ד"ה וכן.

כשעמדה אמא להדליק נרות של שבת, נשמעו נקישות בהולות על הדלת. בפתח עמדו הזוג הצעיר - שכנינו החדשים - אוכדי עצות. חיבור החשמל לגנרטור בדירתם - שנבנתה בהרחבת הבנין - התקלקל בדיוק עכשיו. המקרר והפלטת שבתו, וסעודות השבת - פרי בכוריה של עקרת הבית - מה יהא עליהן? "המקרר שלנו לשרותכם" הרגיעה אמא, ושלחה את שלום ומנוחה להעלות את הדרוש קרור - אלינו. "את הסעודות תאכלו אתנו, וממה שהכנת תהנו ביום ראשון".

אלא שתגובתם הנבוכה של צבי ורחלי הסגירה את רצונם לעשות שבת לעצמם.

"בקשר לתאורה" אמר אבא "יש לנו פמוטות, כוסיות, שמן ופתילות, ואפילו לוקס. ולגבי התבשילים, תסתדרו מצוין עם הגז".

"אין לנו בלך" אמר ר' צבי.

"אין צורך" פסק אבא, נגש בזריזות אל ארון המרפסת, והוציא את הלוקס, הפמוטות הישנים, וכל השאר, ודהר במדרגות, כשצבי בעקבותיו.

חיש מהר הכינו אבא וצבי את הנרות, רחלי הדליקה, ועשרת השלהבות מלאו את הבית הקטן - אורה. גם הלוקס - שהנח מעל הספריה - הוסיף את חלקו.

בתוך כך העמידו אבא וצבי על הכירים את סירי הצ'ולנט והמרק הקטנים, על להבות גלויות. ומחבת בעלת כיסוי זכוכית - שעוף ואורז בתוכה - מעל שניהם. "הפשטידה!" נזכרה בעלת הבית.

צבי הוציא מן התנור - שעדן לָהֵט - קוגל קטן, ועטפו במגבת ובשמירה עבה.

צבי ואשתו הביעו תודתם לאבא, שהזדרז להתארגן בדרכו אל בית הכנסת.

לאחר התפילה הופיעו אבא ור' צבי, כשהם מנהלים שיח הלכתי ער. עד מהרה הוציאה אמא את הגפילטע פיש, הסלטים, וקרטוני השתיה של מיודעינו, הוסיפה עוגות מעשי ידיה, והודיעה שהגלידה ממתינה להם בהמשך.

צבי שב והודה, ופנה ללכת, כששלום מסייע בידו.

לאחר הקידוש ונטילת ידיים, הגישה אמא דג וחריין, ואבא פתח בשאלה "התדעו איזו מלאכה - מתוך ל"ט המלאכות - מפורשת בתורה?" "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת!" צטט שלום מפרשת השבוע.

"האם מלאכה זו חמורה יותר מהשאר?" שאלה מנוחה.

"ישנה דעה כזאת²" אמר אבא "אלא שלעומתה, יש הסובר שעונשה קל מהשאר³, מה שבטוח" המשיך אבא "שמלאכה זו זכתה לגזרות - חכמים רבות, אשר נועדו לשמרנו מהקשל כה".

"הגזרה הראשונה" ירה שלום "שהיה".

"יפה" אישר אבא, והסביר "חכמינו אסור להשאר מיום שישי תבשיל על אש גלויה. מחשש שבאמצע השבת יגביר את האש (- הבערה) כדי למנוע את דעיכתה⁴".

"אין מגבירים אש?" שאלה מנוחה.

"בחיתוי (-ליבוי) הגחלים הקיימים, או בהוספת חומר בערה⁵".

"וכשמכסה את האש?" שאלה אמא.

"הרי הוא מגלה דעתו שאינו מעונין בהגברתה, והחשש מסתלק⁶". אמר אבא, ומלא כוסיות ליקר עבור כולם.

"אצל פישר - קרובינו - משתמשים ב'פלטת' ללא שום כיסוי" סיפרה מנוחה.

"בפלטת, אין אפשרות להגברת האש⁷" הסביר אבא "מה שאין כן בכירים של גז, הטעונות כיסוי (-בלך)".

"במקום לכסות את האש, אפשר להסיר את ברזי הגז" הציע שלום, וגמע את הכוסית.

"רעיון יפה⁸" נהנה אבא "אלא שחז"ל דרשו את תיקון האש עצמה⁹".

"ומדוע התרת לשכננו השהיה על אש גלויה?" תהה שלום.

< המשך בעמ' 59

הפטרנונו זו, ע"ש הטהרה היא קרויה, שהוא ית"ש מטהרנו מכל טומאה על ידי מצוות שניתנו לאחינו הכהנים, ולע"ל יטהרנו בעצמו, כמאמר הכתוב "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִם טְהוֹרִים וְטָהֳרֶתְכֶם מִכָּל טִמְאֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֶטְהַר אֶתְכֶם" ולהשמיענו כי פרשת פרה אינה רק שינוי המציאות הלכתית של טמא המת, כי אם גילוי על שורש של תהליך שבו השי"ת מספק לנו את הכלים לצאת מטומאותינו כולם, ולחזור להרבה בקל-חי.

ויש לעיין בדברי הנביא, כיצד יהיה תהליך זה לעתיד לבוא: וְלִקְחָתִּי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת, וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֶדְמַתְכֶם, וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִם טְהוֹרִים וְטָהֳרֶתְכֶם מִכָּל טִמְאֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֶטְהַר אֶתְכֶם. וְנָתַתִּי לָכֶם לֶב חֵדֵשׁ, וְרוּחַ חֵדֶשֶׁת אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם, וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׁרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר. וְאֶת רוּחִי אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם. וְיִשְׁכַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתֵּיכֶם וְהִיָּתָם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם לְאֱלֹהִים. וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טִמְאֹתֵיכֶם... (יחזקאל לו כה-ל)

הבה וננסה לקרוא בפשטות את אשר אומר לנו כאן הנביא: לע"ל יהיה קיבוץ גלויות ואז השי"ת יטהרנו מכל טומאותינו וי"תן לנו לב בשר תחת לב האבן שהיה לנו מקדם ומשמעות הדבר הוא שאנו נלך בחוקי התורה כיאות ובזכות זה נשב ישיבה עולמית בארץ.

והדבר הזה אומר דרשני, מהו פשר "ניתוח לב פתוח" זה? לב אבן, לב בשר? אכן ליבנו לב אבן הוא, אבל כיצד יכול להתחלף דבר כזה? יש בחירה לאדם והלב יעמוד בהתאם!

והנה יש בזה דברים נפלאים בתנא דבי אליהו פרק יח: ...בא וראה כמה גדולה כוחה של תורה, שמטהרת את פושעי ישראל בזמן שעושין תשובה אפילו מעבודה זרה שבידן, שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וגו' (יחזקאל ל"ו כ"ה), אין מים אלא דברי תורה, שנאמר הוי כל צמא לכו למים וגו' (ישעיה נ"ה א'), אין טהורים אלא דברי תורה, שנאמר אמרות ד' אמרות טהורות (תהלים י"ב ז').

כאן יש מפתח. אין כאן איזה מופת

ונתתי לכם לב חדש הפטר פרה

בבא קמא היה הדבר פועל את אותה הפעולה, אלא שגלולה זו מרה מדי למי שאינו אומן על מתיקותה של סוגיא. אז מדברים על "הוכחות אמיתות האמונה" שגם היא תורה וזה מעניין ומסקרן ו-התורה כבר פועלת את פעולתה. שפע התורה שהשי"ת משפיע הוא גופא שפע הטהרה על הלבבות.

וכמאמר רבי עקיבא, ומקורו הוא בהפטרנו: "אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין ומי מטהר אתכם? אביכם שבשמים!...מה המקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל!"

והאחרון הגדיל.

כאשר אנו רואים מול העיניים ממש שכל הרוחות נשבו בסערה וניסו ללמד את העולם, כי ציבור בני התורה הוא עדר שילך לאן שרק יוליכוהו וכבר ראשי השלטון הכינו עבורו את המשרפות העתידות להפכם להיות "משולבים יותר", אם מצד תכניות משרי הממשלה למיניהם, אם מצד התקשורת שהכשירה את השטח, אם מצד גורמים שונים שדאגו שהצאן יהיה ללא רועה, בשיטות שונות ומשונות. בערפל, במסרים מבולבלים ולעוסים, במשאות שוא ומדוחים. מאמרות המשרדות כי אין יכולת כבר ליהודי למסור את נפשו על קיום התורה, זו מצוה שאינה נוהגת בזמן הזה.

כל ציבור אחר היה קורס תחת מעמסה כזו של מלחמת תקשורת מבפנים ומבחוץ. הרי המושכל הראשון היה מכתוב לכל בעל בעמיו שיש לו אחריות על חינוך ילדיו ועל שלום ביתו לכל הפחות לידום בעת ההיא.

ולמרות הכל, הציבור חי וקיים, לא נכנע, מתאושש מההתקפות וממשיך בשלו, בתפיסות שלו, בחינוך שלו - בהתרוממות רוח, מתאגד, מתאחד, לא מתבלבל, מותיר את הערפל לאחרים, לא מוותר על חיים גלויים של טהרת הרעיון. "לפיכך נקרא אברהם אוהבי - שעשה את האמת מפני שהיא אמת" (פיהמ"ש להרמב"ם בהקדמתו לפרק חלק).

ללמדנו, כי מעתה אי אפשר לומר כי עמל תורה של עשרות שנים באי אינם נותנים את פירותיהם. יש להשי"ת לגיון של דעת, לגיון העומד הכן להיאבק עם כל רוח של עבודה זרה. השי"ת כאילו "זורק עלינו מים טהורים", ואנו מצידינו "נטהרים". לב האבן שבקרבנו מתרכך וכבר דומה הוא יותר לבשר. כי אנו עמך ואתה מלכנו.

השי"ת זיכנו ואנו מיושבי ארץ הקדש ומשנה לשנה יש בה יותר ישיבות, יותר שומרי שבת בעולם, יותר סמינרים, תלמודי תורה, לומדי דף היומי, כל הזמן יש שיפור במצבו הכללי של כלל ישראל.

אמת נכון הוא, האכילות טעונה שיפור וגם החילוניות החולנית והקלוקלת גדלה והולכת. השטן מקטרג כאשר הוא רואה את גודל הקדושה ומתאוהה הוא לעצור את כל זה בכל מחיר. אבל המציאות עליה דיבר הח"ח בכנסיה הגדולה הראשונה, שם זעק הח"ח שאדם שכל בניו התקלקלו אל יתיאש ממשפחות אחרות עכ"פ - דהיינו שרוב הסיכויים שאת משפחתו שלו הוא איבד, רק הח"ח דיבר על לפחות להציל את היתר! - מציאות זו השתנתה ללא היכר, היום למקולקלים יש מוצא, הרבה חוזרים לכור מחצבתם, מי לגמרי ומי למחצה שליש ורביע.

השי"ת מאיר עלינו באור חדש, הוא שופך עלינו מים טהורים. מה קרה? פשוט מאוד. מבאר המדרש כי אנו לומדים וכאשר לומדים הרחוקים מתקרבים. אנו לומדים ופושעי ישראל עושים תשובה.

והנה כבר אמרתי כי איני יודע היכן אנחנו, בתקופה זו או אחרת, רבותינו גדולי הדור המה אשר יורונו בדברים אלו. אמנם רק משל ומליצה הבאתי, להראות איך הדבר יכול לקרות במידת מה אפילו בימינו אנו, שהשי"ת זיכנו ומזכנו בעת שרוצה לפעול לתת בנו לב בשר וריבה את היכלי התורה ולומדי ועמלי התורה.

שמעתי מאחד מרבותי זצ"ל, שכל מה שמצליחים בסמינרים להחזיר בתשובה יהודים רחוקים, הוא מחמת זה שהם מתכנסים לשמוע דברי תורה בנייתוק מוחלט מהעולם למשך כמה ימים רצופים. בעיקרון, אמר מו"ר זצ"ל, גם אם היו מתכנסים ללמוד

בעלמא, בודאי שיש בחירה לאדם, אלא זריקת המים של השי"ת שעל ידיו הוא כביכול 'משנה' אותנו, הוא על ידי כח התורה. ונאמר כאן שהדבר "מטהר" [דהיינו לשון הכתוב המתנייחסת לשפע התשובה ש"עושין פושעי ישראל"] אפילו מ"עבודה זרה שבידן"!

למימרא שבהכרח על ידי לימוד התורה אנו עתידים להשתנות ואומר הכתוב שיהיה הדבר שינוי של קבע, מ"לב אבן" ל"לב בשר", כלומר ששינוי זה יהיה קבוע, שינוי מוחלט של הגישה של היהודי לחיים, באופן שלא יהיה מקום יותר לחטא ושמידת המצוות כראוי תהפך לצורת החיים שהיא במושכל ראשון.

והוא דבר שזקוק לביאור נוסף, הרי אנו לומדים תורה אלפים בשנים ואף בא"י כן ואעפ"כ איננו רואים תזוזה? הלבבות לכאורה עדיין עשויים אבן?

כאן עלינו להתבונן קמעא, מה פירושו של דבר שהשי"ת "מטהר" ו"נותן לב בשר".

והנה נתבונן סביבנו. והנה איני יודע היכן אנחנו, בתקופה זו או אחרת, רבותינו גדולי הדור המה אשר יורונו בדברים אלו. וכל הדברים הבאים אינם כי אם משל ומליצה להמחיש את היסוד עליו מדובר בהפטר על פי דברי המדרש.

הנה בוודאי שיש דין ויש דיין ואין כמעט ייסורים בלא חטא. יש סבל ויש תופעות לא טובות וסכנות מרובות וסכנת השמד הקרובה תוכיח. אמנם יש לזכור! זהו בחשבון הפרטי של ההתמודדות של כל אחד ואחד מאתנו עם הסכנות, אמנם בחשבון הכללי יש עליה ושיפור תמידי במצב של הציבור.

נופת צופים

בענינא דיומא

הרב לוי שמואלי

וביום השביעי יהיה לכם קודש

בהעמק דבר כתב: "אלא הפירוש וביום השביעי ינהגו בו קדושה כל אחד לפי ערכו. ומכאן הנהיגו עמי הארץ בו קדושה שלא לדבר בו שקר כדאיתא בדמאי (פ"ד) הלוקח פירות ממני שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן שואלו בשבת ואוכל על פיו ופירש בירושלמי מפני שאימת שבת עליו. וברע"ב שם שמתייראים לעבור עבירה ולשקר בשבת יותר מבחול, וכמו דאיתא בסנהדרין דף כו. דישאל נזהרים בקדושת שביעית וכו' עכ"ד. והנה במכילתא "ושמרתם את השבת כי קודש היא, מגיד שהשבת מוסיפה קדושה על ישראל". ובאגרת הגר"א: "ובשבת ויום טוב אל תדברו כלל מדברים שאינם נצרכים מאוד וגם בדברים הנצרכים למאוד תקצרו מאוד כי קדושת שבת גדולה מאד ובקושי התירו לומר שלום בשבת ראה בדבור אחד כמה החמירו". ולפלא שרבינו הנצי"ב לא ציין דברי הגר"א.

את השולחן ואת כל כליו

וב'משך חכמה': "הנה נכלל בכל כליו גם כלים של לחם הפנים, המה כלים שהלחם נאפה בהן הדפוסין וכל

כלי הלישה והאפיה וכו'. והנה רש"י שמות (כה, יט) כתב דלחם הפנים היה לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב וכו'. והנה בשבת (ז): "ת"ר האומר הרי עלי ברזל אחרים אומרים לא יפחות מאמה על אמה למאי חזיא אמר רב יוסף לכליא עורב וכו'". והנה לחם הפנים אורכן עשרה טפחים ורוחבן חמשה טפחים וא"כ הדפוס של לחם הפנים היה יותר מאמה על אמה. ולכך האומר הרי עלי ברזל לא יפחות מאמה על אמה החזיא לכליא עורב ששיעורו פחות מדפוס של לחם הפנים.

וכל הנשים טוו את העיזים

"וכל אשה חכמת לב בידיה טוו וגו' את התכלת ואת הארגמן וגו'". "וכל הנשים אשר נשא לבן בחכמה טוו את העיזים". וכתב ה'משך חכמה' דבטוויית התכלת והארגמן וכו' כתיב בלשון יחיד "וכל אשה" ובעיזים כתיב בלשון רבים "וכל הנשים". והטעם דאת התכלת והארגמן שהוא דבר המקבל טומאה טוו רק נשים טהורות אבל את העיזים שטוו על העיזים בעלי חיים אינם מקבלים טומאה וגם נשים טמאות היו יכולין לטוות לכן כתיב "וכל הנשים".

והנה מש"כ המשך חכמה דתכלת וארגמן הוא דבר המקבל טומאה, הנה הרמב"ם (פכ"ב מהלכות כלים ה"א) כתב: "אבל האורג בגד בפני עצמו כל שהוא הרי זה מקבל שאר טומאות חוץ מטומאת מדרס שאין מקבל אותה אלא הראוי למדרס". ומשמע דטווי

אין מקבל טומאה ובעיני אריג וא"כ גם נשים טמאות היו יכולות לטוות.

טוו את העיזים

בשבת (עד:): "אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן, הטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת חייב שלש חטאות. אחת משום גזוז ואחת משום מנפץ ואחת משום טווה וכו'". יל"ע הטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת אי עבר גם איסור דרבנן של משתמש בבעלי חיים [ע"י רש"י שבת (קנ"ד): תנן לא רוכבין על גבי בהמה וה"ה לכל תשמיש], האם גזירת רבנן נאמרה במקום שאסור מדאורייתא.

והנה ה'פתחי תשובה' (יור"ד סי' ק"ב ס"ק ד') הביא תשובת 'צמח צדק' (סי' ס"ט) דביצת טריפה שנולדה ביום טוב והרי הביצה אסורה באכילה מדאורייתא מדין טריפה, מ"מ חל עליה גם איסור נולד דרבנן. וכן יש לדון בגזירה דרבנן דמנעל המסומר, האם ביום הכיפורים שאסור מדאורייתא. הנועל מנעל המסומר ביום הכיפורים, אי עבר גם על אגזירה דרבנן.

כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם

בספר 'חפץ חיים' על התורה כתב: "התורה פרסמה את כל אלה אשר הביאו נדבות למלאכת אוהל מועד. ובספר נחמיה נתפרסמו לדיראון האדירים של העיירה תקוע, שלא הביא צווארם בעבודת אדוניהם [ועל

ידם החזיקו התקועים ואדיריהם לא הביאו צורם בעבודת אדניהם" וברש"י עשירים של תקוע לא הביאו צווארם, לא סייעו בעבודתו של הקב"ה לבנות חומת העיר (נחמיה ג, ה).

ניכר מהסיפור שהעניים וה'בעלי בתים' עזרו בבנין החומה ורק האמידים השתמשו ונכתבו בשביל זה לדראון עולם. והנה לו קמו עתה מקבריהם וראו איך שנכתבו בספר נחמיה לחרפה, היו נותנים כל מחמדיהם ובלבד שימחו מן הספר, ללמדנו שכל מי שעושה טובה הקב"ה מפרסמו לטובה ולהיפך מי שמונע עצמו מלהשתתף בבנין המקדש ובימינו בהחזקת התורה, הקב"ה מפרסמו לחרפה. וע"כ על כל אר"א להשתתף במאורדו להחזקת הישיבות, שלחומת ברזל ולבתי מקדש מעט נחשבו אצלנו" ע"כ.

והנה בשמואל"א (א, יד): "וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה". ובמנחות (פה). מאי שנא תקועה, אמר רבי יוחנן מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן.

ובזה"ה (חגיגה ג): כתב דעירא היאירי רבו של דוד היה מעיר תקוע.

ועירא היאירי היה גדול בתורה כדוד (עיין גיטין נ"ט) והוא היה מתקוע שהחכמה מצויה בהן, אבל העשירים שבהן לא נדבו למלאכת המקדש. ובקידושין (לג): "א"ל דלמא ממתא מחסיא ניהו דגסי בה רבנן". וברש"י: "תמיד רגילים אצלם ולבם גם בחכמים, כאילו הם מהם העיר תקוע, שהיתה חכמה מצויה בהן והעשירים זלזלו בעבודת המקדש, גדולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו".

בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה

וברש"י: "חור בנה של מרים היה". וא"כ משה [אחיה של מרים] ובצלאל [בן בנה של מרים] שלישי בראשון היו.

והנה בילקוט במדבר פרשת בהעלותך (רמז תשל"ו) איתא "בצלאל היה בסנהדרין של משה". ובסנהדרין (כח). כתבו התוס' דהלכה דשלישי בראשון פסול וכן משמע בירושלמי ובשו"ע (חור"מ סי' ל"ג סעיף ב'). וי"א דשלישי בראשון כשר וא"כ איך ישבו בסנהדרין משה ובצלאל.

(ועי' משך חכמה פרשת בהעלותך ד"ה ותדבר מרים).

וימלא אותו רוח אלוקים

ב'משך חכמה' כתב: "הענין דמסירות נפש צריך להיות שלא בחקירה והתחכמות יתירה. ויהודה מסר עצמו בים במסירות נפש כמו דאיתא בתוספתא דסוטה וכן חור מסר

עצמו בעגל, דהחקירה תעכב ברצון פנימי מלמסור נפש על קדוש השי"ת כעדות יעבץ החסיד. לכן אמר שבעבור זה שלא חכמו ולא נתחכמו יותר מדאי, לכן וימלא אותו בחכמה ודעת".

והנה בספר רוח חיים (אבות פ"ה מ"ג): "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו וכו'", ירצה בזה ע"פ מש"כ מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו (משלי כ'), כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם לבניו אחריו המה כטבע מוטבע ובקצת יגיעה יגיעו לזה, כמו שנראה בחוש שרבים מעמי הארץ מהיהודים מוסרים את עצמם על קידוש השם והוא מוטבע בנו מאברהם אבינו שמסר נפשו לאור כשדים על אמונתו וכן כל העשרה נסיונות היו להישיר הדרך לפנינו וכו'". ומש"כ ה'רוח חיים' שרבים מ"עמי הארץ מתיידיים" היינו שאינם עוסקים בחקירה ואמונתם אמונה פשוטה.

וביסוד דברי ה'רוח חיים' האריך ב'מכתב מאלהר' (ח"א עמ' 10).

ובקונטרס 'דיעת בית רבו' שם, ציין לדברי ספר חסידים (סי' ק"ט): "אם באת לידי נסיון והתאפקות מלחטא, אל תחזיק טובה לך לומר עמדתי בנסיון, שמא באו אבותיך

לאותה מדה. וכשלא חטאו בקשו מהקב"ה כשיבואו בניהם לאותה מדה שיתאפקו בהם מחטא, שנאמר אלוקים יראה לו השה לעולה בני ויקרא שם המקום ההוא ד' יראה, שיהיו בניו נשחטים על קדוש ד' ונשרפים כיצחק". ושם (סי' תצ"ה): "כל דבר צער שאדם סובל, באותו ענין עושים טובה לזרעו שנאמר: "יראה זרע יאריך ימים" (ישעי' נג.) וכתוב: "אשרי בניו אחריו" (משלי כ, ז).

ובגו' (נז): "אמרה לו בני לכו ואמרו לאברהם אביכם, אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות". ולדברי ה'רוח חיים' י"ל

דמה שאני עקדתי שבעה מזבחות הוא מכח מה שאתה אברהם, עקדת מזבח אחד.

ויקראו את פחי הזהב

ברמב"ן: "ויתכן שספר בכאן המחשבה שחדשו בחוטי הזהב, כי היה תמה בעיניהם להיות זהב טווי ושזור כאשר יעשו בצמר ופשתים, כי לא נשמע עד היום ההוא לעשות כן". ויל"ע בעשה מלאכה זו בשבת והתרו בו משום טויה בשבת, אי חשיב התראה. ועי' ב"ק (ב.) הך דהוא במשכן.

שביעית

עיונים והארות בענייני השמיטה

ספיחין בכלאי הכרם

כלאי הכרם אסורין מן התורה והיינו הזורע חטה ושעורה וגפן. יל"ע כלאי הכרם שגדלו בשביעית לר"ע דספיחין אסורין מן התורה (מנחות ו.), אי חל עליהם איסור ספיחין. [ספיחין הוא במיני זרעים ולא באילנות, האם כלאי הכרם דינם כזרעים או כאילנות לענין ספיחין].

קורות בתינו / המשך מעמ' 56

"הגזרה היא רק ביחס למאכל שהבטחת תהליך בישולו עשויה להטריד את בעליו, ולהכשילו - בעקבותיה - בהבערה" הסביר אבא "משהגיע התבשיל - בשקיעת החמה של יום ששי - לחצי בישולו, נשבר ה'מתח', ופוחתת - ממילא - סבירות החתוי אינו מדאיג עוד, ולכן לא יגרום לחיתוי¹⁰. הצולנט והמרק של ר' צבי" סיים אבא "ענו על דרישה זו".

"ולמה אנחנו צריכים את הבלך?" הקשה שלום, בנגסו בפיסת חלה "למיטב ידיעתי, הצולנט שלנו מונח על האש, שעה-פלוס לפני השקיעה". "יש הסובר" הסביר אבא "שכל תבשיל המצטמק (-המונח על האש לאחר גמר בישולו) ויפה לו (-טעמו משתבח בכך), הרי הוא בכלל הגזרה¹¹, ולכתחילה חוששין לכך¹²".

"נזכרתי" אמרה אמא "בבלך הישן שבבוקרם". "לא אקטואלי" אמר אבא. "איסור 'שְׁהִיָּה' נמשך בכל רגע¹³" אמר שלום "ור' צבי יוכל למנוע זאת, בדחיפת הבלך - בזהירות - תחת הסיר". "חימום ברזל בשבת נחשב כהבערה¹⁴" הפתיע אבא "ויצא שכרו בהפסדו".

אמא נגשה אל הכירים, הסירה את המגבת העבה מעל סיר המרק, תפסה בשתי ידיותיו, ורצדה אל השלחן.

"הגזרה השניה!" קרא שלום. "מה כונתך?" התענינה מנוחה. "אסור להטמין - מיום ששי - תבשיל, בתוך חומר המוסיף הבל (-חום)¹⁵".

"הגזרה השלישית!" הכריז שלום "אסור להטמין בשבת עצמה, גם בחומר שאינו מוסיף הבל²⁰".

"שמיכה, למשל" אמרה אמא.

"מדוע?" שאלה מנוחה.

"שמא - בתוך כך - יִכַּח שהתבשיל הצטנן, ויבעיר אש כדי לחממו²¹".

"ולמה החזיר צבי את הקוגל לשמיכה?"

"החשש קיים רק בהטמנה חדשה²²" הסביר אבא.

אבא ושלום הנעימו זמירות, ואמא ומנוחה הגישו את ההמשך, כשהדפיקות נשמעו שוב.

"עוד שאלה אחת" התנצל ר' צבי.

"השאלות מחכימות אותנו" אמר אבא בחיוך רחב.

"האם מותר לי לקרוא 'שנים מקרא' לאור נרות השמן?"

"שאלת חכם!" החמיא אבא, והסביר לנו "חז"ל גזרו על כך, מחשש שמא יטֶה את השמן שבכלי לעבר הפתילה, כדי לשפר את אורה²³".

"וזה אסור משום?"

"מבעיר²⁴".

"הגזרה הרביעית" הריע שלום.

"אלא שהקדמנו רפואה למכה" אמר אבא "על ברו הלוקס שהדלקנו, מודבק הכיתוב 'אסור להטות²⁵'

"והנרות?"

"תוספת אורה לא נאסרה²⁶" אמר אבא.

"גוט שבת" "גוט שבת"

פרשה פתוחה

הרב אריה בוך

זריזות למצוה

וְהַנְּשִׂאִם הִבִּיאוּ אֶת אֲבֵנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבֵנֵי הַמִּלֻּאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן. וְאֶת הַבָּשִׂם וְאֶת הַשָּׁמֶן לְמָאֹר וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּלְקִטְרֹת הַסָּמִים

להם באותה כפרה הבאה על כתב יו"ד הדברות דהיינו האותיות הפורחות.

וחז"ל (יומא עה, א) דרשו, והנשיאים הביאו מלשון עננים, כמו נשיאים ורוח וגו' (משלי כה יד), ואמרו שהעננים הביאו אבני השוהם. ועל דרך זה אמרו חז"ל (תענית ח, ב) אין הגשמים נעצרים כי אם על פוסקי צדקה ברבים ואינן נותנים, שנאמר נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר. ואם כן במקום שאין נותנים הנדבה אין הנשיאים מורידין כלום, אבל כאן שכל אחד נתן נדבתו נאמר והנשיאים הביאו, כי הנשיאים נתנו גשמים בעתם והיתה הברכה משתלחת בכל מעשה ידיהם עד שהיו קונים אבני שוהם וכל אבן יקר על ידי רוב עושר שהשפיעו להם הנשיאים. או שהיו הנשיאים שואבים המים מן קרקעית הים מקום שאבני שוהם מצויין שם.

רבנו בחיי (שמות לה, כז) מפרש: "והנשיאים הביאו את אבני השוהם, לפי שדרך הנשיא שמתגאה על העם כענין שכתוב במלך (דברים יז, כ) לבלתי רום לבבו מאחיו, לכך הביאו הנשיאים אבנים שיהיו על לב אהרן כדי שיתכפרו על גובה לבם. ולכך הזכיר בנדבתם ה"א הידיעה כלומר אבני השוהם ואבני המלואים שחסרו ישראל וכוונת הנשיאים היתה שיתנדבו הכל ראשונה למלאכת המשכן ושישלימו הם אחר כך מה שיחסרו כל ישראל.

ואף על פי שהיתה כוונתם לטובה נחשב להם לחטא ולחסרון לפי שהיו סומכין על הדבר הזה, כי אולי היו ישראל מביאים האבנים ולא תשלם כוונתם, כי היו משלימין את הכל ולא יהיה לנשיאים חלק במצות המשכן. ולכך תמצא והנשיאים חסר והנשאים כתיב. ומכאן עונש לכל שאפשר לו להיות מן הקודמים במצוה ואינו קודם ומפני זה נכתב שמם בחסרון."

כתב רש"י: "אמר רבי נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה. אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו ציבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין

זאת ועוד, כאן נלמדת דרך ההנהגה כאשר על הפרק מוטלת מצוה וכבוד שמים.

כאשר יש עליך מצוה לעשות, עליך לעשותה ללא שום חשבונות אפילו שהם צודקים ביותר, מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, אחר כך אם תרצה להשלים את החסר תשלימנה, אבל קודם תקיימנה בזריזות. ומכיון שדחווה, שום טעדיקי לא יעזרו ועל כך נענשו.

הדבר יבואר ביותר, על פי המפרשים שתירצו על הקושיה מדוע כתיב והנשיאים חסר יו"ד, לפי שהנשיאים לא טרחו בהבאת אבני השוהם ואבני מילואים. וכפי שכתוב במדרש שיחד עם המן היו יורדים להם אבנים טובות ומרגליות מן השמים ולא היה להם אלא להכניסם לביתם. וקיימא לן שעל דבר שאדם לא טורח ועמל בו קל בעיניו לתיתו, לכן נחסר אות אחת משמם להורות שבקלות נתנוהו, אבל עם ישראל שתירמו למלאכת ולבנין המשכן היה קשה בעיניהם יותר לתרום, לפי שעמלו וטרחו על הכסף והזהב שהביאו ממצרים ולכן לא נחסר משמותיהם מאומה.

כתב הכלי יקר, מה שנחסר יו"ד דווקא, הוא לפי שאמר הקב"ה "גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל" (תהלים קא, ה), ואצל הנשיאים היתה בלי ספק רוח גאון, באמרם דרך התפארות מי ימלא מה שאנחנו מחסרים, אבל אנחנו ממלאים כל מה שהצבור מחסרים, על כן לקח הקב"ה משמם אות יו"ד, כי רק אות זה מן השם הגדול היה חקוק בשמם ואותו לקח ה' מהם לומר אין כאן מקומו.

בנית המשכן היתה כפרה על מעשה העגל שגרם שבירת הלוחות ואותיות קדושות פורחות, וידוע שהאותיות יש בהם יותר קדושה מן הלוחות, על כן הביאו כל העם לנדבה י"ג דברים האמורים בפרשת תרומה, לכפר על שגרמו פריחת אותיות הלוחות הנדרשים ב"ג מדות שהתורה נדרשת בהם ולא היו הנשיאים יכולין להביא עוד שום דבר נדבה המתייחס אל כתב הלוחות שהוא העיקר והוצרכו להביא שתי אבני שוהם לכפרה על שבירות שתי אבני הלוחות וכפרה זו אינה חשובה כמו כפרת העם, על כן נחסר אות יו"ד משמם כי לא היה חלק

כתב רש"י: "אמר רבי נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה. אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו ציבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו ציבור את הכל שנאמר (שמות לו) והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השוהם וגו' לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחילה ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם והנשאים כתיב."

לכאורה כאשר נתבונן כאן, נמצא כי לא התעצלות יש כאן מצד הנשיאים אלא זריזות, שהרי הנשיאים היו מוכנים להשלים את כל מה שיחסר מהצבור ואם הצבור לא היה מתנדב רק מעט, היו הם בנדבתם מקיימים כמעט את המשכן כולו. ואם כן צריך להבין מדוע בכל זאת התורה חורצת עליהם משפט של מתעצלים ומענישה אותם עונש נצחי בהחסירה אות י' משמם בתורה.

מבואר כאן, כי התורה ירדה לסוף דעתו של אדם, שאם אדם מחשב חשבונות בשעה שבאה מצוה לידו ודוחה את קיום המצוה, אפילו מתוך רצון לקיימה ביתר שלימות, עיקר דבר זה בא מתוך עצלות ולא מתוך זריזות וכיון שכך התורה אינה מגינה אפילו על נשיאי ישראל, אם היה בהם איזה שמץ אפילו קל שבקלים של עצלות ולכן כיון שאין מידתם שלימה, נענשו.

ויש עוד לומר, נדבת מלאכת המשכן לא היתה בגדר של מכשירי מצוה, לאפשר את הקמת המשכן. עצם המצוה היתה אמנם ההקמה, אלא שהנדבה היתה מצוה מיוחדת בפני עצמה. השלמת המכסה הדרושה למלאכת המשכן היוותה רק גבול לקיום מצות ההתנדבות.

צא וראה שהנשיאים לא נענשו מפני שאי התנדבותם מנעה את השלמת המשכן, שהרי גם בלעדי נדבותיהם "המלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה והותר", אלא נענשו משום שלא השתתפו בנדבה ונמצא שחסרה מהם מצוה.

ולכל דבר שבעולם יש כסף, לכל שטות יש כסף ולתורה שהיא תכלית הבריאה אין כסף, האם יש הגיון בזה.

אלא בעל כרחך שלתורה יש ויש מספיק כסף ואפילו יותר משאר דברים שבעולם, אלא שהדבר דומה לכספת ובכספת מונח סכום כסף לכל מה שצריך, אלא שהמפתח של הכספת חלוד במקצת. הקב"ה הכין לתורה כמה שצריך וזה ברור, רק צריך את ההשתדלות והיגיעה שלנו לפתוח את הדלת החלודה ואחר שיצליח לפתוח את הדלת ימצא שם מה שצריך. וראיה לזה הלא כתוב שהעננים הביאו את אבני השוהם ואבני המילואים, לבורא העולם יש את היכולת ליתן אפילו דרך העננים, אלא שעלינו לעשות ולהשתדל.

את המחשבה הזאת לומר "מה שיחסר אנו נשלים" טעות היא ביסודה, הלא להקב"ה לא חסר כלום, הלא "לי הכסף ולי הזהב נאם ה'" (חגי ב, ח). ומה שאמרו נמתין כדי לראות מה חסר לבניית המשכן זה כמו שאמרו דיש 'חסרון' כביכול אצל הקב"ה, לפיכך חסר אות אחת משמם, כי היתה תביעה על נקודה זו.

אמנם פשיטא שהיו להם חשבונות רבים ואין לנו להבין את השגתם והתביעה עליהם, אך יש לומר שבדקות גם בנקודה זו היה חסרון ולא מצד כוונתם, אלא שעל כל פנים כך היה ניתן להבין ממעשיהם. כאשר יש אהבת ד' לא עושים חשבונות, אמנם אף שיש כאן סיבה מוצדקת לאחר את נדבת המשכן, אך מדוע לא קפצו באהבתם את השי"ת לתת את תרומתם ברגע שנצטוו על כך? מי שאהבת ד' בוערת בו אינו עושה חשבונות, שהרי כיצד אפשר להחזיק מעמד מלעשות דבר כה חשוב לכבוד שמים עם כל החשבונות. נמצא שהיה חסר להם הערכה לכבוד שמים, כאשר יש ענין כה חשוב כבניית המשכן, בניית בית ד', לא יתכנו חשבונות. ולכן נראה לומר שבדקות שייך לומר שנתעצלו בענין זה.

עיקר עבודת האדם אינה לתקן את הצריך ולמלאות החסר, שהרי כל זה אינו אלא מהשגחת השי"ת והוא יכול לבנות הבית בעצמו. עבודת האדם אינה אלא לתקן עצמו ובתיקון עצמו העיקר הוא הזריזות, כמו שאמרו חז"ל "מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה" (מכילתא בא ט').

מספרים בשם מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל ראש ישיבת לייקווד, שבאחת הפעמים היתה הישיבה זקוקה לסכום גדול של חצי מליון דולר, סכום שקשה להשיג בפרט באותן הימים, תמה מרן הגאון רבי אהרן, הלא כל העולם לא נברא אלא בשביל התורה "בשביל התורה שנקראת ראשית"

אותו, כיון שהשלימו ציבור את הכל שנאמר (שמות לו) והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השהם וגו' לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחילה ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם והנשאם כתיב".

וקשה הרי אבני השהם והמילואים והבושם והשמן הם ארבעה מתוך י"ג הדברים שנצטוו ישראל להביא וכיצד שמעו שהשלימו ציבור את הכל לפני שהם הביאו את תרומתם. ועוד וכי אבני השהם והמילואים מילתא זוטרתא נינהו שראויים ליגרע בכך.

ובתנחומא בפרשת נשא (פרשתא כ"ז) איתא "מה עשו הנשיאים, אמרו לא היה משה יודע לומר לנו אלא שנעשה את המשכן, מה עשו לא נתנו נדבה אמרו אלו עושים משכן ולנו הוא אומר שניתן נדבה, אמר להם הקב"ה חייכם אני מודיע לכם שאינו צריך אתכם וכו'". וגם כאן יש לתמוה והרי היה צריך אותם בשביל אבני השהם והמילואים.

ובאבות דרבי נתן (פרק יא משנה א') איתא: "אמר רבי נתן בשעה שנתעסק משה במלאכת המשכן לא רצה ליטול עצה מנשיאי ישראל והיו נשיאי ישראל יושבין ושותקין ואומרים, עכשיו יצטרך לנו משה כיון ששמעו שהעבירו קול במחנה וכו', אמרו אוי לנו שלא היה לנו שותפות במלאכת המשכן עמדו והוסיפו דבר גדול מעצמם, שנאמר והנשיאים הביאו את אבני השהם".

וקשה מדוע נקראות האבנים "דבר גדול מעצמם" ובמה שונה תרומת הנשיאים מתרומת ישראל.

ובגמרא (יומא עה, א) דרשו, תנא "נשיאים ממש". וברש"י פירש: "עננים היו, וכן הוא אומר (משלי כה) נשיאים ורוח וגשם אין". ובמהרש"א הקשה מה ראו חז"ל לדרוש כן ולהוציא הכתוב מפשטו שמדבר בנשיאי ישראל.

והנה באבות דרבי נתן שם מובא על דברי שמעיה "אהב את המלאכה" איתא, ר' טרפון אומר אף הקב"ה לא השרה שכינתו על ישראל עד שעשו מלאכה שנאמר (שמות כה, ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

עוד מובא שם שעסקו במלאכה אנשים נשים וטף, הרי שכל ישראל עסקו וטרחו בהכנות לבניית המשכן בפועל ולא רק בתרומה והנשיאים סברו שמן הראוי שהם אלו שיטרחו ויעסקו בבניית המשכן, כמו שמפרש בעץ יוסף על התנחומא לפי שלא חטאו בעגל וציפו שמשה רבינו יטיל עליהם את בנייתו ולכן נתעצלו ולא עסקו במלאכה בפועל עד שראו שהשלימו ישראל את המלאכה. ואף שעדיין חסרו ארבעה דברים למלאכת המשכן, מכל מקום לא עסקו הנשיאים במלאכת הכנתם, אלא בצלאל ואהליאב וחכמי לב הם שעסקו בהם. ועל זה אמרו שלא היתה להם שותפות במלאכת המשכן, דהיינו בבנייתו ממש.

ולכן דרשו ביומא 'נשיאים ממש', שכיון שהיתה תרומתם בזה בנתינה בלבד בלא טירחא והתעסקות, לכן נחשב להם כאילו הביאום ענני שמים מאליהם ולא הם שנדבו אותם.

ולכן בחנוכת המשכן התנדבו הנשיאים תחילה והיתה נדבתם על ידי שטרחו ועסקו בעצמם בבניית העגלות לשאת בהם הקרשים והיריעות ובה השלימו את מה שהחסירו במלאכת בניית המשכן.

פרשה לדורות

למסור את הנפש

ויעש בצלאל את-הארן

והיה אוחז בפניו לרגע ואז היה ממשיך מהיכן שהפסיק. ומהשמחה ואהבת התורה שלו לא פחת אפילו משהו!

בספר 'מעדני שלמה' מובא, כי פעם במהלך נסיעה לביתו אמר לו תלמידו שיש לו שאלה של 'פיקוח נפש' לשאול אותו. באותם רגעים קיבל הגרש"ז זיע"א התקפת כאב חזקה, התלמיד הציע לוותר על השאלה ולמהר להביא את רבינו לביתו ואולם רבי שלמה זלמן השיב: "אמרת שזו שאלה של פיקוח נפש, חנה בצד הדרך והסבר לי בבקשה את השאלה בדיוק". התלמיד עשה את שנצטווה, רבי שלמה זלמן שמע את השאלה ולמרות הייסורים הקשים, השיב במתינות ובבהירות!

פירש רש"י: "ויעש בצלאל לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת של שמו".

גדולי הדורות קיימו בעצמם את מסירות הנפש לתורה, בכל אורחותיהם.

כך מסופר על מרנא הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, שהשבוע מלאו עשרים שנה לפטירתו: מרן זצוק"ל סבל שנים רבות לפני פטירתו, מבעיה נוירולוגית חמורה שהצריכתו ניתוח מוח בסיכון גבוה. ולאחריו סבל מכאב שהשפיע על שרירי פניו ועל עין אחת במשך עשרות בשנים. סיפר תלמידו הגאון רבי יהודה עדס שליט"א ראש ישיבת קול יעקב, שלעיתים היה רבי שלמה זלמן מתכוון לפתע מכאב גדול באמצע השיעור

ולבילו במקרא

הרב יצחק לויסון

הנעשה בו מלאכה יומת

כתב רש"י: "הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת". וצריך ביאור, מדוע היה משה רבינו צריך להקדים ולהזהיר על השבת עוד בטרם נצטוו לבנות את המשכן עצמו, הלא היה ראוי בתחילה ללמד על בנין המשכן וכליו ולאחר מכן להזכיר שהשבת לא נדחית מפני מצוה זו?

ועמד בביאור הדברים ר"י פוניבז', מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל:

נראה, כי אם לא היה הכתוב מודיע מתחילה שאין השבת נדחית מפני בנין המשכן, היה הדבר עלול לגרום לקרירות של רגע אחד בשמירת השבת, מאחר ולשעה אחת היו עלולים לטעות ולהעלות על הדעת כביכול יש חיוב לבנות את המשכן אפילו בשבת!

לפיכך, כדי למנוע מחשבה זרה של קרירות בענין שמירת השבת, הוצרך משה רבינו להקדים תחילה ולהזהיר על השבת ורק לאחר מכן יכול היה לצוות על בנין המשכן...

לה - ב "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לך שבת קדש שבתון לך ב' הנעשה בו מלאכה יומת"

דרש בזה מרנא ה"חתם סופר" זי"ע:

נראה כוונת הכתוב לדבר בנותני צדקה.

הנה כאשר נותנים צדקה לשם שמים, עושים זאת בדרך של "מתן בסתר" ולעומת זאת כאשר נותן הצדקה מבקש להתייחר במעשה צדקתו, הרי הוא נודב לבית הכנסת דבר שלם וחשוב אשר יזכר שמו עליו...

וכן היה הדבר גם בנדבת המשכן וכפי שיבוא ביאור הפסוק:

"כ' נדיב לב" - אותם שמתנדבים באמת לשם שמים - "הביאו חן ונזם וטבעת וכוונת" - כלים קטנים, שהיה צריך לאחר מכן להביאם לצורך שיכניסם בכור ההיתוך כדי לעשות מהם דבר אחר ולא היתה ניכרת לאחר מכן צורתם הראשונה.

לעומת זאת "כ' איש אשר הניף" - מי שביקש להתפאר בנדבתו ולעשות לעצמו שם, הביא "תנופת זקב לד" - הביא זהב מסוים וגדול כדי שישאר בצורתו, שיהיה זכרון לנדבתו...

לה - ל "ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ד' בשם בצלאל בן אוּרִי בן חור למטה יהודה"

אמר חז"ל (ברכות נה): "אמר רבי יצחק, אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכים בציבור, שנאמר ראו קרא ד' בשם בצלאל".

ותמהו רבים, מדוע דווקא על מינויו של בצלאל נמלך הקב"ה במשה ובישראל ואילו את יהושע בן נון מינו להנהיג את ישראל בלי להמלך תחילה עם הציבור?

וביאר בזה ראב"ד ירושלים הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א:

נראה, כי אכן מצד הדין כאשר באים למנות נשיא על ישראל, יש להימלך בציבור תחילה.

אולם, כל זה נאמר רק כאשר באים למנות "פרנס חדש"!

מסמיכות אזהרת שבת למלאכת המשכן, למדו חז"ל (שבת מט:): שחיוב מלאכה בשבת הוא על מלאכות שהיו נעשות בעצמן במשכן וכל הנעשה בדומה להם - הוא בכלל תולדות.

והנה פסק הרמב"ם (שבת פ"ב ה"ב): "המסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה".

ובפשוטו נראה, שאין זה ממש אב מלאכה של כיבוי, שהרי למעט את האור זה אינו דומה למלאכה שהיתה במשכן, כי במשכן היו עושים כיבוי רק בשביל לעשות פחמין ושם היו מכבים לגמרי את הגחלת ולא רק ממעטים את אורה, אלא שמכל מקום יש לחייב על פעולה של מיעוט אור משום 'תולדה' של מלאכת כיבוי.

אמנם ה"קריית ספר" (שם) כתב על דין המסתפק מן השמן, וז"ל:

"המסתפק ממנו חייב משום מכבה דלא אנהר כולי האי כי איכא שמן מועט בנר וכיבוי כי האי גוונא הוי נמי באש שתחת הדוד של סממני המשכן", עכ"ל.

וכוונתו לבאר שאכן היתה כזו מלאכה במשכן, כי היו ממעטים את האש תחת הדוד של הסממנים ונמצא שזהו אב מלאכה שהיה נעשה במשכן ולא רק תולדה.

אך מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל תמה על דבריו, כי אם נדון על פעולה זו של מיעוט האש תחת הדוד, נראה שאם עשו זאת בשביל להציל את הסממנים, א"כ בודאי שניתן להסיר את הקדירה עם הסממנים מעל האש ולא היה צורך כלל לכבות את האש. אלא על כרחך פעולת הכיבוי היתה נעשית רק כדי להציל את השמן של יתכלה, אך לא בשביל טובת הסממנים.

ולכאורה נראה שאם אין כאן תועלת לסממנים רק "חס על השמן" אין זה בכלל צורך המשכן ונמצא שאין זו מלאכה שהיתה נעשית במשכן ושוב חזר הדין שאין כאן אלא תולדה ולא אב מלאכה.

לה - ב "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לך שבת קדש שבתון לך ב' הנעשה בו מלאכה יומת"

לה - ב "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לך שבת קדש שבתון לך ב' הנעשה בו מלאכה יומת"

יש לתמוה, מדוע יש צורך לפרש את ששת הימים שבהם מותר לעשות מלאכה, הלא העיקר הוא להודיע את האיסור לעשות מלאכה ביום השביעי?

ועוד קשה, מהו לשון "תעשה מלאכה", הלא לכאורה היה ראוי לומר כמו בשאר מקומות "שששת ימים תעבוד" ומהו לשון "תעשה"?

תירוצו נפלא השיב על כך השרף הקדוש, מרנא מהרי"ל דיסקין זי"ע:

הנה כל הנימוק לכך שהובאו כאן דיני השבת הוא משום מלאכת המשכן, כדי ללמד שעבודת המשכן אינה דוחה את השבת (וכמובא ברש"י).

והנה מובא בחז"ל (ע"י זוהר תחילת פרשת פקודי), שמלאכת המשכן היתה נעשית בדרך של נס, שהיה האיש נותן ידו למלאכת הקודש ומיד בא מלאך ד' ומסייעו לגמור את המלאכה!

ולפי זה, היה מקום לכאורה להעלות על הדעת ולומר, שמותר לעשות את עבודת המשכן גם בשבת, שהרי הדין הוא "שנים שעשאוה פטורים" (שבת ג.), נמצא שהסיוע של המלאך פוטר ומפקיע את האיסור לעשות מלאכה בשבת.

על כך בא הכתוב שלפנינו ואומר:

"שששת ימים תעשה מלאכה", כלומר, גם באופן שהדבר נעשה מעצמו, כלומר בסיוע מלאך, גם בזה יש איסור לעשות מלאכה בשבת.

ושמא תאמרו, א"כ יש היתר לעשות את המלאכה גם בשבת, על כך ממשיך הכתוב ואומר שאף על פי כן "וביום השביעי יהיה לך שבת קדש"!! ואף שהדין אמת ששנים שעשאוה פטורים, כאן לא שייך הדבר כיון ש"שבת שבתון לד" - ומאחר וגם אצל הקב"ה ביום זה שובתים, ממילא גם המלאך ישבות ולא יבוא לסייע לעושי המלאכה ונמצא שהוא עובד לבדו ולכן "כ' הנעשה בו מלאכה יומת".

“כל המשכן על הסדר נעשה... ומשעשה הכפורת עשה השולחן שהיה לחם הפנים ניתן עליו שהיה ניתן לפני הארון, ואחר כך עשה את המנורה שהיתה למעלה מן השולחן”.

ותמהו המפרשים על דברי המדרש, מה כוונת דבריהם שהמנורה היתה למעלה מן השולחן?

וביאר בזה האדמו"ר הגה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע:

הנה אמרו בגמרא (יומא לג:), שאין מעמידין את המזבח בין השולחן שבצפון למנורה שבדרום, מאחר והכתוב אומר (שמות כו, לה) “וְאֵת הַמִּנְכָּה נָכַח הַשֻּׁלְחָן” – צריך שיהיו השולחן והמנורה עומדים זה כנגד זה ורואים זה את זה.

ונראה בביאור הדברים, כי המנורה באה כנגד תלמידי החכמים העוסקים ויגיעים בתורה ומשפיעים סביבם אור. ואילו השולחן מדבר כנגד העוסקים במלאכתם לפרנסה, שע”י השולחן נשפע מהם עושר (עי’ רמב”ן לעיל כה, כד).

ואמרו חז”ל (ב”ב כה:): “הרועה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין. וסימנך שולחן בצפון ומנורה בדרום”.

ואשר על כן בא הציווי להעמיד את השולחן כנגד המנורה, כדי ללמד את אותם העוסקים במלאכתם להביא פרנסה, להיות עיניהם נתונות להתבונן במנורה שכנגדם – תלמידי החכמים, ללמוד מהם תורה ולדבוק באורחות חיייהם, ולעומתם נצטוו תלמידי החכמים גם הם, לעמוד כנגדם ולהשגיח על מעשיהם של העמלים לפרנסתם, כדי ללמדם אורחות חיים.

וזהו כוונת לשון המדרש:

“ואחר כך עשה את המנורה שהיתה למעלה מן השולחן”, להזהיר, לבל יחשבו העוסקים לפרנסתם שהם עומדים בשווה כנגד לומדי התורה, אלא יעמדו כנגדם מתוך ידיעה והבנה כי תלמידי החכמים למעלה מהם ורק כך יקבלו מהם כאשר יתאבקו בעפר רגליהם וילכו באורחותיהם...

לעשות אותם לצורך הדיוט, א”כ היו צריכים לומר “בְּאֵשׁ צִנּוֹה ד’ אֵת מִשָּׁה”, להודיע שכוונת עשייתם לשם גבוה ולא חלילה לצורך הדיוט.

לפי-כך “וַיִּרְא מִשָּׁה אֵת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עֲשׂוֹ אֹתָהּ בְּאֵשׁ צִנּוֹה ד’ בֵּן עֲשׂוֹ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מִשָּׁה” ומה ברכה ברכם משה, מביא רש”י את דברי חז”ל (פסיקתא):

“אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, (תהלים צ, יז) ויהי נועם ד’ אלו קינו עלינו ומעשה ידינו וגו’.

כתב על כך מרן החיד”א:

אפשר, שכל הדברים צריכים במחשבה דיבור ובמעשה להיות הכל בתכלית השלימות.

ומשה רבינו ראה ברוח קדשו, כי המלאכה בכללותה לא נעשתה באופן הראוי והמושלם. אולם יש להבחין, כי את המעשה עצמו עשו באופן הראוי והמושלם, ועל כן נאמר – “וַיִּרְא מִשָּׁה אֵת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עֲשׂוֹ אֹתָהּ - בְּאֵשׁ צִנּוֹה ד’”, היינו, רק העשייה היתה בשביל מצות ד’, אולם הכוונה לא היתה מושלמת לגמרי אלא נפל בה חסרון.

ועל כן בירכם משה – “שתשרה שכינה במעשה ידיכם”, כלומר באותו מעשה שנעשה כהוגן אך במחשבה שלא כהוגן, יהי רצון שתשרה בזה שכינה. ועל כן אמר “וַיְהִי נֹעַם ד’ אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ - וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כוֹנֵנָה עֲלֵינוּ”, שיתקבל לפנינו מעשי ידינו כאילו היתה בו גם כוונה ראויה ושלמה.

מ - ד “וְהִבְאֵת אֵת הַשֻּׁלְחָן וְעֲרַכְתָּ אֵת עַרְבּוֹ וְהִבְאֵת אֵת הַמִּנְכָּה וְהִעֲלִיתָ אֵת נִרְתִּיהָ” מובא בחז”ל (שמו”ד ג):

כאשר באים לעשות מינוי חדש, כלומר, דבר שאינו המשך טבעי של הדרך הקודמת, אז אין עושים כן אלא א”כ נמלכים תחילה עם הציבור.

אולם יהושע בן נון משרת משה, התורה מעידה עליו (לעיל לג, יא) “נִעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל” – לא מש מאהלו של משה רבינו, נמצא שההנהגה שלו היא לא “דרך חדשה” ואין כאן תפקיד חדש, אלא המשך דרכו של משה רבינו בהנהגת העם! ומאחר ואין כאן מינוי של “מנהיג חדש”, אלא המשך מסורת ההנהגה של משה בלא שום שינוי, כי את כל ההנהגה יונק ושואב יהושע ממשו רבו, על מינוי שכזה אין מקום להמלך עם הציבור...

לו - ג “וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מִשָּׁה אֵת כָּל הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בִּבְכֹר בְּבָקָר”

הקושיא ידועה, לאחר שנאמר שהם לקחו את התרומה, מה עוד הביאו לאחר מכן נדבה? ביאר ה”אש”ך הק’:

הנה פעמים כאשר גזברים מופקדים על מלאכה מסוימת, הם עצמם משתמטים מלתת את חלקם בנדבה. וטענתם בפייהם, הלא דינו מה שאנו טורחים ויגיעים במלאכה עצמה ולמה נצטרך גם להרים נדבה בעצמנו.

על כך בא הכתוב ללמד, כי אותם העוסקים במלאכת המשכן לא היו כמות אלו. וכך יתבאר לשון הכתוב:

“וַיִּקְחוּ” - הגזברים המופקדים על המלאכה “מִלִּפְנֵי מִשָּׁה אֵת כָּל הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ” ומלבד מה שעסקו במלאכה עצמה - “וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה” - לא פטרו את עצמם בזה, אלא גם הוסיפו להביא נדבה בעצמם...

לפי - א “וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עֲשׂוֹ בְּגָדֵי שָׂרָד לְשָׂרֵת בְּקֹדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֵת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן בְּאֵשׁ צִנּוֹה ד’ אֵת מִשָּׁה” בכל מלאכת המשכן לא נאמר “בְּאֵשׁ צִנּוֹה ד’ אֵת מִשָּׁה” רק כאן בעשיית הבגדים. ויש ליתן טעם בדבר.

וביאר בזה רבינו ה”משך חכמה”: יתכן, משום שבבגדי הכהונה היה צמר ופשתים יחדיו שזהו איסור כלאיים. ולכן אלמלא בא ציווי מפורש מהתורה, ודאי היה אסור לעשותם. לפיכך חוזרת התורה ומציינת עליהם שהם נעשו - “בְּאֵשׁ צִנּוֹה ד’ אֵת מִשָּׁה”.

והוסיף לפרש עוד בדרך אחרת:

בגמרא (מנחות כח:), מובא, שיש איסור לעשות תבנית של מנורה או היכל וכל כלי הקודש משום לאו של “לא תעשון אתי”.

ויצאו מן הכלל “בגדי כהונה”, שמותר לעשותם אף להדיוט.

ומעתה יש לבאר, שכאשר עשו כלי למשכן היה ידוע ומבורר שכל שימוש אינו עומד אלא לקודש ולפיכך לא היו צורך לומר זאת בשעת העשייה, כי מסתמא היתה עשייתו לשם קודש. אולם בעשיית הבגדים, מאחר שיש גם אפשרות

ברום עולם

עיונים בתפילה

הרב אברהם יחיאל אונא

בהיותם מתי מספר

אשר ציווה ד' לעשות אותם. לכאורה, תכלית הקהילה - להשמיעם דבר ד' ומצוותו. אך בדברי חז"ל נתבאר, כי הקהילה - ענין בפני עצמו הוא, תיקון לאותה קהילה של חטא - ויקהל העם אל אהרן - קום עשה לנו אלהים, ר"ל.

וביאור פשטות כוונת חז"ל הק', כי הקהילה לרעה, היתה מצד הדעת האנושית - הנוטה בטבעה אחר הרוב, אחר דעת הקהל והרוח הנושבת, שכן הוא משקל הדעת האנושית להכריע כהרוב. ובפרט, שהיתה אז סכנת נפשות לעמוד כנגד הנוהים אחרי העגל, כעת נקראו בני ישראל להקהל, בציווי משה רבינו, לא מצד רצונם ודעתם להקהל עם הרבים, אלא אדרבא, מצד ביטול רצונם ודעתם - לדעת עליון המצוה אותם להקהל ולשמוע דבר השי"ת.

והוא עומק ענין תבוא פרה ותקנח צואת בנה. כי חטא העגל - שרשו בדעת, כאשר קלקלו לעשות להם אלהים למצע בינם אל הבורא ולא ביטלו דעתם לדעת העליונה בשלמות כראוי. והרי פרה אדומה - חוק בלא טעם - חוקה חקקתי גזרה גזרתי - היא היא התיקון לחטא, לבטל עצמנו בשלמות לרצונו ית', לילך אחריו בתמימות, גם כאשר אין הדעת סובלת ולהאמין בשלמות, כי הקב"ה הוא המנהל ומנווט את כל המהלכים מהחל ועד כלה, אין נסתור מנגד עיניו ח"ו.

לידע, כי שומר מצוה והולך בדרך התורה, המסורה לנו מרבותינו, הוא ילך בְּטַח, עד בוא ינון.

גם כנסת ישראל, מקום השראת השכינה בתחתונים, בחינת בת זוגו של המלך מלך מלכי המלכים - גם היא - ראשיתה מצער ואחריתה ישגא מאד.

וכך אומרים אנו בזמירות השחר, את שירי דוד המלך, בענין זה גופא:

"בהיותם מתי מספר, כמעט וגָּרִים בָּה, וַיִּתְּהֻלְכוּ מגוי אל גוי, ומממלכה אל עם אחר". עם ישראל, העם הנבחר, אשר כל העמים לא נבראו אלא להיות רועי צאנו, משרתיו ואומניו - הוא איננו מונה יותר מאשר מתי מספר ומתהלך בארץ נוד, באין לו מדרך כף רגל משלו.

גם במצבים אלו, כאשר עם ישראל מונה מתי מספר, נע ונד, בלא הגדרה משלו - לא הניח אדם לעשקם, אף לא מלכים: אל תגעו במשיחי ולנביאי אל תַּרְעוּ! בשמירה מעולה שומר עליהם הבורא יתברך, באשר הם עמו ונחלתו ותכלית בריאת עולמו.

וכאשר הגיעה שעתם - נתרבו באופן לא טבעי, יצאו לחרות עולם באותות ומופתים גדולים ונוראים, להיותם עם ד', אשר מפניהם נמוגו כל העמים האחרים לרבות האדירים והחזקים שבהם.

אז, בהיותם מונים כבר רַבִּי רבבות - מקהיל אותם משה רבינו במצוות השי"ת: ויקהל משה את כל עדת בני ישראל - ויאמר אליהם אלה הדברים

ילך דוד, הלך ונסוע. ויסתר במערת עֲדֹלָם, שם נקבצו אליו כארבע מאות איש ומשפחתו. משם הלך למצפה מואב, יען כי בישראל נרדף הוא על צוואר, וירא לנפשו. משם ליער חרת ומשם לנב עיר הכהנים, אשר נהרגה כולה בעטיו, במצוות שאול המלך.

דוד, אשר נמשח למלך על ישראל, אשר מעולם לא עשה רעה למישהו, בודאי לא כלפי שאול המלך, אשר רק רוח רעה ביעתתו - והוא נושא את סבלו בדומיה ובתפלה מעומק לבו להשי"ת, מסובב כל הסיבות: "קולי אל אֱלֹהִים וְאַצְעָקָה - קולי אל אֱלֹהִים וְהֶאֱזִין אֵלַי".

כשהגיע השעה, החל דוד למלוך בפועל. לא עוד נרדף, שוב לא נאלץ להסתיר ביערות ובמדבריות, בתחילה מלך שבע שנים בחברון עד שעלה למלוך בירושלים, ל"ג שנה - דוד מלכא משיחא.

הדרך והמסלול למלכות בית דוד, עוברת בשביל מפותל מאד ורצוף ייסורים.

כי מלכות בית דוד, היא הגילוי של מלכות השי"ת בעולמו, אשר גם היא, מכח גזירתו ית', נסתרת ונעלמת לעיתים כמעט לגמרי לעין רואה שאיננו מעמיקה - עד שתגלה מלכותו ית' בשלמות, ע"י דוד מלכנו משיחנו במהרה בימינו.